

פנינים יקרים
מפרד"ס התורה
על סדר פרשיות השבוע

אחרי-מות קדושים

מאוצר שיחותיו ומאמריו
של הרה"ג מו"ר המקובל
רבי בניהו יששכר שמואלו שליט"א

התשפ"ו

כל הזכויות שמורות
למכון "בני יששכר"
שע"י ישיבת המקובלים "נהר שלום" תכב"ץ

ניתן להשיג את הספר בישיבתנו הקדושה

רחוב שילה 6 י-ם

02-6249000

או בחנויות הספרים,

הפצה ראשית

"סגולה"

02-6443300

ניתן לשלוח הארות והערות

למכון "בני יששכר"

באמייל: m6222560@gmail.com

אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה

לעילוי נשמת מר אבינו עטרת ראשנו
ראש ישיבתנו הקדושה "נהר שלום" תכב"ץ
האי חסידא קדישא ופרישא
עמוד התפילה ענוותן כהלל
שייף עייל שייף נפיק
ולא מחזיק טיבותא לנפשיה
כמוהר"ר **שלום אהרן שמואל** זצוק"ל
ב"ר **שמואל ורחל** ז"ל
נלב"ע ביום שב"ק כ"ג סיון התשפ"ד

ולעילוי נשמת
אמנו היקרה הצנועה והחשובה
שזכתה לזכות את הרבים
ולהעמיד דורות ישרים מבורכים
מסרה עצמה למען התורה הקדושה
הרבנית הצדקנית
מרת **שולמית רחל שמואל** ז"ל
בת **נחמיה ומזל** ז"ל
נלב"ע ביום השישי ז"ך אלול התשע"ט

ת.נ.צ.ב.ה

לזכר עולם יהיה צדיק

לעילוי נשמת

מורנו ורבנו

שר התורה ועמוד ההוראה

גאון ישראל ותפארתו

הרועה הנאמן פוסק הדור

ראש ממשלת התורה

מרן הראשל"צ הגאון כמוהר"ר

עובדיה יוסף

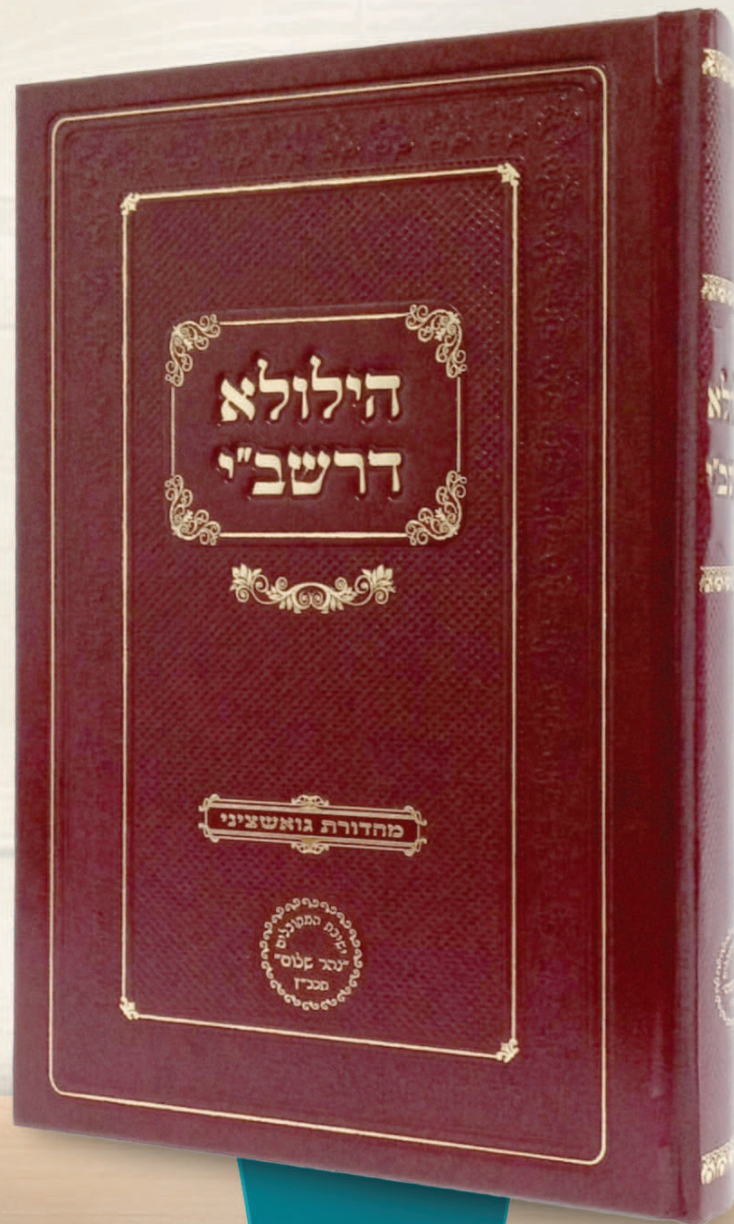
זצוקלה"ה זיע"א

נפטר ג' בחשון התשע"ד

ת.ג.צ.ב.ה.

הילולא דרשב"י עכשיו על המדף

הילולא
דרשב"י

הפצה ראשית
סגולה - החנות של ספרי הישיבה

תשמישי קדושה • ספרי קבלה • סגולות • קמיעות ועוד

רחוב שילה 4 ירושלים 02-644-33-00

קחו חלק בפעילות העניפה במידון

בדיקון נפש + ח"י דומל

54 ש"ב בלבד בל"ג בעומר - באתרא קדישא

ע"י מו"ד הגאון המקובל רבינו בניהו שמואל'י שליט"א

שוחפות בשמן כהדלקת מו"ד - 260 ש"ב

מניין סוקדים בסיום חגודת העולמי - 540 ש"ב

הדלקת נר במטלפת הרשב"י במסגרת מוקדמות - 807 ש"ב

בדיקון נפש המיוחד + ח"י דומל - 54 ש"ב

עכשיו בטלפון: 02-624-9000

עיר וקדיש מן שמיא נחית

בניא תשכח מפי זרעו

עולו ואתכשרו להקלות ההנא האלוקי דבי שמעון בר יהוא

תתקיים אי"ה

מעמד הזהד לכה

שיערוך מורנו ורבנו שר בית הזוהר המקובל הצדיק

רבי בניהו שמואלי שליט"א

במירון בליל ל"ג בעומר

בשעה 20:30

ברחבת ישיבת המקובלים

גהר שלום במירון מעל שיזרון

קחו זכות לח"י רוטל והשתתפות בהוצאות ההילולא

807 360 180

שותפות בח"י רוטל מנין סעודים בסיום הזוהר הלקת נר משסן זית בהילולא

02-624-9000

* 6431

בר
יחאי
שמן
משהת
קודש

עננו
בזכותא
דבר
יחאי
עננו

התורמים 54 ₪ עבור כל נפש
יזכו ששמות בני המשפחה יכנסו לקודש פנימה
לפדיון נפש
וזכות השתתפות בסעודה לכבוד רשב"י וסיום הזוהר
ובסגולת ח"י רוטל

הלכות פסח שני

- א. יום י"ד באייר הוא פסח שני ואין אומרים בו תחנון^א. ונפתחים בו שערי שמים לשבים בתשובה למשך שבעה ימים^ב. ונוהגים לאכול בו מצות^ג.
- ב. יש נוהגים ביום זה לילך לקברו של ר' מאיר בעל הנס זיע"א^ד הנמצא בטבריה על יד חמי טבריה^ה, ומנהג טוב הוא, אולם לא ברור אם הוא יום פטירתו.

עינים והארות

כתב שהמנח"א נהג לאכול מצה ומרור בי"ד אייר ביום כיון דההקרבא היתה ביום והעיקר היא ההתחלה ובליל ט"ו גם היה מדקדק לאכול מצה, זכרון יהודא מנהגי מהר"ם א"ש שנהג לאכול בליל ט"ו מצה וביצה מבושלת).

ד. הגאון רבנו חיים חזקיהו מדיני בספרו שדי חמד (אסיפת דינים, מערכת ארץ ישראל אות ו ד"ה ראינו ד"ד ע"א) הביא משם רבני קדישי גאוני הדור בעיר הקודש טבריה, שכתבו, ישראל קדושים באים מקצוי ארץ וים רחוקים לעלות וליראות בחג המצות ובחג השבועות כדי להשתטח על קברי הצדיקים, וקורין זה "זיירא". ובאים גם על קבר רשב"י ורבי מאיר בעל הנס זיע"א ורוצים לשמוח על מקום קבורתם. והנה במקום מצבת רבי מאיר בעל הנס יסדנו שם בעזרת ה' יתברך בית-הכנסת ובית-המדרש ולומדים שם בקבע וכו'. וחונות הבית המקודש הזה היתה ביום פסח קטן [י"ד אייר], והיתה אסיפה גדולה, דקרו ותנו בתורתו של רבי מאיר בעל הנס, ואחרי כן היה ששון ושמחה להפליא, וענו כולם ואמרו, כן נעשה ביום זה בכל שנה. עכ"ד.

כתב החיד"א בספר פתח עינים (עבודה זרה יח, א) המנהג בכל גלילותינו, דעל כל צרה שמתפלל האדם, אומר "אלהא דרבי מאיר ענני", ונודרים שמן או צדקה לנשמתו של רבי מאיר. עכ"ל. וצריך לומר אלקא דמאיר ענני דאין גבהות לפני המקום. ובספרו כף אחת (סימן ג אות א) כתב, שבכדי לעורר רחמים אם יזכה להוליד בן זכר, ביום שתטבול האשה יתן שמן לעילוי נשמת רבי מאיר בעל הנס. וכתב עוד (שם, לב), שסגולה לרפואה, להתנדב שמן למאור לרבי מאיר בעל הנס. ע"כ. ורבנו יוסף חיים זצ"ל בספר עטרת תפארת (אות קסא, עמוד קע) כתב סגולה לרפואת העינים, שיביא שמן ויאמר, הריני מתנדב שמן זה למאור לכבוד נשמת רבי מאיר בעל הנס, בזכותו שהיה מאיר העולם בתורה, ונתקיים בו (משלי ו, כג), כי נר מצוה ותורה אור, וזכה לאור המכהה לגלגל חמה. עכ"ל.

ה. כתב מהרח"ו ז"ל בספר שערי הגלגולים (סוף הקדמה לו) בשם רבנו הארי"ז זיע"א, וז"ל, לדרום של טבריה, בלכתך אל מרחצאות של המים החמים [הם חמי טבריה], יש שם קבורות צדיקים רחוקים זה מזה ואינם במקום אחד. וכבר הזכירו שמותיהם בספר היחוס, והם. רבי מאיר, ורבי ירמיה דאפקוהו מבי מדרשא (בבא בתרא כג:) על ששאל אותה שאלה זרה וכנזכר לעיל (שם הקדמה לו), והוא סתם בעי רבי ירמיה בתלמוד. ועוד שלשה צדיקים אחרים, איני זוכר שמותם, והוא כמו שנזכר בספר היחוס, וכמו שאומרים העולם. ונלע"ד כי הודה מורי ז"ל על רבי מאיר שהוא קבור מעומד כמו שאומרים בני אדם. עכ"ד.

א. כה"ח (סי' קלא ס"ק צח-צט). וכן במנחה של יום י"ג אייר לא אומרים תחנון, כן כתב החיד"א (קשר גודל סי' יט אות יז) שביום י"ד אייר לא אומרים תחנון. ואח"כ (באות יח) כתב שכל יום שלא אומרים בו תחנון גם במנחה הסמוכה לו לא אומרים, חוץ מערב ר"ה ועיוה"כ.

ב. בזוה"ק (בפרשת בהעלותך דף קנ"ב ב"רעיא מהימנא") כתב שמפסח שני מי שעדיין רוצה לחזור בתשובה שלימה ולראות פני השכינה נשאר לו רק את השבעה ימים מפסח שני, וזה לשונו: פקודא תלתין למעבד פסח שני וכו' כרוזא כריז כל מאן דלא יכיל למחמי מטרוניתא, ייתי ויחמי עד לא ינעלון תרעי. אימתי כרוזא כריז, בי"ד לירחא תניינא דהא מתמן עד שבעה יומין תרעין פתיחין מכאן ולהלאה ינעלון תרעי ועל דא פסח שני, עכ"ל.

בפסח שני פותח לנו הקב"ה פתח מיוחד לחזור בתשובה שלימה ולראות פני השכינה, ודורשים פסח מלשון פתח. ולכן זכינו בשבוע זה שהוא יום חמישי דשבוע חמישי דספירת העומר שהוא הוד שבהוד כנודע, שכולם עולים וזוכים ולומדים ורוקדים ושמוחים לכבוד רשב"י זיע"א, וכמו שכתב רשב"י בזוה"ק (ח"ב דף לה ע"א) יראה כל זכורך את פני האדון ה' דא רשב"י, כי ידוע שרשב"י הוא פני השכינה הקדושה, וכמו ששאל ר' אברהם גלאנטי זצ"ל כיצד יאמר כן רשב"י זיע"א על עצמו. ותירץ שרשב"י לא אמר את האדון ה' אלא "פני האדון ה', שהצדיק פניו הם כפני השכינה הקדושה. וא"כ זה שאמר הזוה"ק (בדף קנ"ה) שבשבוע זה מי שרוצה לראות פני השכינה יכול, רומז לזה שכולם עולים בשבוע זה אצל ציון רשב"י זיע"א.

ג. בסידור יעב"ץ כתב שגילו לו מן השמים שקדושת הפסח והמצה נמשכת עד פסח שני לפי שכשיצאו בני ישראל ממצרים אכלו מהמצות שלקחו עמם עד ליל ט"ו באייר (וכדאיתא בקידושין דף ל"ח שבג"י אכלו ל' יום מהמצות עד שירד להם המן), ליקוטי מהרי"ח, ברכת הפסח (סי' יז סעי' ו), ובדרכי חיים ושולם (אות תקלא) ועוד. (פסקי תשובות סי' תצב אות א).

ויש נוהגים לאכול מצות גם בליל ט"ו אייר כי אז אכלו מצות יחד עם הקרבן פסח ובס' כלי חמדה להגרמ"ד פלאצקי זצ"ל מביא מהגה"ק ה"אבני נזר" שהעיר על מנהג העולם שאוכלים מצה בי"ד אייר ביום ואמאי אין אוכלין בלילה ליל ט"ו שאז היו אוכלים מצות, עיין שם מה שתירץ, ואכן מצינו שמנהג צדיקים לאכול גם בליל ט"ו, (עיין ליקוטי מהרי"ח שם, דרכי חיים ושולם שם ועוד), ויש נוהגים לאכול גם מרור וביצה מבושלת וכו' וללמוד הדברים השייכים לפסח שני (בדרכי חיים ושולם שם

הלכות שבת

הלכות ומנהגי תפילת שחרית דיום שבת קודש

- א. חסידים ואנשי מעשה נוהגים לומר כל ספר התהלים ביום שבת קודש תפילת שחרית ומנהג נכון הוא.^א
- ב. מנהג טוב שקודם שיתחיל התפילה ישורר כמה שירים ושבחות ובפרט פיוט "ידיד נפש" ו"אדון עולם" שיש בהם סודות גדולים וסגולתם רבה והם מבטלים אחיזת הקליפות וסותמים פיות המקטרגים ואשרי איש יעשה זאת.^ב
- ג. י"א שבתפלת שבת מעלין את כל תפלת החול שנתעכבה על ידי איזה חטא או חסרון כוונה. על כן צריך לזוהר מאוד בתפלת שבת להתפלל בכוונה יתירה ובשמחה גדולה.^ג

עיונים והארות

העליון לגמור בשבת קודש תהלים בלי הפסק, והדבר היותר רע בעולם העליון הוא הלוקח ממון חבירו על ידי גניבה או גזילה וכדומה".

ובספר מגן אברהם להרה"ק המגיד מטריסק זצוק"ל כתב כן בכמה מקומות, ונעתיק אחד מהן (הפטרות פר' דברים, ד"ה והנה), הנה עיקר תיקון הדיבור הוא בשבת קודש, לכן יאמר אז כל ספר תהלים ולא יפסיק בשום דיבור... ויש כוונה גדולה בזה, שזהו תיקון הדיבור.

ב. כתב המטה משה (סי' לא), מצאתי כתוב כל מי שמכוין בעת התחלת אדון עולם, כתבו רבנו יהודה החסיד ורב האי גאון ורב שרירא גאון, ערב אני בדבר שתפלתו נשמעת, ואין שטן מקטרג על תפלתו, ואין לו שטן ופגע רע בראש השנה ויום כפור בתפלתו, ואויביו נופלים לפניו, וי"א אף יצה"ר משלים אתו, ועליו אמר שלמה הע"ה ברצות ה' דרכי איש גם אויביו שלים אתו. ע"כ.

וכתב מורנו הר"ח פלאג"י בכה"ח (סי' ט אות ה) דהבאים בסוד ה' אין אומרים אותו אלא פיוט ידיד נפש המיוסד עפ"י הקבלה.

ג. כתב הזוהר (ח"ב דף רה ע"א) האי יומא יומא דנשמתי, ולא יומא דקיימא בגופא, רצה לומר שמאיר שורש הנשמות על הנשמות שבגופים, והם נכספים אליו, וזה נקרא תוספות נשמה יתרה. וכל זה נרגש בתפלה, לכך צריך להזהר בתפלת שבת מאד מאד, כי זהו עיקר השבת.

ובלקוטי אמרים להרב בעל התניא (עמוד קסג) כתב, בהיות מודעת זאת ליודעי חן, כי בכל המצות יש פנימיות וחיצוניות. וחיצוניות מהשבת, הוא שבייתה מעשיה גשמיות, כמו ששבת ה' מעשות שמים וארץ גשמיים, ופנימיות השבת היא הכוונה בתפלת השבת.

ובספר מגן אברהם (טריסק, אמור, בד"ה וביום השבת) כתב: "והשבת הוא החיות של כל הששת ימי מעשה,

א. כ"ב מרן המאור עינים זצוק"ל שקיבל מפי אליהו זכור לטוב שיש לומר כל ספר התהלים ביום שב"ק קודם התפילה בלי הפסק. וכן נהג מו"ר ראש ישיבת פורת יוסף כמוהר"ר יהודה צדקה זצוק"ל שבכל שב"ק קודם תפילת שחרית היה אומר כל ספר התהלים. וכן ראינו כאן בשכונתינו כמוהר"ר אברהם ועקנין זצוק"ל היה אומר כל ספר התהלים עם מנין כל ליל שב"ק אחר חצות.

בספר גדולת מרדכי (עמ' צו) מובא, שמעתי מספרים סיפור בשם הגה"צ ר' יעקב מרדכי ז"ל אב"ד בילגורייא שהיה מילידי מאציב, והיה לו שם חבר טוב למדן ויר"ש שלמד עמו ביחד, כשנתקבל הגאון הרי"מ ז"ל לאב"ד בק"ק בילגורייא, לקח עבור חבירו החביב חבר אחר במקומו למדן מופלג ויר"ש גדול, ואחר איזה שנים בא הגאון הרי"מ ז"ל לק"ק מאציב, וכשבא בשבת קודש לבית התפלה שגם חבירו מנעוריו היה מתפלל שם, ורצה לשמוח עם חבירו, מצאו שהיה יושב ואומר תהלים בלי הפסק, המתין לו עד שיסיים כל התהלים ואחר כך שאל לו: חבירי, חבירי, מה נעשה עמך שינוי כעת, הלא מאז הי' דרכך בשבת בבוקר ללמוד גפ"ת בשקידה נפלאה, ולא לומר תהלים כמו פשוטי עם. אמר לו חבירו: "אספר לך, כי אחרי נסיעתך מפה, למדתי עם חבירי המופלג אשר בחרת לי, ואח"כ נחלה רח"ל וישבתי אצלו כל ימי חוליו כי היה חביב לי מאד, כשראיתי כי קרוב להסתלק, לקחתי אצלו תקיעת כף שיבא אלי לאחר פטירתו לגלות לי דבר מעולם העליון, אבל הוא שבק לן חיים, ולא בא אלי זמן רב, עד שהדבר כמעט נשכח ממני, אח"כ נחליתי רח"ל במחלה מסוכנת והרופאים נואשו ממני רח"ל, ולא היה עבורי שום תרופה, ופתאום באמצע היום בא אלי בהקיץ חבירי הנפטר ושמחתי בו מאד, ואמר לי, תדע חבירי כי תתרפא במהרה, ועל זאת באתי לבשר לך בשורה טובה זו, ואמרתי לו תודה על בשורתו. אחר כך אמרתי לו: חבירי, הנך זוכר התקיעת כף שנתת לי להודיעני מה נשמע שם, והשיב לי: זאת אסור לי לגלות כדי שלא תתבטל הבחירה, אך זאת אגלה לך, "דבר היותר טוב בעולם

- ד. ביום שבת קודש היה מורי האריז"ל מרים ומגביה קולו בנעימה בתפלת דמיושב יותר מעט ממה שהיה עושה בחול ואף זה לא עשה אלא מפני כבוד השבת.¹
- ה. יזהר שיהיה לו טלית מיוחדת לכבוד שב"ק ומה טוב שתהיה כולה לבנה ושיהא מהודר ונאה יותר משל חולה.
- ו. במוצאי שבת בעת שמקפל טליתו יבדוק הציציות לראות שאין בהם חסרון וגם יפרידם שלא יהיו מסובכין זה בזה, ואם לא בדק קודם השבת יבדוק בשבת קודם שמברך, ואם נסתבכו הרבה יזהר שלא להפריד החוטים, וכן אם נתרופף הקשר יזהר מאד שלא למשכו ולהדקו משום מלאכת קושרי.
- ז. אף שאסור לפסוע פסיעה גסה בשבת, מ"מ מצוה לרוץ לבית הכנסת ולבית המדרש וכן לכל דבר מצוה!

עיונים והארות

בלבד". עכ"ל. אולם בהלכות שבת (ש"ב פר' נח אות כא) כתב שציציות המסוכסכים ומעורבבים הרבה, וצריך עיון להפרידם ולבודקם, אסור להפרידם ולבודקם לאור הנר, שמא יטה, אבל אם אינם מסוכסכים שרי. משמע שדוק לאור הנר אסור, אבל ביום לאור החמה יהא מותר, ושתי הלכות אלו סותרות לכאורה זו את זו. וכתב האול"צ (ח"ב פכ"ט אות ז) דלכאורה צריך לחלק, שכל האיסור להפריד הוא רק כשנסתבכו עד שנעשו כפקעת, וצ"ע. ולמעשה פסק האול"צ, דרק בחוטין שהסתבכו הרבה זה בזה עד שנעשו כעין פקעת יש חשש איסור, אבל בסיבוכים מעט, אפי' מחמת שעברו כיבוס, מותר להפרידם.

ומו"ר מופת הדור בשו"ת יביע אומר (ח"ה סי' ג) פסק להלכה למעשה כדעת היפה ללב, דכל האיסור כשמפריד הציציות הוא דוקא בעת קשירתם וגמר עשייתן, אבל אם נסתבכו לאחר מכן מותר לכתחילה להפרידן זה מזה. והניף ידו בשנית בספרו הליכות עולם (ח"א פר' בראשית הלכה א) וז"ל: חוטי הציצית שנסתבכו זה בזה, מותר להפרידם בנחת בשבת. ומכל מקום אם הם חדשים, ונסתבכו זה בזה לאחר קשירתם, אין להפרידם בשבת, מפני שגומר מלאכתם, ונחשב הדבר ל"מתקן מנא".

והבה"ל (סי' יג ד"ה קודם) כתב, שהנכון שביום עש"ק יבדוק הטלית בעת הנחתו בהתיק שלו כדי שלא יצטרכו לבדקו בשבת. והלקט הקמח החדש (סי' ח' ס"ק נד) כתב שטוב יותר לבדקו במוצ"ש כשמקפל שבערב שבת אפשר שישכח. אולם דעת הכה"ח (סי' ח' ס"ק לו) דאין חילוק בין שבת לחול וגם בשבת צריך לעיין בחוטי הציצית.

ז. **בגמ'** ברכות (י:): אמר רבי חלבו אמר רב הונא: היוצא מבית הכנסת אל יפסיע פסיעה גסה. אמר אביי: לא אמרן אלא למיפק, אבל למיעל - מצוה למרהט, שנאמר נרדפה לדעת את ה'. אמר רבי זירא: מריש כי הוה חזינא להו לרבנן דקא רהטי לפרקא (לשמוע דרשה) בשבתא, אמינא: קא מחליין רבנן שבתא. כיון דשמענא להא דרבי תנחום אמר רבי יהושע בן לוי: לעולם ירוץ אדם לדבר הלכה (והרי"ף והרא"ש גורסים לדבר מצוה, מובא בהגהות הגרי"א שם) ואפילו בשבת, שנאמר אחרי ה' ילכו כאריה ישאג וגו' - אנא נמי רהיטנא.

ובן פסק הרמב"ם הלכה (פ"ח מהלכות תפילה ה"ב) ומצוה לרוץ לבית הכנסת שנאמר (הושע ו, א) "ונדעה נרדפה לדעת את

שכולם מתברכין מיניה, ולכן העסק בתורה ובתפלה שביום השבת, יכניס בו חיות הקדושה בכל ימי השבוע שאחריו.

ובסידור עולת תמיד (בתפלת שבת אחר מנחה) כתב בענין תפלות שבת, בשבת בא אור מגולה ואין פגע רע, ועולין התפלות מיד בלי הפסק, גם מעלה את תפלת החול שנתעכבה בדרך מחמת איזה חטא או חסרון כונה, תפלת שבת מעלה את כולן. (מבוא ועד צאתו)

ד. **שעה"כ** (דף א ע"ב).

ה. **כתב** הכף החיים (פלאגי, סי' כח אות לב), הטלית גדול והקטן שלובש בשבת, צריך שיהא בדוק יותר מבחול, יען כי מצינו בילקוט ראובני (פרי בשלה) דהביא דבשבת דאין תפילין, מעותד לחטוא, ונתן הקב"ה ציצית שהוא לדורת"ם, תם מן הגזל ומן העבירה, יעו"ש. ולפי זה בשבת צריך זהירות טפי, שיהיו כתקונן בלי שום פקפוק, ובהידור מצוה, וחבל על דעבדין בגדי חמודות לשבת, ואין להם טלית נאה, דודאי עונשם גדול, והירא את דבר ה' יתן דעתו בזה.

ו. **כתב** בספר גינת ורדים בקונטרס גן המלך (אות סה) שבהיות ודרך הקושר ציציות בטלית להפריד החוטין זה מזה לאחר גמר עשייתם, לפי שנסתבכו בשעת הקשירה, לכן נראה שאסור להפריד חוטי הציצית בשבת, דאע"פ שאם לא יפרידם אין הסיבוק פוסלם מלהחשב כגדיל, מ"מ הוי גמור מלאכה וראוי להחמיר שלא להפרידם בשבת, ודמי למסיר יבלת או קש שנסתבך בגד בשעת האריגה שחייב משום מתקן, אע"פ שאינו מקפיד עליו כל כך. וכן דעת השלמי ציבור (דף כט ע"ג), ושתילי זיתים (אות יג), וחסד לאלפים (אות ח) דאם מסובכים קצת אסור להפרידם בשבת, וכתב החסד לאלפים (שם) דצריך זהירות להקדים מערב שבת, (שערי תשובה אות ח).

אולם דעת הרב מטה משה (סי' תמג) והרב כסא אליהו (אות ה) דשרי להפרידם בשבת. וכן דעת היפה ללב (ח"א אות יז) דכל מה שאסור גן המלך זה בתחילה בגמר העשיה דהוי כגמור מלאכה הא לאו הכי שרי להפרידם בשבת, מ"מ כתב הכה"ח (ס"ק ל) שב ואל תעשה עדיף.

ובבא"ח (ש"א פר' בראשית אות ג) כתב וז"ל: קודם שיברך יעיין ויבדוק בחוטי הציצית שלא יהיה בהם חסרון הפוסל, וגם יפריד הציציות בידיה שלא יהיו החוטין מסובכין זה בזה, ורק בשבת לא יפריד אלא יבדקם

ח. בשבת יש להזהר ביותר שלא לדבר בבית המדרש דיבור של חולת.

ט. האר"י ז"ל לא היה נוהג לומר בקרבנות של שחרית של שבת פסוק "וביום השבת שני כבשים בני שנה" וכו', לפי שאלו הם מענין קרבן מוסף שבת ואין עתה זמנה עד אחר סיום תפילת שחרית.

י. ביום שבת קודש יאמר קודם ברוך שאמר מזמור השמים מספרים כבוד אל וכו', ואח"כ יאמר סדר המזמורים שהם רננו צדיקים בה' עד סיום הלל הגדול כנודע. ואין להפסיק באמירתם בקריאה או מזמור אחר.

עיונים והארות

והביאו א"ר (אות יג), יפה ללב (אות יד). וכן נראה עיקר דהריצה אינה בשביל הרואים כדי שנאמר מקודם אינו נראה, אלא בשביל עצמו כדי שיעשה המצוה בזריזות, ואם כן מתחלת עשייתה צריך שתעשה בזריזות ודו"ק. ועיין פמ"ג (א"א ס"ק כד) שכתב דמכל מקום ברחוב עכו"ם לא ירוץ, וכן כתב היפה ללב שם ונתן טעם מפני שמלעיגים עליו יעו"ש. ואם כן אם הולך רק בזריזות ואינה נראית הריצה דליכא הלעגה יעשה כך ברחוב העכו"ם. עכ"ל.

ח. וז"ל הזוה"ק (ויקהל, רה), צלותא דשבתא דעמא קדישא... אסיר לאשתדלא אפילו בצורך בי כנישתא אלא במלי תושבחן וצלותא ואורייתא וכדקא חזי לון, ומאן דאשתדל במלין אחרנין ובמלין דעלמא דא איהו בר נש דקא מחלל שבתא, ולית ליה חולקא בעלמא דישראל, תרין מלאכין דממנין על דא ביומא דשבתא, שוויין ידיהון על רישה ואמרי וויי לפלניא דלית ליה חולקא בקוב"ה, ועל דא בעי לאישתדלא בצלותא ובשירין ובתושבחן דמארייהון ולאשתדלא באורייתא. וכ"כ פרי עץ חיים (שער השבת, פרק יט, דף תנט), ואסור לדבר בבהכ"נ דיבור חול בשבת. ובספר כף החיים (פלאגי, סי' כח אות נו) כתב, שיחת חולין בבית הכנסת, חמיר טפי בשבת מימי החול, וכאילו מחלל את השבת, הנה על זה כמו צער בנפשי, איך גדל כח היצר הרע, ויפק רצונו בשבת יותר ויותר מימי החול, דבחול אינם מדברים כל כך בבית הכנסת בשעת התפילה, דבחיפזון יוצאים, ואילו בשבת דחמיר טובא, מרבים העם לשוח שיחת חולין, ה' הטוב יכפר בעדם. עיי"ש עוד מה שהאריך בענין.

ט. **שעה"כ** (דף נא ע"א).

י. **שעה"כ** (שם). עיין בזה"ק פרשת תרומה (דף קלז): שכתב כן וז"ל: ואתקינו חברייא שירותא דתושבחתא מאינון תושבחתן דדוד מרזא דא השמים וגו' עכ"ל.

ורבנו האריז"ל בפרי עץ חיים (דף קא ע"א) קבע אמירת מזמורים אלו קודם ברוך שאמר וז"ל: בשחרית משכים לבית הכנסת ואומר קרבנות וברכות כשאר ימי השבוע ואסור לדבר בבית הכנסת דיבור של חול בשבת ואחר כך אומרים הודו לה' ואומרים אותו בניגון בקול רם וערב וסדר זה סדרם דוד לאומרו לפני ה' בכל יום. והלויים היו משוררין אותו למטה לפני הארון וגם כן אהרן והלויים למעלה משוררין אותו לפני ארון הברית אדון כל הארץ.

ואח"כ יאמר השמים מספרים אח"כ רננו צדיקים אח"כ לדוד בשנותו ואח"כ תפלה למשה אח"כ אומרים ויהי נועם

יי", וכשיצא מבית הכנסת אל יפסיע פסיעה גסה אלא ילך מעט מעט, וכשיכנס בבית הכנסת יכנס שיעור שני פתחים ואחר כך יתפלל לקיים מה שנאמר "לשמור מזוזות פתחיו". וכ"פ השו"ע (סי' צ סעי' יב).

וכתב הבא"ח על זה (ש"א פ' מקץ אות ב) מצוה לרוץ כשהולך לבית הכנסת, וכן לכל דבר מצוה, אך יעשה באופן שלא ילעיגו הרואין עליו, אלא ילך כאיש מהיר במלאכתו. וארז"ל עה"פ מלך אסור ברהטים שהשכינה קשורה עם ישראל בגלות בשביל שני ריצות שרץ אברהם אע"ה בשביל מצוה, דכתיב "וימהר אברהם האהלה אל שרה" "ואל הבקר רץ אברהם". ואמרו ג"כ בזה"ק כשישראל רצים לדבר מצוה, כנגד זה רצים מלאכי סנגורייא ומקדמין ללמד זכות על ישראל. ומיהו לא ירוץ אלא עד פתח בית הכנסת, אבל בבית הכנסת עצמה אסור לרוץ אלא ילך באימה ויראה, כי היכל מלך הכבוד היא וכנז' בחסד לאלפים (סי' צ אות ז).

וכבר ידוע הסיפור על מורנו ורבנו הגאון הגדול ציס"ע ה"ר מאיר אבוחצירא זצוקלה"ה שכשהיה הולך לבית הכנסת במשך כל זמן הליכתו היה רץ ומהלך מהר כנער צעיר. ואולם כשהיה מגיע קרוב לבית הכנסת היה מתמלא פחד וחלחלה וכולו היה אומר כבוד מיוחד ה' ועוזו עד שכל הסובבים היו מרגישים זאת.

ובכתבי האר"י ז"ל בליקוטי הש"ס (דף יא): וז"ל: כי בכוננות ההליכה יש לכונן כי הרגלים ההולכים הם נצח והוד של הז"א הממשיכין את המוחין אל רחל כנודע, כי אין לה רק ב' מוחין, ומוחין אלו הם ב' שמות של יוד הי יוד הי הרי שעולים כמנין הליכה.

האם המצוה לרוץ כשיוצא מביתו או דוקא בסמוך לבית הכנסת

כתב הכה"ח (סי' צ ס"ק פו) וז"ל: מצוה לרוץ כשהולך לבית הכנסת וכו'. מצאתי כתוב בספר היראה לרבנו יונה (דף ט"ל ע"ב) וז"ל וילך לבית הכנסת ובבואו סמוך לבית הכנסת ימהר פעמיו כמו שנאמר בבית אלהים נהלך ברגש עכ"ל, משמע דוקא כשהוא סמוך לבית הכנסת מצוה עליו לרוץ, והכי מסתבר דקודם לכן אינו נראה שמתכוון לשם מצות בית הכנסת. (פרישה אות טז). אבל הכנה"ג (בהגה"ט) כתב דפשטא דמילתא משמע דמשעה שיוצא מפתח ביתו צריך לרוץ, ומה שכתב רבנו יונה בספר היראה דבבואו סמוך לבית הכנסת ימהר פעמיו, פירש דבריו בעל שתי ידות (באצבע דרך חיים דף צט) שבכל הדרך יש לו לרוץ ובבואו סמוך לבית הכנסת ימהר יותר עכ"ד.

יא. יש נהגו לומר אחרי מזמור יושב בסתר בחגים ובמועדים מזמור השייך לאותו חג או מועד. אך מנהג המקובלים וחכמי בית אל שלא לאמרו י.

יב. פיוט "האדרת והאמונה לחי העולמים" אע"פ שנזכר בפרקי היכלות לרבי ישמעאל כהן גדול ויש בו סודות עמוקים אין מנהגנו לאמרו י.

עיונים והארות

בתשבחות של מלאכי השרת, כי אם בתשבחות ישראל. **וכתב** מו"ר הבא"ח (ש"א פ"א ויגש אות ה) וז"ל: מזמורים אלו של רננו שמוסיפים בשבת ויו"ט יש בהם סודות גדולים, וצריך להזהר באמירתם כי נשגבה מעלתם. וב' מזמורים ראשונים רננו ובשנותו כל אחד מהם יש בו כ"ב פסוקים כנגד כ"ב אותיות התורה וקס"א תיבות כמנין אהי"ה במלוי יודי"ן, וגם ברננו יש י"ג הוי"ו"ת כנגד י"ג מידות וכנ"ב בסידור רבנו הרש"ש ז"ל. וא"כ פקח עיניך וראה לדקדק באמירתם שאם חסר תיבה אחת אובד טובה הרבה ח"ו.

יא. מנהג בית אל יכב"ץ שאין להוסיף לומר שום מזמור אלא אומרים הזמירות של שבת דוקא שהם השמים מספרים וכו' רננו צדיקים וכו' עד ברוך שאמר. (כה"ח סי' נא ס"ק ג).

יב. כ"ב הר"ד אבודרהם (חנוכה) שבשבת שחל בו חנוכה אומרים מזמור שיר חנוכת הבית, ובפסח אומרים הודו אחר יושב בסתר עליון, וכן בכל החגים והמועדים ע"כ.

והנאון רבנו עובדיה סומך בשו"ת זבחי צדק (ח"ג סי' קג) כתב שאנחנו היחידים אין לנו לומר מזמורי החג, מכיון ולא נזכרו בדברי רבנו האר"י ז"ל וגם הגר"ח העיד לו שמנהג חסידי בית אל שלא לאמרו וכ"כ בספר חמ"י (ח"ד ר"ה דף ט"ל ע"ג) ולא יעשה מחלוקת בציבור בזה, אלא היחיד לא יאמרנו ואם רוצה יאמרם אחר התפלה.

יג. במחזור אהלי יעקב (ר"ה דף פב ע"א) כתב שנראה שיסדו ר"א הקליר. ובפירוש הרוקח לסידור התפלה (אות יז). ובפע"ח (שער ו פרק ד) מוכח שהן בשבת הן ביוה"כ והן בחול נוהגים לאמרו קודם ברוך שאמר שכ"כ "שבח שאומרים מלאכי השרת לפני כסא כבודו לפניו יתברך שמו יש לאמרו בכל יום ויש בו פ"ז תיבות והוא כתם פז עם הכולל, וראוי לנו לאמרו קודם כתם פז דברוך שאמר" עכ"ד.

ובספר אור צדיקים (תיקון התפלה, אות יז) הביא, מצאתי כתוב, בשעה שישראל מתחילין לומר 'ברוך שאמר' אז מתחילין המלאכים למעלה לומר 'האדרת והאמונה' וכו', וזהו הפי' שמלאכים אומרים "האדרת" בשוה עם ישראל, כי "בשוה" ראשי תיבות ברוך שאמר והיה העולם. ויש גם כן פ"ז תיבות כמו בברוך שאמר, ועל כן ראוי לומר "האדרת" קודם ברוך שאמר.

ובמג"א (סי' תקסה ס"ק ה) הובאו דברי מהר"ל שאין לומר האדרת והאמונה בציבור רק ביום הכיפורים. ע"כ.

וכן רבותינו הספרדים לא נהגו לאמרו. ובכל סידורי בגדד אינו מופיע, וכן אינו מופיע בסידורי חכמי בית אל, וכן בשיבתנו הקדושה מזמן מו"ר לא נהגו לאמרו.

ונוהגים לומר שיר של פגעים ואח"כ שירו לה' שיר חדש אח"כ שיר למעלות אשא עיני אח"כ שיר המעלות שמחתי אח"כ אליך נשאתי אח"כ לולי ה' [דוד המלך ע"ה אמר על הגאולה העתידה שאז יאמרו ישראל לולי ה' שהיה לנו בקום עלינו אדם בליעל אזי המים שטפנו ושבח דוגמת עולם הבא עולם שכולו שבת] אח"כ הללויה אח"כ הודו לה' ויש בו כ"ו פסוקים נגד הוי"ה ויכוין בהודו עד ויוצא ישראל ביו"ד של הוי"ה ומפסוק ויוצא ישראל עד למולך בה' של הוי"ה ומפסוק למולך עד נחלה לישראל באות ו' של השם ומפסוק נחלה עד הודו לאל השמים ה' אחרונה ואח"כ אומר ברוך שאמר ומזמור שיר ליום השבת עכ"ל.

מוסיפים מזמורים המדברים ממעשה בראשית שכלו בשבת, וממתן תורה שהיתה בשבת. ואלו הם המזמורים שמוסיפים: "למנצח מזמור לדוד השמים מספרים" שהוא מדבר ממעשה בראשית. וכן "רננו צדיקים" שכתוב בו "בדבר ה' שמים נעשו" וגו' שנשתכללו בשבת, כמו שנאמר "ויכלו השמים" וגו', לכן אומרים אותו בשבת. "לדוד בשנותו" לפי שאותו מעשה בשבת היתה. "תפלה למשה" שהוא מדבר ממעשה בראשית, שאומרים בו "בטרם הרים ילדו", וגם שחברו משה שנפטר בשבת. אחריו אומרים "ישב בסתר" שהוא שיר של פגעים, להנצל מן המזיקין המצויין בליל שבת. ואח"כ "מזמור שירו לה' שיר חדש" (ע"פ הלבוש סי' רפא. והיעב"ץ תפלת שחרית בשבת)

אחריו אומרים ארבע מזמורי שיר המעלות. ואחריהם אומרים "הללויה הללו עבדי ה'" שהוא מדבר במתן תורה, דכתיב בו 'כי יעקב בחר לו יה', שהוא על ידי מתן תורה. וגם כתיב בו 'כל אשר חפץ ה' עשה בשמים ובארץ וגו', שהוא ממעשה בראשית. ויש שכתבו הטעם לאמרו, כיון שמזמור זה מדבר מנסי ה' ונפלאותיו, המורים על חידוש העולם, ויכולת השם יתברך וממשלתו, ושבת ויו"ט נתייחד להורות על זאת, על כן אומרים אותו". אחריו אומרים מזמור "הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו" הנקרא "הלל הגדול". (לבוש והיעב"ץ שם)

ובלבוש (שם) הוסיף, "ואלו המזמורים שמוסיפין הם כולם שמדברים או ממעשה בראשית שכלו בשבת, או ממתן תורה לפי שניתנה בשבת, ומטעם זה אין אומרים כולם בסדר שהם כתובים בתהלים רק סמכו דמעשה בראשית יחד, ודמתן תורה יחד.

וז"ל האור זרוע (הל' שבת, פ"י, מ"ב): "תקנו רבותינו והוסיפו מזמורים לכבוד השבת, כגון "השמים מספרים" וכו', ונראה בעיני דהיינו טעמא שהוסיפו אליו שבחות בשבת, דאשכחן (מובא בתוס' סנהדרין לז) שלא בחר הקב"ה ביום השבת

יג. אין אומרים מזמור לתודה לא בשבת ולא ביום טוב ז'.

יד. אומרים מזמור שיר ליום השבת, ויש בו י"ו פסוקים ויב"ק תיבות, וז' מיני קולות, וכבר אמרו רז"ל אין לך שבח וקילוס לפני הקב"ה כשבחו של שבת שהעליונים והתחתונים משבחים אותו כאחד טו.

טו. מוסיפים ברכת השיר "נשמת כל חי", וטעם אמירתו הוא, משום שבשבת נתוסף להאדם נשמה יתירה, לכן מוסיפים שבח והודאה לשמו יתברך. ותכוין כי עתה באמרך "נשמת כל חי" לקבל חלק תוספת נפש דכורא שב"ק מבחי' יום שבת דכורא כנ"ל טו ובסמיכת גאולה לתפילה תוספת רוח ובמוסף ב"איה מקום כבודו" לתוספת נשמה, לכל השלשה מן ת"ת מדת יום י"ו.

טז. שבח זה דנשמת כל חי הוא יקר ומעולה מאד וצריך לאמרו בנעימה ובשמחה עצומה ובהתלהבות יתירה. ונודע דסוד נשמת כל חי הוא בחינת תוספת קדושת שבת בעולם היצירה י"ו.

עיונים והארות

אחר ברוך שאמר, ויכוין במזמור זה קי"ב תיבות כנגד יב"ק שהם שלש שמות אק"ק הוי"ה אדנו"ת, ויש בו י"ו פסוקים כנגד תשע נקודות קמץ פתח וכו' שבתורה, הרמזים בתשע היות מכתר עד יסוד. והמלכות אין לה ניקוד קבוע וכלולה מכולם, וז' קולות נזכרו בו כנגד קולות שהתורה ניתנה בהם (יל"ש תהלים תשט) עכ"ד.

טז. שעה"ב (דף עג ע"א).

ומקור אמירתו הוא בגמ' פסחים (ק"ח). מאי ברכת השיר, רבי יוחנן אמר נשמת כל חי. ובתוס' (שם ד"ה רבי יוחנן), וקורא נשמת כל חי 'ברכת השיר', לפי שבשבתות אומרים אותו אחר פסוקי דזמרה.

ובסדר היום (תפלת שחרית, בד"ה נשמת) כתב, נשמת כל חי נתקן בשבת, משום שנתוסף לו נשמה יתירה בשבת, מוסיפין אנו שבח והודאה לשמו יתברך ויתעלה, על כל הטוב והגמול שגמל עמנו מיום היותנו, וגומל עמנו בכל עת ובכל שעה, ואין אנו כדאים לשבח לפניו, ואילו פינו מלא וכו' אין אנו מספיקים להודות וכו', וכל אלו הענינים מתבארים בספר הזוהר פרשת תרומה (דף קלח). וכ"כ במטה משה (אות תמה): "ואומרים 'נשמת' לרמוז שיש לנו נשמה יתירה בשבת, ובה אנו משיגים חכמה יתירה בשבת, לפי שהוא יום מוכן לכל השנה.

יז. פרי עץ חיים (שער השבת פרק ח).

כתב הכה"ח (ס"ק ח) נשמת כל חי תכוין ראשי תיבות נכ"ח שהם כמנין ג' הוי"ו"ת שהם ג' מוחין חב"ד, כל חי גימטריא ס"ח אהיה הויה אהיה והם בגימטריא חיים והם סוד התפילין הנקרא חיי המלך, והכונה היא כי זה הוא תמורת התפילין שבימי החול, ותכוין כי עתה באמרך נשמת כל חי לקבל חלק תוספת הנפש (ר"ל גרנח"י דנפש) דכורא שבך מבחינת יום שבת דכורא. (שער הכוונות דף עג ע"א). והבא לומר קריאת שמע בשבת מבלי הקדים נשמת כל חי דומה קצת לפי סודו לקורא קריאת שמע בלא תפילין. (מכתם לדוד סימן יג, בית מנוחה אות א).

יח. בא"ח (פרי תולדות אות ג) וז"ל: שבח זה דנשמת כל חי הוא יקר ומעולה מאד, וצריך לאמרו בנעימה, והוא מסוגל על כל צרה שאדם עומד בה, שיודר נדר לומר אחר הצלתו מהצרה שבח זה של נשמת כל חי ויועיל לו, וכמ"ש בשם ר"י החסיד

יד. כן כתוב בשבלי הלקט (סי' עו) בשם רש"י (סדור רש"י סי' תצד). וכתב הטור (סי' רפ"א) ובאשכנז אין אומרים מזמור לתודה בשבת לפי שאין תודה קריבה בשבת ואינו טעם של עיקר. והסביר הבי"ו נראה שהוא משום דמזמור זה אין אנו אומרים אותו לשם קרבן תודה אלא לשם הודאה. וכתוב בשבלי הלקט (שם) שיש שאומרים אותו בשבת ולא בחול ונתן טעם למנהגם. וסיים הבי"ו ומנהגינו לומר מזמור לתודה בחול ולא בשבת, וכ"פ כה"ח (סי' רפ"א ס"ק ה).

טז. כן הוא באבות דרבי נתן (נא, ח), בשביעי מהו אומר מזמור שיר ליום השבת, יום שכולו שבת שאין בו לא אכילה ולא שתיה ולא משא ומתן, אלא צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם וכו', כיון שבא לעת ערב ראה אדה"ר את העולם שמחשיך ובא למערב, אמר אוי לי בשביל שסרחת הקב"ה מחשיך עלי את העולם, והוא אינו יודע שכן דרך העולם, לשחרית כיון שראה את העולם שמאיר ובא למזרח שמח שמחה גדולה, עמד ובנה מזבחות והביא שור שקרנותיו קודמות לפרסותיו והעלה עולה שנאמר ותיטב לה' משור פר מקרין מפריס, באותה שעה ירדו שלש כתות של מלאכי השרת ובידיהם כינורות ונבלים וכל כלי שיר, והיו אומרים שירה עמו שנאמר מזמור שיר ליום השבת וגו' להגיד בבוקר חסדך, זה העוה"ב שנמשל כבקרים שנאמר חדשים לבקרים רבה אמונתך" ע"כ.

וכ"ה במדרש (ב"ר כב, יג), וכן מצינו (שם טז) ויצא קין, ר' חנינא ב"ר יצחק אמר יצא שמח כד"א יוצא לקראתך וראך ושמח בלבו, פגע בו אדה"ר א"ל מה נעשה בדינך, א"ל עשיתי תשובה ופישרתי, התחיל אדם מטפח על פניו, אמר כך היא כח התשובה ולא הייתי יודע, מיד עמד ואמר מזמור שיר ליום השבת טוב להודות לה"ה ע"כ. ובזוה"ק (תרומה קלח). כתב וז"ל, מזמור שיר ליום השבת, תושבחתא דא אדה"ר קאמר לה בשעתא דאתתרך מג"ע ואתא שבת ואגין עליה ואוקמוה חבריאי, עכ"ד.

ובמדרש הנעלם (פרשת בראשית) איתא וז"ל, וא"ר יהודה אין לך שבח וקילוס לפני הקב"ה כמו שבחו של שבת העליונים והתחתונים כולם משבחים לו כאחד, ואפילו יומו של השבת ממש משבחו לו, הה"ד מזמור שיר ליום השבת עכ"ד. וכתב בפע"ח (שער י"ח פ"ט) בשם רבנו הארי"ז ז"ל שיש לאמרו

יז. באמירת תיבות "נשמת כל חי" יש לעמוד ט.

יח. מנשמת עד "בפי ישרים" יש מ"ה תיבות ואח"כ צ"א תיבות מתיבות "ואילו" ועד "תושיע" כ.

יט. מי ששיכח לומר נשמת כל חי בשחרית, ובירך ברכת ישתבח אחרי שירת הים, כמעשהו בחול, הנה אם נזכר קודם ברכו, אכתי זמניה הוא. ואף ששמע הקדיש וענה ברוך ה' המבורך יאמר נשמת כדי לקבל תוספת הנפש, ורק אם התחיל ברכת יוצר אור לא יפסיק כדי לומר נשמת, אלא אומר נשמת אחר התפלה בלי אמירת ישתבח כא.

כ. מי שאיחר לבוא לבית הכנסת בשבת, ואין בידו סיפק לומר גם פסוקי דזמרה וגם "נשמת כל חי", עדיף לומר "נשמת" וידלג "פסוקי דזמרה" כב.

עיונים והארות

חושבנא רזא מ"י, ומתמן ולהלאה סלקא תושבחתא אחרא לחושבן מאה תיבין תשלומין דכולא, וחד רתיכא על מה דשריא דאיהו שלימא וכל שבחא דא וכל מילין אלין כולהו שיפין ידיען בחושבנא לתשלומא דשבת, ולאשתלמא מנייהו כדקא חזי, זכאה עמא דידיעי לסדרא שבחא דמריהון כדקא יאות עכ"ל.

וראה לרבנו אברהם גלאנטי (הובא באור החמה פ' תרומה דף קעד ע"ג) שכתב וז"ל, ואני שמעתי שהשבח הזה של אלהי הראשונים וגו' שהכניסוהו בין הדבקים בתוך מ"ה תיבין אלו, היה ע"י מעשה שהיה שאירע בזמן הקדמונים שהעלילו הגויים על ישראל שהיו עושים פסח בדם ערל, ושחטו נער אחד והשליכוהו ברחוב היהודים, ויהי בבוקר ותהום כל העיר עד שהגיעו עד שערי מות עד שבא חסיד אחד וכתב שם ונתן בפיו והחייהו, ודיבר כל המאורע ואחר שגמר הדברים נפל ומת ואז ניצולו כל היהודים ואז תיקנו השבח הזה שכתוב בו המשיח אלמים, דהיינו שהשיח המת הזה שהיה אילם וגילה הנעלמים ופענח הנעלמים, ואולי שהיה השם שפועל בו שם מ"ה שהוא הוי"ה דאלפין, ולכן הכניסוהו בתוך השבח הזה שיש בו מ"ה תיבין [אמר הכותב (הוא מוה"ר אברהם אזולאי) אני שמעתי שהחייהו בשם אמת והשביעוהו שיאמר האמת, ואחר שגמר דבריו סילק האל"ף ונשאר מת] ואע"ג שעד מלפנים אינו נשלם השבח, מ"מ עד מלפנים עולה למנין חמשיין ומלפנים והלאה מאה וצריך להגיה. ע"כ.

כא. בא"ח שם (אות ב). אולם דעת מו"ר מופת הדור בהליכות עולם (ח"ג פר' תולדות הלכה א). שאחר ברכת ישתבח לא יאמר שם "נשמת", אלא ימשיך בברכת "יוצר". ורק אם נזכר אחר שהתחיל "ישתבח" קודם שאמר "ברוך אתה ה' מלך גדול ומהולל בתשבחות", יחזור לנשמת ויגמור כסדר.

כב. בן דעת הבא"ח וכן למד בדעתו מו"ר מופת הדור בהליכות עולם (שם) ודע כי מי שאיחר לבוא לבהכ"נ בשבת וצריך לדלג על חלק מפסוקי דזמרה, או לדלג על נשמת כל חי, הנה לפי מ"ש הרב המחבר בשבח נשמת כל חי שבו יש קבלת תוספת הנפש, וכן כתב בשו"ת מכתם לדוד (סי' יג) בשם האר"י ז"ל, יש לדלג מן המזמורים של פסוקי דזמרה שאינם כל כך הכרחיים. ולא ידלג נשמת כל חי. וכן דעת החיי אדם (כלל סי' טו) והביאו המשנ"ב (סי' נב סי' קה).

ז"ל. ונזכר בתחילתו נשמה ורוח כי לא זכו לנשמה ורוח אלא ישראל, אבל אוה"ע אין להם אלא נפש מצד הקליפה, ועל שבח זה נאמר עם זו יצרתי לי תהלתי יספרו. ונודע דסוד נשמת כל חי הוא בחינת תוספת קדושת שבת בעולם היצירה. עכ"ל.

וכן יצחק אבינו כאשר ראה שאין לו ילדים עשה כדבר הזה שקיבל עליו לומר "נשמת כל חי" וזכה לילדים (עי' בפירוש סידור התפילה להרוקח פ"ה עמוד תקי"ב). וז"ש ויעתר יצחק לה' "לנכח אשתו" לנכח ר"ת לאמר נשמת כל חי, אשתו ר"ת תברך את שמך ה' אלוהינו ורוח ולכן מרומז בסוף נשמת כל חי השם של יצחק ורבקה.

בפי ישרים תתרום,
ובשפתי צדיקים תתברך,
ובלשון חסידים תתקדש,
ובקרב קדושים תתהלל.

בסידור השל"ה כתב, דע כי זה השבח של 'נשמת' הוא גדול במאוד, הוא מדבר ממעלת נפש רוח נשמה המאירה בנו, כי אנחנו חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו, ובוהו אנו דבקים בו יתברך.

וביסוד ושורש העבודה (פרק שמיני, בד"ה מרום) כתב, ראוי להלהיב לב האדם כאש אוכלת, לדבר התיבות בכח גדול ועצום, ולהכניס שמחה עצומה מאוד באלהותו יתברך שמו ויתעלה, כל כך עד הגיעו קרוב להתפשטות הגשמיות.

יט. כ"ב כה"ח (סי' נז ס"ק כג) וז"ל: גם באמירת תיבת נשמת כל חי שאומרים בתפילת הבוקר יש לעמוד ששם הוא קבלת נרנח"י דנפש מבחינת היום כמו שכתב בשער הכוונות בדרושי שחרית של שבת (דף עג ע"א) יעו"ש.

כ. סידור הרש"ש כת"י (ח"ב דף 111).

כתב בזוה"ק (תרומה דף קלח). וז"ל, ביומא דשבתא איהי מקבלא ברכאן מאינון עילאין דקא מברכין לה בארבעין וחמש תיבין כחושבן מ"ה [מנשמת עד והאחרונים] וברזא דחמשיין תיבין כחושבן מי, כמה דאוקימנא ברזא מ"ה וברזא מ"י, דא עלמא עלאה ודא עלמא תתאה, נשמת כל חי עד האחרונים מ"ה, ומן ואילו פינו עד ומלפנים סלקא תושבחתא אחדא חמשיין תיבין, ואע"ג דלא קיימא תמן מלה בחושבנא סלקא

כא. הנסחה העקרית היא לומר "וה' אלהים אמת לא ינום ולא יישן" וכן מצאתי בספר חמדת ישראל לרבנו מהרש"ו ז"ל. גם צריך לומר "והלבבות יראוץ והקרב והכליות יזמרו לשמך" כדי שיהיה המנין שלם, וכנז' בש"ץ. ואומרו ומבלעדיך אין לנו גואל ומושיע פודה ומציל ועונה ומרחם, ששה תוארים כנגד בירורים של נשמות ונ"ק שיהיו בששה אלפים דעלמא ואח"כ אומר "אין לנו מלך עוזר וסומך אלא אתה" על זמן אלף השביעי. ואומרו אלהי הראשונים והאחרונים, הראשונים הם האבות שהם בחג"ת, והאחרונים משה ואהרן ויוסף ודוד שהם בנהי"מ. אלוה כל בריות, הזקנים והשופטים והנביאים, ואזון כל תולדות, אנשי כנה"ג והתנאים והאמוראים ורבנן סבוראי והגאונים ושאר חכמי הדורות כולם יי.

כב. יאמר "על אחת מאלף אלפי אלפים ורוב רבי רבבות" יי. יאמר "יודו ויברכו וישבחו ויפארו וישוררו", כנגד חמשה בחינות הרמזים בחמשת אותיות דשם הוי"ה וקוצו של יו"ד שהם סוד נרנח"י יי, ויאמר "שועת עניים אתה תשמע", אלו ישראל היושבים בגלות, "וצעקת הדל", הוא משיח בן יוסף המדוכא ביסורים, כמ"ש והוא מחולל מפשעינו יי.

כג. גם אין לומר "ובכן ישתבח שמך וכו'" אא"כ הוא בשבת שאומרים "נשמת כל חי" ואח"כ אומר ישתבח שמך וכו' יי. בברכת ישתבח יש י"ג שבחים, והם כנגד י"ג מכלין דרחמי, ויאמר אותם בנעימה ובנחת רוח, פיו ולבו שוים, ואין צריך לאומרם בנשימה אחת, לכך לא ימהר באמירתם. ואם הרגיש שאחד התחיל בקדיש וקדושה, ימתין שלא יתחיל לאומרם אלא עד שיענה קדיש או קדושה כדי שלא יפסיק בהם יי.

ברכת יוצר

א. ברכת יוצר דשבת חשובה היא עד מאד ויש בה בחי' תוספת קדושת שבת בעולם הבריאה דאצילות כי כל סדר יוצר הוא בבריאה כנודע יי. ולכן יזהר לאמרה בכוונה עצומה ובהתלהבות גדולה ונרמז בה שבעה היכלות בשבעה פעמים תיבת "הכל" שהם שבעה היכלין עילאין הנפתחים עתה כי "הכל" מלשון "היכל" ל.

עיונים והארות

הרי כאן שלשה עשר מדרגות, כנגד י"ג מכלין דרחמי, וי"ג מדות, וי"ג שבחים של ישתבח.

כה. אולם דעת מו"ר מופת הדור בהליכות עולם (ח"ג פ"א תולדות הלכה א) שאין לומר תיבת "וישוררו" וז"ל: "הן הם יודו ויברכו וישבחו ויפארו את שמך מלכנו תמיד". זהו הנוסח הנכון לפי דברי האחרונים המדקדקים. ותיבת "וישוררו" נמחקת. כי תיבת "וישוררו" אינה מתאימה עם "את שמך מלכנו תמיד". עכ"ל. ועיי"ש במקורות.

כו. בא"ח (שם).

כז. שעה"כ (דף נא ע"ב).

כתוב בסדר היום נראה לי הטעם למה שהוסיפו בשבת מילת ובכן יותר מבימי החול, מפני שזה השבח נתקן על שירת הים, ובשירת הים יש בה רמז לשם בן ע"ב, ועליו אנו אומרים ישתבח שמך שהוא בכחו רגע הים, והוא רמז בפסוק ויסע ויבא ויט, ובשבת שסמכנו לשירה שבח אחר והוא נשמת כל חי הוסיפו מילת ובכן והוא רמז לשם בן ע"ב של ישתבח שמך עכ"ל. (כה"ח שם ס"ק ח)

כח. בא"ח (שם אות ו).

כט. שעה"כ (דף עג ע"א).

ל. כ"ב בשעה"כ (דף עג ע"א) יוצר שבת הוא בחינת תוספת קדושת שבת בעולם הבריאה, ונפתחים ביוצר דשחרית

אולם דעת מו"ר מופת הדור בהליכות עולם (שם) עדיף שידלג על אמירת "נשמת" ולא ידלג על פסוקי דזמרה, שהרי אמירת "נשמת כל חי" אינה אלא מנהג הגאונים. ומכל מקום נראה שאם כבר אמר כל המזמורים של פסוקי דזמרה עד "לשם תפארתך", יכול לדלג משם עד אחר שירת הים, וימשיך באמירת "נשמת כל חי". והניף ידו שנית בחזו"ע (שבת ב הלכות תפלת שחרית של שבת הלכה א) והוסיף שם ומיהו המזמורים שמוסיפים בשבת, שהם לפני "ברוך שאמר", נשמת כל חי עדיף מהם, ויאמר נשמת כל חי, וידלג אותם המזמורים. ובכל אופן ישלים המזמורים שהחסיר לאומרם אחר התפלה.

כג. בא"ח (שם אות ד).

כד. בא"ח (שם אות ה) וכתב שם עוד נ"ל בס"ד בחכמה גדולה תיקנו אנשי כנה"ג שיעור זה באלפים וברבבות, כי באלף אלפי אלפים יש עשרה מדרגות במספר, שהם אחדים, עשרות, מאות, אלפים, עשרות אלפים, מאות אלפים, אלף אלפים, עשרת אלפי אלפים, מאות אלפי אלפים, אלף אלפי אלפים, הרי כאן עשרה מדרגות, כנגד עשרה ספירות ועשרה הילולים שאמר דוד הע"ה בהללויה הללו אל בקדשו, אבל ברוב רבי רבבות, יש שלשה עשר מדרגות שהם אחדים, עשרות, מאות, אלפים, רבבות, עשרה רבבות, מאה רבבות, אלף רבי, רבי רבבות, עשרה רבי רבבות, מאה רבי רבבות, אלף רבי רבבות, רוב רבי רבבות,

- ב. ביום שבת קודש אומרים שיר "אל אדון על כל המעשים" ומעלתו גדולה עד למאד^א. ולכן יאמרוהו מילה במילה בכונה שלימה^ב. ומנהג בית אל לאומרו כל הקהל קול אחד בהתלהבות קדושה^ג.
- ג. יאמר "דעת ותבונה סובבים הודו" ולא יאמר סובבים אותו וכן צ"ל שרפים וחיות ואופני הקודש ככתוב

עיונים והארות

האריז"ל בשער מאמרי רשב"י סוף פרשת תרומה (דף יח ע"ג).
לב. כה"ח (שם ס"ק ח).
לג. דברי שלום (אות יט).

ובמעלת שיר זה עי' מש"כ בזוה"ק (פר' תרומה דף קלב ע"ב) וז"ל:
 מתמן ולהלאה יוצר אור ובורא חשך עושה שלום ובורא את הכל והא אתערנא ביה ואתערורי חברייא דהני אינון תקונין דעלמא עלאה א"ל ברוך תקוני דעלמא תתאה דאינון כ"ב אתוון זעירין בגין דאית אתוון רברבן ואתוון זעירין, אתוון זעירין מעלמא תתאה, אתוון רברבן מההוא עלמא דאתי, בכלא אינון רברבן, אינון רברבן בגרמייהו, כד אתיין יחידאין אינון רברבן דכד לא פשיטן יתיר אינון אתיין כל את ואת ברתכא דחזי ליה כגון שבחא דשבת דאינון אתוון דשבח אל אדון על כל המעשים ברוך ומבורך בפי כל נשמה, אלין אתוון בחמש חמש תיבין דאינון חמשין תרעין דעלמא דאתי, תרין אתוון אחרנין די בסופא ש"ת אינון בשית שית תיבין דאינון שית סטרין דעלמא דאתי ונפקי מתמן, וכו'. עכ"ל.

ובספר "המחכים" (לה"ר נתן ב"ר יהודה שעמד בקשר עם הרשב"א והיה אחד מתלמידי אחרוני בעלי התוספות בד"ה נשמת אות עח) גם כן כתב מספר התיבות של אל אדון ומשמעותן וז"ל: אל אדון על כל המעשים ברוך ומבורך בפי כל הנשמה יש בו [עשר תיבות] כנגד עשרת הדברות. ובאחרונות שהם "שבח נותנים לו כל צבא מרום תפארת וגדולה שרפים וחיות ואופני הקדש" הם שתיים עשרה [תיבות] כנגד שתיים עשרה שבטים ובאמצעיות שמונה תיבות לכל שיטה ושיטה העולות לשבעים ושתיים כנגד שבעים ושתיים שמות של הקב"ה. עכ"ל.

ומהרה"ו ז"ל בספר אור החמה (ח"ב דף קסה ע"ד) כתב, על השינויים במספר התיבות באותיות, שבשתי אותיות א-ב כתב חמש תיבות להורות היותם מחמישים שערי בינה, כי כל תיבה כלולה מעשר הרי חמישים, ואחריהם מאות ג' עד ר' הם ח"י אותיות כל אחת ארבע תיבות הם גימטריא ע"ב, ואותיות ש-ת כל אחת שש תיבות, והם על סדר א"ת ב"ש דהיינו א"ת ב"ש יהיו כ"ב תיבות ואילו ג"ר יהיו ע"ב עכ"ד. ובתיקוני זוה"ק (תיקון יג דף כז ע"ב) פירש כי שבח זה הוא סוד כסא הכבוד, בחינת וביום השביעי נתעלה וישב על כסא מלכותו. וכתבו המפרשים שלכן שינוי מספר התיבות שבאותיות א-ב, הם חמש כנגד השכינה הרמוזה באות ה' מלכות, ואותיות ג-ר הם ארבע בסוד ארבעת גלגלי המרכבה וארבע רגלי הכסא, ואותיות ש-ת הם שש תיבות בסוד שש כנפים לשרפים, שש תיבות בפסוק שמע ישראל, שש פרקים בחסד גבורה תרין דרועין ע"כ.

שבעה היכלין עילאין, ונרמזים בשבעה פעמים "הכל", מלשון היכל. ואלו הם: ובורא את הכל, "יסוד". הכל יודוך, "הוד". והכל ישבחוך, "נצח". והכל יאמרו, "תפארת". הכל ירוממוך, "גבורה". יוצר הכל, "חסד". והרי הם ששה על הסדר ממטה למעלה מיסוד עד חסד. ע"כ.

ובכ"ב בסידור הרש"ש וז"ל: יכוין כי הז' היכלות אלו דיוצר דשחרית דשבת הם ההיכלות דאו"א עילאין דבריאה דאצילות דאצילות הנפתחים ביום שבת וכל היכל כולל מחמשים שערי בינה מספר כ"ל, ולפיכך הם נרמזים בששה פעמים הכל הנז' בזה היוצר, וב' היכלות לבנת הספיר שהם יסוד ועטרה קשורים ומחוברים יחד ונחשבים להיכל אחד לבנת הספיר יסוד.

הכל: יכוין להעלות היכל לבנת הספיר, יסוד דז"א דברי' דאצילות דאצילות להיכל לבנת הספיר יסוד דאו"א דבריאה דאצילות דאצילות.

הכל יודוך. להעלותו להיכל עצם השמים, הוד דאו"א.
והכל ישבחוך. להעלותו להיכל נוגה, נצח דאו"א.

והכל יאמרו להעלותו להיכל הרצון, תפארת דאו"א **אין קדוש ביהוה** יאהדונה.

הכל ירוממוך סלה להעלותו להיכל הזכות, גבורה דאו"א **יוצר**

הכל. להעלותו להיכל אהבה, חסד דאו"א, ויכוין לקשרו ולחברו בהיכל אהבה דאו"א. ולהמשיך לו תוספת קדושת שבת.

וההיכל השביעי - יש שרומזים זאת ב"האל הפותח בכל יום דלתות שערי מזרח" - ועי' אמת ליעקב שכתב שדעת מהר"ח פינסו לכוין כאן "בכל" עם ג' אותיות גי' "הכל" שהוא היכל השביעי. ועי' כרם שלמה (ח"ג דף קסה) שכתב ג"כ לכוין עד"ז, אמנם בסידורו לא כתב הגהה ע"ז, ועי' ש"ש (דף צג ע"ד אות ט) שכתב שמכיון שמו"ר הרש"ש זיע"א לא סידר ומהרה"ו לא כתב מזה לכן גם אנחנו בקהילתינו אין שום אחד עושה רמז להיכל השביעי. ע"כ. וכבר הובא לעיל לשון הרש"ש שכתב שההיכל השביעי והשישי נכללים יחד עי"ש.

ובספר סידורו של שבת (שורש ז, ענף ב, עלה א) כתב, כי בשחרית שבת בעת אמירת יוצר נפתחין היכלין דרחימותא, היכלות עולם הבריאה מדת הבינה, והיכלי זעיר אנפין נכללו בהיכלות הבינה, ועל כן אומרים השבחים "הכל יודוך" ו"אל אדון", ו"לא אשר שבת", כי המה רומזין להיכלות ההם, מה שאין כן בחול שאין נפתחין היכלות אלו, אין אומרין השבחים האלו.

לא. ושבח זה תקנוהו אנשי כנסת הגדולה וכמו שכתב רבנו

- בתיקונים תיקון ע' כי כן סדרן, ולא יאמר שרפים ואופנים וחיות הקודש, כי שרפים הם בבריאה, וחיות ביצירה, ואופנים בעשיה לז'.
- ד. ממשיכים באמירת השבח הגדול "לא אל אשר שבת", להורות שבשבת בוחר הקב"ה בשירת ישראל יותר ממלאכי מרום. ואם לא אמרו צריך לחזור ולאמרו, כיון שבו נזכר מפורש קדושת יום השבת, ומ"מ אם כבר סיים ברכת יוצר אור לא יחזור לאמרו לה.
- ה. ובאמרו "וביום השביעי נתעלה וישב על כסא כבודו" וכו' ירצה כי הנה בימי החול אימא מקנא בבריאה וז"א ביצירה ומל' בעשיה, וביום שבת הם מתעלים וז"א מתעלה אל הבריאה וזמ"ש "נתעלה וישב על כסא כבודו" וכו' שנתעלה מן היצירה וישב על כסא כבודו בבריאה לו.
- ו. גם בשבת צריך לסמוך גאולה לתפילה, ולא יפסיק אפילו לקדיש וקדושה וברכו וי"א שבשבת אי"צ לסמוך, וכדי לצאת מידי ספק, כשרואה שרוצים לומר דבר שבקדושה, ימתין קודם ברכת "גאל ישראל" לו.

תפילת העמידה

- א. לאחר שיאמר פסוק "אדני שפתי תפתח" וכו' קודם שיתחיל ברכת אבות, יכוין לקבל תוספת הרוח זכורא ממידת יום השבת כנ"ל לה.
- ב. בתפילת העמידה של שבת מתפללים ז' ברכות. ג' ראשונות, וג' אחרונות, ואמצעית של שבת, ובתפלת שחרית אומרים "ישמח משה" לט'.

עיונים והארות

ההוא קרא צריך לסמוך גאולה לתפילה. ועוד, דתפילה בשבת במקום תפילת חול, דענייה בעת צרה היא, ע"ש. וכתב הדרכי משה (שם), דמכל מקום, בדברים הצריכים, יש לסמוך על האור זרוע, ע"ש. וכן כתב בא"ר (סי' קיא ס"ק ט) ובשלמי ציבור (דף פו ע"ב). וכן כתב מהר"ח פלאג'י (בכה"ח סי' כח אות מוח), דסמיכות גאולה לתפילה בשבת אינו כמו בחול, דבשבת יכול לענות קדיש וקדושה אפילו אחר שסיים "גאל ישראל". וכן הוא במשנה ברורה (סי' קיא ס"ק ט). וכתב בביאור הלכה (ד"ה וטוב) שאין להחמיר בזה. וכן פסק מו"ר מופת הדור בהליכות עולם (ח"א פ"ר שמות הלכה ה) וטעמו דהו"ל כעין ספק ספיקא, שמא הלכה כדברי האומרים שא"צ לסמוך גאולה לתפילה בשבת, ואת"ל שהלכה כאומרים שצריך לסמוך, שמא מותר עכ"פ לענות קדיש וקדושה אף בחול. אמנם עיין בבא"ח (ש"ב פ"ר תולדות אות י), שפסק שאף בשבת אין להפסיק לדברים שבקדושה בין גאולה לתפילה. וכן פסק הכה"ח (סי' סו ס"ק ט). וכתב הגר"ש משאש (בשו"ת שמש ומגן ח"ב סי' ס"ז), שכן עיקר, כדעת מרן הב"י, שאסור להפסיק בין גאולה לתפילה אפילו לענות דברים שבקדושה, בין בחול בין בשבת. עיין שם שהאריך בדבר, וכתב שאין לסמוך על ספק ספיקא בענין זה, ע"ש. וכן כתב הגאון הרב צמח מאזוז בהערות איש מצליח על המשנה ברורה (סי' קיא ס"ק א הערה 2). ע"ש. ונראה דכדי לצאת מידי ספק, כשרואה שרוצים לומר דבר שבקדושה, ימתין קודם ברכת "גאל ישראל", וכמו שכתבו האחרונים.

לח. **שעה"ב** (דף עג ע"ב).

לט. **בגמ'** ברכות (ט). הני שבע כנגד מי, א"ר חלפתא בן שאול כנגד שבעה קולות שאמר דוד על המים. ופרש"י במזמור קול ה' על המים (תהלים פרק ט).

לד. **שעה"ב** (דף נא ע"ד). ופסקו הבא"ח (שם אות ז). וכתב עליו מו"ר מופת הדור בהליכות עולם (שם הלכה ז) וז"ל: יש אומרים שהנוסח בסוף "אל אדון על כל המעשים", הוא "שבח נותנים לו כל צבא מרום וכו' שרפים וחיות ואופני הקודש". וכן הוא בתקוני הזוהר. ויש אומרים שהנוסח הנכון "שרפים ואופנים וחיות הקודש". וכן הוא בזוהר פרשת תרומה. ושתי הנוסחאות נכונות, דעבד כמר עבד ודעבד כמר עבד. ואין לשבש אחת משתי הנוסחאות כי אלו ואלו דברי אלהים חיים.

בביאור המילים קרא לשמש ויזרח אור כתב הכה"ח (שם ס"ק י) פירוש כשקרא לשמש להאיר וראה שיבואו העולם לטעות אחריו לעבדו אז התקין צורת הלבנה כדי שימנעו מלטעות אחריו כאשר יראו כי הם שנים וצריכה הלבנה לעזור את השמש בלילה להודיע שלא יפסיק לעולם בשמש לבד, ויש מפרשים ראה והקטין ומפרשין אותו על הקטרוג. טור.

לה. **כ"ב** הרמ"א (סי' רפא סעי' א), ובכל דבר אם לא אמרו אין מחזירין אותו, מלבד אם לא אמר הפיוט 'לא אל אשר שבת' שצריך לחזור ולאמרו. ובטעם הדבר כתב בערוך השלחן (סי' רפא סעי' 1), דבכל השבחות לא נזכר שבת מפורש אלא משום דיום השבת הוא יום מנוחה וקדושה הוסיפו בו שבחים, מה שאין כן 'לא אל אשר שבת', דעיקר קדושת שבת הוזכר שם, לפיכך מחזירין אותו.

לו. **שעה"ב** (דף עג ע"ב).

לז. **עייין** באור זרוע (ח"א הל' ק"ש סי' יד, וח"ב סי' מב) בשם רבנו תם, דבשבת אין צריך לסמוך גאולה לתפילה הואיל דנפקא לן מ"יענך ה' ביום צרה", ושבת לאו יום צרה הוא. וכן כתב בהגהות אשיר"י (פרק קמא דברכות סי' י). וכתב מרן הבית יוסף (סי' קיא), שאין דבריו נראין, דההוא קרא סמך בעלמא, ובלאו

- ג. בזוהר הקדוש הפליג מאוד בשבח אמירת ישמח משה שעל ידו מתחברים העולמות, ועוד כי מרע"ה מחזיר לנו נשמות יתירות של שב"ק שהפסדנו במעשה העגל".
- ד. בעמידה של שחרית כשאומרים "חמדת ימים אותו קראת" אין מסיימים "זכר למעשה בראשית" ורק בערבית ומוסף אומרים "זכר למעשה בראשית" ובספר משנת חסידים נתן טעם לזה ע"פ הסוד, אך בדברי רבנו האריז"ל לא נמצא טעם מפורש ע"ז מא.

עיונים והארות

ע"ש בסוד תוספת קדושת שבת והבן זה, וזה סוד ישמח משה במתנת חלקו וכו' הוא שמח בחלקו ואז מחזיר להם חלקם, ונמצא כי בזה ניכרת מעלת מרע"ה כי עבד נאמן קראת לו. כי אעפ"י שהפקיד השי"ת בידו פקדון חלקם של ישראל, הנה עתה ביום השבת הוא עבד נאמן להחזיר הפקדון לבעליו והם ישראל. ע"כ.

ובטור (או"ח סי' רפא) כתב, טעם נוסף שכשראה מרע"ה כובד השיעבוד של אבותינו במצרים, ביקש מפרעה שיתן להם יום אחד בשבוע שינוחו בו, ואמר טוב ובחר ביום השביעי וכאשר נצטוו על יום השבת שמח משה שבחר בו. ע"כ.

מא. שלמי ציבור (דף רט ע"א) בדעת האריז"ל. ובכתר שם טוב (ח"א א-ב דף קצב) גם כן כתב שבעמידה בליל שבת אומרים חמדת ימים אותו קראת זכר למעשה בראשית ובעמידה שחרית אינם אומרים זכר למעשה בראשית עכ"ל.

והרי"ח הט"ו ב בספרו בן איש חי (שם אות יד) כתב כן וז"ל: בעמידה של שחרית דשבת כשאומרים חמדת ימים אותו קראת אין מסיימים "זכר למעשה בראשית" ורק בערבית ומוסף אומרים "זכר למעשה בראשית" ובספר משנת חסידים נתן טעם לזה ע"פ הסוד אך בדברי רבנו האריז"ל לא נמצא טעם מפורש על זה עכ"ל.

ובשו"ת רב פעלים (ח"ב סוד ישרים סי' ז) הניף שוב ידו להשיב לשאלו מהו הטעם שבשחרית אין אומרים זכר למעשה בראשית והשיב וז"ל: לא נמצא טעם בשער הכוונות שסידר מורנו הרב רבי שמואל ויטל ז"ל אך בספר משנת חסידים (מסכת שחרית דשבת ק"ז פרק ח אות ז) כתב וז"ל: ואין אומרים עתה [בשחרית] זכר למעשה בראשית מפני שאינו כן כי הז"א אינו כמעשה בראשית עם הנוקבא [היינו שאינו כמו מעשה בראשית שהנוק' עומדת בקומתה כנגד ז"א] כי הוא במקום אבא ואמא והיא במקום הז"א.

וברף קי"ח (פרק י אות ה) כתב וז"ל: ויאמר זכר למעשה בראשית לפי שעתה שני היסודות זזו"ן שוים והם מתייחדים ע"כ.

ובבה"ח סופר (סי' רפא ס"ק טז) הביא מנהג זה שלא לומר בשחרית זכר למעשה בראשית משם הרב שלמי ציבור ושערי תשובה עיין עליו שם.

וכתב הטור (סי' רצב), מה שתקנו בשבת שלשה עניני תפלות 'אתה קדשת', 'ישמח משה', 'אתה אחד', וביום טוב לא תקנו אלא אחת 'אתה בחרתנו', מפני שאלו שלש תפלות תקנום כנגד שלש שבתות, 'אתה קדשת' כנגד שבת בראשית, כמו שמוכיח מתוכו, 'ישמח משה' כנגד שבת של מתן תורה, דלכולי עלמא בשבת ניתנה תורה, ו'אתה אחד' כנגד שבת שלעתיד.

וכתב במדרש תנחומא (ר"פ וירא), ולפיכך אין מתפללין בשבת שמונה עשרה שאם יהיה לו חולה בתוך ביתו, נזכר ברופא חולי עמו ישראל והוא מיצר, והשבת נתנה לישראל לקדושה, לעונג, ולמנוחה, ולא לצער, לכך מתפלל ג' ברכות ראשונות, וג' אחרונות.

וכתב בשעה"כ (דף עג ע"ג) וזהו "ישמח משה במתנת חלקו" שניתן לו עתה ביום השבת. וטעם שמחה זו היא לפי שבימי החול עבד נאמן קראת לו, וע"י העבד נאמן היה זיווגו נעשה, אבל עתה אינו כן. והנה מה שתקנו להזכיר בנוסח ברכה זו פסוק "ושמרו בני ישראל את השבת" וכו' עם היות כי שמור הוא נוק', אבל הטעם הוא לכלול מדת לילה ביום".

מ. זוה"ק (פר' ויקהל דף רה:) וז"ל, מכאן ולהלאה סדורא דצלותא דשאר יומי עד ישמח משה, חדוותא דדרגא עילאה עיקרא דאבהן דחדי בהוא עדבא דיליה כד סליק כורסייא לגביה ונטיל לה ומתחברן כחדא, ודא איהו חדוה דאורייתא עלאה דלעילא תורה שבכתב דחדי באורייתא דלתתא תורה שבע"פ ואתחברו דא בדא. ע"כ.

ובשעה"כ (דף סו ע"א) כתב וז"ל, כי כשעלה מרע"ה אל הר סיני לקבל התורה נתנו אליו אלף חלקי אורה הנרמזים באל"ף רבתי דאדם שת אנוש, וכשחטאו ישראל בעגל נסתלקו ממנו בעוון ישראל ולא נשתייר בו רק חלק אחד מן האלף, והיא סוד האל"ף זעירא דויקרא אל משה, ולפי שמשה לא אבדם ע"י חטא עצמו אלא בעון ישראל, לכן הקב"ה משלים אליו אלו האלף חלקים מחלקם של ישראל וכו' והנה בכל ערב שבת בבוא ליל השבת חוזר מרע"ה לקחת אותם הארות של אלף חלקים שלו עצמם שנאבדו ממנו ולוקחם בסוד תוספת קדושת שבת, וכיון שלוקחם משלו הוא מחזיר לישראל אותם הארות שלקח מחלקם, ואלו האורות ניתנים לישראל בכל

מאמרי הזוה"ק

פרשת אחרי מות

מעלת יום הכיפורים והתפילות

ביום הכיפורים יש חמש תפילות וחמשה עינויים והם כדי לקשר את המלכות שכנגדה יש לחמשת התפילות ובזה המלכות מתמתקת

פנחס דף רנה ע"ב ברעיא מהימנא

וְאֵתְמַר בְּיוֹם הַכְּפוּרִים נאמר ביום הכפורים (ויקרא כג, לב) **וְעֵנִיתֶם אֶת נַפְשֵׁיכֶם** בתשעה לחדש בערב, ועוד כתוב (במדבר כט, ז) **וּבַעֲשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה**. ועוד כתוב (ויקרא טז, כט) **תִּעַנּוּ אֶת נַפְשֵׁיכֶם. תִּקְיֵנוּ בַּיּוֹם הַזֶּה עֵנּוּיִם** רבותינו תקנו ביום הכפורים חמשה עינויים, **בְּגִין דְּתַתְּלֵבֵן ה' וְעִירָא בְּה' עֲלָאָה** כדי שתתלבן ותתמתק ה' הקטנה שהיא ספירת המלכות באות ה' העליונה שהיא בינה אמא עליונה, **דְּאִיהוּ ה' צְלוֹתִין** שכנגדם תקנו חמש תפילות, ועל ידן מקבלת המלכות חמש בחינות, אכילה ושתייה וסיכה ורחיצה ונעילת הסנדל ות"ה. **לְקַיִים בְּיִשְׂרָאֵל**, (ישעיה א, יח) **אִם יִהְיוּ חֲטָאֵיכֶם כַּשָּׁנִים כַּשָּׁלֹג יִלְפִינּוּ** כי כאשר עם ישראל חוטאים, פוגמים בשכינה ומאדימים אותה, וע"י התשובה מלבינים אותה. **וְהָאִי אִיהוּ רְזָא דְלָשׁוֹן שָׁל זְהוּרִית** וזהו הסוד של לשון זהורית שצבעו אדום וכשהיה מגיע השעיר למדבר היה מלבין, **בְּגִין דְּכָל חוֹבֵין דְּיִשְׂרָאֵל מְטוֹן לְגַבֵּי מַלְכוּת** משום שכל עונות ישראל מגיעים אל המלכות שהיא השכינה. **וְתִשׁוּבָה דְאִיהִי בִּינָה, מְלַבֶּנֶת לוֹן** והתשובה שהיא הבינה מלבינה אותם ומכפרת על עם ישראל. **בְּגִין דְּאֵתְמַר בְּה' לִפִּי שְׁנֵי מַלְכוּת** (ויקרא טז, טז) **הַשִּׁבְיָן אַתֶּם בְּתוֹךְ טְמֵאתֶם** וביום הכפורים מטהרים אותה ע"י ה"ג ממותקות שמקבלת מאימא.

ביום הכיפורים עיקר התפילה היא באימא עילאה ובמלכות, והיינו שע"י החזרה בתשובה זוכים ישראל ומהזירים השכינה הקד' שהיא המלכות למקומה ומקימים אותה מעפר ומגיעה למלך באור בשמחה ברצון ובשלימות

אמור דף קב ע"ב

רַבִּי אֶלְעָזָר שָׁאֵל לְרַבִּי שְׁמַעוֹן אָבוּי רבי אלעזר שאל את רבי שמעון אביו, **אָמַר לֵיהּ, הָאִי יוֹמָא אַמְאִי הוּא בְּהָאִי אַתְרַ תְּלִי**, אמר לו היום הזה שהוא באימא עילאה בחי' בינה, מדוע היא בבחי' בינה והיא משפיעה למלכות והמלכות לבדה היא העולה בה' תפילות **וְלֹא בְּדִרְגָּתָא אַחְרָא** ולא במדרגה אחרת שתשפיע לז"א שהוא יעלה, **דִּיאֵוֹת הוּא לְמַתְהוּי בְּדִרְגָּתָא דְּמַלְכָּא שְׁאִרֵי, יְתִיר מְכַלָּא**

שהרי ראוי הוא היום הזה להיות במדרגה שהמלך ז"א נמצא במעלה יותר מהכל והוא הצריך לעלות ולא המלכות לבדה.
אָמַר לִיהוָה רַבִּי שְׁמַעוֹן, אֶלְעֶזֶר בְּרִי, הֲכִי הוּא וְדָאִי, וַיֵּאוֹת שְׂאֵלָתָּה אמר לו רשב"י אלעזר
 בני, כך הוא בודאי וטוב שאלת.

הָא תָּא חֲזִי, מַלְכָּא קַדִּישָׁא, שְׂבִיק הִיכְלִיָּה וּבֵיתֶיהָ בִּידָא דְּמַטְרוֹנִיתָא בא וראה, המלך
 הקדוש משאיר את היכלו וביתו שזה הנהגת עולם הזה כל השנה בידי המלכה שהיא ספירת המלכות, וְשִׁבְךָ
 לְבָנָי עֲמֹה וְעֹזב את בניו עם השכינה, בְּגִין לְדַבְרָא לֹוֹן כדי להנהיג אותם בדרך הישר, וְלֹא לְקַאָּה
 לֹוֹן, וְלִמְשָׁרֵי בְּגִוּוּיָּיהוּ וְלִהֲלֻקוֹת אוֹתָם אם יסטו מן הדרך ולשכון בתוכם. דָּאִי זְכָאֵן, מַטְרוֹנִיתָא
עָאֵלָת בְּחֲדוֹתָא בִּיקְרָא לְגַבִּי מַלְכָּא שאם זכו וצדיקים הם ומעלים מ"ן ע"י מעשים טובים למלכות,
 אז המלכה נכנסת בשמחה ובכבוד אצל המלך לסוד היחוד. וְאִי לָא זְכָאֵן, הִיא וְאֲנֹן אֶתְהַדְרוּ
בְּגִלוֹתָא ואם לא זכו למעשים טובים ולימוד התורה להעלות מ"ן אז היא והם חוזרים לגלות. וְהָא אוֹקִימָנָא
 והרי ביארנו שאם ח"ו בני ישראל חוטאים, אזי גורמים הם גלות לשכינה, בְּמַה דְּכִתִּיב וְכִמו שכתוב (משלי יט,
 כו), מִשְׁדָּד אָב יִבְרִיחַ אִם. שאדם שמבייש את אביו, גורם להבריח את האם לגלות וְכִתִּיב, (ישעיה נ,
 א) וּבִפְשָׁעֵיכֶם שְׁלַחַה אֲמַכֶּם לכן ביום הכיפורים העיקר זה המלכות, שבסיבת החזרה בתשובה גורמים
 למלכות לעלות ולחזור.

וְעַל דָּא אֵית יוֹמָא חַד בְּשַׁתָּא ועל זה יש יום אחד בשנה שהוא יום הכיפורים, לְאִשְׁגָּחָא בְּהוּ
 להשגיח בהם בישראל, וְלְעֵינָא בְּהוּ ולעיין בהם בדינם. וְכַד אֲוֹדְמֵן הָאִי יוֹמָא וכשמגיע היום
 הזה, אִימָא עֲלָאָה דְּכָל חִירוֹ בִּידְהָא האמא העליונה שהיא הבינה שכל החירות בידיה, אֲוֹדְמֵן
 לְקַבְלִיָּה, לְאִסְתַּכְּלָא בְּהוּ בִּישְׂרָאֵל נמצאת כנגדה להסתכל בהם במעשיהם של עם ישראל.
וַיִּשְׂרָאֵל אֲוֹדְרוּ בְּהָאִי יוֹמָא, בְּכַמָּה פּוֹלְחָנִין, בְּכַמָּה צְלוֹתִין, בְּכַמָּה עֲנוּוּיִין,
בְּלָחוּ בְּזִכּוֹתָא וישראל מזדרזים ביום הזה בכמה עבודות ומעשים טובים, בכמה תפילות, בכמה צומות, בכמה
 עינויים וכולם בזכות טהרת הלב. בְּדִין אֲוֹדְמֵן לְהוּ חִירוֹ מֵאֲתֵר דְּכָל חִירוֹ בִּידְהָא
דְּמַטְרוֹנִיתָא ואז נמצא להם חירות מאימא ממקום שכל החירות בידיה של המלכה. בְּנִי מַלְכָּא בְּנָהָא,
דְּאִתְפַּקְדֵן בִּידְהָא בני המלך הקב"ה בני מלכות שנמסרו בידי המלכות, בְּלָחוּ זְכָאֵן, בְּלָחוּ בְּלָא
חֲטָאֵן, בְּלָא חוּבִין כולם צדיקים, כולם ללא חטאים ללא עונות, בְּדִין אֲוֹדְוֹנָת (ס"א וכד אֲוֹדְמֵן הָאִי
 יוֹמָא וַיִּשְׂרָאֵל אֲוֹדְמֵנוּ בְּהָאִי יוֹמָא בְּכַמָּה פּוֹלְחָנִין בְּכַמָּה צְלוֹתִין בְּכַמָּה עֲנוּוּיִין בְּלָחוּ בְּזִכּוֹתָא בְּדִין אִימָא עֲלָאָה דְּכָל חִירוֹ
 בִּידְהָא אֲוֹדְמֵנָת לְקַבְלָא לְאִסְתַּכְּלָא בְּהוּ בִּישְׂרָאֵל וְחֵמָת בְּנִי מַלְכָּא בְּנָהָא (נ"א בְּרָהָא) דְּאִתְפַּקְדֵן בִּידְהָא דְּמַטְרוֹנִיתָא בְּלָחוּ
 זְכָאֵן בְּלָא חֲטָאֵן בְּלָא חוּבִין בְּדִין אֲזִמְנָת לְהוּ חִירוֹ מֵאֲתֵר דְּכָל חִירוֹ בִּידְהָא דְּמַטְרוֹנִיתָא בְּדִין מַטְרוֹנִיתָא עֲלָאָה) לְגַבִּי

מִלְכָּא, בְּנִהִירוֹ, בְּחֻדָּתָא, בְּשְׁלִימוֹ, בְּרַעֲוִיתָא ואז מתיחדת אצל המלך בהארת פנים, בשמחה, בשלמות, ברצון. **דְּהָא רַבִּיּאָת בְּנִין לְמִלְכָּא עֲלָאָה בְּדָקָא יְאוּת** שהרי גידלה בנים למלך העליון כראוי.

וְכֵד הָאֵי יוֹמָא לָא אֲשַׁתְּכַחוּ בְּדָקָא יְאוּת וכאשר ח"ו ביום הזה לא נמצאו זכאים כראוי, **וְוִי דְהָא לֹזַן, וְוִי לְשִׁלְוִיחִיהוּן** אוי להם אוי לשליחם שהוא הכהן הגדול, או בזמננו השליח ציבור, **וְוִי דְהָא מִטְרוֹנִיתָא אֲתַרְחַקַת מִן מִלְכָּא** אוי שהרי המלכה נתרחקה מהמלך, **וְאִימָא עֲלָאָה אִסְתַּלְקַת, וְלָא נִפְיִק מְנָה חִירוֹ לְעֵלְמִין** ואימא העליונה נסתלקה ולא יוצאת ממנה חירות לעולמות. **וְכַאֲזִין אַנְוִן יִשְׂרָאֵל, דְּקוֹדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אֹלִיף לֹזַן אֹרְחֵוֹי** אשריהם ישראל שהקב"ה מלמד אותם את דרכיו, **בְּגִין לְאֲשַׁתְּכַחוּ מִן דִּינָא, וְיִשְׁתַּכַּחוּן וְכַאֲזִין קַמִּיהָ** כדי להנצל מהדין וימצאו זכאים לפניו. **הָדָא הוּא דְכְּתִיב** זהו שכתוב (ויקרא טז, ל), **כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יִכַּפֵּר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר אֶתְכֶם. וְכִתִּיב** (יחזקאל לו, כה), **וְזָרַקְתִּי עֲלֵיכֶם מִיַּם טְהוֹרִים וְטַהַרְתֶּם מִכָּל טְמֵאוֹתֵיכֶם וְגו'.**

השעיר המשתלח ומהותו

מבאר והולך איך יתכן שעושים גורלות על השעירים בין ה' יתברך לס"מ וח"ו לומר שהם שווים. ומסביר שגורל זה נעשה לתת שוחד לס"מ שלא יהיה ח"ו פתחון פה על עם ישראל

שם דף קא ע"ב

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, תַּנְן לְמַדְנָו (ויקרא טז, ח) וְנָתַן אֶהְרֹן עַל שְׁנֵי הַשְּׂעִירִים גּוֹרְלוֹת גורל אחד לה' וגורל אחד לעזאזל. ושואל **אֵי הָכִי יִקְרָא הוּא דְעֹזְאֵזֶל** אם כך שמפילים גורלות בין שעיר לה' ובין שעיר לעזאזל שהוא הס"מ, כבוד גדול לשעיר לעזאזל, **חֲמִיתוּן עַבְדָּא דְשַׁדֵּי עַדְבִּין בְּמַאֲרִיָּה** וכי ראיתם פעם עבד שיפיל גורלות שוה בשוה עם אדונו, והרי **אֲרַחֲיָה דְעֵלְמָא דְעַבְדָּא לָא נָטַל אֶלְא מַה דִּיהִיב לִיה מַאֲרִיָּה** דרך העולם שהעבד אינו לוקח מעצמו כלום אלא מה שנותן לו אדונו. ועוד יותר קשה, שהרי הדרך להפיל גורלות היא בין שותפים ששניהם שווים ולא בין עבד לרבו. ומתריך **אַבְל, בְּגִין דְּסַמָּא לְזִמִּין הָאֵי יוֹמָא בְּדִלְטוֹרָא** אבל לפי שס"מ מוכן ומזומן בזה היום שהוא יום הכיפורים להלשין על עם ישראל, **וּבְגִין דְּלָא יְהִיא לִיה פְּטָרָא** וכדי שלא יהיה לו פתחון פה לקטרג על עם ישראל (ס"א בהאי עֲדָבָא הוּא סְלָקָא בִּיה) **יְהִבִּין לִיה חוּלְקָא בְּהָאֵי** לכן נותנים לו את חלקו דהיינו שוחד, בזה הכבוד שמחשיבים אותו ומפילים עמו גורלות בשוה.

הגורלות היו עולים מעצמם ומכריזים איזה לה' ואיזה לעזאזל ושוכנים במקומם הראוי להם

וְהָאֵי עֲדָבָא מְגַרְמִיָּה הוּא דְסֻלְיָא בֵּיהּ וזה הגורל מעצמו ומאליו היה עולה בו, כי ס"מ ממש היה עולה וקופץ ולוקח גורלו מעצמו והיה מברר חלקו הראוי לו **דְאָמַר רַבִּי יְהוֹדָה אָמַר רַבִּי יִצְחָק, מְלָה עֲלָאָה אֲשַׁבְחָנָא בְּעֲדָבָא** דבר גדול מצינו בגורלות. **עֲדָבָא דִּיהוֹשֻׁעַ פְּתִיב בֵּיהּ** כי הנה בגורל של יהושע נאמר בו, (במדבר כו, נו) **עַל פִּי הַגּוֹרֵל, לֹא נֹאמַר לְפִי הַגּוֹרֵל אוּ בְגוֹרֵל, אֲלֹא עַל "פִּי" הַגּוֹרֵל, וְדָאֵי** דהיינו על פי דבורו של הגורל ודאי היו יודעים החלק הראוי לכל שבט מששת ימי בראשית, **דְאִיְהוּ אָמַר, דָּא חוֹלְקָא דִּיהוֹדָה, דָּא דְבַנְיָמִין וְכוּ'** שהוא הגורל עצמו היה מדבר ואומר, זה חלקו של יהודה וזה חלקו של בנימין, **וְכֵן בְּלָהוּ וְכֵן הָיָה לְכָל הַשְּׁבֵטִים [א]. אוֹף הָכָא, פִּינּוֹן דְכֹהֲנָא שְׁנַי יְדוּי** גם כאן בגורל של יוה"כ, כיון שהכהן שם את ידיו בקלפי, **אֲנּוּן עֲדָבִין מְדַלְגִי וְסֻלְקִין בִּידָא דְכֹהֲנָא** אלו הגורלות, היו מדלגים מהקלפי ועולים בידיו של הכהן בלי שיקחם בעצמו, **וְסֻלְקִין עֲדָבִין בִּידָא דְכֹהֲנָא, בְּאַתְרֵיהּוּ** ושוב עולים הגורלות מידיהו של הכהן מעצמם למקומם על השעירים. ולא הכהן הוא ששם אותם על השעירים. **הָדָא הוּא דְכֹהֲנִיב** זה הוא שכתוב (ויקרא טז, י) **וְהִשְׁעִיר אֲשֶׁר עָלָה עָלָיו הַגּוֹרֵל, עָלָה עָלָיו וְדָאֵי** שמעצמו עלה עליו, וא"כ, כיון שהגורל של העזאזל היה אומר מאליו זה חלקי, אין זה נחשב גורל,

וממילא לא נקרא שמשווים עבד לאדונו.

מתאר הזוה"ק כיצד מוכר הס"מ את עמו "בניד עדישים" (השעיר) ומוכיל אותם לאבדון, וע"י זה מתכפרים עונותינו ואין פוצה פה. ומוכיח הקב"ה את השבעים אומות ממעשיו של הס"מ שהוא הפכפך, פעם אומר כך ופעם אומר כך ואז מסכימים כולם שכל העונשים והחטאים והעונות יהיו מושלכים על אומות העולם, שנאמר "ותשליך במצולות ים כל חטאתם"

שם דף קב ע"א

רַבִּי יִצְחָק אָמַר לבאר את ענין השעירים ע"י משל, **לְשִׁטָּא דְקָאִים קָמִי מְלָכָא** לשוטה שהיה עומד לפני המלך, **הַב לִיָּה חֲמָרָא** אם תתן לו יין, **וּלְבַתָּר אִימָא לִיָּה, וְאַחֲזִי לִיָּה, כָּל אֵינּוֹן טַעֲוּוֹן דְּעַבְדָּתָא, וְכָל אֵינּוֹן בִּישִׁין** ואח"כ תאמר לו ותראה לו את כל הטעויות שעשית ואת כל אותם דברים רעים שעשית, **וְהוּא יִיְתִי וְיִשְׁבַּחְךָ** הוא ילך וישבח אותך, **וְיִימָא דִּלָּא יִשְׁתַּבַּח בְּעֲלָמָא בְּנוֹתְךָ** ויאמר שלא נמצא אדם טוב בעולם כמוך. **אוֹף הָכָא** גם כאן במעשה השעיר שביום הכיפורים, **הָא קָאִים דִּלְטוֹרָא תְדִיר קָמִי מְלָכָא** הנה השטן עומד תמיד לפני המלך ואומר רע על עם ישראל, **יִשְׂרָאֵל יִתְבִּין לִיָּה תַאֲרִי וְדוֹרוֹן** ובני ישראל נותנים לו את אותו הדורון, **וְכֹהֲנֵי דוֹרוֹן**

עיונים והארות

[א] וע"י רש"י שכתב, שהגורל עצמו היה צווח ואומר: אני הגורל עליתי בחלקו ובגבולו של שבט פלוני, ועמו באה בת קול מן השמים, ונדמה כאילו הגורל עצמו מדבר. וזה כדי

פְּתָקָא, לְכָל בְּיָשִׁין, וְלְכָל טַעוּנוֹ, וְלְכָל חוּבֵין דְּעַבְדוּ יִשְׂרָאֵל ובוזה הדורון יש כתב ופתק שכתוב בו לכל אותם הרעות ולכל הטעויות ולכל אותם החובות שעשו ישראל, **וְהוּא אֲתִי וּמְשַׁבַּח לְהוֹ לְיִשְׂרָאֵל** והשטן הולך ומשבח להם לישראל, **וְאֵתְעַבֵּיד סִינְגוֹרָא עֲלֵיהוֹ** ונעשה סניגור עליהם, **וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אֶהְדֵּר בְּלָא לְרִישָׁא דְּבִישֵׁי דְּעֵמִיה** והקב"ה מחזיר את כל העונשים והצרות שראויים לבוא מחמת העונשים על ראש הרשעים שבעמו של הס"מ, **בְּגִין דְּכִתִּיב**, ועל זה כתוב (משלי כה, כב) **כִּי גָחְלִים אַתָּה חוֹתֶה עַל רֵאשִׁו.**

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, וְוִי לֹזֵן לְעַמָּא דְּעֵשׂוֹ אוי להם לעמו של עשו, **בְּשַׁעְתָּא דְּהָאִי שְׁעִיר מְשֻׁדְּרִי לְהַחֲוֹא דְּלְטוֹרָא מְמַנָּא דְּעֲלֵיהוֹ** בשעה שהשעיר הזה שולחים אותו לאותו המלשין, שהוא הס"מ שרו של עשו הממונה שעליהן, **דְּבִגְנִינִיה אֲתִי לְשַׁבְּחָא לֹזֵן לְיִשְׂרָאֵל** שבעבורו בא הס"מ לשבח את ישראל, **וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אֶהְדֵּר בְּלָא אֲנֹנִין חוּבֵין לְרִישָׁא דְּעֵמִיה**, והקב"ה מחזיר את כל אותם העונות על הראש של עמו של עשו כמ"ש (ישעיה מג, ד) ואתן אדם תחתיו, אל תקרי אדם אלא אדום **בְּגִין דְּכִתִּיב** משום שכתוב (תהלים קא, ז), **דְּוֹבֵר שְׁקָרִים לֹא יִבּוֹן לְנֶגְדַ עֵינַי**, הס"מ, שהוא דובר שקרים לא יעמוד כנגד עיני, כי הוא לא מחפש את זכותן של עם ישראל על צד האמת אלא רק בגלל השוחד מלמד עליהם זכות.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, אֲלִמְלָא הָווּ יְדֵעֵי אַמּוֹת הָעוֹלָם מֵהָאִי שְׁעִיר אילו היו מבינים אומות העולם מה עינינו של השעיר הזה, שבגללו ניצולים עם ישראל מגזירות קשות ומשונות, ואילו על אדום ועל הגויים נגזרות עליהם גזירות קשות ורעות וכן עונשים לעתיד לבא, **לָא שְׁבַקִּין לֹזֵן לְיִשְׂרָאֵל יוֹמָא חַד בְּעֵלְמָא** לא היו מניחים את עם ישראל לחיות אפילו יום אחד בעולם.

תָּא חַזִּי בַּא וְרָאָה, כָּל חַתּוּא יוֹמָא מְשַׁתְּדַל אִיהוּ בְּחַתּוּא שְׁעִיר [ב] כל אותו יום הכיפורים משתדל ומתעסק שרו של עשו באותו השעיר ששלחו לו מתנה, **וּבְגִין כֵּךְ קְדָשָׁא בְּרִיךְ הוּא מְכַפֵּר לְהוֹ לְיִשְׂרָאֵל** ומשום כך, הקב"ה מכפר להם לישראל על כל עונותם, **וְדַבֵּי לֹזֵן מְכַלָּא** ומטהר אותם מכל חטאתם, **וְלֹא אֲשַׁתְּפַח קְטִיגוֹרָא קַמִּיהוּ**. ושוב לא נמצא קטרוג לפניו, ולא רק זה, אלא **לְבַתָּר, הוּא אֲתִי וּמְשַׁבַּח לְהוֹ לְיִשְׂרָאֵל** אחר כך שרו של עשו בא ומשבח את ישראל לפני השי"ת. **וּבְדִין שְׂאִיל לִיהוּ** ואז שואל אותו הקב"ה את השטן, האם עקבת כל השנה אחרי בני ומה מצאת ומה ראית אצלם, **כְּמָה דְּאֵתְ אָמַר** כמו שנאמר (איוב א ז) **וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל הַשָּׁטָן מַאֲיֵן תָּבֵא**, והוא עונה משוט בארץ ומהתהלך

עיונים והארות

[ב] והחסבר לזה הוא, כי ע"י השעיר מושפע להם שפע ממותרות הקדושה, וע"י שליחת השעיר, מורידים הסיגים ובינתיים ישראל עושים תשובה, והקב"ה מתמלא רחמים, העליונים אל תוך נוק' דתהומא רבה אל ארץ גזירה, והוא ומקבל תשובתן של עם ישראל. רמ"ק.

בה, כלומר עתה אני שב מלרגל את הארץ. ושואלו הקב"ה מה ראית אצלם **אַתִּיב בְּתוֹשֶׁבְתֵיהֶוּ דִּישְׂרָאֵל**, והשטן משיב להקב"ה בשבחם של עם ישראל מאחר שראה מעלתם וחשיבותם **וְקַטִּיגוֹרָא אֶתְעֵבִיד סִינִיגוֹרָא וְאִזִּיל לֵיהּ** [ג] והקטיגור נעשה סניגור והולך לו לדרכו.

בְּדִין קְדָשָׁא בְּרִיךְ הוּא אָמַר לְשִׁבְעִין שָׁרִין דְּסַחְרִין בּוֹרְסִיָּא ואז הקב"ה אומר לשבעים השרים של בי"ד של מעלה שמסבבים את הכסא העליון, **חֲמִיתוּן הַאי דְּלְמוֹרָא, הֵיאֵךְ קָאִים עַל בְּנֵי תְּדִיר** ראיתם את המלשין הזה איך עומד תמיד להלשין ולקטרג על בני ישראל, **הָא שְׁעִירָא חָדָא דְּאֶשְׁתַּבַּח גְּבִיָּה** הרי שער אחד שנמצא (ס"א אֶשְׁתַּדַּר) שנשלח אליו בתור דורון, **בְּפִתְקָא דְּכָל חוֹבֵייהוּ וְכָל טְעוֹתֵיהוּ** ויש עליו כתב שהוא הוידוי שכתוב בו את כל עונותיהם וכל תועבותיהם של עם ישראל, **וְכָל מַה דְּחָטוּ וְחָבוּ קַמָּאִי** וכל מה שחטאו ופשעו עם ישראל לפני כל השנה כולה, **וְהוּא קַבִּיל לֹון** והס"מ קיבל אותם עליו בגלל שקיבל מתנות, והקב"ה טוען להם, ראו שהוא הפכפך, פעם אומר עם ישראל חוטאים וכו', ופעם אומר שהם צדיקים וכו'. **בְּדִין אֶסְתַּבְּמוּ בְּלָהוּ, דִּיתְהַדְרוּן אַנּוּן חוֹבִין עַל עֵמִיָּה** אז מסכימים השבעים שרים שיחזרו ויחולו כל אותם העונות והעונשים על עמו של הס"מ.

רַבִּי אַבָּא אָמַר, כָּל אַנּוּן חוֹבִין וְחַטָּאִין מְתַדְּבָקִין בֵּיהּ ר' יהודה הסביר בתחילה שאחר ששלחו את השעיר לצוק, רק אז חוזרים העונות על ראש עשו, ובא רבי אבא ואומר שכבר דבוקים בו העונות בתחילה, ועם השעיר עצמו נעשה ענין זה, **כְּמַה דְּכִתִּיב** כמו שכתוב (מיכה ז, יט), **וְתִשְׁלִיךְ בְּמַצְלוֹת יָם** שהוא הס"מ ונוקביה **כָּל חַטָּאתָם** ששם נשלכים כל החטאים. **וְלָבִתָּר, כְּלָהוּ מִתְהַדְּרוּן בְּרִישֵׁיהוּן דְּעֵמִיָּה** ואח"כ כל העונשים של העונות והחטאים חוזרים על ראשיהם של עמו, **הָרָא הוּא דְּכִתִּיב** זהו שכתוב (ויקרא טז, כב), **וְנָשָׂא הַשְּׁעִיר** שהוא עשוי **עָלָיו אֶת כָּל עוֹנֹתָם** היינו עו"ן ת"ם והכונה לעונותיהם של בני יעקב שנקרא תם **אַל אֶרֶץ גְּזֵרָה** שהוא מקום הס"מ ונוקביה.

עיונים והארות

[ג] **וכן** בימינו ג"כ יש ענין זה, והוא כי בסדר העבודה בתפילת מוסף, כאשר אנחנו מזכירים את ענין השעיר לעזאזל ושהיו דוחפים אותו לצוק, עי"ז אנחנו ממשיכים לס"מ את חלקו, ממש כמו בזמן ביהמ"ק. ולכן גם היום, אע"פ שאין שער לעזאזל, מ"מ "ונשלמה פרים שפתינו", הס"מ מפסיק לקטרג ומלמד עלינו זכות. רמ"ק.

מאמרי הזוה"ק

פרשת קדושים

פרשת קדושים היא כלל התורה כולה

פרשת קדושים כוללת את כל התורה כולה והיא חותם האמת של הטבעת ונתחדשו בה סודות עליונים, ועל כן כשהיו החכמים מגיעים לפרשה זו היו שמחים

קדושים דף פא ע"א

תַּאֲנִי רַבִּי אֲבָא, פְּרַשְׁתָּא דָא, בְּלֵילָא דְאַוְרֵייתָא הִיא פרשה זו קדושים תהיו היא כלל כל התורה, כי בה כלולות רוב מצוות התורה כפרש"י מלמד שנאמרה פרשה זו "בהקהל" מפני שרוב גופי התורה תלויין בה, **וְחֻתְמָא דְקוֹשְׁטָא דְגוֹשְׁפִנְקָא הִיא** והיא חותם האמת של הטבעת, ר"ל שפרשה זו שכוללת רוב מצוות התורה שבכתב, שהיא סוד ז"א הנקרא חותם אמת, ואי אפשר להבינה אלא על ידי התורה שבעל פה שהיא סוד המלכות הנקראת טבעת, כי היא כוללת את כל התורה שבכתב שהיא תורת אמת. **בְּפִרְשְׁתָּא דָא אֶתְחַדְדְּשׁוּ רִזִּין עֲלָאִין דְאַוְרֵייתָא** בפרשה זו נתחדשו בה סודות עליונים של התורה, דהיינו, **בְּעֵשֶׂר אֲמִירָן** בסודות של עשרת הדברות מצד החכמה, **וְגִזְרִין** וגזרות מצד הת"ת דבינה **וְעוֹנְשֵׁין** מצד הגבורה דבינה, **וּפְקוּדִין עֲלָאִין** ומצוות עליונות מצד החסד דבינה, **דְכַד מְטָאן חֲבֵרִיָּא לְפִרְשְׁתָּא דָא, הוּוּ חֲדָאן** וכשהגיעו החברים לפרשה זו היו שמחים, כי יש בה מצוות על הקדושה שעל ידה זוכה האדם לתורה ולמצוות, וגם מחמת כללות התורה שבה וסודות המרובות שבה.

מי שנשמר מעריות ודאי שנוצר בקדושה

אָמַר רַבִּי אֲבָא, מַאי טַעְמָא פְּרַשְׁתָּא דְעֵרִיּוֹת, וּפְרַשְׁתָּא דְקְדוּשִׁים תְּהִיּוּ, סְמוּכִין דָּא לְדָא מהו הטעם שפרשת עריות שבסוף פרשת אחרי, ופרשת קדושים תהיו, סמוכות זו לזו. **אֵלָא הֵכִי תַאֲנִי** והשיב, אלא כך למדנו, **כָּל מַאן דְאַסְתַּמַּר מֵאֲלִין עֵרִיין, בְּקְדוּשָׁה אֶתְעַבִּיד וְדָאִי** כל מי ששומר עצמו מאלו העריות ביותר, עד ששומר את עיניו מלהסתכל על אשה האסורה לו, ודאי שנעשה ונולד בקדושה, על ידי שהוריו קדשו עצמם, ונזהרו להתנהג בצניעות, ולא הרהרו ח"ו הרהורים רעים. **וְכָל שְׂכַן אִי אֶתְקַנְדֵּשׁ בְּקְדוּשָׁה דְמֵאֲרִיָּה** וכל שכן אם אביו קידש עצמו בקדושת קונו שאז יש יחוד זו"ן, ודאי שהולך יהיה קדוש, כי אז הזמן להמשיך נשמה קדושה מזו"ן דאצילות.

מביא מעשה שהיה עצירת גשמים ובאו אצל ר"ש לבקש על זה ואמר להם שאין עצירת גשמים אלא בזמן שאין יהוד בעולמות ומביא דרוש על זה

קדושים דף נט ע"ב

הַתְּנִיָּא, אָמַר רַבִּי יוֹסִי, וּמָנָא חֲדָא הוּהּ צְרִיכָא עֲלֵמָא לְמַטְרָא למדנו, אמר רבי יוסי, פעם אחת היה צריך העולם לגשם, **אָתוּ לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי שְׁמַעוֹן** (ס"א אָלוּ לְגַבִּיחַ), **רַבִּי יִיסָא וְרַבִּי חֲזַקְיָה וְשָׂאֵר חֲבַרְיָיא** באו לפני רשב"י רבי יוסי ורבי חזקיה ושאר החברים לבקש על הגשם. **אֲשַׁבְּחוּהוּ דִּהְוָה אֲזִיל לְמַחְמֵי, לְרַבִּי פְּנַחְס בֶּן יֵאִיר, הוּא וְרַבִּי אֶלְעָזָר בְּרִיהּ** מצאו אותו שהיה הולך לראות את רבי פנחס בן יאיר הוא ור"א בנו. **בִּיּוֹן דְּחֲמָא לֹוֹן, פְּתַח וְאָמַר,** כיון שראה אותם פתח פיו לפרש את הפסוק (תהלים קלג, א) **שִׁיר הַמַּעֲלוֹת הִנֵּה מַה טוֹב וּמַה נְעִים שְׁבַת אַחִים גַּם יַחַד. מַאי שְׁבַת אַחִים גַּם יַחַד** מה פירוש שבת אחים גם יחד. ומפרש **כְּמַה דְּאָתָּא אָמַר** כמו שנאמר על הכרובים (שמות כה, כ), **וּפְנִיָּהֶם אִישׁ אֶל אָחִיו, בְּשַׁעֲתָא דְּהוּוּ חַד בְּחַד מִשְׁגִּיחִין אֲנַפִּין בְּאֲנַפִּין בְּתִיב, מַה טוֹב וּמַה נְעִים,** בשעה שהפרצופים העליונים של ז"ן מסתכלים זה בזה ומאירים זה לזה פנים בפנים, נאמר ע"ז הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד, כי ז"א חסד ונוק' מצד הגבורה, ואז החסד והגבורה שהם ז"א ונוק' הנקראים אחים, הם שבת אחים, ויש שמחה ואחדות בעולמות ויורד שפע לעולם.

וְהַשְׁתָּא חֲמִינָא, דְּאֵתוֹן אֶתִיתוֹן, עַל דְּדְכוּרָא לָא שְׂרִיא בְּנוֹקְבָא וכעת אני רואה שאתם באתם אלי על זה שהזכר ז"א לא שורה יחד עם הנוק' ולכן לא יורד גשם. **אָמַר, אִי לְדָא אֶתִיתוֹן גַּבְאִי, תִּיבּוּ** אמר להם, אם לזה באתם אצלי, אתם יכולים לחזור. **דִּהֲאִי יוֹמָא אֶסְתַּכְּלָנָא, דִּיתְהַדְרַר בְּלָא לְמַשְׁרֵי אֲנַפִּין בְּאֲנַפִּין** שהרי ביום הזה הסתכלתי ברוה"ק וראיתי שיחזרו כל הפרצופים לשרות ולהיות יחד פנים בפנים ויש יחוד ושמחה ואחדות בעולמות ויורד שפע. **וְאִי לְאֹרְיִיתָא אֶתִיתוֹן, שְׂרוּ גַבְאִי** ואם ללמוד תורה באתם אלי, תשארו אצלי ללמוד. **אָמְרוּ לֵיהּ, לְכֹלָא קָא אֶתִינָא לְגַבִּי דְּמַר** אמרו לו לרשב"י, להכל באנו אצל כבוד מו"ר. **יִשְׁתַּמֵּיט חַד מִינֵן, לְבַשְׂרָא לְאַחְנָא שְׂאֵר חֲבַרְיָיא, וְאֲנֵן נִתִּיב לְקַמֵּיהּ דְּמַר** ילך אחד מאיתנו לבשר לאחינו שאר החברים שזו"ן פב"פ וכבר ירד גשם, ואנחנו נשב לפני כבודו ללמוד.

בעסק התורה לשם שמים ובאחדות נכללת השכינה וזוכים לדברים הרבה

דְּבַר אַחַר פִּירוּשׁ אַחַר. הִנֵּה מַה טוֹב וּמַה נְעִים וְגו'. אֵלִין אֵינּוֹן חֲבַרְיָיא, בְּשַׁעֲתָא דְּאֵינּוֹן יִתְבִּין כְּחֲדָא, וְלֹא מִתְפַּרְשֵׁן דָּא מִן דָּא הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים אינו חוזר על זו"ן, אלא על אלו החברים בשעה שהם יושבים כאחד באהבה ולא נפרדים זה מזה, אלא לומדים התורה באחדות. **בְּקַדְמִיתָא אֶתְחַזוֹן גּוֹבְרֵי מְנִיחֵי קַרְבָּא, דְּבַעוּ לְקַטְלָא דָּא לְדָא** שבתחילה נראים כאנשים

לוחמי מלחמה שרוצים להרוג זה לזה. לְבַתֵּר, אֶתְהַדְרוּ בְּרַחֲמֵימוֹתָא דְאַחֹהּ וּלְבַסוּף חוּזְרִים לַהֲיִית׃
 באהבה של אחדות וכמבואר בגמ' קידושין (דף ל.). קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מְהוּ אֹמֵר הַקֵּב"ה מֵה אֹמֵר
 עליהם, הִנֵּה מֵה טוֹב וּמֵה נְעִים שֶׁבַת אַחִים גַּם יָחַד, גַּם, לְאַכְלָלָא עִמְהוֹן
 שְׂכִינְתָא מִילַת גַּם, בֵּאֵה לְכַלּוֹל עִמְהֵם הַשְּׂכִינָה, כִּי ג"ס יח"ד גימ' אדנ"י. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ
 הוּא אֲצִית לְמַלּוּלֵיהוּ וְהַקֵּב"ה מְקַשֵּׁב לְדַבְרֵי תוֹרַתְם, וְנִיחָא לִיה וְיַחְדֵי בְּהוּ וַיֵּשׁ לוֹ נַחַת מֵהֶם
 וְשִׂמְחָ בְּהֶם. הָדָא הוּא דְכֻתִּיב זֶהוּ שְׂכַתוֹב, (מלאכי ג, טז) אֲזוּ נְדַבְרוּ יִרְאֵי יְהוָה אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ
 וַיִּקְשַׁב יְהוָה וַיִּשְׁמַע וַיִּכְתַּב סֵפֶר זְכוֹתָם לְפָנָיו וְגו'.

וְאַתּוֹן חֲבֵרֵיִיא דְיַחְכָּא, בְּמַה דְיַחְוִיתוֹן בְּחֻבֵיבוֹתָא בְּרַחֲמֵימוֹתָא, מְקַדְמַת דְנָא
 ואומר להם הרשב"י, ואתם החברים שבכאן כמו שהייתם בחביבות ובאהבה מלפני זה, הֲכִי נְפִי, מְבָאן
 וְלִהְלָאָה לָא תִתְפָּרְשׁוּן דָּא מִן דָּא כְּמוּ כֵן מְכָאן וְלִהְלָאָה לָא תִתְפָּרְדוּ זֶה מִזֶּה, עַד דְקוּדְשָׁא
 בְּרִיךְ הוּא תְּדֵי עִמְכוֹן, וַיִּקְרֵי עֲלֵיכוֹ שְׁלָם עַד שֶׁהַקֵּב"ה יִשְׂמַח עִמְכֶם וַיִּקְרָא עֲלֵיכֶם שְׁלֹם.
 וַיִּשְׁתַּבַּח בְּגִינֵיכוֹן שְׁלָמָא בְּעֵלְמָא. וַיִּמְצָא בְּזוֹכוֹתֶכֶם שְׁלֹם בְּעוֹלָם. הָדָא הוּא דְכֻתִּיב, זֶה
 הוּא שְׂכַתוֹב (תהלים קכב, ח) לְמַעַן אֲחֵי וְרַעֲי אֲדַבְּרָה נָא שְׁלֹם בְּךָ.

אֲזוּלוּ. עַד דְהוּוּ אֲזוּלֵי הַלְכוּ. עַד שֶׁהָיוּ הוֹלְכִים, מְטוּן לְבִי הִגִּיעוּ לְבֵיתוֹ שֶׁל רַבִּי פְּנַחֵס בֶּן יֵאִיר.
 נִפְק רַבִּי פְּנַחֵס, וְנִשְׁקִיָּה יֵצֵא רַבִּי פְּנַחֵס וְנִשְׁק לְרַשְׁב"י. אָמַר, זְכִינָא לְנִשְׁקָא
 שְׂכִינְתָא אִמַר רַבִּי פְּנַחֵס, זְכִינֵי לְנִשְׁק אֶת הַשְּׂכִינָה. וְכַפָּא חוּלְקֵי אֲשֵׁרֵי חֻלְקֵי. אֶתְקִין לְהוּ טִיְקֵלֵי
 דְעֵרְסֵי, קַפְטוּרֵי דְקִילְטָא הִתְקִין לְהֵם מִיטוֹת מְכוּבְדוֹת הַעֲשׂוּיֹת מְחַבְלִים וְקִשְׂרִים. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן,
 אֲזוּרֵיִיתָא לָא בְּעֵי הַכִּי אִמַר רַשְׁב"י הַתּוֹרָה לֹא רּוֹצֵה אֶת הַתַּעֲנוּגוֹת הָאֵלֶּה, אֲעֵבֵר לְהוֹן וַיִּתִּיבוּ
 הַעֲבִיר אֹתָם מֵהֶם ר' פְּנַחֵס וַיִּשְׁבוּ. אָמַר רַבִּי פְּנַחֵס, עַד לָא נִיבּוּל, נִשְׁמַע מְמַאֲרִיָּה
 דְאֲזוּרֵיִיתָא מְלָה טֵרֵם שְׁנֵאכְל, נִשְׁמַע מִבְּעֵלֵי הַתּוֹרָה דְבֵר תּוֹרָה, דְהָא רַבִּי שְׁמַעוֹן כָּל מְלוּזֵי
 בְּאַתְנַלְיָא אֵינּוֹן שְׁהָרֵי אֶצֶל רַשְׁב"י כֹּל הַדְּבָרִים בְּגִילוּי הֵם, אֵיחּוּ גְבַרְא דְלֹא דְחִיל מְעִילָא
 וְתַתָּא הוּא אִישׁ שְׁלֹא מִפְּחָד מִמַּעֲלָה וּמִטְּהָ, לְמִימַר לוֹן לומר להם, לָא דְחִיל מְעִילָא, דְהָא
 קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אֶסְתַּבְּחֵם (דף ס' ע"א) בֵּיהוּ לָא מִפְּחָד מִהַעֲלִיּוֹנִים, שְׁהָרֵי הַקֵּב"ה הַסְּכִיִּים אֶתּוֹ, לָא
 דְחִיל מְתַתָּא, בְּאַרְיָה דְלֹא דְחִיל מְבִנֵי עֵנָא לָא מִפְּחָד מִמַּטְהָ, כְּמוֹ אֲרִיָּה שְׁלֹא מִפְּחָד מִבְּנֵי צֶאֱן.

כשעוסקים בתורה צריכים להיות באחדות גמורה ובאהבה ובזה עושים מיתוק לכל העולמות

כי תשא דף קצ ע"ב

כִּד אָתוּ לְקַמִּיָּה דְרַבִּי שְׁמַעוֹן כאשר באו ר' יוסי ור' חייא לפני רשב"י, **חָמָא בְּאַנְפֵּיהוּ סִימָן**

ראה בפניהם סימן שהם עוסקים במעלת אהבת הקב"ה לעם ישראל וכמה הם חשובים בעיניו, וע"י שעסקו אותם החכמים בענין זה, נעשה רעש ושמחה בעולמות העליונים. ולכן **אָמַר, עוּלוּ בְּנֵי קְדִישֵׁין** אמר להם, בואו בנים קדושים של הקב"ה, **עוּלוּ רְחִימִין דְּמִלְכָּא** בואו האהובים של המלך, **עוּלוּ רְחִימִין דִּילִי** בואו האהובים שלי, **עוּלוּ רְחִימִין אֵלִין בְּאֵלִין** בואו האהובים אלה על אלה.

דְּאָמַר רַבִּי אַבָּא, כָּל אֵלִין תְּחַבְּרִיא דְּלֹא רְחִימִין אֵלִין לְאֵלִין שכבר אמר רבי אבא אלה החברים שאינם אוהבים אלו את אלו, **אִסְתַּלְקוּ מֵעֲלָמָא עַד לָא מָטָא זְמַנְיָהוּ** מסתלקים

ב"מ מן העולם עד שלא מגיע זמנם, כמו שקרה עם תלמידי ר"ע, שהיתה עיניהם צרה בתורת חבריהם שלא ללמדם, ולכן מתו כ"ד אלף תלמידים צעירים. אבל ר"ש תיקן הכל וקיבל מה שאמר לו רבו. ולכן, **כָּל תְּחַבְּרִיא בְּיוֹמוֹי דְּרַבִּי שְׁמַעוֹן** כל החברים בימיו של רשב"י, **רְחִימוּ דִּנְפְשָׁא וְרוּחָא הָוָה בֵּינֵיהוּ** אהבת נפש ורוח הייתה ביניהם, **וּבְגִין כֵּךְ, בְּדָרָא דְרַבִּי שְׁמַעוֹן בְּאַתְנָלְיָא הָוָה** ובשביל כך, בדורו של רשב"י היה לימוד סודות התורה בגלוי, **דְּהָוָה אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, כָּל תְּחַבְּרִיא דְּלֹא רְחִימִין אֵלִין לְאֵלִין, גְּרַמִּין דְּלֹא לִיתֵךְ בְּאַרְחַ מִיֶּשֶׁר** שהיה אומר רשב"י כל החברים שאינם אוהבים אלה את אלה גורמים שלא

ילכו בדרך הישר, מכיון שאין להם סיעתא דשמיא, והשכינה לא שוכנת בתוכם, כי רק כאשר יש ואהבת לרעך כמוך, רק אז אני ה' שוכן בתוכם. **וְעוֹד דְּעַבְדִּין פְּגִימוּ בָּהּ, דְּהָא אוֹרְיִיתָא רְחִימוּ וְאַחֲוָה וְקִשׁוּט אִית בָּהּ** ועוד שעושים פגם בשכינה שהרי התורה כולה יש בה "אהבה" מצד החסד "ואחוה" מצד הגבורה "ואמת"

מצד הת"ת. **אַבְרָהָם רְחִים לִיצְחָק, יִצְחָק לְאַבְרָהָם, מִתְחַבְּקִין דָּא בְּדָא** אברהם שהוא בחסד אהב את יצחק שהוא בגבורה, ויצחק שבגבורה נתן לאברהם שבחסד, וכל אחד נתן ע"י זה את אהבתו לשני דהיינו את מדתו שלו, והיו מתחבקים זה לזה ואוהבים זה לזה אע"פ שהם ב' ניגודים וע"י זה היה מיתוק וזיווג בין המידות, **יִעֲקֹב תְּרוּוֹיִיתוּ אֶחֱידָן בֵּיהּ, בְּרְחִימוּ וּבְאַחֲוָה, יְהִבִּין רוּחֵיהוּ דָּא בְּדָא** יעקב שהוא בת"ת-שניהם חסד וגבורה אחוזים בו באהבה ובאחוה, ונותנים רוחם זה בזה ונעשה התכללות המידות ומיתוק הדינים.

תְּחַבְּרִיא בְּתַהוּא דְּוִגְמָא אֲצַמְרִיכוּ החברים שהם עוסקים בתורה שבע"פ בשכינה הקדושה, שם העיקר הוא, האהבה והאחוה. וצריכים להיות כמו אותה דוגמא של האבות, **וְלֹא לְמַעַבְדַּ פְּגִימוּ** ולא לעשות ח"ו פגם

בשכינה ע"י פירוד הלבבות.

אין צורך להבהיר מהו הערפל, ומהו מסך העשן, שכן זה ברור ומובן שהכוונה לעוונות, עבירות, וחטאים. הלא פסוק מפורש הוא (ישעיהו נט, ב): "עוונותיכם היו מבדילים בינכם לבין אלהיכם, וחטאותיכם הסתירו פנים מכם". יתר על כן, כל מחשבות ההבל, כל תענוגי הסרק, הליצנות וקלות הראש, הכל יוצר מסך, המגשם את העולם, כמו שכתוב (איכה ג, מד): "סכותה בענן לך מעבור תפילה" ... ועל כך אמרו חכמים (ברכות לב:): "מיום שחרב בית המקדש, מחיצה של ברזל מפסקת בין ישראל לאביהם שבשמים".

בשבת קודש - העולם מתעלה ומזדכך, בשבת הוא נראה צלול ובהיר. לפיכך, התפילה בשבת עולה בלא עיכוב, וגם הלימוד זוהר ומאיר פי אלף, כמו שכתוב (תהלים קלט, טז): "ימים יוצרו ולו אחד בהם".

הבורא בחר לו יום אחד, שיהיה רוחני יותר, עד אשר ענני העבירות המסתירים את הזוהר יתנדפו. משום כך, חמור כל כך ענישו של המחלל שבת, שהרי כשם שהמצוות זוהרות ביום זה עשרת מונים, כן העבירות פוגמות בו ומחללות את קדושתו. והרי זה כמורד במלך - בארמונו ובטרקלינו, שענישו חמור שבעתים.

ואם כך הוא ביום השבת, אזי יום הכיפורים הנקרא "שבת שבתון", הרי קדושתו כפולה ומכופלת. השבת היא "מעין עולם הבא", העולם מזדכך בה ומתעלה בזעיר אנפין. ואילו יום הכיפורים - טהרתו ככפליים. העולם מוצף בזוהר רוחני, בקרבה מיוחדת לבורא העולם, בלא "מחיצה של ברזל", בלא מסך ענן המונע את מעבר התפילות. עד שרבותינו דרשו על היום הקדוש הזה את הפסוק (ישעיה נה, ו): "דרשו ה' בהמצאו, קראוהו בהיותו קרוב".

יום זה, כולל בתוכו שלש קדושות: קדושת כהן הגדול, קדושת יום הכפורים, וקדושת המקום הקדוש ביותר שהוא קדש הקדשים. כך שיש בזה קדושת האדם (כהן גדול), קדושת המקום (בית המקדש), וקדושת הזמן ("י' בתשרי). הקדושות האלו, הרי הן כמין "כור אטומי" של קדושה רבתי, אשר יש בכוחה לפעול ישועות גדולות. וכמו שאמרו רבותינו (שבועות ג): "עיצומו של יום, מכפר". אין אף יום בשנה שיש בכוחו לכפר על עוונות האדם, מלבד יום קדוש זה, שבו העולם מיטהר ומתקדש, ויורדת מן השמים קדושה שאין כמוה, וכך התפילות מתקבלות.

אמנם, למרות שההלכה נפסקה (שם), כי יום הכיפורים מכפר הוא לשבים ואינו מכפר לשאינם שבים, והתשובה יפה לעולם, ואינה מצות עשה התלויה בזמן. מכל מקום, בכדי שתתקבל למעלה - יש צורך ביום הכיפורים. וכפי שאמרו רבותינו במסכת יומא (פו): עבר אדם על מצות לא תעשה ושב, תשובה תולה ויום הכיפורים מכפר.

וכתב הגאון רבי יצחק בלאזר זצ"ל תלמידו של הגאון רבי ישראל מסלאנט, בספרו "כוכבי אור", שהעוול שבחטא הוא כה נורא, עד שאין כח בעולם שיכול להעבירו ולכפרו. ואפילו יערוך כל ימות החורף גלגולי שלג על חטא קל בשוגג, וילקה עצמו כל ימות החמה בחרולי קוצים, ויתענה כל השנה כולה - לא יתכפר לו לגמרי. וכפי שכתב רבנו יונה בתחילת ספרו "שערי תשובה", כי "על כל תשובה - תמצא סליחה", אך לא כפרה מוחלטת.

לכך זקוקים אנו ליום הכיפורים, שהוא יום בו נפתחים שערי רחמים מיוחדים, ואך ורק בכוחם תתקבל תשובתו ותתרצה.

בכך תבואר מעלת יום השבת, אשר הלימוד בו נחשב עשרת מונים לעומת לימוד ביום חול. ומכאן גם נבין על קצה המולג, את בחירתו של הקב"ה בשבת ויום הכיפורים כימים שלו.

"וַיִּדְבֶר ה' אֶל מֹשֶׁה אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְנֵי אֶהֱרֹן בְּקִרְבָּתָם לִפְנֵי ה' וַיִּמָּתוּ" (טז, א).

מיתת הצדיקים מכפרת כיום הכיפורים

"למה נסמכה מיתת שני בני אהרן לפרשת יום הכיפורים? ללמדך שמיתת הצדיקים מכפרת כיום הכיפורים" (פסיקתא זוטרית, אחרי טז, ב).

על סמיכות עניינים זו שבין יום כיפור למיתת בני אהרן - אמר הגאון רבי אליעזר שמחה וסרמן, ראש ישיבת "אור אלחנן" (בהספדו על בחור מבני הישיבה שהסתלק בקיצור ימים ל"ע) - כי לימוד גדול יש בה: התורה מרמזת לנו, שכאשר עומדים במצב של "אחרי מות שני בני אהרן", לאחר שמתרחש, לא עלינו, אסון נורא בעם ישראל, יש לעשות מעין "יום כיפורים" ולקבל שוב את התורה, שהיא התרופה לכל מכאוב ויגון.

הכפרה שהיתה באשכבתיה דרבי - לשיטתו

חז"ל אומרים (כתובות קג:), כי בשעת פטירתו של רבנו הקדוש - נפלה פתקה מן השמים, ועליה כתוב, שכל מי שהיה באשכבתיה דרבי - מזומן לחיי העולם הבא.

ויש להבין, מאחר שכל מיתת צדיק מכפרת, מדוע אם כן, דווקא בהלוויית רבי מצאנו שהובטח לנוכחים חיי עולם הבא?
תירוץ מקורי על כך, אמר הגאון רבי יצחק אלחנן ספקטור זצ"ל מקובנא (בספרו נחל יצחק בהקדמתו - פתח השער אות ו):

ידועה היא מחלוקתם של רבי וחכמים למי יום הכיפורים מכפר. שלדעת רבי הוא מכפר בין לשבים בתשובה ובין לשאינם שבים, ולדעת חכמים אינו מכפר אלא רק לשבים בלבד. לפי זה, כיון שמיתת צדיקים הושוותה ליום הכיפורים לענין הכפרה, מן הסתם נחלקו רבי וחכמים גם בכפרה זו, שלדעת חכמים אינה מכפרת אלא למי שבא לשמוע ההספד ומתעורר לתשובה, ואילו לדעת רבי מכפרת היא אף לאותם שבאו רק לחלוק כבוד לצדיק, ואינם שבים בתשובה בפועל. אמנם להלכה, הרי כלל נקוט הוא בידינו (עירובין מו:), כי הלכה כרבי מחברו ולא מחבריו. וכיון שחכמים חולקים עליו - נפסקה הלכה כמותם.

וזהי הסיבה, שבמיתת שאר הצדיקים, לא נתכפרו כל המשתתפים בהלווייתם, אלא רק אותם שהתעוררו ושבו בתשובה, וכפי הכרעת ההלכה. אך בפטירת רבנו הקדוש עצמו, שם פסקו משמים לכבודו - כשיטתו, וירדה פתקה מן השמים האומרת, כי כל מי שהשתתף בהלווייתו, גם אותם שלא התעוררו לתשובה, מזומן הוא לחיי העולם הבא, כי כבר נתכפרו על כל חטאיהם, כדעת רבינו הקדוש. ואם לא ישובו לחטוא - מובטח להם עולם הבא.

"שְׁנֵי בְּנֵי אֶהְרֹן" (טז, א).

רמז שנכנסו שתויי יין

כתב הרב חיד"א ז"ל ב"נחל קדומים" בשם רבינו אפרים, שני בני אהרן ס"ת יין. ו"שנ"י" ר"ת שתויי יין נכנסו. והוא רמז למאן דאמר (ויקרא רבה יב, א) שתויי יין נכנסו.

אהרון בא בגלגול עזרא

עוד כתב שם בשם כתב יד קדמון, כי בעגל יצאו חמשה מלאכי חבלה בעוון חמשה חומשי תורה. והאבות ביטלו שלשה מהם, ומשה שהיה לפני חמ"ה - ביטל את ה'חמימה', כמו שכתוב (תהלים קו, כג): "להשיב חמתו", ונשאר רק "חרון אף".

ולכן התאנף ב'חרון אף' על אהרן, ובגלל זה מתו נדב אביהוא, שהם עולים גימטריא: אף. ולכן דרשו רז"ל (ויקרא רבה אחרי מות כ, ה) את הפסוק (איוב לו, א): "אף לזאת יחרד לבי" - על מיתת בני אהרן. ואהרון נקבר מול בית פעור, בכדי להכניע את קליפת 'אלהים אחרים' שעבדו ישראל לפעור. ו"משה" גימטריא: אלהים אחרים, שבא להכניעם.

ולזהיות שבלעם היו לו שני בנים שעשו את העגל על ידי אהרן, לכן מתו שני בני אהרן בעון העגל. ולכן בא אהרן בגלגול עזרא, וביטל יצר הרע של עבודה זרה שנעשה ע"י העגל. וזהו שאמרו (ב"ק קיב:) יבא בעל השור שהוא אהרן - ויעמוד על שורו, שהוא יצר הרע של עבודה זרה. עכ"ד. ועיי"ש עוד.

"בְּקִרְבָּתֶם לִפְנֵי ה' וַיָּמָתוּ" (טז, א).

מדוע לא עלו נדב ואביהוא בגופם לעולם הבא

ויש לשאול, כיון שקשה סילוקן של הצדיקים לפני הקב"ה, ואף למשה ואהרון היה קשה מאד סילוקן של ב' הצדיקים הללו, אם כן, מדוע המיתם ה' ולא לקחם חיים לשמים כחנוך ואליהו שעלו חיים השמימה?

ותירוץ על כך רבי שמשון מאוסטרופולי, שחנוך ואליהו עלו השמימה עד עולם המלאכים, ושם יכלו לעמוד עם גופם המקודש. אבל נדב ואביהוא עלו למעלה מהם עד לעולם האצילות, שהוא קרוב מאד להקב"ה, ושם לא היו יכולים לעמוד עם הגוף, על כן הוצרכו למות. וזהו מה שאמר הקב"ה למשה: "אחרי מות שני בני אהרן". ומדוע מתו ולא העליתם חיים? משום: "בקרבבתם לפני ה' וימותו" - משום שקרבו מאד לשכינה, ולכן מתו. (פרדס יוסף).

"וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה דַּבֵּר אֶל אֶהְרֹן אַחִיךָ וְאֵל יִבְא בְּכָל עַת אֶל הַקֹּדֶשׁ מִבֵּית לְפָרְכָת אֶל פְּנֵי הַכַּפֶּרֶת אֲשֶׁר עַל הָאָרֶץ וְלֹא יָמוּת כִּי בְּעֵינֶיךָ אֶרְאֶה עַל הַכַּפֶּרֶת" (טז, ב).

טבע האדם לקוץ במה שמתמיד בו

כתב רש"י: כי תמיד אני נראה שם עם עמוד ענני, ולפי שגלוי שכינתי שם, יזהר שלא ירגיל לבוא.

ואומר הנביא (יחזקאל מו, ט): "ובבוא עם הארץ לפני ה' במועדים, הבא דרך שער צפון להשתחוות יצא דרך שער נגב והבא דרך שער נגב יצא דרך שער צפון. לא ישוב דרך השער אשר בא בו כי נכחו יצא". ופירש החסיד יעב"ץ

(בפירושו לאבות פ"א מ"ד), כי הקפיד ה' יתברך שלא יראה את אותו שער שתי פעמים, פן ישווה בעיניו לשערי ביתו, וזה היה עון העגל, שהיה האהל בתוכם עד שמאסו בו ואמרו (שמות לב, א): עשה לנו אלהים. ומשה רבנו שהרגיש בזה, נטה את האהל מחוץ למחנה - הרחק מן המחנה.

עוד כתב החסיד יעב"ץ בפירושו לאבות, כי בטבע האדם לקוץ בדברים בהתמדתם, ויבואו לבזז המלמד והתורה עצמה. וכן אמר התנא (אבות פ"א משנה ד) אל יאמר אדם כבר שמעתי דבר זה פעמים רבות, אלא הוי שותה בצמא את דבריהם כאילו לא שמעתם לעולם. (מוסר חכמים).

בְּזֹאת יבא אֶהְרֹךְ (טז, ג).

בזאת גימטריא ביום כפורים

תיבת 'בזאת' עם האותיות, עולה בגימטריא: ביום כפורים. וזהו שאמר: בזאת, דהיינו דוקא ביום כפורים - יבא אהרן לקדש הקדשים. (ילקוט המוסר ואבני השמים).

הכסיל לא יבין את - זאת

אומר דוד המלך ע"ה (תהלים כז, ג): "אם תקום עלי מלחמה בזאת אני בוטח", וכן (תהלים צב, ז): "איש בער לא ידע וכסיל לא יבין את זאת".

ויש לבאר כוונתם, כי הגימטריא של זאת היא - 408. וגם "צום קול ממון" עולה יחד - 408, כמנין זאת. וזו הכוונה, כי בזאת יבא אהרן אל הקודש, דהיינו בתשובה בתפילה ובצדקה. ולכן, "אם תקום עלי מלחמה - 'בזאת' אני בוטח". כי אין ספק שע"י תשובה ותפילה וצדקה מעבירים את רוע הגזירה.

אמנם, "איש" שהוא "בער" העולה בגימטריא 272, אינו יודע אלא לעשות שני דברים מתוך שלושת האלה [העולים 272] - לא ידע. ו"כסיל" - שאין בו אפילו פעם אחת 136 [שכן כסיל בגימ' ק"כ], הוא בכלל - לא יבין את זאת... (סידור קול יעקב לרבי יעקב קאפיל, שער התשובה).

כְּתַנַּת בַּד קֹדֶשׁ יִלְבָּשׁ (טז, ד).

אדם הראשון לבש בגדי כהונה

אדם הראשון שהיה בכור לעולם, לבש תחלה בגדי כהונה. שנאמר (בראשית ג, כא): "ויעש ה' אלהים לאדם ולאשתו כתנת עור וילבישם", וכתוב (ויקרא טז, ד): "כתנת בד קדש ילבש".

בְּגֵדֵי קֹדֶשׁ הֵם (טז, ד).

כהן גדול ביום הכפורים - כמלאך ממש

הספורנו מפרש, כי הבגדים שלובש הכהן גדול ביום הכפורים - בדמותם ייראו המלאכים אל הנביאים, כי הם נראים אז כלובשי הבדים. וברמב"ן רמז לדברים אלו על פי הסוד. ואין בגדי המלאך לבוש חיצוני בחסד, אלא שהכהן גדול ביום הכפורים, כל מהותו רוחנית כמלאך ממש, והכהן הגדול שנמצא בפנים מתקדש מאד, עד שאינו בגדר אדם. **ובמדרש הנעלם** (זוהר חדש, בראשית דף לב:): איתא: אמר רבי אחא בשם רב הונא, לפני ולפנים הוא דוגמתו של גן עדן, דכתיב ביה (בראשית ב, כד): וישכן מקדם לגן את הכרובים ואת להט החרב המתהפכת. וכשנכנס הכהן הגדול שם, נכנס בנשמה ולא בגוף, באימה ביראה ברתת ובויע ובנקיות, והכרובים עומדים שם כשוערים. זכה הכהן - נכנס בשלום ויצא לשלום. לא זכה - יוצא מבין שני הכרובים להט, ונשרף בפנים ומת.

הרי שבקדש הקדשים הוא כמו בגן עדן, והוא כולו רוחני. ויתכן שמדריגה זו - מנעה ממנו באותה העת להתפלל על הציבור, כי הצרכים הגשמיים של הכלל אינם נתפשים בדעתו באותה העת, והיאך יכול ללמד זכות לבקש דבר שהוא רחוק ממנו. אלא כשיצא לבית החיצון והיה ככל האדם - נשא תפלה.

ומיהו בזוהר הקדוש מפורש, שקשרו שלשלת של זהב לרגלו ושמע קול כרובים מזמרים, והיה מקטיר קטרת, והיה ריחה כריח אפרסמון, ונתפשט בכל מקום, והכהן התפלל אז תפילתו בשמחה ובכוונה, ויצא לאחוריו והתפלל תפילתו, בעדו ובעד ביתו. (מוסר חכמים).

"שְׁנֵי שְׁעֵירֵי עִזִּים" (טז, ה).

הכהן גדול נכנס עם זכות הרבים

אף אהרן, כשהיה נכנס לבית קדש הקדשים, אילולי זכויות הרבים שהיו נכנסים עמו ומסייעות אותו - לא היה יכול לעמוד שעה אחת מפני מלאכי השרת אשר שם.

ומניין שאף בזכות יעקב הוא נכנס? כי הוא לוקח שני שעירי עזים, והם אותם שאמרה לו אמו של יעקב (בראשית כז, ח): וקח לי משם שני גדיי עזים טובים. ומהו טובים? אמר רבי ברכיה: טובים לך, טובים לבניך. שהם מתלכלכים מהעוונות כל ימות השנה, ומביאים שני שעירים ביום הכיפורים והם קרבים וכך מתכפר להם.

ועוד, למה הביאו שני שעירי עזים? שכן כתוב (הושע יד, ה): ארפא משותבם אוהבם נדבה, ופסוק זה נאמר כנגד נדבת המשכן, שהיא היתה רפואה לישראל על כל מה שעשו. והזהב יכפר על מעשה העגל, והעזים יכפרו על מעשה העגל. (מוסר חכמים).

"וַיִּתֵּן אֶהְרֹן עַל שְׁנֵי הַשְּׁעִירִים גֹּרְלוֹת גֹּרְלוֹת אֶחָד לַה' וְגֹרְלוֹ אֶחָד לְעֹזָאֵל" (טז, ח).

השעיר מבריה כל טומאה ומקרב טהורים

תנינו, כל כהן שאין לו בת זוג אסור בעבודה. דכתיב (ויקרא טז, ו): וכפר בעדו ובעד ביתו. אמר רבי יצחק, משום דלית שכינה שריא במאן דלא אנסיב וכהנא בעי יתיר מכל שאר עמא, לאשריא בהו שכינתא. [משום שאין השכינה שורה במי שלא נושא אשה, והכהן צריך לכך יותר משאר העם, בכדי שתשרה עליו השכינה]. (וזהר הקדוש נשא, דף קמה:).

וכתב בספר "התמונה" (תמונה ג'): הפר מטהר החיצוניים ומשלים הדרכים העליונים ליחוד אחד, גם השעירים הבאים במועדים הם להרחיק כל טומאה וכל מחשבה רעה מישראל... לכן היו עושים כל ענין עזאזל ביום הכיפורים, כי עזאזל הוא מכח כל המקטרגים ומכל החיצוניים. ועם המעשה שלו היו מתבלעים כל כוחות המקטרגין וכל הרוחות רעים בעצמותו, דכתיב (ויקרא טז, כא): ונתן אותם על ראש השעיר, והיו שולחים אותו אל המדבר שאין שם ישוב כלל. וגם עם שעיר החודש היו מבטלים כל רוחות הרעות, ואז היה כל העולם קדוש וטהור, ותפילתם מקובלת, ונשמתם של ישראל מתעלות בלי שום עיכוב כלל עד שער התשובה, שכן עתידה העטרת להתעלות עד הבינה.

עוד כתב שם (חתימה לתמונה ג'): כי השעיר מבריה כל הטמאים ומקרב כל הטהורים. ולכן גורל אחד לה', והיא העטרת לקבץ כל מחנותיה ולטהרם כדי שיהיו טהורים דבוקים עם שכינה לחיים. כמו שנאמר (ויקרא טז, ז): "יעמד חי לפני ה'..."

והשעיר השני היו שולחים אותו למדבריות, להשבית כל כוחות מדבריות ולכלות כל רוחות רעות וכל שדין ומזיקין שיתבלעו כולן לנרתקם, כי אז תתבטל ותתעלה הכל. והשעיר השני הוא כח לשר השדים, והוא ישא את כל עוונות ישראל, דכתיב (ויקרא טז, כב): ונשא השעיר עליו את כל עוונותם. וגם שעיר החודש היה לו כח זה להרחיק כל טומאה וכדי שיהיו ישראל דבוקים לשכינה.

ובספר "ברית מנוחה" (דף כב ע"א) כתב בזה הלשון: בקדש הקדשים היה חקוק השם באותיותיו ובניקודיו, בשער הארון, וכאשר היה רואה הכהן ששערי הארון היה מלא זוהר לבן, היה שמח מאד. ואם היה רואה אדום - לא היה סימן טוב לישראל ולא לכהן. ובראות הכהן האדום הזה, היה מתאמץ ואומר: רבון העולמים שוב מחרון אפך והנחם על הרעה לעמך. והיה אומר ומרבה בקשות ותחנונים לפני הקב"ה, והיתה קו אחת נקשרת במעיל הכהן של משי לבן, והיתה אותה הקו נקשרת החוצה כמו כן בעזרה, והיה כהן גדול מנענע הקו, והיה רומז שיצקו בני ישראל אל ה' וישובו אליו בכל לבבם.

וכראות הכהנים והעם שהכהן מנענע הקו, היו צועקים בנפש מרה, ושואלים רחמים מלפני הקב"ה. ומיד האדום חוזר ללבן, והכהן הגדול מנענע בפעמונים מרוב שמחה.

יעקב לא שלח שעיר לעזאזל בבית לבן

וכתב בספר "גלי רויא": כל עשרים שנה שהיה יעקב בבית לבן לא שלח שעיר לעזאזל, לכן שלח אחר כך לעשו עשרים תיישים בפעם אחת, כנגד עשרים שעירים.

עם ישראל דומים למלאכי השרת והקב"ה שומע עדותן של ישראל מהקטגור שלהם ומכפר על המזבח ועל כל עם הקהל

ובפרקי דרבי אליעזר (פמ"ו) איתא: ולפיכך היו נותנים לו לסמא"ל שוחד ביום הכפורים שלא יקרב קרבנם, שנאמר קרבן אחד לה' ואחד לעזאזל. גורלו של הקב"ה לקרבן עולה, וגורלו של עזאזל שעיר חטאת. וכל עונותיהם של ישראל עליו, שנאמר (להלן פסוק כב): ונשא השעיר את כל עונותיהם. ראה סמא"ל שלא נמצא בהם חטא ביום הכפורים, אמר לפני הקב"ה: רבוננו של עולם! יש לך עם אחד בארץ כמלאכי השרת שבשמים. מה מלאכי השרת יחפי רגל - אף ישראל יחפי רגל ביום הכפורים. מה מלאכי השרת אין בהם אכילה ושתייה - כך ישראל. מה מלאכי השרת אין להם קפיצה - כך ישראל עומדים על רגליהם ביום הכפורים. מה מלאכי השרת נקיים מכל חטא - כך ישראל נקיים מכל חטא ביום הכפורים. והקב"ה שומע עדותן של ישראל מהקטגור שלהם ומכפר על המקדש והמזבח ועל הכהנים ועל כל עם הקהל, שנאמר (להלן פסוק לג): "וכפר את מקדש הקדש ועל אהל מועד ועל המזבח יכפר ועל הכהנים ועל כל עם הקהל יכפר".

והוסיף על כך הרמב"ן ז"ל, וזה לשונו: והנה התורה אסרה לגמרי קבלת אלהותם וכל עבודה להם, אבל צוה הקב"ה ביום הכפורים שנשלח שעיר במדבר לשר המושל במקומות החורבן, והוא הראוי לו מפני שהוא בעליו. ואין הכוונה בשעיר המשתלח שיהיה הקרבן מאתנו אליו חלילה, אבל שתהיה כוונתנו לעשות רצון בוראנו שצוה כך. והמשל בזה, למי שעשה סעודה למלך, וצוה המלך את האיש העושה: "תן מנה אחת לעבדי פלוני". וזהו טעם הגורלות, כי שניהם מתנה לה', והוא נותן מהם לעבדו החלק אשר יבוא לו מאת ה'. עכ"ל.

"וְהַשְּׂעִיר אֲשֶׁר עָלָה עָלָיו הַגּוֹרֵל לְעִזְאֵזֶל יַעֲמֵד חַי לְפָנַי ה' לְכַפֵּר עָלָיו לְשַׁלַּח אֹתוֹ לְעִזְאֵזֶל הַמִּדְבָּרָה"
(טז, י)

מה לחשו לשעיר המיועד לעזאזל?

כתב האלשיך הקדוש, בספרו "תורת משה": "נוכירה מאמר חכמי האמת, האומרים כי כאשר צוה אליהו לקחת שני פרים, אחד להעלות לה' ואחד להעשותו נביאי הבעל לעבודה זרה. כי הפר של העבודה זרה - היו מושכים אותו ולא היה נמשך, עד בא אליהו זכור לטוב, ולחש לו באזנו ואמר לו: אל ירע בעיניך שנפלת בגורל העבודה זרה ולא בגורל ה'. כי דע לך, כי גם כך מתקדש שם שמים, בראותם כי אין אש מן השמים יורדת עליך כמו בשל ה', ואז נמשך. ועל דרך זה אחשוב גם פה, כי הלא לא תבצר מהשעיר המשתלח לעזאזל - הקפדת פר של נביאי הבעל שעל ידי אליהו. על כן מה עשה הוא יתברך? צוה לקחתם כאחת, לשים אותם כאחת ולהגריל עליהם, כי קצת הקפדה ישבית הגורל. ואחרי כן - "יעמד חי לפני ה'". כלומר, שגם הוא חשוב לפניו יתברך, אחר שעל ידו מתכפרים בניו". יעו"ש עוד בארוכה.

וביוון לזה בספר "באר מים חיים" (פרשת וישלח), וזה לשונו: כי ודאי שה הנבחר לשם עזאזל, לא היה רוצה לילך מעצמו לשם, כמו הפר שבימי אליהו, ועל כן הוצרך הכהן למסרו בידו בכח, וללחוש לו כי גם על ידו יתקדש שם שמים, בהבדל הסטרא-אחרא מן הקדושה. וגם זה היה מוכרח להיות על פי הגורל, שנתן הכהן שני גורלות גורל אחד לה' וגורל אחד לעזאזל, כי הכל בהשגחה מאתו הוא, מי הוא אשר יפול לחלק ה', ומי לשלח אותו לעזאזל המדברה. וכל זה נבחן בחיות הרוחניות שבו, אם ראוי לחלק זה או לזה. עכ"ל.

"וְלָקַח מִלֵּא הַמַּחֲתָה גַּחְלֵי אֵשׁ" (טז, יב).

גם הוצאת הכלים היא עבודה!

ביתו של רבי יעקב יצחק הורביץ זצ"ל, החווה מלובלין, היה פתוח לכל עובר ושב. הוא השתדל בעצמו לשמש את אורחיו, ואפילו את הפשוטים בהם.

ומעשה בעני שבא אל הרב, והרבי בעצמו שימש אותו והביא לו סעודה לאכול. ואחרי שאכל ושתה, הוציא הרבי את הכלים הריקים מחדרו למטבח. תמה העני, ילמדנו רבנו, מדוע הרבי בעצמו טרח בהכנסת אורחים - אני מבין, כדי לקיים מצוה בו יותר מבשלוחו. אבל למה ומדוע טרח בעצמו גם להוציא את הכלים - את זאת אינו מבין, והרי יש לו משמשים בבית. השיבו הרבי: הרי הוצאת כף ומחתה מקודש הקדשים ביום הכפורים, היתה אף היא עבודה מכובדת לכהן גדול! (מוסר חכמים).

"וְכֵן יַעֲשֶׂה לְאֹהֶל מוֹעֵד הַשֶּׁכֶן אֲתֶם בְּתוֹךְ טְמֵאתֶם" (טז, טז).

גם בשעה שבני ישראל מתלכלכים בעבירות - שכינה עמהם

בזוהר הקדוש מצינו, שכאשר מדת הרחמים מתעוררת לבוא לעולם, מתלבשת אז השכינה בדמות אשה - אם. ומדוע דוקא בדמות אם? אומר הגאון רבי חיים מוולאז'ין, משום שדרך העולם הוא, שלמרות שהן האב והן האם אוהבים את תינוקם אהבה עזה, ושניהם מחבקים ומנשקים אותו בכל לבם. ככל זאת, כאשר מתלכלך התינוק, האב מגלה חוסר אונים, ואין בסבלנותו לטפל בו עוד. ורק האם היא שנוטלת אותו ומטפלת בו, רוחצת ומנקה אותו. ולא עוד, אלא שגם כשהוא מטונף, אין היא סרה ממנו ואינה נרתעת מלחבק ולנשק אותו.

כך השכינה הקדושה, שוכנת עם ישראל אף בטומאתם, כמאמר הכתוב: "השוכן אתם בתוך טומאתם", וכפי שכתב רש"י. גם בשעה שבני ישראל מתלכלכים בעבירות - שכינה עמהם, ואז מתגלה השכינה בדמות אשה, דמות אם המבקשת לרחוץ את בניה מעוונותיהם, ולטהרם ולשחררם משבינו של היצר הרע. (הגדה של פסח וואלאז'ין עמ' רסו).
"וְשַׁלַּח בְּיַד אִישׁ עֵתִי הַמְדַבֵּר" (טז, כא).

היכן מרומז בתורה ה"עיתונאי"?

רבי מאיר שפירא, אמר בדרך צחות ל"עיתונאי" אחד: היכן מרומז בתורה ענין "עיתונאי"? הנה, נאמר בשעיר לעזאזל: "ושלח ביד איש עתי", כלומר: עיתונאי. ומה הקשר בין עיתונאי לשעיר לעזאזל? אלא, המטרה של אותו 'איש עתי' הוא, ללקט את כל העבירות הנסותרות שיש בכל אחד מישראל, ולהעמיסו על השעיר, ולשלחו ולזרקו מהצוק שלא יישאר זכר מזה. וכי מי יודע את כל מסתורי העבירות שבאדם? מי יכול לחטט כל כך - אם לא ה"עיתונאי"... (פניני התורה).

הנושא את השעיר אינו משלים שנתו

אמרו במדרש: עתי, שהגיע זמנו למות תוך אותה השנה. שהרי הנושא את השעיר - אינו עובר שנתו. לכן היו בוררים איש שהגיע זמנו למות בתוך אותה שנה, כי חכמת המזלות היתה קלה בעיניהם. (חזקוני).
"וְנָשָׂא הַשְּׂעִיר" (טז, כב).

הרמז לקשירת לשון של זהורית

איתא במשנה (שבת דף פו.): מנין שקושרין לשון של זהורית על ראש שעיר המשתלח, שנאמר (ישעיהו א, יח): אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו. והיכן רמזו כאן שעיר? צא ובדוק, כי "אם יהיו חטאיכם כשנים" - בגימטריא שעיר! (נפלאות חדשות, ליפשיץ בשם ר' שמשון מאוסטרופול).

וּפָשַׁט אֶת-בְּגָדֵי הַבַּד אֲשֶׁר לְבָשׁ בְּבָאוּ אֶל-הַקֹּדֶשׁ וְהִנִּיחָם שָׁם" (טז, כג).

לא ישתמש בבגדיו שוב

מבאר רבינו בחיי, כי כוונת הכתוב היא לומר לכהן הגדול שלא ישתמש בבגדים אלו ביום כפורים אחר. והוא על פי מה שדרשו חז"ל (יומא כד.): "בגדים שנשתמש בהם יום הכפורים זה - אל ישתמש בהם יום הכפורים אחר. שנאמר: "והניחם שם" מלמד שטעונים גניזה".

ובמדרש (ויקרא רבא כא, יב): מובא תני דבי חייא: 'ולבשם', נוטריקון 'יבלו שם'. כי שם היו הבגדים מרקיבים, ולא היו כשרים ליום הכפורים הבא.

וכך אומר הספורנו: "והניחם שם - כי הקריבם לפני ה' ויקדשו קדושה יתרה, ולא יאות אפילו לכהן הגדול אחד שעברה שעת מעלתו".

עוד אמרו חז"ל (יומא ד:), שבגדי הכהן הגדול ביום הכיפורים היו בגדים יקרים ביותר, להראות חביבות המצוה בשחר היה לובש של י"ב מנה ובין הערביים של י"ח מנה. ודבר זה רמזו הוא במילה: "הניחם", אותיות "י"ח מנה".

"כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יִכְפֹּר עֲלֵיכֶם לְטַהַר אֶתְכֶם" (טז, ל).

תשובה עם יום הכיפורים

פירוש: עיצומו של יום מכפר. אמנם, אף על פי כן, עליכם "לטהר אתכם". כי צריכים אנו תשובה עם יום הכיפורים. (בך יברך ישראל נח ע"ב, בשם הרה"ק מרוזין ז"ל).

"מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו" (טז, ל).

שויתי ה' לנגדי תמיד

החטא הגדול מכל הוא - "לפני ה'". כלומר, במה שאתם מדמים בעצמכם שאתם במדרגה שאתם כבר עומדים לפני ה', ובזה תטהרו את עצמכם.

או יבואר, לפני ה' תטהרו, שתטהרו עד שיהיה שם הוי"ה ברוך הוא - עומד לפניכם תמיד. כמו שכתוב (תהלים טז, ח): "שויתי ה' לנגדי תמיד". וכן כתוב בספרי היראים, שאם יכול האדם לראות את שם הוי"ה ברוך הוא לנגדו, כאשר עוצם הוא את עיניו, הרי זה סימן טוב למעלת נשמתו. (ילקוט המוסר ואבני השהם).

"וְאֵל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא הֵבִיאוּ לְהַקְרִיב קָרְבָּן לַה' לְפָנָי מִשְׁפָּן ה' דָּם יִחָשֵׁב לְאִישׁ הַהוּא דָּם שָׁפָךְ וְנִכְרַת הָאִישׁ הַהוּא מִקְרַב עַמּוֹ" (יז, ד).

הטעם שהוצרכו להביא את בהמתם לפתח אוהל מועד

דע לך, כי בעבור שלא חטאו כולם בעגל, לא נאסר להם הבשר לגמרי, כמו שנאסר לאדם הראשון לגמרי. שעליו נאמר (בראשית ג, יח): ואכלת את עשב השדה. ומכל מקום דע, שנאסר להם בשר תאוה מפחד חטאם, ועל כן נצטוו להביא בהמתם אל פתח אוהל מועד, לשחטם ולהקריבם שלמים. (מוסר חכמים).

"וְלֹא יִזְבְּחוּ עוֹד אֶת זְבַחֵיהֶם לְשַׁעֲרֵם אֲשֶׁר הֵם זֵנִים אַחֲרֵיהֶם חֻקַּת עוֹלָם תְּהִיָּה זֹאת לָהֶם לְדֹרֹתָם" (יז, ז).

השדים מגידי העתידות

לשעירים - לשדים. כמו (ישעיה יג, כא) ושעירים ירקדו שם (רש"י).

כיצא בו, היו נוטעים אילן בשעה שהיו יודעים על פי כישוף. ולאחר שנה היו קוצצים אותו בדרך שהיו יודעים לנחש ולכשף, עד שהיה בא השד ויושב בראש האילן, ומדלג ומרקד עליו כשעיר, והיה מגיד עתידות. וזהו (לעיל פסוק ה): למען אשר יביאו בני ישראל את זבחייהם אשר הם זובחים על פני השדה. (מוסר חכמים).

לשידות אין שערות

מדוע נקראים השדים שעירים?

במדרש רבה (רות פרשה ו' פסקה א) מובא, כי כאשר באה רות למרגלות בועז, וחשש שהיא שידה - "התחיל ממשמש בשערה, אמר: רוחות אין להם שיער".

ובספר חסידים (סימן תתשנה) כתב, ולמה קורא לשדים 'שעירים'? כי לשדים זכרים יש להם שיער בראשם, ואילו לנקבות אין להם שיער. לכך בועז הניח ידו על ראש רות, וכשראה שהיה לה שיער, שאלה: בת מי את. וכן כתב בזוהר הקדוש (בראשית דף נד:): "בר נש כד איהו בחלמיה, אתיין רוחין נוקבין כו', ולית לון שערין ברישא". (ומ"מ ע' בגמ' עירובין ק: ובהגהות יעב"ץ שם ובמ"ש המפרשים על המדרש ודו"ק).

איך לסלק את השעירים?

"בפענח רזא" (פר' ואתחנן) כתב, כי הפסוק "שמע ישראל" - מתחיל באות ש' ומסיים באות ד'. לרמז, שסגולתה של קריאת שמע - לסלק השדים. (להתעדן באהבתך).

"כי נפש הבשר בדם הוא ואני נתתיו לכם על המזבח לכפר על נפשתיכם כי הדם הוא בנפש יכפר" (יז, יא).

ע"י המוסר יוכל לכבוש את יצרו

נראה לדרוש את הפסוק על פי דברי רבותינו האומרים, שהעיקר בעבודת השם הוא לימוד המוסר, שע"י זה יכנס בלבו ראת שמיים, שהוא עיקר הכל. שנאמר (ישעיהו לג, ו): יראת ה' היא אוצרו.

וזהו שכתוב: כי "נפש הבשר". רצונו לומר, ע"י מה יהיה נפש האדם שהוא קשה כאבן - רך כבשר? "בדם הוא" ר"ת: בלימוד דברי מוסר. והיינו שע"י לימוד המוסר יוכל לכבוש את יצרו.

וזהו: ואני נתתיו לכם על המזבח. שע"י לימוד המוסר, תוכלו להתגבר על היצר הרע ולכבוש אותו, וכך תזבחו אותו. וע"י זה יכפר על נפשכם ותהיו זכאים. בעבור כי הדם בנפש יכפר, היינו ע"י לימוד המוסר ודברי תורה - יגרום

שישוב ויתקן דרכיו, כמו שאמרו (סוכה נב): אם פגע בך מנוול זה משכחו לבית המדרש, אם אבן הוא נימוח, ואם ברזל הוא מתפוצץ. (ילקוט המוסר ואבני השהם).

"וְשִׁפַּךְ אֶת דָּמוֹ וְכִסְהוּ בְּעֶפְרָר" (יז, יג).

ללבוש הבגדים הנאים ביותר לכבוד המצוה

וכסוהו בעפר - דרשו חז"ל (שבת כב). במה ששפך יכסה. שלא יכסה ברגל, כדי שלא יהיו מצוות בזויות עליו, ולכן צריך לכסות הדם בידו, שבוה מכבד המצוה.

וכך יקפיד לקיים כל מצוה באופן הראוי למצוות אלהינו יתברך שמו. וכן כותב החיד"א בחומת אנך בפרשתינו, שיש לכבד את המצוה, וללבוש הבגדים הנאים ביותר כשעושה מצוה. ובחוקותיהם לא תלכו, במלבושים נהגו שישראל יבדלו מהאומות וילבשו מלבושים שונים.

ובחכמת אדם (דפוס ראשון) הביא, כי בימי הגר"א גזרו על מלבושי ישראל, והגר"א זצ"ל הורה שהדין בזה - יהרג ואל יעבור, כי כוונתם היתה להעביר ישראל מעל דתם. (טעם ודעת שטרנבוך. מוסר חכמים).

הדם הוא מזון השדים

סוד כיסוי הדם - שלא יתקבצו שם כוחות הטומאה לשדים, שהדם הוא המזונות שלהם. כי שד הוא דבר שנאווי לקב"ה, ומלאך המוות מקטרג עליו, וכשהוא נעשה בהיתר - צוה הקב"ה לכסותו. (ריקאנטי).

"וְשִׁפַּךְ אֶת דָּמוֹ וְכִסְהוּ בְּעֶפְרָר" (יז, יג).

מעלת הענווה וכוחה של שתיקה

מי שנשפך דמו ע"י שביזוהו ושותק, מעלה עליו הכתוב כאילו הרגוהו ומתכפר לו, וזהו: וכיסוהו בעפר, שנעשה כמו מת. ולכך, אם התחייב מיתה - מחול לו.

והנה אמרו בגמרא חולין (פט): אין העולם מתקיים אלא על מי ששותק בשעת מריבה, שנאמר (איוב כו, ז): "תולה ארץ על בלימה".

אתה מחזיק את כדור הארץ, מחזיק את כל העולם. אומר רש"י בגמרא בסנהדרין (ז. ד"ה חלפוה), אדם ששותק בשעת מריבה - חסך מעצמו מאה רעות שהיו עתידות לבוא עליו בגלל המריבה. ורבי משה קורדובירו אומר בספרו "תומר דבורה", כי זו הדרגה הגבוהה ביותר של תשובה, התשובה המעולה ביותר היא לשתוק. כשאמרו לך משהו שאינו נעים לאוזניך, והתגברת והתעלית מעל הרצון שלך להגיב - עשית תשובה.

אנחנו אומרים בסוף תפילת שמונה עשרה: "אלוקי נצור לשוני מרע... ולמקללי נפשי תדום". אנחנו מבקשים מבורא עולם שנוכל לשתוק למי שמקלל אותנו. "ונפשי כעפר לכל תהיה" - אם אנחנו מתפללים להיות כמו עפר, אז למה אנחנו מרגישים נבזים ומושפלים ונפגעים ממה שאומרים לנו? ולמה באמת אנחנו מבקשים את זה? כי מי שהוא דכא ושפל רוח שהנפש שלו שפלה, אומר בורא עולם: אני שוכן אצלך.

השתיקה היא ענף מענפי הענווה. ענוה בגימטריא: 131, וגם שמו של הס"מ בגימטריא: 131. אומר על כך מרן החיד"א, כי הדבר בא ללמד, שאם יש לך ענוה - מלאך המוות לא יכול להתעסק איתך!

והטוב ביותר הוא כ"ששמע בזיונו - ידום וישתוק" (ליקוטי מוהר"ן תורה ו',) מה הכוונה ידום וישתוק? מסופר על אישה שפגעה בה ליד הרבה אנשים, אך היא שתקה והתגברה ולא הגיבה. עברו כמה ימים, היה זה ביום שישי, בעת ההכנות לשבת, היא שוחחה עם מישהי בטלפון, והרגישה שאינה יכולה יותר לשמור בסוד את מה שעשו לה, היא רצתה לספר למישהי על הפגיעה שפגעו בה ומה אמרו לה. אך רגע לפני שהיא מתחילה לספר - היא נזכרת שהיא לומדת בספרו של החפץ חיים, ויודעת היא מה מעלתה של השתיקה, ולכן החליטה בכל כוחה להתגבר שוב ולשתוק גם הפעם.

אחרי כחצי שעה מעת שניתקה את השיחה, היא הזדעזעה ממראה עיניה. לא מכבר, היא ובעלה קנו סכינים למטבח, והניחו אותם במקום שהילדים לא יכולים להגיע אליו. והנה לפתע היא רואה את בנה בן השנתיים יושב על הריצפה עם סכין גדולה וחדה שנמצאת לו בתוך הפה. היא כמעט ואבדה את עשתונותיה, מה עליה לעשות כעת: אם היא תנסה לקחת לו - הוא יכול להתנגד ולהיפצע, מנגד, היא לא יכולה להשאיר את זה אצלו. היא מתקרבת לבנה תוך כדי המחשבות הללו, ופתאום הוא מגיש לה את הסכין ואומר לה בחיוך: 'אמא, קחי'. היא לוקחת לו את הסכין

ופותחת את פיו - לא היה שום חתך, אין אף טיפת דם. ואז היא אמרה לעצמה: 'לפני חצי שעה שמרתי על הפה שלי, לא לדבר לשון הרע, ועכשיו ה' יתברך שמר על הפה של הבן שלי!'

הכוח של האדם כשמצליח להתגבר על ביזיון שקיבל, אינו רק כשהוא שותק בשעת המריבה, אומר רבי נחמן - עליו "לידום ולשתוק" - לידום בשעת המריבה, ולשתוק לאחר המריבה, אל תספר את זה אחר כך לאף אחד. זו גדולה!

"וְשִׁפַּךְ אֶת דָּמוֹ וְכִסְהוּ בְּעַפְרָא" (יז, יג).

זיכור הזמן שיכסוהו בעפר

יתבאר על דרך אמרם ז"ל (ברכות ה.) לעולם ירגיז אדם יצר הטוב על יצר הרע. אם נצחו מוטב, ואם לאו יזכיר לו יום המיתה. וזהו: ושפך את דמו, היינו שישפוך את רתיחות דמיו אשר תסיתהו לתאוות הגופניות. "וכסוהו בעפר". דהיינו, על ידי שיזכור הזמן שיכסוהו בעפר. (אילנא דחיי).

"וְכָל נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל נְבִלָה וְטֶרֶף בְּאֶזְרַח וּבְגֵר וּכְבֹס בְּגָדָיו וְרַחֵץ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד הָעֶרֶב וְטָהַר" (יז, טו).

רומז לרפ"ח ניצוצות

"נבלה" עם הכולל בגימטריא פ"ח, והוא בגימטריא שתי פעמים דם, והם נובלים ונופלים. וטריפה, רפ"ח ניצוצות קדושה שנטרפו ויצאו לחוץ, עם הכלים של מלכים שמתו כנודע. והם בגימטריא 'טרף' עם הכולל. ואחר כך נתקנו בסוד (הושע ו, א): "כי הוא טרף וירפאנו", ובסוד (תהלים קיא, ה): "טרף נתן ליראיו". (שער טעמי המצוות).

"וְשִׁמְרֶתֶם אֶת חֻקֵי יְהוָה וְאֶת מִשְׁפָּטֵי אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֲתֶם הָאֱדָם וְחֵי בָהֶם אֲנִי ה'" (יה, ה).

הנשמה של כל אחד מישראל היא בת זוג לאות אחת מהתורה

מאחר שיש לכל ישראל אות אחת בתורה, נמצא שהנשמה של כל אחד מישראל היא בת זוג לאות אחת של התורה. ומזה הטעם, נדחית התורה מפני נשמה של כל אחד מישראל. וקיימא לן (יומא פה:) פיקוח נפש דוחה שבת מטעם זה, לפי שהנשמה היא בדוגמת זכר, והתורה דוגמת נקבה. וידוע, כי הנקבה משועבדת לזכר. כך התורה מחוייבת לעשות רצון נשמה מישראל, וזהו: אשר יעשה אותם האדם וחי בהם, ונדחית המצוה מפני הנשמה. (ילקוט ראובני).

"וְשִׁמְרֶתֶם אֶת חֻקֵי יְהוָה וְאֶת מִשְׁפָּטֵי אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֲתֶם הָאֱדָם וְחֵי בָהֶם אֲנִי ה'" (יה, ה).

"חדש אסור מן התורה"

אי אפשר היום להעלות על הדעת כיצד היה נראה עם ישראל, לולי העמיד לנו הקב"ה את מרן החת"ם סופר זצ"ל כמנהיג לאותו דור. הוא האיש הראשון בדורו, שהרגיש והבחין בסכנת הרפורמה, כאשר ראשוני הקוצים שלה כבר החלו לצמוח בהמבורג ובברלין. הוא האיש אשר קידש מלחמת חורמה, נגד התיקונים הקטנים ביותר שרצו הללו להנהיג בבתי הכנסת שלהם. הוא לא היה מוכן לשמוע על שום פשרה או ויתור למען השלום - כפי שדרשו אחרים - ואפילו לא ויתור על קוצו של יו"ד ממנהג ישראל הקלוש ביותר, אשר אף הוא - דין הוא.

"חדש אסור מן התורה" - היה מרגלא בפומיה, וכל ויתור אסור הוא. ואלו המחפשים דרך כיצד לשמור על שלום הקהילות תוך דו קיום עם מבקשי התיקונים, אינם מרגישים שדרך המתקנים מובילה להתבוללות ואפילו להמרת דת, חלילה. בעמדה תקיפה זו נקט כל שנותיו, ללא פחד מאיש ומבלי לשים לב לרדיפות שרדפוהו. הוא ידע שאת מלחמת ה' הוא לוחם, וככל שתהיה תקיפה יותר - כן ירווח לעם ישראל בעתיד.

היום מודים כולם, שהצדק היה עמו. היום יעלו על נס גם אלו שאינם שומרי תורה, את ראייתו החדה שהרחיקה לראות את תוצאותיה המרות של הרפורמה. "ראייה" זו, הנה בעצם חוש הריח שהקב"ה מעניק למנהיגי כל דור, למען יוכלו לנווט כראוי את ספינת עם ישראל בסערות התקופה. ובאמת היום, כמאה ושבעים שנה אחרי המלחמה הגדולה שניהל החתם סופר נגד ראשי המשכילים ימ"ש משה מנדלסון, אברהם גייגר, אהרון חורין, ואחרים. מבין מנהיגי הרפורמה, לא נשאר מי מצאצאיהם בתחום עם ישראל. כולם התבוללו והשתמדו ואף אבד זכרם.

גם תוך כדי המלחמה הכבדה הזאת שניהל, שמר החתם סופר על כללים המצביעים על גדלותו, רוחב דעתו ומידותיו הנפלאות.

כך נלחמים כאשר זו מלחמת ה', כפי שכתב באחד ממכתביו: "ואמנם נזהרתי מאד שלא ללחום עם שום אדם, ולא נזכר שום אדם באגרות שלי כלל, ולא יראה החוצה שום התגרות אדם באדם, כי אם - האמת לוחמת עם השקר". כלומר, גם את המלחמה נגד סכנת הרפורמה, לא הפך החתם סופר ח"ו למלחמה אישית...

אם תמצוי לומר, גם נקודה זו היא מסודות הצלחתו. וכפי שהיה מרגלא בפומיה: "מידה אחת תדביר את אויבי תחתי. והיא, כי מעולם לא ניצחתי אדם, וע"י זה מעולם לא נצחני אדם. מידת הנצחון (ההתנצחות) רחוקה היא ממני". (מורשת אבות).

איזה חלק יש לכל ישראל בעולם הבא

בספר "מעשי למלך", (על ספר חפץ חיים על התורה) הביא את ביאור החפץ חיים על מאמר חז"ל (סנהדרין דף ז. ע.) כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא. הנה, בסוף נדה (עג.) שנינו: כל השונה הלכות מובטח לו שהוא בן העולם הבא.

ומאמרים אלו יתפרשו על פי משל, לאדם שהוזמן לחתונה של אחד מעשירי העיר. ומכיון שחשוב הוא בעיני העשיר, שלח הוא שליח מיוחד להודיעו כי הוא מצפה לבואו. הדור בלבושו הגיע העשיר לחתונה, ובעל הבית יצא לקראתו והושיבו בכותל המזרח ליד חשובי המוזמנים.

אך לא כך עלה בגורלו של העני המחזור על הפתחים. מיד כשנודע לו דבר החתונה בבית הגביר - רץ גם הוא לשם, וכאשר הגיע לאולם החתונה לא יצא איש לקראתו, ואף בין הקרואים הפשוטים לא הוזמן לשבת. בטובו, הואיל בעל השמחה להרשות לעני לאכול משיירי הסעודה. וכך עמד לו העני בקרן זוית, וחטף ואכל מה שקבל.

כך הוא גם בענין העולם הבא. המוזמנים אלה הם השונים הלכות בכל יום, מובטח להם מקום מכובד וחלק הגון. לא כן גורל העניים בדעת אשר לא למדו, אמנם גם בעבורם יש חלק, אך אין להם מקום בין הקרואים הנכבדים, אלא בין העניים החוטפים ואוכלים מכל הבא.

"אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֹתָם הָאֱדָם וְחֵי בָהֶם" (יח, ה).

המלך יבוא ויכלה את מחריבי הכרם

מן הפסוק (קהלת ז, יז): "אל תרשע הרבה ואל תהי סכל", דייקה הגמרא (שבת לא:): שגם אם אדם ב"מ חטא פעם אחת יזהר שלא יכשל שוב. וכמאמר הגמ' (ברכות נא.) מי שאכל שום וריחו נודף, יחזור ויאכל שום אחר כדי שיהא ריחו נודף? ודאי שלא!

והסביר זאת החפץ חיים (על התורה והביאו במורשת אבות א בראשית עמוד 192), על פי משל למלך שנשע ליד ארמונו גן נהדר, ונטע בו כל עץ נחמד למראה וטוב למאכל, מעוטרים בציצים ופרחים, המקסימים את עין רואם ומשמחים לב כל מבקר בגן. מומחים מיוחדים העמיד המלך לטפל בכל נטיעה ונטיעה, וברוב טובו ציווה להשאיר את שער הגן פתוח לכל אדם הרוצה להתענג באוירו הצח של הגן. פעם, הציץ המלך מתוך חלון ארמונו, וראה כיצד אדם אחד נכנס לגן והורס את הגדר מסביבו. ראה ושתק.

ביום השני, השגיח המלך שוב באותו אדם, ומצאו מלקט פירות מהעץ ושם בכליו. ראה ושתק. עד שפעם אחת שמע המלך את האיש לוחש, למה אטריח עצמי לנשל את הפירות? טוב לי לגזור את הענף על פריו. או אז גברה חמת המלך מאד, לא די שאינו מעריך את ערכם של העצים הללו, אלא שהוא עוד מחבל בענפיהם וקוצץ הנטיעות. אף על פי כן המתין המלך הסבלן, לדעת מה עוד זומם האיש לעשות. תוך שאמר לעצמו: והלא תמיד בידי להענישו עבור סכלותו.

הסכל הזה חשב לתומו, כי המלך איננו בארמונו, או אולי ישן הוא, והחליט לעקור אחד מהעצים מן השורש, וכבר התחיל במלאכתו. כאן כבר פקעה סבלנותו של המלך, קרא למשרתיו, ופקד עליהם לעצרו ולהענישו כראוי לו.

והנמשל: המלך - הוא מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, בורא הארמון הנהדר - שמים וארץ. הגן והכרם - זוהי התורה. הפירות, הפרחים והענפים - אלו המצוות. התורה משיבת נפש, ומצוותיה משמחות לב. האדם הנבון שלומד את חכמתה שאין לה קץ ותכלית, מודה לנותן התורה בכל לבו ונפשו. אך לצערנו, יש אנשים טיפשים העושים פרצות בגדרי הכרם, עוברים על תקנות וסייגי חז"ל, וחורשים לעקור את עץ החיים כולו משורשיו. המלך שעומד ורואה, הוא יבוא כבר ויכלה את מחריבי הכרם.

"אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֶתֶם הָאָדָם וְחַי בְּהֶם אֲנִי ה'" (יה, ה).

כח נענועים של ישראל בעוסקם בתורה

כתב בזוהר הקדוש (פרשת פנחס דף ריח:): [תרגום]: שאלתי אותו (רכי אבא לרשב"י), מהו הדבר שכל אומות העולם לא מתנענעים אלא ישראל בלבד, שכאשר מדברים בדברי תורה מתנענעים. בכח רבי שמעון שעה אחת ואמר: אוי לאותם האנשים שהולכים כמו בהמות השדה בלא דעת.

נשמות ישראל חצובות מהנר הקדוש העליון שדולק, וכמו שנר לא שוקט אפילו רגע אחד, כך ישראל כאשר אומר האדם מילה של תורה, אותו נר לא שוקט אלא מתנענע לכאן ולכאן. עכת"ד.

ודבר פלא הביא במדרש פנחס השלם (אות מה) שהרב הקדוש רבי פנחס מקאריץ זצ"ל אמר, כי כל הרוחות המנשבות בעולם - הוא ע"י שישראל מנענעים את עצמם בעת עוסקם בתורה. וזהו שאמרו בגמרא (תענית ג): כשם שאי אפשר לעולם בלא רוחות - כך אי אפשר לעולם בלא ישראל. ולמה דימה אותם לרוחות, אם לא שהרוחות הן על ידי ישראל וכו', ע"ש. ואמר על זה, שהוא מלתא חדתא.

ובמהזור ויטרי (הלכות מילה סימן תקח) כתב: וכשהאדם מכניס את בנו לתלמוד תורה וכו', ומרגילין התינוקות לנענע גופן בשעת הלימוד. וכן כתב ה"כל בו" (סימן עד).

וכן כתב בבעל הטורים על התורה, על הפסוק (שמות כ, טו): "וירא העם וינועו", וזו לשונו: על כן מתנענעים בשעת לימוד התורה, לפי שהתורה ניתנה באימה ברתת ובזיע.

מעשה נפלא ברבי לוי יצחק מברדיצ'וב

סיפר הרבי מצאנו: שמעתי בימי חרפי מפי הגאון הקדוש הרב דוד טעבלי זצ"ל, שסיפר לי כי חותנו סיפר לו, ששמע מהאב"ד לעמברג, ששמע מפי זקנו הגאון בעל הישועות יעקב. אשר מיד אחרי נישואיו אכל מזונות על שלחן חותנו ביערוסלב, ובהיותו שם בא להתפלל בבית המדרש. והנה לפתע, בערב יום הכפורים בין השמשות, נכנס אדם זר לבית המדרש כולו אפוף אימה ויראה מפחד ה' ומהדר גאונו, וניגש מיד לפני התיבה מבלי ליטול רשות מהגבאים או ממיישהו אחר, ופתח בתפילה על דעת המקום ועל דעת הקהל וכו', ובקול שואג כארי ובנעימות המשיך בתפילת כל נדרי, וכל זאת ללא קבלת רשות מהגבאים. ואף על פי שהיו שם בעלי תפילה קבועים, מכל מקום בליל היום הקדוש לא רצו להיכנס למחלוקת ולפיכך הבליגו. בפרט לאור העובדה שתפילתו של אותו שליח צבור אלמוני היתה בהתעוררות גדולה מאוד.

עם תום תפילת כל נדרי, המשיך האורח הזר בתפילת ערבית עם כל הפיוטים הנלוים אליה בקול אדיר וחזק עד סוף התפילה. ואחר כך המשיך לעבור לפני התיבה גם בעת אמירת שיר היחוד, ובסיומו המשיך ואמר במתינות ומתיקות נפלאה את כל התהלים.

לכשנסתיימה אמירת התהלים כבר הפציע השחר, והש"ץ עודנו עומד לפני ה' ופתח בתפילת שחרית. לאחריה עלה בעצמו לקרוא בתורה, ושב לעבור לפני התיבה גם בתפילת מוסף. את הכל אמר בקול גדול ונעים, בלא כל הפסקה.

הציבור עמד משתומם לנוכח מחזה זה, וחלקם החלו ללחוש מפה לאוזן כי בודאי אין שליח צבור זה אדם אלא מלאך, שכן אין זה בכח אנוש להתפלל ללא כל הפסקה, החל מתפילת כל נדרי ולהמשיך כל היום כולו בקול גדול ובהתעוררות עצומה.

אני בעצמי, המשיך בעל הישועות יעקב, לא ידעתי להחליט אם אדם הוא או מלאך, וחכמתי בדעתי בזה. והנה מיד לאחר תפילת מוסף, המשיך לתדהמת הכל בתפילת מנחה. ולאחריה ללא כל הפסקה בתפילת נעילה, ותקע בעצמו בשופר, וגם בערבית של מוצאי יום הכפורים לא נטש את התיבה. בשעה זו נמנו וגמרו כולם, כי לית דין בר נש, אלא בודאי מלאך מן השמים הוא, שהרי בשום אופן אין בכוחו של אדם לבצע את כל מה שהתחולל לנגד עיניהם.

לאחר תפילת ערבית, פנה השליח צבור המופלא אל הקהל בברכת 'גוט יום טוב', וחותני ניגש אליו והזמינו להבדלה בביתו, כדרכו בהכנסת אורחים. האורח נענה להזמנה, וסר לבית חותני. החלטתי להתלוות אל האנשים החשובים, אמר בעל הישועות יעקב, כדי לראות כמו עיני כיצד ינהג אותו מלאך בבית חותני.

כאשר באו הביתה, נתכבד האורח בהבדלה, גם אותה אמר בקול גדול ובהתלהבות. ואחר כך טעם מן היין, ומיד אחרי כן צנח על הכיסא שעמד לידו, ונאנח ואמר כי אינו חש בטוב, וביקש שיביאו לו משהו לחזק את לבו.

או אז, חשב בעל הישועות יעקב לעצמו, סוף סוף התברר שאינו מלאך. אולם מסקנה זו התבדתה, כי חיש מהר כאשר הובאו לפניו מגדנות או פירות, האורח דחה אותם מלפניו, ואמר כי מבקש הוא גמרא מסכת סוכה בכדי לחזק את לבו. ומיד החל ללמוד בחשק רב כל הלילה עד הבוקר.

הישועות יעקב התחבא בחדרו מתחת למטה בכדי לעקוב אחרי מעשיו, ונרדם שם. כאשר התעורר, האיר כבר השחר והאורח עדיין בלימודו, עד שסיים את כל המסכת, והלך מיד לתפילת שחרית. רק אחר כך נודע שהיה זה רבי לוי יצחק מברדיצ'וב בעל הקדושת לוי ז"ע.

עד כאן שמע האדמו"ר כאמור איש מפי איש עד הישועות יעקב זצ"ל. משסיים האדמו"ר מצאנו את דבריו אמר: ומה שיש לנו ללמוד ממעשה זה, הוא לא על גדולתו וקדושתו של הגאון מברדיצ'וב, אלא שאף על פי שתפילותיו היו בוקעות רקיעים ונתעלה בתפילותיו ביום הקדוש, מכל מקום במוצאי יום הכיפורים הרגיש את עצמו חלוש וזקוק מאד לגמרא ותוספות. לבו לא ניזון לא מתפילותיו ולא מכוונותיו הנעלות, אלא העיקר הוא הגמרא, וכמובא בספרי הקדש, שהתורה הקדושה היא מזון הנפש, רפאות היא לשרך, (משלי ג, ח). (מוסר חכמים).

"אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֹתָם הָאָדָם וְחַי בְּהֵם אֲנִי ה'" (יה, ה).

העולם הזה פרוזודור

כתב רש"י: וחי בהם - לעולם הבא. שאם תאמר בעולם הזה, והלא סופו הוא מת. ע"כ.

סיפר פעם ה"חפץ חיים", כי בעיירה זלווה, פלך גרודנא, היה מתקיים יריד שנתי גדול שהיה נמשך ארבעה שבועות תמימים. כל תושבי העיירה היו מצפים בכיליון עיניים במשך השנה ליריד, שכן כאשר היו שוכרים בה פינה, ולוקחים מחיר טוב תמורת כל חדר - היו מרויחים כדי להתקיים כל השנה.

תושבי זלווה היו נעשים עייפים ויגעים במשך תקופה זו. ללא מזון ושינה כראוי, היו עסוקים תמיד בעבודתם לספק צרכי המשתכנים אצלם, ולשם כך היו אף שוכרים אנשים שיעזרו להם בעבודה זו. החפץ חיים, שאף הוא שהה בזלווה בתקופת היריד, שמע פעם יהודי יגע שעבד אצל בעל בית, האומר: מתי אזכה כבר שהיריד יגיע לקצו, נפשי כבר שואפת למנוחה.

בעל הבית בשמעו את דברי הפועל, גער בו: אי לך שוטה, מה זאת תדבר? הלוואי וימשך היריד זמן יותר ממושך, אמנם עתה אהיה עייף, אולם ברווחים אוכל לחיות לאחר מכן במנוחה ולהנות במשך שנה שלימה.

עשו דברי האחרון רושם עמוק על החפץ חיים, והיה חוזר עליהם ומוסיף: כדאי לו ליהודי שיתעייף, לא יאכל ולא יישן כהוגן, ויגור במסדרון במשך כל תקופת היריד, כדי שברווחים הגבוהים יחיה לאחר כך ברווחה. יתר על כן, הרי כעת גם איננו מרגיש כלל עייפות, והינו מרוצה לקבל באהבה את כל אי הנוחות, בודעו שדוקא זה מה שיביא לו את הרווחה. מה מאושר היה האדם, אלמלי היה מתאר לעצמו שהעולם הזה הוא פרוזודור לטרקלין, בסך הכל יריד קצר. משום כך על האדם לצבור בתקופה זו אמצעים להתפרנס בהם מבחינה רוחנית בעולם הבא, וממילא לא ירגיש שום צער באי נוחות כלשהי. (החפץ חיים, חיי ופעלו ח"ג).

"אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֹתָם הָאָדָם וְחַי בְּהֵם אֲנִי ה'" (יה, ה).

בחסד ולא בזכות

מו"ר בעל הבן איש חי זצ"ל, בספרו עוד יוסף חי בפרשתנו, הביא דברי מוסר על הפסוק הזה בהקדים מעשה בחכם אחד שהיה גביר עצום, וה' הניח לו מסביב תורה וגדולה ובנים ובריאות הגוף שלם בכל מידי דמיטב, ולא יחסר ממנו כלום. והיה חושב תמיד בדעתו ומצייר בלבו, שהוא זכה לכל הטובה הגדולה הזאת, בעבור מעשיו הטובים, ודרכו הישרה. והנה, מן השמים הורו לו שטועה הוא בכך, לכן גלגלו עליו דבר אחד.

יום אחד יצא לטייל לבדו בשדה בימי הקיץ, ולא שם לבו להביט במסילה שהולך בה, ותעה בדרך והלך במדבר לבדו, ולא ידע אם הוא מתרחק מן העיר או מתקרב אליה, ומחמת החום היה צמא למים, ולא נשאר בו כח לילך ברגליו, ונפל על הארץ והרגיש שהוא בסכנה גדולה.

והנה ראה אחד עובר וכד מים בידו, ויבך ויתחנן לו להשקותו מים הן במעות הן בחנם, וימאן בעל הכד, ויאמר "אני לא אמכור מים במצוות, אלא רק בתורה ומצוות, שתתן לי כל תורה ומצוות שעשית מנעורך ועד עתה".

וזה, התחנן לו שקשה עליו לעשות הדבר, ואחר בכייתו ותחינתו נתרצה למכור כד המים בחצי תורה ומצוות ומעש"ט שיש לו, והוציא בעל הכד נייר וקולמוס ודיו, וכתב זה את השטר המכירה הזאת והלך בעל הכד מלפניו. והוא,

מחמת הצמאון, שתה כל הכד עד שצבתה בטנו מרבוץ המים, ולא היה יכול לזוז ממקומו אפילו טפח, והרגיש שנפל בסכנה גדולה, ואותו האיש בעל הכד כבר הלך.

אחר חצי שעה עבר עליו אדם אחר שמכריז מי רוצה רופא מי רוצה רופא, ויקרא לו ברמיזה שיבא אצלו, ובא אצלו. ויאמר לו, "אני יש לי עשב אחד תלעוס ממנו שיעור אצבע ותתרפא ותלך על רגליך כאחד האדם, אך אני לא אעשה בחנם, וגם לא אמכור במעות, אלא אמכור בתורה ומצוות".

ויאמר עכשיו מכרתי החצי ולא נשאר אלא חצי, ואיך יתן גם זה וישאר ריקם, ויענהו "אחת דברתי! לא אתן לך העשב, אלא עד שתתן לי כל הנשאר אצלך מן תורה ומצוות ומעש"ט". וזה כיון שראה שימות, נתרצה. והוציא האיש נייר ודיו וכתב וחתם בו החכם ההוא, ויתן לו העשב והבריא תכף ומיד.

ואח"כ הלך במדבר חצי שעה, והנה מדינתו לפניו ויכנס למדינה, ויבא לביתו ויפיל עצמו על מטתו ויצעק צעקה גדולה ומרה, ויבך בכי גדול. א"ל אשתו מה לך, ויאמר "נשאר ערום מכל תורה ומצוות וצדקות שעשה מקטנותו עד היום, כי הכל מכר". והוא מרוב צער לא אכל בלילה, וישן מתוך בכיה גדולה.

ויחלום והנה אותו האיש הרופא לנגד עיניו ויגש ויפול על רגליו ויתחנן לו שיחזיר לו השטר, כי נשאר ערום. ואחר שבכה הרבה בחלום, אמר לו האיש אל תירא, אני אליהו הנביא ואני הוא בעל הכד ואני הוא בעל העשב, ומן השמים שלחוני להראות לך הטעות שלך, שאתה חושב תמיד בדעתך שאתה ראוי לקבל כל הטובה בעבור תורה ומצוות שיש לך, ובאמת אתה טועה בזה. כי בעבור תורה ומצוות די לך שתחיה בלבד, ואין לך משורת הדין לקבל רבוי הברכה והטובה שבידך. ולכך גלגלו לך דבר זה של הצמא ושל הצבת הבטן שאתה הוכרחת ליתן כל תורה ומצוות שלך בעבור חיי שעה, ומנין לך בדין זכות לכל הטובה הגדולה שבידך, על כן הזהר והשמר מעתה שלא יעלה בלבך מחשבה זו אלא תדע שכל הטובה שבידך נותן לך הקב"ה בתורת צדקה וחסד, ויקרע השטרות של המכר לפניו ויקץ והנה חלום. ואז אח"כ, תיקן מחשבותיו בדבר זה, והאמין כי בצדקה הוא מתפרנס.

ובזה יובן ושמרתם את חוקותי ואת משפטי אשר יעשה אותם האדם, די לו שיהיה חי בהם, ואל תחשבו שבעבור זה שורת הדין מחייבת שאתן לכם רבוי טובה וברכה, אלא תדעו, דדי לכם בעבור שמירתכם את חוקותי ומשפטי, החיים בלבד שאני מחיה אתכם, וכל המזון והפרנסה וטובה וברכה אין אתם ראויים לה בעבור תורה ומצוות שאתם עושים, אלא אני נותן לכם כל זה במדת החסד והרחמים, ועכ"ז אני ה' לשלם שכר תורה ומצוות, אע"פ שכבר לקחתם בעבורם החיים אשר החייתי אתכם.

מאמרי הפרשה

פרשת קדושים

"דַּבֵּר אֶל כָּל עַדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם קְדָשִׁים תִּהְיוּ כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם" (יט, ב).

כפי שמקדש עצמו כך משפיע על הזולת

כתב רש"י: דבר אל כל עדת בני ישראל - מלמד שנאמרה פרשה זו ב"הקהל".

כאן, בא לרמוז לנו רש"י הקדוש יסוד גדול מאד. מכיון שהקדושה היא היסוד של עם ישראל, ופרשה זו נאמרה כאשר הקהיל משה רבנו את כל ישראל בלב אחד כאיש אחד, לכן יש כח בעם ישראל, שאפילו איש אחד המקדש עצמו במצוות, בתורה ובמעשים טובים, מביא קדושה שפע ושמחה לכל עם ישראל. וכפי כח הקדושה שהוא מקדש את עצמו, כך הוא משפיע על החברה. יש מי שיכול להשפיע רק על אנשי ביתו, ויש מי שיכול להשפיע גם על שכונתו, ויש גם על עירו וכו'. ולכן נאמרה פרשה זו בהקהל, כי היא שייכת לכל ישראל.

ע"י הקדושה זוכים למלבוש רוחני

אמרו רז"ל במשנה (סוף מסכת סוטה): רבי פנחס בן יאיר אומר, זריזות מביאה לידי נקיות, ונקיות מביאה לידי טהרה, וטהרה מביאה לידי פרישות, ופרישות מביאה לידי קדושה, וקדושה מביאה לידי ענוה וכו'.

הקב"ה נקרא קדוש, וישראל נקראים קדושים, שנאמר (שמות יט, ו): גוי קדוש, יבוא קדוש וידבק בקדוש. ומי שרוצה להדבק בקדושה ובטהרה, תהיה לו נקיות בעולם הזה, כי יהיה זך ונקי במעשיו. והנקיות מביאה לידי טהרה, דהיינו שיטהר נשמתו מלמטה ומסייעין אותו מן השמים, ויפריש עצמו מתאוות התענוגים ואכילה גסה, ובודאי שבכך יגיע לידי קדושה, והקדושה תהיה שרויה בתוך מעיו.

ובעולם העליון מוזמינים חלוקא דרבנן לכל ישראל, קטן וגדול כפי מעלתו ומדרגתו, כמו שתופרים לבוש בעולם הזה כפי ערכו וקומתו, הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו. כך נותנים חלוקא דרבנן לכל איש ואיש כפי ערכו ומדרגתו. וזהו שאמר: דבר אל כל עדת בני ישראל, "עדת" - לשון "עדי" וקישוט. ואמרת אליהם קדושים תהיו, זהו העיקר שתהיה להם טהרה ופרישות מדרך ארץ ומתאוות התענוגים, ואז יהיה להם קדושה. ובכך יזכה לחלוקא דרבנן. ואם תבוא לידו מצוה אחת ויבטל ולא יעשנה, יהיה חסר המלבוש הרוחני שיש לו, ואין המלבוש שלם. כמו שאמר יהושע כהן גדול (זכריה ג, ד): ראה העברתי מעליך עונך והלבש אותך מחלצות.

החלוק המבהיק

בספר עושה פלא השלם (ח"ג עמוד שנ"ה) הביא מעשה שהיו רבי אליעזר ורבי יהושע הולכין ברגל לבית המדרש. והיו הולכין בהר הבית, וראו מלאך אחד יוצא משם ובידו חלוק אחד מגוהץ ומאיר ומזהיר כשמש בגבורתו, אלא שלא היה לפיו סביב מעשה אורג. שאלו את המלאך: חלוק זה, של מי הוא? אמר להם: של רבי יוסף הגגן מאשקלון הוא, אבל חלוק שלכם טוב יותר מזה.

אחר הרגל ירדו לאשקלון, ויצאו כל אנשי העיר לקראתם ורצו להוליכם בבתי גדולי העיר שיתאכסנו עמם. אך הם אמרו: אין אנחנו הולכים אלא לבית יוסף הגגן. לוו אותם, עד שהגיעו לבית יוסף הגגן, וראו אותו שהיה מלקט ירקות. והקדימו לו שלום, והשיב להם שלום.

אמר להם: רבותי! הנחתם כל העשירים והמכובדים, ובאתם אלי להכלים אותי? שאין לי לאכול אלא ירקות וקטניות, והקב"ה יודע שיש בסלי שתי ככרות לחם דייקא. אמרו: די לנו אלו הכיכרות וירקות, ויותר טוב לנו מעשרה עופות ודגים של עשירים. ישבו ואכלו, ואמרו דברי תורה על שולחנו, לקיים דברי התנא (אבות פ"ג משנה ג) שלשה שאכלו על שלחן אחד ואמרו עליו דברי תורה כאילו אכלו משולחנו של מקום, וברכו ברכת המזון.

אמרו לו: תדע, שאנחנו לא באנו לאכול, אלא באנו להודיע לך ששכרך הרבה בעולם הבא, ורצוננו שתאמר לנו מה מעשיך. אמר להם: אלו מעשי כפי שראיתם, יש לי קרקע ואני זורע בה ירקות, ומתפרנס מהם אני ובני ביתי.

אמרו לו: בנעורך, מה היית עושה? אמר להם: אנכי הייתי מגדולי העיר, ואבי היה עשיר, ואבדתי כל העושר וגרשוני אנשי העיר מביתי ומעיר מולדתי. ובאתי לאשקלון, וקניתי קרקע ובניתי בית לדירה. ואת שאר החלקה אני זורע ירקות ומפרנס את בני ביתי, וכל שאני מרוויח - חציו נותן צדקה לעניים, ובחציו מתפרנס אני ובני ביתי. אין לי עוד מעשים - מלבד אלו שסיפרתי לכם.

אמרו לו רבי אליעזר ורבי יהושע: דע אהובנו, ששכרך הרבה מאד. כך וכך היה המעשה, שראינו חלוקא דרבנן שלך ביד המלאך, ולא היתה לו שפה לפיו. ובאנו להודיע אותך, שתוסיף במעשים טובים שלך כדי שתגמור שפת החלוק שלך. והלכו לשלום.

לאחר שהלכו, אמרה לו אשתו: אנכי שמעתי כל מה שאמרו לך, תוסיף בצדקה כדי שייגמר חלוקך. אמר לה: כדבר אחת הבעורות תדברי, אין את יודעת שאין לי פרנסה אלא מחלקת השדה שאני זורע בה? אמרה אשתו: קח ומכור אותי בשוק, ואת הכסף שתקבל תתן לצדקה כדי להשלים חלוקך. אמר לה: ודאי שדברת שטות, זאת מצוה הבאה בעבירה, וכיצד אני יכול לעשות כן?! אמרה לו: אנכי נשבעת לך שבועה שלא אטמא עצמי, ולא אתן יד לשום בן אדם.

וכך, כל יום היתה אומרת לו ודוחקת אותו, עד שהלך ומכר אותה, והיה עושה צדקה בזה הכסף. והאדון שקנה אותה לשפחה, ראה שאשה יפת תואר היא, ורצה לשכב עמה, אך היא לא קיבלה. וגם כשהכה אותה מכת מרדות - לא רצתה. מסר אותה האדון ליד רועה צאנו, כדי לפתותה ולדבר על לבה ולכבוש אותה. ובכל יום ויום היה הרועה מכה אותה ולא רצתה, וימרר אותה במכות ופצעים, והיא היתה סובלת יסורין קשים, ומתאפקת ומייחלת לאלהי השמים.

אחר כמה ימים, הלך יוסף בעלה לנסות אותה. התחפש כדי שלא תכיר אותו, ואמר לה: השמע לי. אמרה לו: אנכי בעולת בעל. הלך וחזר עוד פעם, ועשה כן כמה ימים ונסה אותה, וראה שאמת הדבר שהיא עמדה בדבורה ושבועתה. ואז הסיר המסוה מעל פניו והתודע אליה, ויבכו בכיה גדולה, ותעל שועתם אל האלהים וישמע את נאקתם, ויבוא אליהו ז"ל ויאמר להם: חלוקך שלם, וכל שכן חלוק אשתך טוב יותר משלך. ונתן לו סימן שילך למקום פלוני בחלק השדה שיש לו, וימצא מטמונות כסף וזהב ויפדה את אשתו. והודיע להם כי שכרם הרבה מאד לפני הקב"ה. אשריהם בעולם הזה וטוב להם לעולם הבא.

תיכף ומיד, הלך וחפר באותו מקום ומצא אבנים טובות ומרגליות, ומכר אותן ובא לפדות את אשתו. אמר האדון: בבקשה ממך! קח אותה בלי כסף, שאינה שומעת לא לי ולא לרועה צאני, יותר טוב שתקח אותה. ולקח אותה, ונתברר לו הדבר שהיא עדיין טהורה וקדושה. והוסיפו בצדקה ובמעשים טובים כל ימיהם. ועדיין הם זורעם עומדים בעשירות, ברית כרותה מלפני אלהי השמים שלא יהיו עניים, עד זמן שיבוא משיח צדקנו.

ובספר אהבת חיים (כאן) הוסיף שמעשה זה, נרמז בדברי הכתוב: דבר אל כל עדת בני ישראל, "עדת" - היינו עידוי וקישוטים. ואמרת אליה"ם דייקא, היינו לאיש ואשתו - קדושים תהיו, כי האיש לא נגע באשה אחרת והיא לא נגעה באיש אחר. והקב"ה צוה לאלהיו ז"ל, שילך ויודיע לו שנשלם שפה של חלוקו. וזהו שאמר: קדושים תהיו, נוטריקון: תלך ותודיע יוסף הגנון, כי קדוש אני ה' אלהיכם. וכשראיתי שעומדים בקדושתם, עשיתי להם נסים ונפלאות. אין דבר שלא נרמז בתורה.

וזהו שאמר התנא רבי פנחס בן יאיר: זריזות מביאה לידי נקיות, ונקיות מביאה לידי טהרה, וטהרה מביאה לידי פרישות, ופרישות מביאה לידי קדושה וכו'. כולם נתקיימו ביוסף הגנון. זריזות - שנתן צדקה לעניים אפילו שלא היה לו לאכול. ואשתו היתה בנקיות, ושמרה עצמה בטהרה ופרישות מדרך ארץ, שהביאה אותה לידי קדושה וכו'.

המעלה הגדולה היא לזכך את הגוף הגשמי דווקא

שואל מו"ר רבנו יוסף חיים ע"ה בספרו עוד יוסף חי (דרושים), מדוע הקב"ה מצווה אותנו להיות קדושים, והרי המלאכים לכאורה כבר יותר קדושים מאתנו, ומה צריך הוא לקדושה של האדם? אלא הענין הוא, כי אדרבה, המלאך הרי כולו רוחני, וא"כ זה פשוט מאליו שהוא קדוש. אבל האדם שיש לו גוף גשמי, אצלו המעלה גדולה שבעתיים כאשר הוא יקדש את הגוף העכור שלו.

וזהו גם כן, מה שאמר הקב"ה לישראל לפני מתן תורה (שמות יט, ו): "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש". כי אמנם יש להקב"ה כבר את המלאכים הקדושים, אבל זו היא קדושה טבעית, שכן הם נבראו בלי גוף. לא כן האדם שיש לו גוף, זהו השבח שלו, שאע"פ שיש לו גוף גשמי - הוא מקדש את הגוף שלו ונעשה קדוש.

משל למה הדבר דומה? לאדם שבא לחנות, וראה שם דמות של עוף העשויה מאבן, ודומה ממש לעוף חי. שאל האיש את המוכר: כמה עולה העוף הזה? אמר לו: עשרים דינרים. אמר לו: איך זה יתכן? והרי עוף אמיתי אינו עולה אפילו דינר אחד, ואילו עוף זה עולה עשרים דינרים?! אמר לו המוכר: אכן כן, הלוא תבין כי עוף חי - יש ממנו הרבה לאלפים, אבל עוף כזה שעשו אותה ביצירה מיוחדת מעשה ידי אדם - אין כזה כי אם מעט, ולכן שווי גדול הרבה יותר!

כך המלאכים, אשר הם רוחניים וכולם קדושים, נמצא שאין בזה שום רבותא בכך שהם קדושים. אבל בן אדם אשר יש לו גוף גשמי, ובכל זאת הוא קדוש, זהו חידוש שאינו מצוי, כי זה בא לו ע"י עבודתו העצמית, ולכן יש לזה אצל הקב"ה ערך גדול שבעתיים.

ובזה ביאר רבינו יוסף חיים את כוונת הפסוק: "קדושים תהיו כי קדוש אני", שהפסוק בא לבאר, איך תוכלו להגיע למעלת הקדושה? ע"י שהקב"ה קדוש ותלכו בדרכיו, ובכך תשיגו את מעלת הקדושה. ועוד, תוכלו להשיג זאת ע"י קיום מצות כיבוד אב ואם ושמירת שבת, שבכך ימשך עליכם רוח קדושה. ולכן נסמך לזה הפסוק: "איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמורו".

ומכאן נלמד לימוד גדול בשבילנו, ונדע כמה חשובים המעשים שלנו לפני המקום ב"ה. וכאשר לפעמים האדם חושב לעצמו, כי קשה עליו לעשות מצוה מסוימת, ישיב אל לבו, כי אדרבה, ככל שקשה לו יותר לעשות את המצוה והוא כובש את טבע העצלות שלו ועושה אותה - יש לזה מעלה יותר גדולה, ובכך מתגלה יותר מעלת הקדושה אצלו.

רוב גופי תורה תלויים בה

הרב בעל "דברי יואל" מסאטמר זצ"ל כתב, כי בפרשת קדושים - רוב גופי תורה תלויים בה. שכן, רבו הפירושים לבאר טיבה של פרשה זו. רש"י ז"ל פירש, קדושים תהיו - הוו פרושים מן העריות, כי בכל מקום שאתה מוצא גדר ערוה - אתה מוצא קדושה. והרמב"ן ז"ל חלק עליו, מהטעם שבתורת כהנים משמע כי אין זו אזהרה על פרישה מעריות. ולפיכך כתב הוא ז"ל, שהתורה מתכוונת כי יש לפרוש מן המותרות, שאם ילך האדם שובב אחרי שרירות לבו, ימצא בעל התאוה מקום להיות שטוף ביזמה ולהיות זולל וסובא וישבר כל נבלה, ואם כן יהיה נבל ברשות התורה. לפיכך הזהירה תורה שנהיה פרושים מן המותרות, ויקדש עצמו בזה עד שיגיע לפרישות, וכמו שדרשו ז"ל (יבמות כ.): קדש עצמך במותר לך. (מוסר חכמים).

הגביר הרב אליהו לוינון

רבי אליהו לוינון מקרטינגא, למרות גדולתו בתורה לא קבל על עצמו עול רבנות ופנה למסחר. הוא ניהל את בנק "פינברג" בקובנה, ובנאמנותו במשא ומתן עם הבריות - קידש שם שמים בישראל ובעמים.

פעם קרה, שאחד מלקוחות הבנק פשט רגל, וגרם לבנק הפסד בסכום העולה על מאה אלף רובל. ולמרות שרבי אליהו לא היה אשם בדבר, ראה הוא את עצמו אחראי בעקיפין לכך, והחליט לשלם לבנק את מלוא הנזק. בעקבות מקרה זה, הוא התפטר מהבנק והתחיל לעסוק בעסקים פרטיים, וכך במשך שנים אחדות שילם לבנק את כל הפסדו. מעשה אציל זה עשה לו כנפים, עד שעיתוני רוסיה וגרמניה פרסמוהו כסמל היושר והאחריות.

הודות לאימון הרב שרכש, הצליח בעסקיו אשר הלכו והתרחבו, ויצא לו שם טוב גם בחוגי הממשלה, אשר היא מצידה מסרה לו מפעלי קבלנות גדולים, כשהוא מבצעם לשביעות רצונה המלא של הממשלה. עסקים אלו הביאוהו לעשירות מופלגת ולעמדה חשובה, עד שהוצע להעניק לו תואר "אזרח כבוד" - אך הוא סרב.

למרות עושרו ועסקיו הענפים, שקד הוא על התורה ביגיעה והתנהג בחסידות ובצניעות, והמשיך להתגורר בעיירתו הקטנה קרטינגא. רבים מתלמידי החכמים מאותו הדור התקיימו על חשבוננו, והוא מצידו לא רדף אחר המותרות, אלא קידש עצמו במותר לו והגיע למעלות נשגבות, ובכך זכה לשני שולחנות בעולם הזה ובעולם הבא. (ע"פ תנועת המוסר ח"ב פרק כ"ו).

"קְדוּשִׁים תִּהְיוּ ... אִישׁ אָמוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ" (יש, ב-ג).

המצייר צורת אביו ואמו ניצול מעריות ומהרהורים רעים

אמרו חז"ל במסכת סוטה (לו:): על הפסוק (בראשית מט, כד): "ויפוזו זרועי ידיו מידי אביר יעקב", שכאשר תקפה אשת פוטיפר את יוסף, ותקף עליו יצרו, באתה לו דיוקנו של אביו, ואמר לו וכו'. מיד: ויפוזו זרועי ידיו, וניצל מן החטא.

ו**כתב** האור החיים הקדוש: "שמעתי בשם אנשי אמת, שדיוקן האב יגביר כח הקדושה בכך, ותמנעוהו מבוא אל התיעוב. ועל כן כתבה התורה אצל מצות עריות: איש אמו ואביו תיראו, שמי שתקפו יצרו, יצייר בין עיניו יולדיו, ויהיה לו למשיב נפש".

וזוהו שאמרה תורה: "קדושים תהיו" - הוּו פרושים מן העריות, וכיצד? על ידי: "איש אמו ואביו תיראו", שיצייר בעיניו דמות יולדיו.

ועיין בירושלמי מס' הוריות (פ"ה ה"ה), שם מסופר כי ראה יוסף גם את צורתה של אמו.

"אִישׁ אִמּוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ וְאֶת שַׁבְּתוֹתַי תִּשְׁמְרוּ אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם" (י"ט, ג).

ייחוד אבא ואמא הנעשה ע"י השבת

יש להבין, מהי הסמיכות של "איש אמו ואביו תיראו" ל"את שבתותי תשמורו"? ועוד, היה צריך לומר "את השבת תשמור" ולא "שבתותי" בלשון רבים, מזה משמע שיש לשמור שתי שבתות?!

אלא, ידוע מרבנו האר"י (עי' ליקוטי תורה למהרח"ו פרשת כי תשא על הפסוק ואתה תדבר), שכל שבת הוא בחינת שני שבתות. כי ליל שבת נקראת בחינת שבת בפני עצמה, שבה מתקנים את המלכות שהיא הנוק', ולכן אומרים בלילה "וינוחו בה". וידוע, (עי' מביני עמודי עמוד רנ"ח) כי המלכות היא כנגד אות ה' אחרונה דהוי"ה. וביום שבת אומרים: "וינוחו בו" בלשון זכר, כי בו מתקנים את הזכר שהוא ז"א, כנגד אות ו' שבהוי"ה. וידוע הוא, שבחינת אבא - הוא אות יו"ד דהוי"ה ב"ה, ואמא - בחינת ה' ראשונה דהוי"ה.

וזוהו שאמר הפסוק: "איש אמו ואביו תיראו" - אבא ואמא י"ה דהוי"ה ב"ה. "ואת שבתותי תשמורו" - ז"א ונו"ק ו"ה דהוי"ה, ואז תמצא "אני יהוה" - שיהיה יחודא שלים. (ובדומה לזה תמצא בעוד יוסף חי ע"ש).

"אִישׁ אִמּוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ וְאֶת שַׁבְּתוֹתַי תִּשְׁמְרוּ אֲנִי ה'" (י"ט, ג).

אל תבואו אלי, תלכו אל השבת

כשהיו ניגשים אל החפץ חיים, אנשים הזקוקים לברכה, הוא היה לוחץ את ידם ואומר להם: "לקראת שבת לכו ונלכה כי היא מקור הברכה" - אל תבואו אלי, תלכו אל השבת, היא תעזור לכם. אתם תעשו בשבילה והיא תעשה בשבילכם. שכך אמרו חז"ל (ירושלמי ברכות פ"ב ה"ז) על הפסוק (משלי י, כב): "ברכת ה' היא תעשיר" - זו השבת, ומי שפנה אליה, היא מעולם לא אמרה לו 'לא'. (הח"ח חיי ופועליו ג' עמוד תתצט).

שמירת השבת - סגולה לבנים

כתב בספר משפט צדק לרבי משה מזאלשין (עמוד ר') בשם רבינו האריז"ל (הו"ד בספר סגולות ישראל ערך בנים אות י"ח), כי אישה שלא נפקדה בבנים - תקבל עליה תוספת שבת, וכשתוסיף בשבת - תזכה שיתווספו לה בנים!

וכ"כ בספר מנחת שבת (סימן ע"ו ס"ק ח') בשם ספר עולת שבת (אות כ"ג) וז"ל: "וכן ראיתי למורי נר"ו היה מצוה על איש חכם מקרוביו שלא היו לו בנים ומתחנן לפניו ובמרירות נאנח מאד על הדבר, והזהירו על תוספת שבת להוסיף כפי כחו ולהיות סובב ברחובות קריה בערבי שבתות ובמוצאי שבתות להזהיר את העם להוסיף מחול על הקדש ובכך ימצא תקון לנפשו, ואנכי שאלתיו על הדבר והשיבני בלשון הכתוב כה אמר ה' לסריסים אשר ישמרו את שבתותי ונתתי להם יד ושם טוב מבנים ומבנות" עכ"ל.

ו**כתב** מרן החפץ חיים בספרו משנ"ב (סי' רנ"ו ס"ק ב'): וכעת נמצא כן בכמה עיירות גדולות חבורות קדושות המיוסדות על השגחת השבת ואשרי חלקם כי הם מזוכים את ישראל לאביהם שבשמים ויזכו עבור זה המתחזקים תמיד במצוה זו לבנים גדולי ישראל. והוסיף בשער הציון (ס"ק ו') וז"ל: וכעין מה שאמרו בשבת (כג), הזהיר בנר, עיין שם. ושם הלא היה זהיר רק בעצמו, וכל שכן בזה שהוא מזכה תמיד לרבים מבני ישראל, וגם אמרו חז"ל גבי אלקנה, כשהיה עולה לרגל בכל שנה היה מכוין בכל פעם לורז את ישראל שהם גם כן יזכו במצוה זו לעלות לרגל, ואמר לו הקדוש ברוך הוא, אתה כונת לזכות את ישראל, אני אוציא ממך בן שיזכה את ישראל לפני, וזכה ויצא ממנו שמואל. עכ"ל.

הרב יצחק זילברשטיין שליט"א, מספר על יהודי בדור שעבר שהתגורר באמריקה, ולכל מקום עבודה שהיה מגיע - היו מפטרים אותו בתוך שבוע ימים. וזאת, משום שהעסקים היו פועלים אף בשבת והוא היה מסרב לעבוד.

העזני כמובן היה גדול, הוא מכר כל מה שהיה רק אפשר מחפציו כדי להתפרנס, רק את השבת הוא לא מכר. כל מקום עבודה שהיה עוזב, היה אותו יהודי מבקש מהמעביד מכתב פיטורין בכתב, והיה אוסף את כל מכתבי

הפיטורין ומניחם באמתחתו. כשילדיו היו שואלים: "לשם מה אבא שומר את הניירות האלו? מה יש לעשות איתם?".
 "אתם עוד תראו" הוא היה עונה.

כשהגיע חג הסוכות הוא לקח את כל המכתבים, ותלה אותם על ארבע דפנות הסוכה, ואמר לילדים שלו: "אלו הקישוטים של אבא שלכם, קישוטים שבהם קישטתי את השבת, מפוטר, מפוטר, מפוטר, כל זה בשבילה".
 מסיים הרב זילברשטיין: אני מכיר את הילדים שלו, הלוואי שכל אבא בישראל יקבל מהילדים מה שהוא מקבל מהילדים שלו, על כל קישוט שהוא תלה בסוכה הוא יבל ילד קישוט. השבת לא שכחה לו, כשהוא היה צריך אותה, היא ידעה לעמוד שם בשבילו, היא ידעה לזכור לו.

הפסיד הון בשביל השבת וזכה לבן קדוש

בספר 'רחמי האב' (קטינא, ערך שבת שלום) מביא מעשה מהגביר רבי איסרל זלה"ה, שהיתה לו חנות גדולה של בדים יקרים וכל מיני משי, והיה מנהגו שכאשר מגיע חצי היום בערב שבת, היה סוגר החנות כדי להכין את עצמו לקדושת השבת.

פעם אחת נתקנא בו הס"מ ורצה לנסותו, ובא אליו בערב שבת בדמות שר גדול, והחל לברור לעצמו הרבה סחורות יקרות, והתעכב בחנות לעשות השואות מחירים של הסחורות, בתוך כך הגיע חצי היום, ופנה רבי איסרל לסגור את החנות כדרכו, אולם השר התחנן לפניו שימתין מעט ויגמור עמו העסק. אולם רבי איסרל לא הסכים בשום פנים ואופן, כי תמורת כל הון שבעולם לא יוותר על הכנתו לשבת קודש. השר יצא מייד את החנות, ורבי איסרל הפסיד סכום גדול. בשכר זאת זיכוהו מן השמים בן קדוש, הלא הוא רבנו הרמ"א [רבי משה איסרליש] מאורן של ישראל.
 "וְכַרְמְךָ לֹא תַעֲזוֹב וּפְרִט כְּרַמְךָ לֹא תִלְקֹט לְעֵנִי וְלִגְר תַּעֲזֹב אֶתֶם אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם" (יש, י).

סיבת הגלות - גזל מתנות עניים

לעני ולגר - גלתה יהודה מעוני (איכה א, ג), על שגזלו מתנות עני. כמה דאת אמר: לעני ולגר תעזוב אותם. (ילקוט שמעוני, איכה רמו תתרי).

זמה שאמר: תעזב. על שם (ישעיהו מט, יד): ותאמר ציון עזבני ה' וה' שכחני. עשה אותי הפקר לאומות, כלקט שכחה ופאה שהם עשויים הפקר. (פסקתא רבתי פרק לב אות ז).

"לֹא תִגְנְבוּ" (יש, יא).

המקור לשם 'אבודרהם'

מסופר, כי רבי דוד אבודרהם - היה מתפרנס מיגיע כפיו, והיתה לו חנות רוכלים. ומנהגו היה, שכל אדם שבא לקחת ממנו במידה קטנה, היה מוסיף לו על המשקל, כדי שלא יאנה אותו חלילה. ולא זו בלבד, אלא גם אם קנו ממנו במידה גדולה, היה מודד במידה קטנה, דרהם אחר דרהם. ובכל "דרהם" [-יחידת משקל] היה מוסיף מעט על המשקל.

פעם אחת בא אליו נכרי לקנות ממנו דבר מסוים במשקל גדול, ומדד לו רבי דוד כדרכו דרהם אחר דרהם, ובכל דרהם הוסיף מעט, והלך הנכרי לדרכו. אך לאחר מכן הסתפק רבי דוד האם אכן מנה את כל הדרהמים, או שמא חיסר אחד מהם? ואף שלפי האמת אף אם חיסר, הרי התוספת שהוסיף על כל דרהם ודרהם, עלה ליותר מדרהם. אך אע"פ כן לא נחה דעתו. ונטל בידו דרהם ועוד מעט, נטש את חנותו, והחל רודף אחר הנכרי עד שהשיגו.

שאלו הנכרי מה ראית כי דלקת אחרי? חוששני שמא החסרתי דרהם אחד, והנני להשלימו. אמר רבי דוד. התפעל הנכרי ממעשיו, ואמר: "ברוך ה' אשר בחר בכם ונתן לכם תורת אמת והדרכות יושר!" והלך ונתגייר.

ולכן קראו את שמו של רבי דוד - לא על שם תורתו, הגם שהיה אחד מגדולי רבותינו הראשונים, ולא על שם צדקתו וקדושתו, אלא "אבו-דרהם", על ישרותו המופלגת כמשא ומתן ביושר ובנאמנות! (להתעדן באהבתך).

"וְלֹא תִכְחָשׁוּ וְלֹא תִשְׁקְרוּ אִישׁ בְּעֵמִיתוֹ" (יש, יא).

התרופה ליצר הרע - מידת האמת

מעשה באדם רשע גמור, אשר יום אחד נצנצה בו רוח קדושה ונתעורר על כל מעשיו, והכיר בעצמו כי היה מטונף בעבירות מבית ומחוץ, וימס לבבו ויהי למים. וגמר בדעתו לילך אל הרב לשאול תיקון על מעשיו. ובהיותו הולך אל הרב, בא אליו הרודף - זה היצר הרע, ואמר לו: מה מצאת בי עול כי רחקת מעלי, ותלך אחר האבל וצום

ובכ"י? עתה תראה מה שיגזור עליך הרב, כמה תכבד העבודה עליך בתענית וסיגופים. ויאמר לו: אם יגזור קשות - לא אקבל. אמנם, על כל פנים נשמע בקולו. וילך אל הרב.

ויהי כראות הרב אותו בידעו ומכירו, ויתמה ויאמר בלבו: מה לתבן אצל הרב? ומה לקברות אצל כהן? ויען האיש ויאמר: אדוני יודע כי הילדים רבים, ילדי פשע אשר טפחתי ורביתי. א"כ אחת שאלתי, אם תוכל למצוא תרופה למחלתי, מבלי שאמנע מכל דרכי, כי אין בי יכולת לבטל את טבעי. ויען הרב: ויאמר אני מזומן לבקש תרופה למכתך, רפואה קלה, וגם תמשיך ללכת בכל דרכיך, ובלבד שתשמור לעשות כל אשר אצוך. ויאמר: אנכי אעשה כדבריך. ויאמר: השבעה לי! וישבע לו.

ויאמר לו הרב: כל אשר תאווה נפשך עשה, ובלבד שמדבר שקר תרחק, ולא ישמע על פיך שפת שקר ולשון רמיה כלל ועיקר, וקום לך לדרכך. מיד זה האיש שמח מאד, כי מצא תרופה קלה מבלי להניח הרגלו. ומרוב השמחה הלך תיכף לבית הזונה, ושכר אותה על מנת שיבוא אליה באישון לילה. ויהי בלילה, כאשר כלתה רגל מהשוק, הדליק את הפנס ללכת, וטרם יפתח פתח ביתו, שמע קול צעדה עוברת בשוק. מיד חשב בדעתו לומר: אם עתה ישאלוני מאין באת ולאן אתה הולך, מה אענה ומה אומר? אוי לי אם אומר את האמת כי יתפשו אותי ושמו אותי בבור, וסוף סוף אהיה חייב מיתה. ואם שקר אדבר - אוי לי, כי אעבור על שבועתי. וגם דברי החכם אשר צוה אלי, ויאבד תרופתי. ובהשבו זאת, חזר בו ושב לביתו. וכן אירע לו בלילה השנית והשלישית, עד שהבין בדעתו חכמת הרב. ויהי ממחרת, הלך אל הרב ויפול לפני רגליו ויבך ויתחנן לו, למען יתן לו תיקון על כל העבירות שעשה. והרב אכן נתן לו וכך נעשה בעל תשובה גמור, ונפטר בשם טוב מהעולם. הרי מצינו שהשומר פיו ולשונו מדבר שקר - שומר מצוות נפשו (מרפא לעצם).

“וְלֹא תִכְחָשׁוּ וְלֹא תִשְׁקְרוּ אִישׁ בְּעֵמִיתוֹ” (יט, יא).

חומרת המקלל ומדבר דברים בטלים

בזוהר הקדוש (קדושים דף פה.) מובא, שמי שמקלל את חברו, אזי הדיבור ההוא עולה למעלה ומקטרג עליו. שאין לך דיבור ודיבור שיצא מן האדם שאין לו קול, וקול ההוא עולה למעלה, וכמה מלאכי חבלה מתחברים בקול הזה, עד שעולה ונתעורר המקום של תהום הגדול שם הקליפות, וכמה מהם מתעוררים על האדם להענישו, או למי שהוציא דיבור רע מפיו.

ובשערי תשובה לרבנו יונה (שער ג' אות מ"ו), כתב: המקלל את חברו או את עצמו בשם - לוקה. ועונשו בידי שמים רב מאוד, שנאמר (דברים כח, נח-נט): "אם לא תשמור לעשות את כל דברי התורה הזאת הכתובים בספר הזה ליראה את השם הנכבד והנורא הזה את ה' אלהיך, והפלא ה' את מכותך" וגו'. ופירשו רבותינו ז"ל (תמורה ג:) ענין הפסוק הזה, על מי שמקלל את חברו או את עצמו בשם. וכעין זה כתב באגרת התשובה (אות ט').

ובאגרת הגר"א איתא: "כל כף הקלע, הכל בהבל פיו של דברים בטלים של האדם. ועל כל דיבור הבל, צריך להתקלע מסוף העולם ועד סופו. וכל זה בדיבורים יתרים, אבל בדיבורים האסורים, כגון: לשון הרע וליצנות, ושבועות, ונדרים, ומחלוקת וקללות וכו', על אלו צריך לירד לשאול למטה הרבה מאד. ואי אפשר לשער גודל היסורין והצרות שסובל בשביל דיבור אחד, ולא נאבד אפילו דיבור אחד דלא נכתב. בעלי גדפין [כנפיים] הולכין תמיד אל כל אדם ואדם ואין נפרדים ממנו, וכותבין כל דיבור ודיבור, כי עוף השמים יוליך את הקול, ובעל כנפים יגיד דבר (קהלת י, ט)."
“וְלֹא תִשְׁקְרוּ אִישׁ בְּעֵמִיתוֹ” (יט, יא).

כמה קשה כת שקרנים

כתב הרב "ראשית חכמה" (קדושה יב, לה-לו): המשקר והמכזב - שנאוי ומתועב לפני הקב"ה, שנאמר (משלי ו, טז-יט): "שש הנה שנא ה' ושבע תועבת נפשו. עינים רמות, לשון שקר, וידיים שופכות דם נקי. לב חרש מחשבות און, רגלים ממהרות לרוץ לרעה. יפיח כזבים עד שקר, ומשלח מדנים בין אחים". ומתוך שבעה דברים אלו, השלשה מהם בענין הכזב; לשון שקר, יפיח כזבים, ועד שקר. ורבותינו ז"ל (מנורת המאור בשם ר' סעדיה במשלי) אמרו, שתלה שבע המדות הרעות האלו בכזב, כי ממנו משתלשלים כולם.

כיצד? "עינים רמות" - עיקר הגאווה הוא הכזב, מפני שהוא אומר שהוא חכם, והוא באמת טפוש. גבור, והוא חלש. נשיא, והוא נקלה. ומתגאה לעיני הבריות במידות הללו של כזב, כמו שאמר אבשלום (שמואל ב' טו, ד): ועלי יבוא כל איש אשר יהיה לו ריב ומשפט והצדקתיו. והיה גונב דעת הבריות בכזב.

"לשון שקר" - הרי כזב. וכן "לב חורש מחשבות און", "יפיח כזבים עד שקר".

"יודים שופכות דם נקי" - מיואב, ששלח לשון שקר על פי דוד, והשיב את אבנר והרגו. שנאמר (שמואל ב' ג, כו):
 "וישלח מלאכים אחרי אבנר".

"ומשלח מדנים בין אחים", שנאמר (תהלים נה, י): "בלע ה' פלג לשונם", וסמיך ליה: "און ועמל בקרבה, הוות בקרבה,
 ולא ימיש מרחובה תוך ומרמה".

בא וראה כמה כזבו ונענשו; גחזי כיזב, ונצטרע הוא וזרעו. שנאמר (מלכים ב' ה, כה): "ויאמר אליו אלישע, מאין גיחזי,
 ויאמר, לא הלך עבדך אנה ואנה, ויאמר אליו, לא לבי הלך... וצרעת נעמן תדבק בך ובורעך לעולם, ויצא מלפניו
 מצורע כשלג".

אמנון כיזב, ונהרג. שנאמר (שמואל ב' יג, ו): "תבא נא תמר אחותי ותלבב לעיני שתי לביבות". ושכב עמה, והרגו
 אבשלום.

וכל המחליף בדבורו, כאלו עובד עבודה זרה, שנאמר (בראשית כו, יב): "אולי ימושני אבי והייתי בעיניו כמתעתע", וכתוב
 בעבודה זרה (ירמיה י, טו): "הבל המה מעשה תעתועים". (סנהדרין צב.).

ופירש הרב רבי יצחק אבוהב בספר "מנורת המאור", למה הוא כעובד עבודה זרה? אלא הכוונה היא, לפי שמטעה את
 חברו בדבר שקר, ובכך יהיה גם כן מטעה את חברו בכל ענין שיהיה, ודומה לעבודה זרה, שהם מטעים גם כן
 לבני אדם, באמרים שיש לאל ידם.

אמר רבי אלעזר, הכל ברא הקב"ה - חוץ מהשקר, שלא בראו אלא בני אדם אותו מליבן. (תנא דבי אליהו זוטא
 ג').

ואמרו חז"ל (שבת קמט:): רוחו של נבות הזירעלי לא זכתה למחיצה עליונה אלא מפני שהרהר לדבר כזבים, שנאמר
 (מלכים ב' כב, כ): "מי יפתה את אחאב, ויעל ויפל ברמות, ויצא הרוח ויאמר אני אפתנו, ויאמר ה' צא". מאי
 הרוח? זה רוחו של נבות. מאי צא? צא ממחיצתי, משום שנאמר (תהלים קא, ז): "דובר שקרים לא יכון לנגד עיני".

ואמר החכם, אדם המכזב - חשוב כמת, שאין בני אדם חוששין לדבריו מפני שדרכו לכזב, וחיוו ומותו שוין. ואמרו
 ז"ל (סנהדרין פט:): כך עונשו של בדאי שאפילו אומר אמת, אין שומעיו לו. וירמיה כשהיה מוכיח לישראל, לא
 היה מוכיחן אלא על הכזב, שנאמר (ירמיה ט, ד): "למדו לשונם דבר שקר". כי נעשה להם הכזב כטבע, ולא יוכלו לסור
 ממנו, ונלאו להתעות מדרך השקר לדרך האמת.

אמר רב הונא, מצינו שלא גלו ישראל מארצם, אלא על זה שעברו על הפסוק (שמות כג, ז): "מדבר שקר תרחק".
 ובספר "קינות" [איכה], הוא רמוז בשלשה מקומות באלפא ביתא של (איכה ב, א): "איכה יעיב באפו", ושם הקדים
 פ' לע'. לומר, שאמרו בפיהם מה שלא ראו בעיניהם, דכתיב (איכה ב, טז): "פצו עליך פיהם", ואחר כך (איכה ב, ז):
 "עשה ה' אשר זמם". ובאלפא ביתא של (איכה ג, מו): "אני הגבר... פצו עלינו פיהם", ואחר כך "עודנו תכלינה עינינו".

וגרסינן ביבמות (סג), רב הוה מצערא ליה דביתהו [רב היתה מצערת אותו אשתו], כי אמר לה עבידי לי טלופחי -
 עבדא ליה חימצי, חימצי - עבדא ליה טלופחי [כאשר אמר לה: תעשי היום לאכול עדשים - עשתה לו חומוס,
 וכאשר אמר לה תעשי חומוס - עשתה עדשים]. כי גדל חייא בריה, אפיך לה. אמר ליה: איעליא לך אמך! [-כאשר
 גדל חייא בנו, היה הופך את הדברים לאמו, בכדי שתעשה כמו שאביו אכן רצה. אמר לו אביו, ניכר הוא שאמך חזרה
 בתשובה], אמר ליה: אנא הוא דקא אפיכנא לה [-אני הוא שהופך לה את הדברים]. אמר ליה: היינו דקא אמרי אינשי,
 דנפיק מינך טעמא מלפך, את לא תעביד הכי, שנאמר (ירמיה ט, ד): "למדו לשונם דבר שקר" [-זהו שאומרים האנשים,
 שהיוצא ממך מלמד אותך טעם, אך אתה אל תעשה כן, שנאמר וכו']].

מעלת המדבר אמת

עוד כתב הרב "ראשית חכמה" (שם, מז) ובמעלת המדבר אמת ועונש המדבר שקר, האריכו בתיקונים (תיקון סג) זו
 לשונם: מאי (תהלים קמה, יח): "קרוב ה' לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת?" ללמד, כי מי שקורא לו בשקר
 - רחוק הוא ממנו.

והנה, א' של אמת, הוא אות ראשון של כ"ב אתון. מ' הוא באמצע, ואות ת' הוא בסוף. וכן, עשירית מהמילה אמ"ת
 [441], הוא כמנין: יו"ד, ה"א, ו"ו, ה"א, שהוא עולה מ"ה, והוא סוד שם בן מ"ה.

בזמן שישראל משקרים בתורת אמת, נאמר בה (דניאל ה, יב): "ותשלך אמת ארצה". מאי ארצה? זו שכנה. ובגלות נאמר (ישעיה נט, טו): "ותהי האמת נעדרת", והשקר שולט בעולם. ומי הוא שקר? זה סמא"ל. ובזמן שהאמת שולטת בעולם - השקר עובר מן העולם.

וכן, אמת הוא סופי תיבות של (בראשית ב, ג): "ברא אלקים לעשות". וכן (בראשית א, א): "ברא אלקים את". הרי, שעם האמת נברא העולם וכל אומות העולם. אבל בשקר כתיב (דניאל ה, יב): "ותשלך אמת ארצה". והשקר שולט כביכול במקומה שהוא ירושלים, כי זה גרם שנחרב הבית וחזרה הארץ לתוהו ובהו. כי כך למדנו, שחורבן בית ראשון זהו: "והארץ היתה תוהו ובוהו", וחורבן שני זהו: "וחושך על פני תהום". כי האמת מסוכבת העליונים והתחתונים, ובזמן שנעשה ומתהפך לשקר, נהרסים כל הבניינים.

ועל אותו זמן נאמר (עמוס ה, ב): "נפלה לא תוסיף קום". וזה שאמר הכתוב (ישעיה יד, יב): "איך נפלת משמים הילל בן שחר", וכן (איכה ה, טז): "נפלה עטרת ראשנו", שהם ה' עליונה, ה' תחתונה, ו' עמוד האמצעי סובל שניהם. עכ"ל (שבזוה"ק).

ובהמשך דבריו (שם נא-נב) כתב: ובוה נבין טעם למה המדבר אמת מאריך ימים, כי פירשו (סנהדרין עז). על אותה מדינה, שהיתה נקראת 'עיר אמת' שלא מת אחד מהם קודם זמנו. ואמרו שם, שלא היו משנים בדיבורם. ופעם אחת אירע שנתאכסן עמהם חכם, רב טביומי שמו, ומפני ששינה בדברו בדבר קל, כמו שנתבאר שם בגמרא, קבר שני בניו וגרשוהו מביניהם.

והטעם לאריכות הימים הוא, מפני ששם מ"ה הוא שְקִי דְאֵילָנָא בְּדָרוּעֵי וְעִנְפוֹי, כמו שפירשו בתיקונים, בדברי אליהו זכור לטוב. וכן שם ס"ג יקראוהו בתיקונים בפירוש "נשמתא".

והכוונה בשמות הזכרים היא, עלת העלות המתלבש בהם, כמו שפירשו בתיקונים. נמצא, שאוחז בחיים העליונים, שהם חיי המידות, ולכך ראוי שיאריך ימים.

גם במעלת האמת ביאר לנו הנביא, באמרו (ירמיה י, י): "וה' אלקים אמת", "הוא אלקים חיים". והנה שני שמות אלו עולים יב"ק, כמנין שלש שמות: אהי"ה יהו"ה אדנ"י, שהם "אני ראשון". נמצא, המדבר אמת מתדבק בשמו יתברך, יהו"ה אלקים, שהם שם שלם, והדבק בו - דבק בחיים, כמו שכתוב (ירמיה י, י): הוא אלקים חיים.

"ותקעתיו יתד במקום נאמן"

עוד כתב שם (נח-סא): גם בכלל קיום האמת, שישתדל להיות קיים בעבודתו כיתד שלא תימוט, כדכתיב (ישעיה כב, כג): "ותקעתיו יתד במקום נאמן". ו"אמת" ו"אמונה" - הכל ענין אחד, כמבואר במאמר דאיהו אמת ואיהי אמונה. והנה האמת הפך הכוזב, כי המבטיח ואינו עושה - יקרא כוזב, מפני שפסק הבטחתו ודיבורו. וכל לשון 'כזב' נגזר מלשון הפסוק דכתיב (ישעיה נח, יא): "וכמוצא מים אשר לא יכזבו מימיו".

והנה מדת אמת, לעולם אינו פוסק רחמיו מן העולם, שהוא (בראשית ב, י): "נהר יוצא מעדן להשקות את הגן". ואמר "יוצא" ולא "יצא", כי לעולם הוא יוצא. ולכן קראו רשב"י: נהר תדיר ונפיק ולא פסק מימיו. ועיקר מדת אמת תלוי בעתיקא, שאין משם הפסק הרחמים לעולם. שאילו חס ושלום יצויר, שיעדר לכזב השפע ההוא - רגע, יתבטל העולם.

וכן איברי האדם מצווים על תפקידם, הלשון לדבר, והאוזן לשמוע, והרגלים להלוך, וכן שאר החושים. ואילו יצויר שיכזבו האיברים מלעשות צוויים, יתבטל האדם. ולכך, על האמת - העולם עומד. ואם יתבטל איזה חוש מהם לפעמים, הוא מפני סיבת האדם וכזבו בעבודתו לבורא.

ולכך הראוי לאדם שיהיה קיים בעבודתו, שלא יכזב בה לעולם. שאם פסק, הרי פסק מדת האמת, והוא בקליפה הנקראת כזב. וקרוב בעיני לומר, שהוא מדת "כזבני", כי מה לי שיכזב לבני אדם או שיכזב לקב"ה. ויותר ראוי להיענש המכזב להקדוש ברוך הוא, מהמכזב לבני אדם, כדכתיב (איוב יג, ט): "אם כהתל אנוש תהתלו בו".

ושמעתי מפי מורי ע"ה (עי' שיעור קומה דף עג), שבפה יש ל"ב שיניים שהם ל"ב אלקים שבמעשה בראשית, שהם ל"ב נתיבות חכמה. ובמעשה בראשית, חתום מידת האמת בראשו ובסופו. בראשו (בראשית א, א): "בראשית ברא אלקים את השמים". ובסופו (בראשית ב, ג): "ברא אלקים לעשות". ללמדך, שכל המשקר, מכחיש מעשה בראשית ול"ב נתיבות שבו, החתומים במדת האמת.

וזהו שמצינו, שששה פעמים נזכר אמת במעשה בראשית, והם כנגד שש קצוות, שנחתמו בשם יה"ו, כדפירש בספר יצירה. ואלו הם (בראשית א, א): "בראשית ברא אלקים את". (בראשית א, ד) "וירא אלקים את האור". (בראשית א, כא) "ויברא אלקים את התנינים". (בראשית א, כז) "ויברא אלקים את האדם". (בראשית א, לא) "וירא אלקים את כל אשר עשה". (בראשית ב, ג) "ברא אלקים לעשות". כן כתב רבי יעקב בפירושו על הפרפראות שעשה על התורה. נמצא, המשקר עוקר עצמו משש הקצוות, החתומים במדת אמת.

והרוצה שלא יהיה בדבריו ועסקו שקר, אם הוא חייב לפרוע לכך זמן, יאריך הזמן בתחלה, כך שלא יצא שקרן. ושמעתי, שעל זה נאמר (משלי יב, יט): "שפת אמת תכון לעד", פירוש: שמאריך הזמן הרבה, כדי שבאמצעות הזמן ישלים דיבורו. אמנם, מי שהוא אומר: ברגע הזה כעת מחר, לשון שקר הוא, והכוונה על קיצור הזמן - הוא לשון שקר, כי אפשר שלא תזדמן לו בקשתו, וימצא שקרן. ואומר אני, שאפשר שמטעם זה, באה מלת אמת במעשה בראשית רמוזה בסופי תיבות ולא בראשי תיבות, להורות על אריכות הזמן.

וכן הרוצה לקיים מדת אמת, אל ירגיל לשונו לדבר שקר אפילו בדברי הבאי, משום (ירמיה ט, ד): "למדו לשונם דבר שקר". כדגרסין ביבמות (סג), רב הוה מצערא ליה דביתהו וכו'.

ולאו זו בלבד, אלא כל מי שהוא ירא שמים, יש לו לקיים בפיו מה שהסכים בלבו, לקיים (תהלים טו, ב): "ודובר אמת בלבבו", כמו שקיים ענין זה רב ספרא (רש"י מכות דף כד. ד"ה רב ספרא ע"פ המובא בשאלות דרב אחא שאילתא לו). [והכי הוה עובדא, דרב ספרא הוה ליה חפץ אחד למכור, ובא אדם אחד לפניו בשעה שהיה קורא קריאת שמע ואמר לו: תן לי החפץ בכך וכך דמים, ולא ענהו, מפני שהיה קורא קריאת שמע. כסבור זה שלא היה רוצה ליתנו בדמים הללו, והוסיף ואמר: תנהו לי בכך וכך יותר. לאחר שסיים קריאת שמע, אמר לו: טול החפץ בדמים שאמרת בראשונה, כי באותן דמים היה דעתי ליתנם לך].

אמנם, מפני דרכי שלום מותר לשנות, כדפירשו שם ביבמות (סה): מפני שמדתו הוא המיוחד הכל, כאמרו (משלי ג, יז): "וכל נתיבותיה שלום" כדפירשו בזהר (מקץ דף קצו:). והוא עמוד אחרון המקיים העולם (כמוכא באבות פ"א משנה י"ח). ומכאן ידן המעיין, שאין לשנות מפני השלום אלא בדבר שהוא קיום העולם, או בדבר שבין איש לאשתו, וכענין שמואל שאמר (שמואל א' טז, ב): "לזבוח לה' באתי", שהוא דבר פיקוח נפש.

וכן יש בזה תיקון למי שהוא רוצה בתשובה - שידבר אמת. כי אז, אם ירצה לעשות דבר שאינו כראוי, אם יאמרו לו, עשית כך וכך? ואם ידבר אמת, מוכרח שיאמר: כך עשיתי, ויתבייש, ופעם אחרת לא יעשה. או יאמרו לו: לאיזה מקום אתה הולך? אם הוא הולך לעשות עבירה, ויאמר אמת, ימנע מעשותה, מפני הבושה. עכ"ל הרב ראשית חכמה.

השקר אין לו רגלים

כתב הרב "ישמח משה" על מה שאמרו (מדרש אותיות דר"ע, אות ש) שקר אין לו רגלים. נראה על דרך מליצה, כי יצר הרע נקרא שקר, ויצר הטוב הוא אמת. והנה על דרך משל, מי שיש לו רגלים ללכת, ובא לבית איש וגוער בו האיש: צא מכאן, הרי הוא יוצא והולך. אבל החיגר והקיסטע לא יוצא, אף אם ידחפנו באמת הבנין, ורק אם יתגבר עליו להשליכו בכל כוחו. ויש להרחיב המשל והנמשל, כי הוא מובן מאליו.

וכתב הרב "ראשית חכמה" (קדושה פרק ז, טז) צריך שיהיה תוכו ככרו, וסודו נתבאר בתיקונים (דף קכח:). זו לשונם: מי שהוא מעץ החיים, פיו ולבו שוין. ועליו נאמר (בראשית ג, כב): "ולקח גם מעץ החיים ואכל וחי לעולם". אבל אחר שאין פיו ולבו שוין, נאמר עליו (בראשית ב, יד): "ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו", כי ודאי זה הוא ערוב כסף עם עופרת. וצריך שיהיה דובר אמת בלבבו, כי בזה גורם יחוד מדת אמת בלבבו, והוא סוד (תהלים פה, יב): "אמת מארץ תצמח".

והכלל, כי הלב הוא מקור החיים, נתון באמצע הגוף. והוא כנגד בית קדשי הקדשים, שהיא נקודה אמצעית, לעולם כל המידות הטובות שבאברים נובעות מהלב, וכן להפך עכ"ל.

תחילת דינו של אדם - נשאת ונתת באמונה

כתב מהרח"ו ז"ל ב"שערי קדושה" (ח"ב שער ה'), וז"ל: ותחילת דינו של אדם אחר הפטירה, נשאת ונתת באמונה, והוא מארבע כיתות שאינם מקבלות פני שכניה, שנאמר (תהלים קא, ז): "לא ישב בקרב ביתי עושה רמיה".

ובספר "מנורת המאור" (נר ב' כלל ב' חלק א' פרק א') כתב, וז"ל: ובזמן שאין האמת מצויה, הקב"ה כועס בבני אדם, שנאמר (ישעיה נט, טו): "ותהי האמת נעדרת וסר מרע משתולל". ע"כ.

ובמסכת תענית (ח.), אמר רבי אמי אין גשמים יורדים אלא בשביל בעלי אמנה, שנאמר (תהלים פה, נב): "אמת מארץ תצמח וצדק משמים נשקף", והיינו גשמים שהן צדקה לעולם. והזהיר לדבר אמת מאריך ימים, ומובטח לו שלא ימותו בניו בחייו. והכי איתא בסנהדרין (צו): אמר רבא, מריש הוה אמינא ליכא קושטא בעלמא. אמר לי ההוא מרבנן, ורב טבות שמייה, ואמרי לה רב טביומי שמייה, דאי הוו יהבי ליה כל חללי דעלמא לא הוה משני בדיבוריה. [מתחילה הייתי אומר, כי אין אמת בעולם. עד שאמר לי רב טביומי, כי אם היו נותנים לו כל חללי העולם, לא היה משנה בדיבורו].

זימנא חדא, איקלעי לההוא אתרא וקושטא שמייה, ולא הוו משני בדיבוריהו, ולא הוה מיית איניש מהתם בלא זמניה. נסיבי איתתא מינהון והוו לי תרתין בנין מינה, יומא חד הוה יתבא דביתהו וקא חייפא רישה, אתאי שיבבתה טרפא אדשא, סבר לאו אורח ארעא, אמר לה ליתא הכא, שכיבו ליה תרתין בנין. אתו אינשי דאתרא לקמיה, אמרו ליה: מאי האי? אמר להו הכי הוה מעשה. אמרו ליה: במטותא מינך פוק מאתרין, ולא תגרי בהו מותנא בהנך אינשי. [פעם אחת, הגעתי למקום ושמו קושטא, שלא היו משנים שם בדיבורם, ולכן לא היה מת אדם משם בלא זמנו. לקחתי אשה משם, והיו לי שני בנים ממנה. יום אחד, ישבה אשתי וחפפה את ראשה, ובאה השכנה ודפקה על הדלת, חשב שאין זה דרך ארץ לומר שהיא רוחצת כעת, ולכן אמר שאינה כאן. ונפטרו לו שני בנים. באו אנשי המקום ושאלוהו על מה שקרה, ואמר להם שכך וכך היה מעשה. אמרו לו: בבקשה ממך, צא ממקומנו ואל תגרה בנו את המות].

ובמכילתא פרשת בשלח על הפסוק (שמות טו, כו): "והישר בעיניו תעשה", אמרו: זה משא ומתן. מלמד שכל מי שנושא ונותן באמונה - רוח הבריות נוחה הימנו, ומעלין עליו כאילו קיים את כל התורה כולה.

ומעשה ברבי פנחס בן יאיר (דברים רבה, ג) שהיה דר בעיר אחת בדרום, והלכו אנשים להתפרנס שם, והיו בידם שתי סאין של שעורים והפקידו אצלו, ושכחו אותן והלכו להן. והיה רבי פנחס בן יאיר זורע אותן בכל שנה, עושה אותן גורן וכונסן, ואחר שבע שנים הלכו אותן החברים לשם לתבוע אותן ליתן להם. מיד הכיר בהם רבי פנחס בן יאיר, אמר להם: בואו וטלו אוצרותיכם. הרי, מאמונתו של בשר ודם אתה יודע אמונתו של הקב"ה.

האמת הוא העיקר ויסוד התורה

השקר מחריב העולם ומפריד אלו"ף, שהוא גימטריא: פ"ה ל"ב (מרוח החיד"א בספרו דברים אחדים דרוש ל"א לשבת תשובה). ומסיר חותמו של השם יתברך שהוא אמת, ומסיר יסוד העולם שהוא האמת, כמו שאמרו (אבות פ"א משנה יח), על שלשה דברים העולם עומד, על הדין, ועל "האמת", ועל השלום. והאמת הוא העיקר והוא יסוד התורה, כי התורה - תרי"ג מצוות הם, כמו שאמרו (מכות כד): בא חכוק והעמידן על אחת, "וצדיק באמונתו יחיה" (חבקוק ב, ד).

וכתב הרב "מגלה עמוקות" (אופן קי"ד), שהעולם נברא ב"אמת" כי ו' פעמים אמת נרמז בפרשת בראשית; ברא אלהים את סופי תיבות אמת. ביום א' - ברא אלהים את, וירא אלהים את. ביום ה' - ויברא אלהים את, וביום ו' - ברא אלהים לעשות. הרי, ביום א' וה' וו' נרמז ששה פעמים אמת. ובמים ב' ג' ד' - לא נרמז בהם אמת. לפי ש-ב'ג'ד' הם באתב"ש - שקר. ובימי שקר אין אמת. ולזה אומרים בתפילת שחרית, שש פעמים אמת.

המדבר אמת זוכה להינצל מכל רע

ומוסיף הראשית חכמה (שער הקדושה פרק יב, סה) ומי שאינו מדבר אלא אמת, יחיה ויאריך ימים וינצל מכל רע. וראיה לדבר מרבי יהושע בן לוי, שנשבע כשהראו לו מקומו בגן עדן (כתובות עז:), שלא שלט מלאך המות בו ובחייו, כי לא דבר כל ימיו שקר וכזב, ועדיין הוא בגן עדן בחייו. וסמך לדבר, מה שאמר הפסוק (ירמיה י, ז): "וה' אלהים אמת הוא אלהים חיים ומלך עולם".

ואם לא ידבר אלא אמת, ינצל כל ימיו מכל רע, דכתיב (מלאכי ב, ו): "תורת אמת היתה בפיהו ועולה לא נמצא בשפתיו כי מלאך ה' צבאות הוא". כי המלאכים העליונים הם צורת אמת, ואינם בגופים. והנשמות הם בגופים. על כן אינם יודעים הנסתרות, רק מעט ובמראה הלילה, כי אין הנשמה מתעסקת בצורכי הגוף.

והיודע סוד הנשמה יעיד הדבר, כי החלומות מעין המחשבות, כדכתיב (דניאל ב, כט): "רעיוןך על משכבך סליקו". והחלומות באות על ידי מלאך המלוה בני אדם, ולפי שאין כל המחשבות אמת, על כן אין כל החלומות אמיתיים. ומי שמרגיל עצמו להיות כל מחשבותיו אמיתיות, גם יראה בלילה מראות אמת, וידע העתידות כמו המלאכים.

ומעשה היה ברבי שמעון בן שטח, שלקח חמור מישמעאל אחד, הלכו תלמידיו ומצאו אבן טובה תלויה בצוארו, והביאו האבן לרבי שמעון בן שטח, ואמרו לו (משלי י, כב): "ברכת ה' היא תעשיר". אמר להם: חמור לקחתי, אבן

טובה לא לקחתי. וחזר והביאו לאותו ישמעאל. וקרא אותו הישמעאל: ברוך ה' אלהי רבי שמעון בן שטח. וכן בירושלמי מסופר, כי החכמים הראשונים קנו החיטים מנכרים, ומצאו בהם צרורות של מעות, והחזירו להם. ופתחו הנכרים ואמרו: ברוך ה' אלהינו דיהודאי. וכן יש הרבה מעשים שהזהירו על קידוש השם. עכ"ל הראשית חכמה.

המשקר עלול להביא מבול לעולם

בזוהר פרשת יתרו איתא, כשבא הקב"ה את העולם - חקק שמא קדישא על צרור אבן, והניחו על פי תהום העולם. וכשנשבעים לשקר פורחים אותיות שמא קדישא, ורוצים המים לשטוף העולם, עד שקורא ורומז לממונה אחד (יעזריאל) הממונה על שבעים מפתחות, וחקוק בצרור אותיות כבראשונה.

ואם תאמר, והרי כמה שבועות שקר יש והעולם כמנהגו נוהג? לזה אמר: "אני ה'", מדת הרחמים. הרומז לחקוק ה' כבראשונה. (ילקוט המוסר ואבני השהם).

"וְלֹא תִשָּׁבְעוּ בְשִׁמִּי לְשִׁקֵּר וְחִלְלֵתְ אֶת שֵׁם אֱלֹהֶיךָ אֲנִי ה' (יט, יב).

פעמים שגם הנשבע על אמת נענש

נפסק להלכה בשו"ע (או"ח סימן קנו, סעיף א): "ויזהר מלישבע, אפילו באמת, שאלף עיירות היו לינאי המלך וכולם נחרבו בשביל שהיו נשבעים שבועות, אע"פ שהיו מקיימים אותם".

ומעשה נורא איתא בירושלמי במסכת שבועות (פ"ו ה"ה), באשה אחת שהלכה לערוך עיסתה של חברתה, והיה קשור בקצה מטפתה שני דינרין, ונפלו ונבללו לתוך העיסה. לאחר שזכרה משני דינרין שלה, ביקשה אותם בתוך ביתה ולא מצאתם. חזרה אל בית חברתה, ואמרה לה: 'תביאי לי את שני הדינרים שנאבדו בתוך ביתך', אמרה לה: 'לא ידענא, ואי ידענא בהו תקבור ברה', ומת בנה וקברתו. עלו לנחם אותה, וחתכו כיכר אחד, ומצאו בתוכו את שני הדינרין.

מסיפור זה למדה הגמרא שם, שגם הנשבע על אמת - נענש. וסיפור דומה מוזכר בבבלי מסכת גיטין (דף לה.).

ומובא במדרש עשרת הדברות (עמ' 454), באחד שצוה לבנו בשעת מיתה שלא להשבע אפילו על האמת. וכשמת, באו רמאים ותבעו ממנו ממון בחנם, והוא טען כנגדם 'לא היו דברים מעולם', וחיבבוהו בית דין שבועה. כיון שנמנע מלהישבע, פרע להם כל ממונו עד שנעשה עני, ועוד חבשוהו לבית הסוהר.

והנה, אשתו סבלה מכך עינויים קשים, כי היתה נוטלת בגדים לבנים לכבס, ומפרנסת בעלה בבית הסוהר ובניה ועצמה. יום אחד הלכה עם בניה לנהר לכבס, ובאתה שם ספינה אחת, וכשראה אותה בעל הספינה חמדה בלבו, ואמר לה: 'כבסי בגדי ואתן לך דינר זהב'. אמרה: 'כן אעשה'. לקחה הדינר ונתנה לפדות את בעלה מבית הסוהר, וכבסה הבגדים. וכשהלכה להחזירם, חטפה בעל הספינה והלך לו. והיו בניה מרחוק עומדים ובוכים בכיה גדולה, והלכו לאביהם ופדאוהו, ואמרו: נשכית אמנו. נשא עיניו לשמים, ואמר: 'יתברך וישתבח שמו של מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא שהגיענו לכך, שנשארתי בלי מזון ומחיה וכלי אשה'.

נשא עיניו לשמים ואמר: 'רבש"ע, רחם עלי ועל בני הקטנים שהם יתומים'. והלכו יחדיו עד שהגיעו לנהר שהיה קרוב לים, ולא היה שם מעבר לעבור הנהר. מה עשה אותו חסיד? פשט את מלבושיו ורצה לשוט את הנהר. כיון שהגיע אצל הנהר שטפו המים, וזימן לו הקדוש ברוך הוא דף אחד גדול, וישב עליו הוא ובנו הקטן עד שבאו למדינה אחת, ונתנו לו מקניהם לרעות.

בניו שנשאר על שפת הנהר, היו צועקים ובוכים, עד שבאה ספינה אחת והוליכה אותם בשבי. יום אחד, היה יושב אותו חסיד על שפת נהר אחד שהיה מלא נחשים ועקרבים, ונזכר מה שכבר היה עשיר גדול והיאך נשאר יחיד, והרים קולו בבכיה ואמר: 'רבש"ע, נשארתי בלא אשה ובנים ובלא ממון, ואין לי מי שירחם עלי, גלוי וידוע לפניך שטוב מותי מחיי', ורצה להשליך עצמו בנהר, וכשראה ההרוגים שהרגו הנחשים והעקרבים, נבהל. ואז ראה דמות אחד שקורא אותו: 'פלוני בר פלוני אל תבהל, שהיום כמה שנים שמור לך ממון הרבה ועכשיו הגיע זמנך, שהקב"ה מעלה אותך לגדולה על ששמרת פיך משבועה ולא חללת שם שמים, ולא בטלת מצות אביך, טול משם כל הממון'. לקח הממון שהיה שם, ושכר פועלים הרבה, ובנה לו פלטרין גדולים ועיירות גדולות ונעשה מלך.

לבסוף עשה לו הקדוש ברוך הוא נס, והחזיר לו את אשתו ובניו, ועשה אותן מלכים ושלטונים. ונתן אותו האיש צדקה לעניים, ושבח והודאה להקב"ה ששלם לו שכרו מושלם.

מי גרם לו כל זאת? אלא שמירת פיו משבועה, שאפילו שבועת אמת לא רצה לישבע. שכך אמר הקדוש ברוך הוא: מה מלאכים ואראלים שמקדשים את שמו בקדושה, מתיראין ומתרעשין ממנו. אתה בן אדם, כשתמלא בטובה ממתנות שלי, היאך יגבה לבך לישא את שמי לשוא?

"ולא תשבועו בשמי לשקר וחללת את שם אלהיך אני ה' (יט, יב).

כל המצות נכללים באמונה

כתיב (חבקוק ב, ד): "וצדיק באמונתו יחיה". וכתב רש"י, יכניה המלך שעתידי זה להגלותו, יעמוד לו צדקו, וביום שיושלך זה מקברו - ישא אויל מרודך את ראש יהויכין, וישם את כסאו מעל לכסא המלכים. ובגמרא אמרו (מכות כד). בא חבקוק והעמידן על אחת, "וצדיק באמונתו יחיה".

וכתב מהרש"א, כי בא חבקוק, ואמר "וצדיק באמונתו יחיה" - שהוא האחד היותר כולל לכל בר ישראל בכל עת, והיא האמונה שהיא "אנכי" ממצוות עשין, ו"לא יהיה לך" מאיסורי לאוין, ששמענוה מפי הגבורה. רוצה לומר, מפי הגבורה, שהוא אחד ומצוותיו אחד. ולא יקבלו המצוות ריבוי מצדו יתברך ברוך הוא. ועל זה רמז דוד בתמני אפי, שאמר (תהלים קיט, פו): "כל מצותיך אמונה", רוצה לומר שכל המצוות נכללים במצוה הראשונה שהיא אמונה, אותה שמענו מפי הגבורה, וכמו שהעמידה חבקוק.

התורה ישראל וקוב"ה - אחד

התורה יחידה במינה היא, שכן בה מופיעים החוקים המנהיגים ומאחדים את העולם והיא מצביעה כלפי קובע חוקים אלו שהינו אחד ומיוחד. משום כך השתמש הקב"ה באות א', בכדי להתחיל את עשרת הדברות (שמות כ, ב): "אנכי ה' אלהיך".

עם ישראל יחיד ומיוחד, ישראל הוא אחד, יחיד ומיוחד בין האומות, כפי שאנו אומרים במנחת שבת: אתה אחד ושמן אחד, ומי כעמך כישראל גוי אחד בארץ.

זהות זו של ישראל עם האל מלמדת, כי כשם שהאל הינו אחד ומיוחד, כך עם ישראל אינו עם ככל העמים, ומיוחד הוא בנכונותו לפרסם את שם האל בעולם על ידי הדבקות בתורתו.

האות א' מסמלת גם היא את האדם, נזר הבריאה. בספר דברי הימים הפותח בשמו של אדם הראשון, אדם, נכתבה הא' במלת אדם ב-א' רבתי, וזאת כדי להצביע על גדולתו ושלמותו של אדם הראשון, אשר שלשת האותיות שבשמו - מרמזות על ייחודו משאר הבריה:

א - אדם - היצור האנושי.

ד - כנגד כח הדבור.

מ - כנגד כח המעשה.

וכן אברהם הוא אחד, והאות א' מייצגת את אברהם, אשר היה מיוחד, ככתוב (יחזקאל לג, כד): אחד היה אברהם.

"לא תלין בפעלת שְׁכִיר אֶתְךָ עַד בִּקְרָ" (יט, יג).

מעשה נורא עם הגאון ר' אברהם גלאנטי ורבנו האר"י

רבי אברהם גלאנטי, מגדולי חכמי צפת, בא לפני האריז"ל לבקש תיקון לנפשו. תחילה לא רצה האר"י להיעתר לו, באמרו: מי אני כי אתן תיקון לכבוד תורתו? ברם, ר' אברהם הפציר בו. הסתכל האריז"ל במצחו, ואמר: רואה אני שרשום במצחו שמץ עוון גזל. נדהם ר' אברהם, והלך לביתו אבל ועצוב. פשט את בגדיו, לבש שק ואפר, ישב על הארץ ונתן קולו בבכי, והחל לפשפש במעשיו.

היה לו לר' אברהם בית מלאכה לאריגה ולטוויה. ומיד קיבץ את כל הפועלים, וביקש מהם לעשות עמו חשבון כמה הוא חייב להם. אמרו לו כולם כאחד, כי כל המעות שקיבלו ממנו עד כה - שורה בהם הברכה, כך שלא היו מחשבים את המעות שנתן להם. אמר ר' אברהם: אכן נודע הדבר, זהו מכשול הגזל שיש בידי, כי לקחתם שכרם בלא סדר וחשבון, לכן מעתה אם תקבלו עליכם לדקדק עמי בחשבון אפילו בשווה פרוטה מה טוב, ואם לאו, לכו לשלום, איני רוצה להיכנס לגהינם בגלל בית מלאכה זה.

המשיך ר' אברהם: ועתה עלי לתקן מה שעבר. הנה אשים כסף לפניכם, וכל אחד ייטול כמה שרוצה, ואחר כך יאמר בלב שלום: "קבלתי כל מה שחייב לי בעל הבית, ואם חייב לי יותר, הריני מוחל לו במחילה גמורה". מיד מחלו

לו הפועלים, ואף אחד מהם לא נטל אף פרוטה מן המעות שהיו מונחות על הקרקע. חוץ מאשה זקנה שכפפה עצמה לארץ ונטלה שתי פרוטות.

לאחר מכן גילה לו האריז"ל, כי בגלל אותה אשה שהיתה אורגת מומחית, והיה מגיע לה יותר שכר, אך היא לקחה בשוה כשאר הפועלים, לכן דקדקו עמו משמים, כי לא הגון היה מה שעשה. אולם עתה שתיקן משגה זה, כבר נמחה שמץ הגזל שהיה רשום במצחו.

מכאן נלמד לקח, אם בגלל דבר זה נרשם במצחו של אותו חסיד וקדוש עוון גזל, על אחת כמה וכמה מי שגזל את חברו ממש או מרמהו, אשר בודאי רשומים במצחו עוונות רבים, וכיצד ישא פני ה' להתפלל לפניו?... (ילקוט מעם לועז).

ושכר פעולה כבר שילמת לחייט?

אשתו של רבי זושא מאניפולי, מסרה אריג משובח לחייט שיתפור לה בגד. כשסיים החייט את מלאכתו והביאו לרבנית, שמעה היא אותו נאנח. כששאלה אותו על מה הוא נאנח, סח לה את כאבו, כי אירס את בתו, והחתן כשראה שהוא מתעסק בתפירת בגד לאשה, סבר לתומו כי הבגד נועד לארוסתו הכלה. עתה שנודע לו כי טעה בהשערותו, התקצף. מיד נכמרו רחמיה של הרבנית, נטלה את הבגד, ונתנה אותו לחייט במתנה לבתו הכלה.

כשסחה הרבנית את המעשה לבעלה ר' זושא, מיד שאל אותה: ושכר פעולה כבר שילמת לחייט? תממה הרבנית: והרי נתתי לו במתנה את כל הבגד, ומה שייך כאן תשלום? השיבה ר' זושא: חייט עני זה, עמל במשך שבוע שלם למענד, ולא בשביל בתו, ככיליון עיניים ציפה לגמר מלאכתו, בכדי שיוכל להביא טרף לביתו, ועתה מה יאכל? אם זכית לתת מתנה לבתו הכלה, וכי מותר כבר לעשוק שכר שכיר? לא המתינה הרבנית, עשתה רצון בעלה, והלכה ופרעה לחייט את שכרו. (הזהרו בממון חבריכם).

"ויראת מאלהיך אני ה'" (יט, יד).

לשמור עצמנו בראיית העיניים

אמרו רז"ל מי שהוא ירא שמים, בכל רגע הוא מקיים חמישים ושתים מצוות. שכן כתוב בתורה חמישים ושתים פעמים "ויראת מאלהיך". וע"י שיהיה בו יראת שמים - יזכה לשמור עיניו ופיו בקדושה, שהם עיקר חיי האדם, ויזכה להנות מזיו השכינה.

ומספרים רבותינו (תשובות הגאונים, שערי תשובה סימן קעח), כי רב יוסף רב ששת רצו לקיים דבר אחד מתוך עשרה דברים טובים שהיה מקיים "רב" - רבם. וניסו שלא להביט חוץ מארבע אמות, אך לא יכלו להיזהר כמו שצריך, ולכן נכנסו לתוך בית העשוי משיש למשך ארבעים יום, וע"י זה הפסידו את מאור עיניהם, וכל זה עשו כדי שלא יסתכלו בחיזו דהאי עלמא.

א"כ כמה צריכים לשמור את עצמנו בראיית העיניים. וכפי שכתוב בספרי הצדיקים על הפסוק (בראשית לח, כא): איה הקדשה היא בעינים על הדרך. כי בא לומר, שעיקר הקדושה תלוי בשמירת העיניים על הרחובות והדרכים.

ובזוהר הקדוש פרשת פקודי (דף רכ). כתוב, כאשר המלאכים רואים את האדם העובר ברחוב ושומר עיניו, הם שמחים ואומרים משלנו זה. ואם ח"ו מפקיר עיניו, כמה מלאכי חבלה שמחים ואומרים זה נפל בחלקנו לנקום מעיניו אחר מותו לשברם בקבר, ועוד ייסורים קשים רח"ל.

וע"י פגם העיניים - יפגום בכרית קודש רח"ל. וזהו שאמר הכתוב (תהלים קיט, לו): העבר עיני מראות שוא. שו"א - גימטריא: ש"ז, שהוא ראשי תיבות: שכבת זרע. כי הזרע הוא מאור העיניים, ומי ששומר עיניו, בניו יהיו צדיקים וטהורים ויזכה לגדלם.

וכן פירשו על הפסוק "העבר עיני מראות שוא" - כי יותר טוב שתוציא ותעביר עיני מהגוף, ולא אסתכל בשוא ח"ו. כמו שעשה רבי מתיא בן חרש כאשר בא השטן בדמות אשה יפה, שהכניס מסמר של אש בעיניו כדי שיעזוב אותו השטן. ולכן, לפני שיצא האדם מביתו יבקש מהשם יתברך: "רבש"ע, נחני בדרך האמת, והעבר עיני מראות שוא, ותקנני בעצה טובה מלפניך". וכל כמה שימעט לצאת בחוץ - אשריו.

ועל זה ביארו את הפסוק בפרשת בהעלותך (במדבר ט, יג): "והאיש אשר הוא טהור ובדרך לא היה". כלומר, אדם שהוא קדוש וטהור בשמירת ברית קודש, הסיבה לכך היא משום ש"בדרך לא היה" - בעבור שלא הלך הרבה ברחובות ובשווקים. השם יתברך יזכנו לשמור עינינו ופינו, וגם את חותמא דמלכא, אכ"י"ר. (ילקוט המוסר ואבני השם).

ניסיון של רגע

בשורות הצבא האמריקאי שהצטרף לבעלות הברית שנלחמו בצבא הגרמני, היה חייל בשם ווינגר, הוא הגיע למחנות הכפייה בכדי לשחרר את היהודים הבודדים שנתרו. והנה, הוא רואה בחור בן שתים עשרה, שרץ מיד עם שחרורו ליער הסמוך, וחפר שם גומא ממנה הוציא חנוכיה יפה מכסף טהור. אמר לו החייל: דע לך, שגם אני יהודי. ענה לו הילד: אמנם אני יהודי, אבל כבר לא נשאר ממני כלום, הרגו את אבא שלי, וגם את אמא שלי לקחו, נשארתי בלי בית ובלי כלום, אני חי פה עכשיו ביער ומנסה לשרוד, וזה כל מה שנשאר לי למזכרת ממשפחתי!

ריחם עליו החייל היהודי ואמר לו: בוא איתי לניו יורק, ואני אעזור לך עד שתוכל לעמוד בכוחות עצמך. לקח אותו עמו לניו יורק, וגדלו אצלו.

יום אחד, בא לבקר את אדון ווינגר אדם אחד שעבד במוזיאון לאומנות במנהטן, ובאותו רגע שראה את המנורה של הילד מיד הבין שזהו נכס יקר, המנורה הזו היתה בת מאתיים שנה, ועברה מדור לדור, במשפחתו של אותו ילד. ועל אתר הציע לו חמישים אלף דולר בכדי לקנות ממנו את המנורה הזאת עבור המוזיאון. הילד לא היה מוכן למכור בשום אופן, וזאת למרות שהוא נותר בלי כלום, וסכום זה היה יכול לעזור לו.

כעבור כמה שבועות, הם שומעים דפיקה בדלת, מר ווינגר פתח את הדלת, והנה אשה פונה אליו: האם אני יכולה להסתכל על החנוכיה הזאת מקרוב? הוא הביא אותה לסלון, והאשה התחילה לבכות. שאל אותה בעל הבית: גברת, ספרי לי, מה קרה? ענתה האשה: הייתה לי חנוכיה כזאת בגרמניה, לפני שהרגו את בעלי ואת משפחתי, ולקחו את הבן שלי. מנין יש לכם כזו חנוכיה? והרי יש רק בודדות כאלה בכל העולם!

תוך כדי דיבור, יצא הילד מהחדר, ולא האמין למראה עיניו: 'אמא! מאמי!' צעקה פלחה את החדר...

מה לומדים מסיפור זה? הנה, היה לילד ניסיון מבורא עולם. הוא היה יכול למכור את החנוכיה ולהרוויח כסף, לפתוח עסקים ולהתקדם, אבל הוא בחר שלא, הוא נשאר עם המזכרת היהודית היחידה שנשארה לו, מסורת מבית אבא. רואים אנו, כי לפעמים על ידי התגברות על ניסיון של רגע, אדם יכול להרוויח הרבה מאוד, כל שכן וכל שכן, כאשר אנו מדברים בחיי נצח, שאין לתאר ולשער מעלת שכר התגברות אחת.

"בְּצֶדֶק תִּשְׁפֹּט עַמִּיתְךָ" (יש, טו).

עד כמה לדון לכף זכות

מספרת הגמרא (שבת קכז:), תנו רבנן: הדין את חברו לכף זכות - דנין אותו לכף זכות. מעשה באדם אחד שירד מגליל העליון ונשכר אצל בעל הבית אחד בדרום שלש שנים, כיון שהגיע ערב יום הכיפורים, אמר לו: תן לי שכרי ואלך ואפרנס את אשתי ואת בני. אמר לו: אין לי מעות. תן לי בהמה - אין לי. תן לי קרקע - אין לי. תן לי פירות - אין לי. תן לי כרים וכסתות - אין לי. הפשיל טליתו, והלך בפחי נפש.

לאחר הרגל, נטל בעל הבית את שכרו בידו, ומשא שלשה חמורים, אחד של מאכל ואחד של משקה ואחר של מיני מגדים, והלך לביתו של הפועל. לאחר שאכלו ושתו, נתן לו שכרו. אמר לו: בשעה שאמרתי לך אין לי מעות, במה חשדתני? אמר לו: אמרתי, שמא פרקמטיא בזול נודמן לו לרבי, ולקח בהן. וכשאמרתי לך אין לי בהמה, במה חשדתני? אמר לו: אמרתי, שמא מושכרות הן ביד אחרים. וכשאמרתי לך אין לי קרקע, במה חשדתני? אמרתי שמא מושכרות הן בידי אחרים. וכשאמרתי לך אין לי פירות? אמרתי, שמא אינן מעושרים. וכשאמרתי לך אין לי כרים וכסתות, במה חשדתני? אמרתי, שמא הקדיש רבי כל נכסיו לשמים. אמר לו: העבודה! כך היה. שהקדשתי כל נכסי לשמים בשביל הורקנוס בני שלא עסק בתורה, וכשבאתי אצל חברי בדרום - התירו לי נדרי. ואתה, כשם שדנתני לכף זכות, המקום ידונך לכף זכות.

עוד אמרו (שם), תנו רבנן: פעם אחת, הוצרך דבר לחכמים אצל מטרונה אחת שכל גדולי רומי מצוין אצלה. אמרו: מי ילך אצלה? אמר להן רבי יהושע בן חנניה: אני אלך. הלך הוא ותלמידיו, כיון שהגיע אצל ביתה, חלץ תפיליו ברחוק ארבע אמות, ונכנס ונעל הדלת בפניהן. כשיצא, ירד וטבל ועלה ושנה לתלמידיו. אמר להן: כשחלצתי תפילי, במה חשדתוני? אמרו: כסבור רבנו, אל יכנסו דברי קדושה למקום טומאה. ובשעה שנעלתי הדלת, במה חשדתוני? אמרו: אמרנו, שמא דבר מלכות בינו לבינה. ובשעה שירדתי וטבלתי, במה חשדתוני? אמרו: שמא ניתזה צינורה מפיה על בגדיו של רבנו. אמר להן: העבודה! כך היה. ואתם, כשם שדנתוני לכף זכות, כך המקום ידין אתכם לכף זכות.

לדון לכף זכות גם בעלי חיים

כתב בספר חסידים (סי' תרס"ח): "ויאמר אליו (אל בלעם) מלאך ה' על מה הכית את אתונך" (במדבר כב, לב). יכול לא יכה כשאין המשא כבד עליה, ואינה רוצה ללכת? לכך נאמר (שם): "זה שלוש רגלים". על זה אתה נענש, כיון שמלומדת ללכת, היה לך לחשוב שמא חולה היא, והוא עוון שהטריחה.

ומוסיף ספר חסידים: "וכן בלילה, כשהבהמה נושמת בנחירה בחוזק, בידוע שרואה רוח רעה או מזיק, ואינה רוצה ללכת. ואין להכות אותה, שהיא יראה ממנה, וגם מאשר רוכב עליה. ולא יהא כפוי טובה כנגדה ולא יכנה".

מעשה נורא שהיה עם הרש"ש מוילנא

רבי שמואל שטראשון - מגדולי התורה שבוילנא, הנודע בחיבורו "הגהות הרש"ש" על המשניות ועל כל הש"ס, היה גאון עצום בקי בכל חדרי תורה. כמו-כן, היה ידוע כעסקן גדול בצרכי ציבור. בין השאר, היה מנהל "קופת גמ"ח" לנוקקים. את הגמ"ח ניהל ביד רמה, ומתוך דאגה כנה לתפקודו התקין של הגמ"ח ולכספי המפקידים.

קרה פעם, שיהודי פשוט לקח אצלו הלוואה מקופת הגמ"ח בסך מאה רובל, כשבכוונתו לפורעה בתוך ארבעה חדשים. בהגיע זמן הפירעון, בא הלווה לביתו של רבי שמואל, ומשלא פגשו בביתו הלך לבית המדרש, מקום בו נוהג היה לשבת וללמוד.

בשעה שנכנס האיש לבית המדרש, ישב הרש"ש כשהוא שקוע ראשו ורובו בגמרא שלפניו, מבלי שייתן לבו לבאים וליוצאים. ניגש הלווה אליו, והניח לפניו על הגמרא שטר בן מאה רובל, באמרו שזה עבור פרעון החוב.

רבי שמואל, בהיותו שקוע בלימודו, נענע בראשו. האיש קיבל זאת כרמוז שהכל בסדר. אך האמת היתה, שרבי שמואל הלן בעומקה של הלכה, לא שם לב כלל לא לשטר ולא לאיש. כאשר סיים את לימודו - סגר את הגמרא, כשהשטר נשאר בתוכה, החזיר את הספר לארון הספרים, ופנה לביתו.

מנהגו של הרש"ש היה לבדוק בכל יום את רשימת הלווים, כדי לברר האם יש הלוואה שזמן פירעונה הגיע, וכך נהג גם ביום ההוא. לאחר ששב לביתו מבית המדרש ומצא שזמן הפירעון של מאת הרובלים הגיע, ציין לעצמו שחוב זה עדיין לא נפרע. בטובו, הואיל הרש"ש להמתין עוד כמה שבועות, ולאחר תום תקופת ההמתנה שלח שליח אל האיש בדרישה לפרוע את חובו.

מששמע זאת הלווה, בא אליו כשטענתו בפיו: "הלא כבר החזרתי את החוב לכבוד הרב, בהיותו יושב בבית המדרש ביום הפרעון!" רבי שמואל, שלא זכר מאומה מאותו פרעון, חשב שהלה משקר, ומתוך חששו מפני גזילת כספי ציבור, קרא לאיש לבוא ל"דין תורה".

השמועה בדבר הסירוב של הלה לפרוע את החוב, פשטה חיש מהר בעיר. הכל תמהו ושאלו: כיצד יתכן שהיהודי הפשוט הזה אינו מתבייש לשקר, ולא עוד, אלא שהוא משלם רעה תחת טובה. ככל שהדבר התפרסם, כן גברה עוגמת הנפש שנגרמה לאיש ולבני משפחתו. הגיע הדבר לידי כך, שבנו - אשר התבייש מאד במעשה אביו - נאלץ לעזוב את וילנא ולעקור לעיר אחרת, לבל יספוג עלבונות עקב "פשעו" של אביו.

ויהי היום, ורבי שמואל נזקק לעיין באותה גמרא שלמד בה בעת שבא הלווה לפרוע את חובו. כאשר פתח את הגמרא, מצא לפתע את השטר של מאה הרובלים אשר פרע לו היהודי.

רגשי אשמה כבדים תקפו את הרש"ש על כל הצער ועגמת הנפש האיומה שנגרמו לאיש ההוא. ומיד שלח להזמין אליו, כשהגיע היהודי פנה אליו הרש"ש ושאלו: "אמור נא לי, במה אוכל לפייס אותך על הנוק שנגרם לך עקב החשד שחשדתך? האם רצונך שאבקש את מחילתך בפני עם ועדה, למען ידעו הכל את האמת לאמתיה?!"

ענה היהודי ואמר: "וכי מה תועיל לי בקשת המחילה? הן הקהל לא יאמין לך, בחשבו שכל הפיוס לא נעשה אלא כדי להצילני מן הבושה, ובסוברים שכך הם פני הדברים, אשאר בעיניהם לעולם כשקרן. נוסף לך, מה תועיל לי בקשת המחילה אודות בני שעזב את העיר מרוב בושה?"

לשמע הדברים, שקע הגאון בהרהורים. ולפתע, פנה אל האיש ואמר: "שלח נא להביא אלי את בנך, אשר עזב את העיר, ואני אקחהו לחתן עבור בתי. בזה מקווה אני להוכיח לעיר כולה, כי אתה נקי וישר!"

האב המופתע עשה כמצוות הרב. ואכן, לאחר ימים ספורים התקיימה מסיבת האירוסין, ונכתבו "תנאים" בין שני המחותנים - הגאון הרש"ש והלווה. (אלופינו מסובלים).

כאשר דן לחובה - חורץ דין לעצמו

כתב הבעל שם-טוב (על התורה, פרשת קדושים): "כאשר בא נתן הנביא להוכיח את דוד המלך, פתח ואמר לו בדרך משל: שני אנשים היו בעיר אחת, אחד עשיר ואחד רש. לעשיר היה צאן ובקר הרבה מאד, ולרש אין כל כי אם כבשה אחת קטנה אשר קנה. ויבא הלך לאיש העשיר, ויחמול לקחת מצאנו ומבקר לעשות לאורח הבא לו. ויקח את כבשת האיש הרש, ויעשה לאיש הבא אליו. מששמע דוד נודעו, וחרץ מיד את משפטו של העשיר: "בן מות האיש העושה זאת!" אז גילה נתן לדוד, כי לא היה זה אלא משל. ואמר לו: "אתה האיש!" הוא חרץ אפוא את דין עצמו". (ראה שמואל ב, פרק יב).

כך נוהגים בשמים לגבי כל אדם. כשבאים לדון אותו על עבירה שעשה, מראים לו אותה עבירה בצורה שונה אצל אדם אחר. הוא מזדעזע מכעס וקורא: ראוי הוא זה שיעשה בו כזאת וכזאת. ובכך, הריהו חורץ את דינו הוא. לפיכך אמרו חכמינו (אבות פ"א משנה ו) "הוי דן את כל האדם לכף זכות". אל תהא בהול לחרוץ את משפטו של הזולת לחובה, כי אל תדין את חברך - עד שתגיע למקומו. להוי ידוע לך, שמראים לך מעשה פסול אצל חברך על מנת שתדון אותו, וכיון שאתה כבר הגעת למקומו וכבר עשית מעשה זה בצורה זו או אחרת, המשפט אשר תחרוץ עליו - יהיה משפטך אתה. נמצא, שאם תדון את חברך לכף זכות, הרי אתה מיטיב לעצמך.

"אל תדון את חברך עד שתגיע למקומו"

מעשה בעיירה אחת, שיצא קול הברה על החלבן שהוא מוכר את הגבינה וחריצו החלב במשקל מרומה - באמרו על שמונה מאות גרם כי קילו שלם הוא... הקול התחזק, עד שהאופה החליט לבדוק אחר מידותיו של מחלק החלב. ואכן שם על לב, שאינו מוכר במידה נכונה, ומיהר לקבול על כך לפני הדיינים בעיר, אשר הזמינו במהרה את החלבן ל'דין'.

מששמוע החלבן את הנטען עליו, ענה בפשטות ותמימות ואמר: ברשותי משקל 'מאזניים' בו הנני שוקל את מנות הגבינה כנגד דבר אחר שמשקלו 'קילו' שלם, ומהו אותו הדבר? בכל יום בבוקר לוקח הנני כיכר לחם אצל אופה זה, עליו הוא עצמו מעיד כי משקלו 'קילוגרם' אחד, וכנגדו אמדוד את כל מאכלי החלב שאמכור לבני העיר. נמצא, שאם ישנו חיסרון בגבינותיי, אין הקלקלה תלויה בי - אלא בכיכרותיו של האופה. הדברים יצאו מפי החלבן, ופני האופה חפו.

הרי לפנינו, שבטרם ילך לפשפש במעשי רעהו למצוא בהם חסרונות, יפשפש קודם בנגעי נפשו, ויראה שאף הוא עצמו מלא בחסרונות, מכף רגל ועד ראש אין בו מתום. ויתקן עצמו תחילה, ורק לאחר מכן יבוא לתקן את חברו.

מום שבך - אל תאמר לחברך

מסופר על אחד שנישא בשעה טובה ומוצלחת, אלא שלא עלה שלום ביתו יפה. בצר לו פנה ליועציו, והם ייעצוהו לקנות לאשתו מתנה טובה, חפץ כל שהוא שתשתמש בו מידי יום ביום, ובזה תתפייס דעתה. בדק החתן ומצא, כי בין שלל חסרונותיה אף איננה שומעת כהוגן, ובכל עת דברו אליה איננה שומעת ומבינה את אשר הוא דובר אליה. על כן החליט לרכוש לה 'מכשיר שמיעה', אשר בעזרתו תוכל לשמוע היטב היטב. ויפן האברך ל'מכון לשמיעה', והציע לפני המומחה את חסרונה של אשתו. אך המומחה אמר לו כי 'כלי עזר' כזה צריך שיקבע על גופו של האדם, כי יש כמה דרגות בזה, ולפי גודל חסרון השמיעה כך יש להתקין כלי שמיעה חזק יותר. אך הוא התעקש לאמר, כי עיקר מטרתו בזה לתת לה מתנה ב'הפתעה', ואיככה יוכל להחיש אותה אל המומחה?

מכיוון שכן, אמר לו המוכר: לך נא לביתך ובדוק בעצמך עד היכן פני הדברים. פנה האברך אל ביתו בשעת צהריים, ומצא כי אשתו שוהה בזה העת במטבח הבית אצל הקדירות. וממרחק שאל אותה: איזה תבשיל הכנת היום? ואכן 'אין קול ואין עונה'... משם התקרב יותר אליה, ושאל שוב את שאלתו, אך שוב לא נענה במאומה. נכנס האיש אל תוככי החדר ושוב שאל שאלתו, ואף עתה אין קול ואין עונה. עד שקרב אליה ממש ושאלה בקול ברור, מה הכנת לאכול היום? ואז הוא שמע אותה אומרת: זו לי הפעם הרביעית שהנני עונה לך: מאכל פלוני הוכן היום... ומדוע לא שמעת את תשובתי עד עתה? או אז נוכח לדעת, כי הוא זה הצריך מכשירים וכלי עזר לשמיעה, ולא אצלה הבעיה כלל וכלל. כך כיוצא בזה לדין, כל חסרון שתמצא בחברך - אינו אלא מחסרונותיך.

לתת כבוד לזולת

והנה, בנוסח 'קדושה' אומרים: 'נקדישך ונעריצך כנועם שיח סוד שרפי קודש'. [ויש אומרים: נקדש את שמך בעולם כשם שמקדישים אותו בשמי מרום]. וכיצד מקדישים אותו שרפי הקודש בשמי מרום? איתא ב'אבות דרבי נתן'

(פי"ב אות ו') וזה לשונו: "שבשעה שפותחין את פיהם ואומרים שיר, זה אומר לחברו: פתח אתה, שאתה גדול ממני. וזה אומר לחברו: פתח אתה שאתה גדול ממני וכו'. ויש אומרים, כתות כתות הן. כת אחת אומרת לחברתה: פתחי את, שאת גדולה ממני, שנאמר (ישעיהו ו, ג): וקרא זה אל זה ואמר". עכ"ל.

ואמרו בעלי המוסר ללמוד מכך, שלא רק שעל כל יחיד ויחיד לתת באהבה רשות זה לזה, אלא גם בין כלל ישראל לשבטיו ולעדותיו השונים, יש לנו לומר לבני כת אחרת: 'את גדולה ממני'.

אבא אומנא דן לכף זכות

מסופר בתלמוד (תענית כא:) על אבא אומנא שהיה נוהג לדון תמיד לכף זכות, גם כשלא היה נראה כך כלל. פעם, שלח אבבי שני תלמידי חכמים לנסותו ולבדוק במעשיו הטובים. התלמידים באו לביתו, אכלו ושתו, ונתן להם מקום ללון, וקיפל תחתיהם תכשיטי צמר לישן עליהם. בבוקר, לקחו האורחים את הבגדים שישנו עליהם, קפלו אותם והביאו אותם לשוק למוכרם. פגשו את אבא אומנא. אמרו לו: מבקשים אנו מכבודו שיאמר לנו כמה הן שוים, ותן לנו מעות תמורתם. בכך רצו לבדוק אם יחשדם כגזלנים, או שיאמר ששוויים הוא פחות מערכם האמיתי. אמר להם: כך וכך הם שוים. שאלוהו: אולי שוים הם יותר? ענה להם: אני קניתי אותם בסכום זה שאמרתי לכם.

לאחר שנוכחו לראות שאדם נאמן הוא, אמרו לו: במה חשדתנו בעת שלקחנו ממך את הבגדים? אמר להם: חשבתני שנודמנה לכם מצות פדיון שבויים, וצריכים אתם למעות, והתביישתם לבקש ממני מעות, ולכן לקחתם את הבגדים. אמרו לו: כל מטרטנו היתה לנסות אותך, ומשעמדת בניסיון, כעת קח בחזרה את הבגדים. אמר להם: איני רוצה לקבלם בחזרה, כי מאותו רגע שלקחתם אמרתי שיהיו לצדקה.

ועבור מעשים אלו, נתנו לו מן השמים שלום בכל יום. כי היתה באה אליו בת קול מן השמים בכל יום, ואומרת לו: שלום עליך.

מעשה פלא על החיוב לדון לכף זכות

אשה אחת הוצרכה לטוס לחוץ לארץ. בהגיעה לשדה התעופה, עשתה את כל הסידורים הטכניים, ונוכחה לראות כי זמן רב עומד לרשותה עד מועד הטיסה. רעבונה היה גדול, והיא פנתה לעבר המזנון כדי לקנות דבר מאכל כל שהוא. ההכשרים במקום לא סיפקו אותה, אך לשמחתה מצאה חבילת ביסקוויטים שיכלה לאכול. היא שמחה את הביסקוויטים בתיקה, ופנתה לעבר פינת ההמתנה כדי לסעוד את ליבה, הניחה את חבילת הביסקוויטים על גבי השולחן, ופנתה לרגע קל כשכולה התרגשות ומתח לקראת הטיסה.

כשחזרה, התיישבה על הספסל, פתחה את חבילת הביסקוויטים, לקחה מתוכה ביסקוויט והחלה לאכול. להפתעתה הרבה ניגש אדם, התיישב על הספסל מולה, לקח ביסקוויט מהחבילה ובלי בקשת רשות החל לאכול. היא לא הגיבה דבר על חוצפתו, ולקחה ביסקוויט שני מהחבילה. גם האורח הבילתי קרוא שממולה, לקח בטבעיות רבה ביסקוויט שני, והמשיך לאכול.

מבוכתה התחלפה בכעס על החוצפן שהתיישב מולה. היא היתה כבר מוותרת על כל החבילה, אך בולמוס הרעב שתקף אותה היה חזק מכדי לוותר על ארוחתה. כאשר לקחה את הביסקוויט השלישי - הוא כמעט נתקע בגרונה בראותה את ה"שותף" שמולה, כיצד אף הוא לוקח ביסקוויט שלישי. כך נמשך הדבר, אחרי כל ביסקוויט שהיא לקחה - לקח גם הוא אחד. הוא ישב ואכל בהנאה, והיא אכלה כשכולה נסערת מחוסר הנימוס של היושב מולה.

כשנשארה הביסקוויט האחרון בחבילה, וראתה את תגובתו של האורח - סערת רגשותיה הגיעה כמעט לשיא. הוא לקח את הביסקוויט, חצה אותו לשניים. נתן לה מחצית, ואת השנייה אכל הוא. "הכנסת האורחים" שנכתבה עליה - מלאה את ליבה רגשות עזים כנגד האורח החצוף והבלתי מנומס, והיא קמה ממקומה ופנתה לעבר המטוס.

כאשר ישבה בכסא מוכנה להמראה - הגיעה סערת רגשותיה לשיא. היא פתחה את התיק שלה כדי להוציא דבר מה, וראתה את חבילת הביסקוויטים שלה מונחת אחר כבוד בראש התיק. הפעם כמובן סערת רגשותיה היתה שונה לגמרי. היא היתה המומה, כשהחלה להבין כי כלל לא הוציאה את חבילת הביסקוויטים מהתיק, ולמעשה היא זו שהיתה אורחת בלתי קרואה, והיא זו שאכלה בחוסר נימוס מחבילת הביסקוויטים של האדם העדין שישב מולה, ולא העיר לה מאומה על רעבתנותה.

הנה כי כן, פרט אחד שהיה חסר לידיעתה - גרם לה לדון אדם חף מפשע לחובה. פרט זה היה - חבילת הביסקוויטים שהיתה מונחת בתיק שלה, בעוד שמרוב התרגשותה ובלבולה חשבה כי הניחה אותה על גבי השולחן.

מעשה בחכמי אשכנז והרמב"ם

כאשר החלה ההתנגדות על ספרו של הרמב"ם "מורה נבוכים", הגיעה השמועה על כך עד אשכנז הרחוקה. לשם הגיעה השמועה, כי הספר מכיל דברי כפירה ח"ו. חכמי אשכנז החליטו לשלוח את ר' מאיר כדי לתהות על קנקנו של הרמב"ם, והוא יצא לדרך.

הרמב"ם קיבלו בסבר פנים יפות, ובמשך שעות למדו בצוותא. אמנם, רבי מאיר ראה כי הרמב"ם מגלה למדנות מופלאה, אך מכיון שהגיע מתוך מחשבה שהרמב"ם אינו כשר ח"ו - חשד בכל מעשיו.

לעת ערב, כאשר הזמינו הרמב"ם לאכול, ראה ר' מאיר לחרדתו הרבה, כי בצלחת יש תבשיל מוזר הדומה לאצבעות אדם. ועל כן אמר לרמב"ם כי אינו חש בטוב, ובשל כך אין הוא יכול לאכול. קרא הרמב"ם למשרתו ואמר לו: פתרוס, גש והבא לאורח יין! התפלא ר' מאיר, הלא 'פתרוס' הוא שם של גוי, ואם יגע ביין - ינסך אותו! על כן התנצל בפני הרמב"ם, כי מחמת תשישותו מהדרך אין הוא מסוגל אפילו לשתות.

כששכב ר' מאיר על מיטתו, שמע את הרמב"ם אומר למשרתו: פתרוס, מחר בבוקר תהרוג את העגל כדי שנוכל לכבד את האורח בבשר רך וטעים! שנתו של ר' מאיר נדדה מעיניו. בליבו החליט כי אין שום ספק כי השמועות שיצאו על הרמב"ם נכונות. הוא אוכל אצבעות אדם, שותה יין נסך, ואף לא מקפיד על שחיטה! הוא ציפה כבר שיאיר השחר, ויוכל לעזוב מהר ככל האפשר את ביתו של הרמב"ם.

בבוקר, חיכה לו הרמב"ם ואמר לו: "ידוע אני כי באת אלי בגלל החשדות שחושדים בי! ידוע לי גם מדוע סרבת לאכול ולשתות, אך דע! כי המאכל שסירבת לאכול - הוא מין ירק הדומה לאצבעות, והוא כשר בתכלית. אמנם למשרתי קוראים פתרוס, אך זהו גם שם יהודי. שכן לאביו של ר' יוסי קראו פתרוס, כמובא בתלמוד ירושלמי (ע"ז פ"ג ה"א)! בנוסף לזאת, ציוויתי עליו להרוג את העגל ולא לשחטו, כי עגל זה נמצא בבטנה של פרה שנשחטה כדין, ועל כן אין צורך לשחטו.

כאשר שמע ר' מאיר את ההסברים האלו, נחה דעתו, והבין כי דן את הרמב"ם לחובה בלי שום הצדקה. אחרי שהסביר לו הרמב"ם את מהותו של הספר מורה נבוכים, והתפלפל עמו בדברי תורה, נפרד ממנו ר' מאיר בידידות ובהתפעלות עמוקה מגדלותו וגאונותו, והביע בפניו צער וחרטה על אשר חשד בו. (אור דניאל).

לדון לכף זכות

היה ערב חיזוק לנשים עם זמרת אומנית. במהלך הערב הזמרת שרה שיר ובמקביל היתה אישה שדיברה עם חברה שלה בלי הפסקה וזה נורא הפריע לשאר הנשים. הזמרת ביקשה 'בבקשה זה מפריע לא לדבר!' והמשיכה לשיר אך אותה אישה המשיכה לדבר כאילו לא העירו לה. כשהסתיים הערב אמרה אותה אישה לחברתה "איזה ערב מרגש ושירים יפים היו..." הזמרת שמעה את מה שאמרה האישה ושאלה "מה יפה? דברת בכל השיר בכלל לא הקשבת?" אותה האישה אמרה לה "לפני שאת מתפרצת עלי בואי ואסביר לך, את שרת את השיר "זוכני לגדל בנים ובני בנים".. וחברה שלי שישבה לידי הבן שלה נפטרה! לכן הייתי חייבת לדבר איתה בשיר הזה כדי להסיח את דעתה שלא תיזכר בבוש שאיבדה ותצטער.." תראו מזה לדון לכף זכות כל יהודי לא משנה מי הוא יש לדון לכף זכות! כמו שכתוב בפרקי אבות: (פ"א מ"ו) "והווי דן את כל האדם לכף זכות" ומי שזוכה לדון לכף זכות דנים אותו בשמיים לכף זכות.

כמו שאתה תשפוט אחרים כך ישפטו אותך לכן כמה צריך להתחזק בקיום המצוות כדי שלא נתבייש למעלה.

"הזכח תזכיה את עמיתך ולא תשא עליו חטא" (יט, יז).

כשיתבונן בחסדי השם - לא יקפיד על חברו

מו"ר רבנו יוסף חיים ע"ה אומר בדרשותיו (בן איש חי דרשות), כי יש כאן רמז של מוסר גדול לאדם - שלא יהיה מקפיד על חברו, וימחל לו על מה שעשה כלפיו. וזה, כאשר יתבונן בעצמו כמה דברים הוא עשה כלפי הבורא יתברך ולא הקפיד עליו, וא"כ גם הוא לא יקפיד על חברו.

ושם הביא מעשה בגנב אחד שנתפס והמלך גזר עליו עונש של תלייה, הגנב הזה בחכמתו בא ואמר למלך: אדוני המלך אני מקבל עלי את העונש, אבל דבר אחד אני רוצה לומר לך - יש לי חכמה נפלאה שרק אני יודע אותה, וחבל שהיא תשכח מהעולם ולא ידעו אותה. אמר לו המלך: הבה ונשמע מהי החכמה. אמר לו הגנב: אני יכול לקחת גרעינים של פירות, ולשים בהם איזו אבקה, ואח"כ כשנוטעים אותם - בתוך חצי שעה יצא אילן עם פירות. אמר לו המלך: וא"כ, תלמד אותנו את החכמה הזאת. ואכן, הביאו לו גרעינים, והוא הביא את האבקה שלו, ואח"כ אמר: אדוני המלך,

אמנם יש תנאי אחד בכדי שהחכמה הזאת תצא לפועל, צריך שהנוטע את הגרעינים יהיה אדם נקי מכל גניבה שבעולם, ואני, כידוע לך, הרי גנבתי הרבה ולכן אני לא ראוי לזה, אך אולי אחד השרים הנמצאים כאן יטע את האילן. פנה המלך ואמר למשנה למלך שהיה שם, שיתכבד לנטוע את האילן. אמר לו המשנה למלך: כשהייתי נער צעיר, הייתי מסדר בבית לאבא את ההוצאות, ופעמים שלקחתי ממנו יותר כסף מההוצאות, ולכן אני חושש שזה יגרום שהסגולה הזאת לא תצליח על ידי. אמר הגנב לשר האוצר שהיה שם: אולי אתה טיטע לנו את האילן? אמר לו השר: מאחר ואני ממונה על כל האוצרות של המלך, אני חושש אולי פעם היתה לי טעות בחשבון, ולכן לא אוכל לעשות את הדבר.

אמר הגנב למלך: א"כ, בוודאי המלך בעצמו ראוי הוא לנטוע את האילן. אמר לו המלך: אני זוכר, כי פעם כשהייתי ילד, ראיתי אצל אבא שלי איזו שרשרת יפה וגנבתי אותה, וא"כ אני לא יכול לנטוע. אמר לו הגנב: אדוני המלך! הנה תראה איך שאין כאן מי שנקי מגניבה, וא"כ למה אתה גוזר דוקא עלי עונש כ"כ חמור?! אמנם נכון שגנבתי, אבל לא היתה לי ברירה, כי הייתי מאד רעב ולא היה לי כסף לקנות אוכל, ובלית ברירה יצאתי לגנוב. המלך שהבין את החכמה של הגנב הזה, קבל את הטענה שלו ופטר אותו.

והנה, כשאדם כועס על השני במה שעשה לו ורוצה להוכיח אותו, דבר ראשון, יראה להוכיח את עצמו על מה שהוא ג"כ לא נקי כלפי הקב"ה, ואח"כ יוכל להוכיח את האחרים. וזהו הכפילות: "הוכח תוכיח את עמיתך, ולא תשא עליו חטא" - שאם תוכיח את עצמך קודם, אז לא תשא חטא על השני - כי בוודאי תמחל לו.

"הוֹכַח תּוֹכִיחַ אֶת עַמִּיתְךָ וְלֹא תִשָּׂא עָלָיו חַטָּא" (יט, יז).

דיני התוכחה

הוכח תוכיח, אפילו הרב לתלמיד והתלמיד לרב, ומניין אם הוכחתו אפילו ארבע וחמש פעמים חוזר והוכח תלמוד לומר הוכח תוכיח, יכול אם מוכיחו פניו משתנות תלמוד לומר ולא תשא עליו חטא, זו אזהרה שלא להלבין פניו וכל המלבין פני חברו ברבים אין לו חלק לעולם הבא, לפיכך כשיוכיח את חברו צריך להוכיחו בינו לבין עצמו בנחת ובלשון רכה ולא יכלימונו אם קבל ממנו מוטב ואם לאו יוכיחו פעם שניה ושלישית וכן תמיד חייב להוכיחו עד שיכנו החוטא ויאמר איני שומע לך. (ספרא קדושים ד').

כיצד ניתן להוכיח מאה פעמים

אמרו בגמרא (בבא מציעא לא.): הוכח, אפילו מאה פעמים. והקשה הגאון רבי אליהו דושניצר זצ"ל בספרו נחלת אליהו (מאמרים הערות אות י"ב עמוד שע"ז), והלא שנינו (יבמות סה:), כי כשם שמצוה לומר דבר הנשמע - כך מצוה שלא לומר דבר שאינו נשמע. ואם כן, אחרי שהוחזק האדם שלאחר כמה פעמים אינו שומע, א"כ כבר יש מצוה שלא לומר לו שוב?

ומת'רץ בשם הרש"ל, לחלק בין מי שמקבל תוכחה ורק אחר כך אינו מקיימה, לבין מי שאינו מוכן לקבל תוכחה כלל. שכן, המצוה להוכיח אפילו מאה פעמים - נאמרת כאשר הלה מקבל את התוכחה אלא שאינו מקיימה, וממנו אין להרפות אלא להמשיך ולהוכיחו. אמנם, אם אינו מוכן לקבל תוכחה אפילו בפעם ראשונה - אין להוכיחו יותר.

מעתה ניחזי. אין ספק שאדם שבשעה שמוכיחים אותו הוא מקבל את הדברים ואחר כך אינו מקיימם הינו אדם שפל. על כגון דא נאמר (ישעיה כט, יג) "בפיו ובשפתיו כבדוני ולבו רחק ממני". שיפלות גדולה מזו היא כאשר התוכחה חוזרת ונשנית עד מאת פעמים ועדיין אין היא מתקבלת. אך כל זה אינו מגיע עדיין לאפס קצה של שיפלותו של מי שאינו מקבל תוכחה מיד בפעם הראשונה, בשעת התוכחה. הוא, כאמור, אינו בסוג השומעים כלל.

הפער שבין מי ששומע למי שאינו שומע מוגדר היטב בדברי רבינו יונה ז"ל על הפסוק (משלי טו, י): "מוסר רע לעוזב אורח ושונא תוכחת ימות". עוזב אורח, זהו אדם שעבר עבירה. אותו יוכיחו וייסרו עד אשר ישוב מדרכו. לעומת זאת - ממשיך הפסוק ואומר - מי ששונא תוכחת, אין לו תקנה אלא מיתה. כי אין רפואה למחלתו האנושה - לטבעו הרע. עד כאן דברי רבינו יונה זצ"ל.

רואים אנו מה גדול ההפרש בין המדרגה הנמוכה ביותר של מקבל תוכחה. לבין דרגתו של זה שאינו מקבל תוכחה כלל. הראשון - יחובר אל החיים, ויש אף חיוב להוכיחו עד הכאה או נזיפה. השני - בין מתים משכנו ובקהל רפאים ינוח.

ומכאן נלמד על ההבדל שבין המדרגה הגדולה לבין הקטנה באהבת התוכחה. נעלה מזה, מי ששומע ומקבל תוכחה וגם מקיימה. עולה על כולם - מי שאוהב ומחפש מוכיח. וכמו שאמרו חז"ל (תמיד כח.): "תניא רבי אומר איזו

היא דרך ישרה שיבור לו האדם - יאהב את התוכחות. שכל זמן שתוכחות בעולם נחת רוח באה לעולם, טובה וברכה באין לעולם ורעה מסתלקת מן העולם, שנאמר (משלי כד, כה) "ולמוכיחים ינעם ועליהם תבא ברכת טוב".

מזה יש להקיש, מסיים ר' אליהו, לכל התורה ולהבחין בהבדלים הדקים כחוט השערה בין מעלה למעלה. ובספר ילקוט לקח טוב (עמוד קפ"ד) מביא על דרכו בתוכחה לתלמידיו בשם אחד התלמידים: תלמידי ישיבת לומז'א בפתח תקוה, אשר למדו בתקופה בה שימש רבי אליהו זצ"ל בישיבה, זוכרים כיצד היה פונה לתלמידיו בישיבה ומוכיחם על דברים שדרשו תיקון. כשחוט של חסד משוך עליו ועם חיוך על פניו, הוא פונה בלשון רכה לתלמיד, ומוכיחו בתקיפות מהולה ברוך אמהי.

זאת ועוד, הוא לא היה נפרד מהתלמיד, מבלי שהיה אומר לו: סלח לי. והיה מוסיף ואומר: בוא ואסביר לך למה אני מבקש סליחתך, הלא ידוע מה שהורו חז"ל כשם שמצוה לומר דבר הנשמע, כך מצוה שלא לומר דבר שאינו נשמע, שנאמר (משלי ט, ח): אל תוכח לץ פן ישנאך הוכח לחכם ויאהבך. ועל כן, אם הנך נמנה עם אלו המוכנים לקבל דברי תוכחה - נחא. אולם, אם נמנה אתה ח"ו עם אלה שאינם מוכנים לקבל תוכחה, הרי לא רק שלא קיימתי כל מצוה, אלא אף גרמתי לך עגמת נפש בלבד, ועל כך אני מבקש סליחה.

כאשר זכית לשמוע דברי תוכחה כאלה יוצאים מפי כהן גדול כרבי אליהו, הרי חשת בחוש את דברי רב הונא (ברכות ו:), כל אדם שיש בו יראת שמים דבריו נשמעים, שנאמר (קהלת יב, יג): סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם. ומפרש בעל התורה תמימה (קהלת יב, אות צו) כי על פי רוב, סיבת הדבר שאין דבריו של אדם נשמעים, הוא מפני שחושדים אותו בנטייה ובפנייה עצמית. מה שאין כן, מי שהוא ירא את ה' באמת, הוא בודאי אומר מה שאומר בתמימות כמו שהוא, וא"כ שוב אין לחשוד בו, ולכן דבריו נשמעים.

"הוֹכַח תּוֹכִיחַ אֶת עַמִּיתְךָ וְלֹא תִשָּׂא עָלָיו חֲטָא" (יט, יז).

אם תוכיח - תגלה שהוא לא חטא

פעמים רבות מתרשל אדם מלהוכיח את זולתו, ופוטר עצמו ב'שב ואל תעשה עדיף'. אולם לפי פרושו המפתיע של האבן עזרא, הפסוק "ולא תשא עליו חטא" - מתרה במוכיח, שאם ימנע מלהוכיח, יתכן שישא בעבורו חטא על שחושדו חנם ושונאו חנם. פעמים רבות כשמוכיחים את הזולת, מגלים שהחשד היה לשוא, ולכן אדרבא, "הוכח תוכיח את עמיתך", ברר ולבן אתו את הנושא אם הוא באמת עשה עול.

על כך ששיחה פשוטה יכולה לחסוך נהרות של שנאה, כעס, צער ומרירות, נביא את הסיפור הבא:

יהודי חרדי צעד ברחוב ז'בוטינסקי המחבר בין בני ברק לרמת גן, והנה צדה את עינו מודעה קטנה בלוח מודעות, המבקשת בדחיפות את עזרת הציבור בתרומת מח עצם לחולה שלא נמצא לו עדיין תורם מתאים.

כמי שגדל בבית של חסד ונתינה, הדברים נגעו ללבו, והוא מיהר לבצע בדיקת התאמה. כעבור ימים אחדים הודיעו לו, כי מבין כל האנשים שנבדקו, הוא היחיד שנמצא מתאים להתרמה.

ניגש אפוא אל הרופא המטפל, ובקש לפגוש את החולה. הפגישה היתה ארוכה ועמוקה. הוא ישב לצד אדם לא דתי הזקוק לתרומתו על מנת להמשיך את חייו, והתפתחה ביניהם שיחה ממושכת על המחלה, על משמעות החיים, ועל היהדות. בשיחה נקשרו השנים זה לזה בלב ובנפש.

כששב לביתו, סיפר התורם בשמחה לאביו כי הוא עומד לזכות להציל חיים של יהודי בתרומת מח עצם. האב הקשיב לכל מילה, והתעניין מאיזו משפחה מגיע הנתרם.

וכאן מגיע סיפורינו לתפנית המפתיעה הראשונה. בו ברגע ששמע האב את שם המשפחה של החולה, אזל הדם מפניו, והוא זעק מעומק לבו: "בשום פנים ואופן לא! אני אוסר עליך לתרום!"

הבן נבהל מאד מתגובת אביו, וניסה לומר: "אבל אבא, זה פקוח נפש!" אך האב המשיך בשלו בתוקף בלתי מוסבר: "אתה לא תורם לו!"

הבן לא הבין מה קרה פתאום לאביו, שתמיד הכירו כראש וראשון לכל דבר שבחסד, וכאן הרי לא מדובר בסתם חסד, אלא בהצלת חיים של ממש...

הוא נגש לרבו של אביו, וביקש ממנו שיואיל להגיע לביתם, וינסה לדבר על לבו של האב. גלגל עמו הרב בשיחה, ולאט לאט האב התרכך, והסכים לפתוח את סגור לבו שהיה נעול שנים רבות.

"כפי שאתם יודעים אני ניצול שואה..." פתח את סיפורו המצמרר, "במחנה העבודה עברו עלינו הימים בעבודה מייגעת ומעט מזון. הדבר היחיד שנתן לי תקווה בימים קשים אלו, היה בני הקטן שהוחבא על ידי בין קורות העץ שבתקרת החדר. דרי החדר האחרים עזרו לי לשמור עליו, ומדי לילה היינו מסייעים לו לרדת, והוא היה הולך 'לגנוב' אוכל מהגרמנים ימ"ש, על מנת שנוכל להתקיים.

במחנה בו שהינו, היה יהודי שהיה מומחה לבניית פצצות מלחמה, ולפיכך ניתן לו תפקיד די מכובד על ידי הגרמנים. גם שני שומרים גרמנים הועמדו לרשותו, איתם נהג להסתובב במחנה.

יום אחד, נכנס אותו יהודי לצריפנו, ולחרדת ליבי החל להקיש במקלו על הקירות. הבנתי שהתגלתה העובדה כי מחביא אני את בני בחדר, וכעת נשלח הוא לבדוק היכן החלל בו הילד מסתתר.

לבי הלם כפטיש שעה שמקלו דפק סביב סביב. משלא מצא את מבוקשו, החל לנקוש על קורות העץ שבתקרת החדר. לא עבר זמן רב והמחבוא התגלה. עקב דפיקותיו נפלו כמה קורות, ואיתן נפל גם בני האהוב. יחד איתו, צנח גם לבי בקרבי, והייתי כהלום רעם. הכל התרחש מהר מאוד. הוא תפס את בני בחוזקה, וגרר אותו החוצה. רציתי לצעוק, לרוץ, לעשות משהו. אולם אז החרידו את הצריף שתי יריות, שתי יריות שפילחו את לבי לנצח...

"אחרי המלחמה, עלה אותו צורר לארץ וקיבל תפקיד חשוב במדינה. כשאני שומע עליו מדי פעם בתקשורת, דמי עולה לראשי, ולבי ממאן לסלוח ולשכוח".

"יודעים אתם מיהו אותו רוצח?" עצר האב ופנה לנוכחים, "הוא לא אחר מאשר אביו של החולה הזקוק לתרומת מח עצם".

האב הישיר מבט נוקב ומלא דמע אל הרב, וזעק מנהמת ליבו: "כעת יאמר לי כבודו, איככה אוכל לסלוח?! איני יכול להעלות על הדעת שבני יציל את בנו של מי שרצח בדם קר את בני!..." סיים כשאגרופו מונח על השולחן בחזקה, ושב לשתיקתו.

הרב מחה את דמעותיו לשמע סיפורו הכואב, ואחר כמה רגעים של שתיקה, ניסה בכל זאת לרכך: "מבין אני לליבך, אבל תסכים איתי שהבן אינו אשם בחטאי אביו! ובכלל, אף פעם אי אפשר לדעת מה היה שם באמת, ואולי הגרמנים כפו עליו לעשות זאת... יהודים מאמינים אנו, ולא ניתנה הרשות לנקום... הייתי מציע לנסות לשמוע ממנו את הצד שלו לסיפור..."

לאחר הפצרות ושכנועים רבים מצד הרב, נתן האב סוף סוף את הסכמתו להיפגש עם האיש שנחשב בעיניו כ'שטן'. הם הגיעו לפתח ביתו, וכשנפגשו עיניהם, האב הנסער כמעט והתמוטט. מבט העיניים של האיש הזה, החזיר לו באחת את כל המאורע הנורא שעבר עליו בגינו.

גם על פניו של המארח ניכרה התרגשות והפתעה רבה. הוא זיהה מיד במי מדובר. לאחר ברכת שלום, הוא הזמינם לשבת ומזג להם שתיה.

"אתה בודאי כועס עלי שנים רבות..." פתח בעל הבית בזהירות, "כל חיי ייחלתי לרגע בו אמצא אותך, כדי שתדע את האמת, ומשמים זימנו את הרגע הזה עכשיו".

האיש שאף נשימה עמוקה, והמשיך: "באותו יום נורא, ציוו הגרמנים להרוג את כל יושבי החדר בו דרת, מאחר וגילו כי החבאתם ילד ש'גנוב' להם מזון.

"מששמעתי זאת, שכנעתי אותם שאלך ואהרוג רק את הילד, וזאת בכדי להציל אתכם. מובן שלא הייתי מסוגל להרוג ילד יהודי טהור חף מפשע, אבל השומרים הגרמנים היו לידי. חיסלתי אותם בשתי יריות, והברחתי מיד את הילד למנוח הקרוב. אלו היו היריות ששמעתי... לאחר זמן התגלה לגרמנים שבגדתי בהם, אך הם היו זקוקים לידיע שלי בבניית פצצות, את נקמתם לקחו בכך שהזיקו לי באופן שלא אוכל יותר להביא ילדים לעולם".

מבע כאוב חלף על פני האיש, שהתגלה לפתע כשליח ההשגחה העליונה, אך הוא לא סיים עדיין: "כשהסתיימה המלחמה, ידעתי שאין לי סיכוי להביא ילדים לעולם. ולכן הלכתי למנוח ובקשתי את הילד שהשארתי שם. הם החזירו לי אותו, ואני גידלתי אותו כל השנים בחום ובאהבה.

"חיפשתי אחריו רבות..." מבט אמיתי ורך נשקף מעיני המציל לאב ההמום, "לא מצאתי אותך, כי כפי שאני מבין כעת שינית את שמך, ולכן אימצתי את הילד, בחושבי שלא חזרת משם. הילד שלי, שזקוק להשתלת מח,

הוא בעצם הילד שלך!!! וזו גם הסיבה שרק בנך נמצא מתאים להשתלה..."

בכי סוער שטף את פניהם. האב האמיתי והאב המאמץ קמו והתחבקו ממושכות, והסוף הטוב לא איחר להגיע. (אוצרתינו).

”וְאַהֲבַת לְרֵעֵךְ כָּמוֹךְ אָנִי ה'” (יט, יח).

הבט ב"תפל" לרעך

מובא במדרש (פליאה): "ואהבת לרעך - הטפל לרעך". בפשטות, דברי המדרש הם חסרי פשר. **פנינה** מופלאה על כך, מובאת בשם האדמו"ר ה'שר שלום' מבעלזא זצ"ל: המדרש התקשה בהבנת האות ל' בציווי "ואהבת לרעך כמוך", שלכאורה, די היה לומר "ואהבת רעך כמוך"? ומכאן מרבה המדרש: 'לרעך - הטפל לרעך'. ועדיין עלינו להבין, מה פשרו של ריבוי זה, ומה משמעותו הלכה למעשה?

אלא, הפסוק (משלי כז, יט) אומר: "כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם". ולכאורה, אם רצה החכם מכל אדם להמחיש לנו מהו מ'לב ללב' - יכול היה לנקוט במידה מבוררת יותר, כגון של מראה מלוטשת, שהמסתכל בה רואה את עצמו, כאשר הפנים שהוא מראה למראה - ניבטים אליו בדיוק נמרץ ממנה אליו, ומדוע העדיף שלמה המלך להמחיש זאת ע"י המים?

אך זאת עלינו לדעת: הרוצה לאהוב את חברו באהבה אמיתית - מוכרח הוא להשפיל ולהכניע את עצמו כלפי חברו, כי אם יחזיק את עצמו ככליל המעלות ביחס לחברו - יקשה עליו לאהוב באמת את חברו. כזה הוא טבע האדם. והנה, כאשר האדם מסתכל במראה, יכול היה לעמוד בקומה זקופה ולראות בה את עצמו. אך לעומת זאת, המבקש לראות את דמותו משתקפת במים - מוכרח הוא להשפיל את עצמו ולכרוע כנגד המים, ורק כך יוכל לחזות בדמותו בתוך המים.

ואם כן, אמר שלמה המלך: "כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם". כשם שאדם הרוצה לראות את פניו במים, מוכרח הוא לכופף את קומתו - כן לב האדם לאדם, שאם ירצה לאהוב את חברו בלב שלם, מוכרח הוא להכניע ולהשפיל את עצמו כנגד חברו!

והרבי ה'שר שלום', מסיים בדבר פלא שיתגלה למתבונן בפסוק שלפנינו: הנה, האותיות שאחרי המילה 'רעך' הן: שפל. אחר הר' - ש', אחר הע' - פ', אחר הכ' - ל', הוי אומר, כי זו התכונה הנדרשת למי שרוצה לקיים את הציווי של "ואהבת לרעך כמוך"!

כמה נפלא לפי זה, כוונת המדרש: התורה הקדושה רומזת לעצה נפלאה בדרך לקיום הציווי "ואהבת לרעך כמוך", והיא: 'את הטפל לרעך', דהיינו: הבט באותיות ה'טפלות' ל'רעך', ותקבל את המילה 'שפל', ללמדך שאם תשפיל ותכניע את עצמך כנגד רעך - אז תוכל לאהוב אותו!

שיאהב את אשתו כגופו

מורנו הרב חיים ויטאל זצוק"ל, בספר הליקוטים (פר' עקב פ"ח) כתב, שכל עיקר כוונת הנישואין אינה באה כי אם בכדי לקיים בה מצוה זו של "ואהבת לרעך כמוך", שיאהב את אשתו כגופו. שכן זה קשה ביותר לאהוב כל איש מישראל "כמוך". ולכן צריך להתחיל את המצוה באנשי ביתו הקרובים אליו, כדי שיתרגל בדבר - שלא לאהוב רק את עצמו, עי"ש.

מעשה נפלא להבין הפסוק ואהבת לרעך כמוך

פעם היה גביר אמיד שאשתו נסעה למדינה רחוקה, לצורך טיפולים רפואיים יקרים ביותר. היא אמנם הצטיידה בסכום כסף גדול, אבל לאחר כמה שבועות התברר לה שהכסף לא מספיק כלל ואינו עונה על הדרישות. בנוסף לכך, התפתחו גם כמה טיפולים רפואיים נוספים שנתגלה שהיא צריכה להם. ובסך הכל, היא היתה זקוקה בדחיפות לסכום נוסף של כחמישים אלף רובל, שהיה הון עתק בימים ההם.

ישבה האשה וכתבה איגרת לבעלה על מצבה הדחוק, וביקשה ממנו לשלוח תיכף את הסכום הגדול, כדי שיספיק לכל הוצאותיה שם.

בימים ההם - בטרם עידן 'המחאות דואר' והעברות כספי מט"ח בבנקים בינלאומיים, כרטיסי ויזה וישראכרט, וכל כיוצא באלו - לא היה ענין העברת הכסף למדינה אחרת מן הקלות כלל. מתחילה היה צריך להמתין עד שיימצא 'תייר' עובר אורח הנוסע לאותה מדינה. המתנה זו עצמה לקחה זמן רב, שכן מעט מאוד היו הנוסעים ממדינה למדינה,

ובפרט למדינות הרחוקות יותר, בהתחשב בתנאים הקשים והסבוכים של נסיעות ימי הביניים... הרי, שמלבד כמה טיילים האוהבים להחזיק במקל הנדודים, לא נמצאו הרבה אנשים שיחפצו לצאת למסעות שכאלו.

לאחר שכבר נמצא אדם הנוסע לאותה מדינה, שוב צריך לברר היטב את מידת מהימנותו של האיש, אם ניתן לסמוך עליו. לא אחת, נפלו עסקים שכאלו בידי שלוחים מתחזים, שלקחו את כל הממון לכיסם, וברחו ונעלמו כמי שבלעה אותם האדמה.

ומשכבר נמצא האיש הנאמן, אשר יהיה מוכן ליטול על עצמו את האחריות להעברת הכספים, היה זה האחרון גובה בשכרו סכום הגון ומפולפל, ומוריד לעצמו נתח הגון באחוזים גדולים מן המשלוח, מחמת גודל האחריות והעול הכבד שבמלאכה.

משקיבל העשיר דגן את המכתב לידי, החל מיד בחיפושים קדחתניים אחר שליח נאמן הנוסע לאותה מדינה רחוקה, שיהיה מוכן להעביר סכום עצום כזה של חמישים אלף רובל. לאחר שבירר וחיפש הדק היטב, עלה בידו בסייעתא דשמיא למצוא שליח נאמן ידוע ומקובל, הנוסע בדיוק לאותה מדינה. הוא נפגש עימו וביקשו להירתם למלאכת בלדרות זו, ולהעביר מיידית את הכסף לאשתו שמעבר לים.

השליח הסכים עקרונית ליטול עימו את משלוח הכסף באחריות מלאה, אבל בעיה לא קטנה צצה לפני גישתם לחתימת החוזה. כאשר שמע השליח את השכר שמציע הגביר עבור הטרחה, לא הסכים לכך בשום אופן - הוא היה ידוע כבלדר יקרן ביותר! הוא ניצל כמובן את העובדה שקשה מאוד למצוא בלדרים אחראיים בתחום זה, ושהאנשים לחוצים ביותר להעברת הכסף מיידית, והרשה לעצמו להעלות את מחיר נתח האחוזים שיוריד לעצמו עבור העסקה. גם לאחר שהעלה הגביר את השכר עד לאלף רובל, עדיין טען האיש, שהאחריות והעול הכבד שבשמירת סכום עצום שכזה בדרכים - שווים יותר מזה. וככל שניסה הגביר לשדלו, ולהעלות את שכרו יותר ויותר, הוא עדיין התעקש שאין זה משתלם לו...

כשראה העשיר שאינם מסתדרים על המחיר, הציע לו לפתע הצעה נפלאה ומיוחדת, קח אפוא את מעטפת הכסף בידך, ותן לה לאשתי מתוכה כמה שתמצא!!! - ליותר מזה כבר לא היה השליח יכול לצפות, וכמובן סגר עימו על אתר את העסקה. הגביר ערך עימו שטר מפורש, חוזה כתוב וחתום, בו נאמר מפורשות, שהגביר שולח בזאת מעטפה של חמישים אלף רובל ביד שליח זה, והשליח ייתן מתוכו לאשה כמה שהוא רוצה!

השליח שמח מאד על המציאה העסקית הגדולה שנפלה בחלקו, הוא הגיע במהרה אל אותה מדינה, ולפי הכתובת שהיתה בידו מצא את האשה, פתח בפניה את המעטפה, והראה לה את החוזה הכתוב וחתום בידי בעלה, שבו נאמר מפורשות, שיתן לה מתוך המעטפה איזה סכום שירצה. אם כן אפוא, מודיע השליח לאשה בדרמטיות, אני רוצה לעצמי ארבעים ושמונה אלף רובל! ולך אתן אלפיים רובל בלבד...

האשה נדהמה והתבלבלה לגמרי, מה קורה כאן? כיצד זה יכול להיות? הרי היא זקוקה נואשות לסכום הגדול של הכסף! כיצד זה השאיר בעלה הפיקח ביד השליח הברנש הזה את החלטת גובה סכום האחוזים שיעביר לה? לא ידעה האשה את נפשה, והזמינה את השליח לבוא עימה לדין תורה אצל רב העיר. השליח הסכים לגשת לדין תורה, בהיותו סמוך ובטוח בחפותו ובזכותו. הוא הופיע בחדר בית הדין שבביתו של הרב בצעדים בטוחים ושלווים, הוציא מחיקו את שטר החוזה כתוב וחתום בידי הבעל, והניחו על גבי השולחן.

לאחר שנבדקה כשרותו של השטר ונאמנותו של האיש, ונמצא הכל תקין, ואכן כך כתב הבעל מפורש בשטר שחור על גבי לבן: "תן לה כמה שאתה רוצה".

החידה היתה כאן סתומה ביותר, מדוע יעשה איש חכם שטות שכזו, להשאיר את החלטת גובה סכום הנתנה בידי השליח, הרי ברור שייקח את הרוב המכריע לעצמו... מה מסתתר כאן מאחורי סיפור זה? ומה פשר השטר המשונה הזה?

לאחר שלא מצאו הרב והדיינים שום מענה לחידה הסתומה שלפניהם, ביקש הרב להשאיר אצלו את החוזה ומעטפת הכסף, כדי לעיין בדין סבוך זה, ולחזור אליו למחרת, ואז יפסוק להם משפט דין אמת.

למחרת, כאשר חזרו הצדדים אל בית הדין, כדי לשמוע את פסק הדין. שאל הרב שוב את השליח: כמה אתה רוצה בדיוק? ענה השליח: ארבעים ושמונה אלף רובלים! ואת השאר - אלפיים רובל - אתן לאשה!

פסק לו הרב בחיך מנצח: הוצא נא אפוא סכום זה שאתה רוצה בו, ארבעים ושמונה אלפים טבין ותקילין, ותן לאשה! הלא כך כתב הבעל במפורש בשטר שלפנינו: "תן לה כמה שאתה רוצה". כלומר אותו סכום שאתה בעצמך רוצה בו, זה הסכום שעליך לתת לאשה!!!

מוסר ההשכל הנלמד מכאן הוא: צורת הקיום הנכונה של מצות "ואהבת לרעך כמוך" הוא: תן לשני את מה שאתה רוצה וחפץ לעצמך. (להתעדן באהבתך).

דעלך סני - לחברך לא תעביד

כתב הרמב"ם (פ"ו מהל' דעות ה"ג) מצוה על כל אדם, לאהוב את כל אחד ואחד מישראל כגופו. שנאמר: "ואהבת לרעך כמוך". לפיכך, צריך לספר בשבחיו, ולחוס על ממונו כאשר הוא חס על ממון עצמו. ורוצה בכבוד עצמו. והמתכבד בקלון חברו, אין לו חלק לעולם הבא.

מין רבי יהודה צדקה זצ"ל, בספרו "קול יהודה" - הביא את דברי הרב "ערבי נחל" על הפסוק ואהבת לרעך כמוך, כי לכאורה לא יתכן לבאר את הפסוק כפשוטו, כי כיצד יאהב האדם את זולתו כמו שאוהב את עצמו? ולכן, כתב התרגום לבאר: דמאן את סני לך, לא תעביד ליה. כלומר, על דרך השלילה: מה שאתה לא רוצה שיעשו לך, לא תעשה לחברך. כל אחד רוצה שלא ירמוהו במסחר, בעבודה ובכל דבר. ולכן, גם הוא לא ירמה את חברו ולא יבזהו, ולא ידבר עליו לשון הרע, כשם שלא רוצה שידברו עליו.

והנה, בגמרא שבת (לא). אמרו: מעשה בנכרי אחד שבא לפני שמאי, אמר לו: גירני על מנת שתלמדני כל התורה כולה כשאני עומד על רגל אחת. דחפו באמת הבנין שבידו. בא לפני הלל, גיריה. אמר לו: דעלך סני לחברך לא תעביד - זו היא כל התורה כולה, ואידך - פירושה הוא, זיל גמור.

ופירש רש"י: דעלך סני לחברך לא תעביד, ריעך וריע אביך אל תעזוב (משלי כו, י) - זה הקב"ה. אל תעבור על דבריו, שהרי עליך שנאו שיעבור חברך על דבריך. לשון אחר: חברך ממש, כגון גולה, גניבה, ניאוף, ורוב המצוות.

והמהרש"א שם כתב: והיינו דכתיב בתורה: ואהבת לרעך כמוך. ויש לעיין בזה, כי הגם שאמר לו בלשון תרגום, שכן היה לשונם אז בירושלים. מכל מקום, למה שינה לומר לו בלשון שלילה: דעלך סני. והרי התרגום מלשון הפסוק היה לו לומר: ותרחמיה לחברך כוותך - כתרגום אונקלוס. ויש לומר, כי היה משתמע לו שהפסוק לא מדבר אלא באופן זה, שכן הוא מדבר על הלאו הסמוך לו: לא תקום ולא תטור, ועל זה אמר: ואהבת לרעך כמוך. שלא תעשה לו רעה מכל מה ששנאו עליך, אבל לגבי לעשות לו טובה לא קאמר ואהבת, שהרי אמרו: חייך קודמין לחיי אחיך. ע"כ.

והרב עץ יוסף בפירושו על "עין יעקב" (שם) כתב: עיין רש"י, לחברך לא תעביד, כגון גולה גנבה ניאוף. והקשה בספר איי הים (עדל, שבת לא אות יט), כי לפירוש זה - אין שאר דברי תורה פירושה להא מילתא? ולבי אומר לי, שמה שכתב רש"י כגון גולה גנבה וניאוף ורוב המצוות, אין זה פירוש על לחברך לא תעביד, אלא הוא פירוש על "ואידך", שהוא כגון גולה גנבה ורוב המצוות.

והרב "ענף יוסף" שם כתב: והוא תמוה, האי גברא דבעי להתגייר ולחסות בצל השכינה, מה ראה לשטות זו לבקש ללמוד כל התורה על רגל אחת? ולא דבר ריק הוא. וגם מה שאמר לו הלל: ואידך זיל גמור, אם כן עדיין לא נתקיים התנאי?

אלא הביאור הוא, שהרי אין יכולת לאחד שיקיים כל התרי"ג מצוות, אם לא שכל אחד נהנה משל חברו, כלומר, שכאשר יש אהבה ביניהם, אזי המצוות שלהם שייכים אחד לשני, וכך יכול כל אחד לקיים כל המצוות. ועוד יש תקנה, שכל העוסק בפרשת עולה כאילו וכו', ואם כן את כל המצוות יכול לקיים על ידי שעוסק בהלכה של אותה מצוה. וכן, יכול לקיים על ידי גלגול.

וזהו שביקש הגר "למדני כל התורה על רגל אחת", רוצה לומר בפעם אחת, שלא יצטרך לסבול גלגול. ואמר לו שיעשה כן, ע"י ואהבת לרעך כמוך, כי כיון שיש אהבה בינו ובין ישראל - נחשב כגוף אחד בקיום המצוות.

והרב עין יעקב כתב: ולא רצה ללמוד עמו ואהבת לרעך כמוך, שזה הוא שורש של גמילות חסדים, והם אינם גומלי חסדים וימנע מלגייר בשביל זה.

וכיוצא בזה תירץ הרב הגאון רבי יוסף שאול נתנון בעל "השואל ומשיב" בספרו "דברי שאול" על התורה: שמעתני מחברת חסידי קאצק, ומטו בה משמו של הרה"ק בעל החידושי הרי"ם זי"ע: גוי לא מסוגל להבין דרגת "ואהבת

לרעך כמוך" על דרך החיוב, מדריגה זו היא יותר מדאי בשבילו, הוא יכול להבין שלא לצער ולעשות רע לשני, זה עוד נתפס בשכלו...

ואילו הרה"ק בעל הבית ישראל מגור זי"ע תירץ בפשטות על שאלת המהרש"א, שהרי אמרו בגמרא חגיגה (יג.), שאסור ללמד לגוי תורה, לפיכך תרגמו לו את הכתוב בארמית.

ועתה נשוב להמשך דברי מו"ר בעל הקול יהודה: ועוד הזכיר הרב ערבי נחל, שהפילוסוף אפלטון אמר, שגדר האהבה לא יתכן אלא בדבר הפכי, כגון הארץ צמאה למים, כל טיפת מים מתקבלת באהבה בארץ. וכן כל דבר הפכי. אמנם, אריסטו לעג עליו ואמר: לזה לא יקרא אהבה, כי מה שהארץ מקבלת את המים באהבה, אין זה מחמת שאוהבת את המים, אלא מחמת שאוהבת את עצמה. אמנם, עיקר האהבה האמיתית, שהאדם יאהב את חברו הדומה לו, שלא משיג ממנו שום תועלת ולא זקוק לו, ובכל זאת אוהבו, זהו גדר האהבה האמיתית. ובה ביארו ואהבת לרעך כמוך, כלומר, רעך הדומה לך כמוך ואתה אוהבו - זוהי אהבה אמיתית.

להרגיש את הזולת כבשר מבשרו

מצווה קצרה זו - "ואהבת לרעך כמוך", מקפלת בתוכה את כל תורתנו הקדושה. וכפי שקבע התנא רבי עקיבא ואמר: "זה כלל גדול בתורה". ואף הלל הזקן, כשבא לפניו אותו גוי וביקשו שילמדו את כל התורה כולה על רגל אחת, ענה לו הלל: "דעלך סני לחברך לא תעביד - זו כל התורה ואידך זיל גמור" [מה ששנוא עליך, לחברך לא תעשה, זאת כל התורה]. ההזדהות העמוקה והאהבה העצומה שיש לחוש כלפי כל אחד ואחד מישראל, מודגשת במילה **כמוך**. על האדם מוטלת החובה לחוש ולהרגיש את הזולת, כעצם מעצמו ובשר מבשרו.

ואמר רבי שניאור זלמן מלאדי, כי אהבת ישראל גדולה מאהבת ה'. שכן מי שאוהב יהודי, אוהב את מי שהקב"ה אוהב, ככתוב (מלאכי א, ב): "אהבתי אתכם אמר ה'". ולאהוב את מי שהאהוב אוהב, הרי זה גדול יותר מאשר אהבת האהוב עצמו...

לאהוב גם את מי שעושה לך רעה

כתבו המפרשים על הכתוב שבפרשתנו: "ואהבת לרעך", מדוע נקטו לשון 'רעך', ולא 'ידידך', או 'חברך'? אלא, כאשר הידיד מייטיב - אין בזה כל חידוש שהוא אוהב אותו, ומתי מתקיים 'אהבתך'? כשהוא 'רעך' - כלומר, הוא איש הרע, הממרר את חייך ואת שלווה נפשך מבואו ועד צאתו. וכל כך למה? כי אני ה'. כמו שעיקר מעלת האמונה והדביקות בבורא ברוך הוא, היא דווקא בזמני ההסתר, כשאנו רואה את הנהגת הטוב עמו. שהרי בעת הארת פנים וגילוי אהבה, אין כל-כך רבותא להאמין בו. אבל בעת ההסתרה, אז יאמין שמאתו לא תצא הרעות, והכל לטובה. וכיוצא בזה, תביט גם על חברך כשהוא רעך - שעושה לך רעה. ואז, כאשר אתה אוהב אותו, זו מעלה שאין כמותה.

ועוד דרשו רבותינו, אם "ואהבת לרעך" - שאתה גם אוהב ומכבד את מי שעושה לך רע, אז - "כמוך אני ה'", וכמו שאתה אוהב אותו אפילו שעושה לך רעה, כן אני אתנהג עמך, שאם ח"ו תעבור על המצוות ותעשה לי רעה כביכול, אני אוהב אותך וממלא את רצונך לטובה.

צוואתו של רבי אליעזר

בשעת מיתתו של רבי אליעזר, נכנסו אליו התלמידים. אמר להם: צאו והזהרו איש בכבוד חברו, ובשעה שאתם מתפללים היו יודעים לפני מי אתם עומדים, שבשביל דבר זה תכנסו לחיי העולם הבא. (כלה רבתי פ"ו).

אוהב את המקום? אוהב את הבריות!

"ואהבת לרעך כמוך" כתיב, ולא "את רעך". כי לא צוותה התורה לאהוב את אישיותו של חברו, כי זה דבר שאי אפשר, זהו דבר אשר מונח בנפש, כאמור (שמואל א' יח, א): ונפש יהונתן נקשרה בנפש דוד, ומעטים המה האנשים אשר נקשרו בקשרי האהבה. אלא, תורתנו הקדושה מבקשת מן האדם, שיאהב את מה שנוגע לרעהו, והוא לשמוח בטוב רעהו, ולהצטער ברעתו כמו שישמח בטובתו, כפי שמצטער בצער עצמו.

ודבר זה, דורשת התורה מאיתנו לעשות אף בנוגע לאדם שאין לנו שום אהבה עצמית אליו. כי האדם השלם אינו יכול לשמוח בשעה שטוב לו, אם יודע שכעת שכנו שרוי בצער. וזהו שסיים הכתוב: אני ה', היינו המקום ברוך הוא שואל זאת מאתנו, שנאהב את טוב בריותיו כמו את הטוב שלנו. וכן אמרו חז"ל (אבות פ"ו מ"א) אוהב את המקום אוהב את הבריות, כי זה תלוי בזה. והאוהב את הבריות - כאילו אוהב את השם יתברך. (ר' שמשון רפאל הירש הביאו בספר מוסר חכמים. ובספר אהבת ישראל, גרייבר עמוד ל"ד).

כל התורה קשורה לבין אדם לחברו

"דעלך סני לחברך לא תעביד". תמה הגאון רבי אלחנן וסרמן זצ"ל, כיצד ניתן לכלול את כל התורה כולה באמרתו של הלל - דעלך סני לחברך לא תעביד? האמנם גם המצוות שבין אדם למקום נכללות בה?!

אלא, האמת היא, שלכל חלקי התורה יש קשר עם המצוות שבין אדם לחברו. שכן הגמרא אומרת (קידושין מ:): לעולם יראה אדם עצמו כאילו חציו חייב וחציו זכאי, עשה מצוה אחת - אשריו שהכריע עצמו לכף זכות, עבר עבירה אחת אוי לו שהכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף חובה. נמצא, שבמעשה אחד שלו הוא משליך על הכלל, וא"כ הכל תלוי בבין אדם לחברו. (מוסר חכמים).

עיקר האהבה - צריך שתהיה בתורה

אמר ר' עקיבא זה כלל גדול בתורה. הטעם שהוסיף לומר "בתורה". כי בא ללמד, שלא דווקא יאהב את חברו בענייני גשמיות, כגון שיעשה עמו חסד וילוה לו ממון. אלא עיקר האהבה צריך שתהיה בתורה, שילמוד עמו תורה ומוסר ויראת השם יתברך, וזוהי עיקר האהבה. (תורת משה לחת"ס).

החסד שהציל

מסופר על אמא אחת, שהביאה כסף לבתה לקנות ממתקים לטיול שלה בבית הספר. הילדה קמה בבוקר, והלכה ל'סופר' לקנות חטיפים. בדרך לקופה ראתה ילד בוכה, ושאלה אותו מה קרה? אמר לה: חסר לי כסף לגבינה וחלב. בלי לחשוב פעמיים - הביאה לו את הכסף, הילד שמח והודה לה מאוד. אלא שעתה הילדה התלבטה מה היא תגיד לאימה כאשר תחזור בידיים ריקות.. מה עשתה? הלכה ולקחה עיתונים ושמה בתיק, בכדי שהאמא תחשוב שהתיק מלא בממתקים.. כשחזרה הביתה, שאלה אותה אמא שלה מה קנתה, הילדה התביישה מאוד, ולרוע מזלה אמא שלה פתחה את התיק, וראתה שהוא מלא עיתונים! האמא כעסה עליה עד מאוד, בחושבה שלקחה את הכסף לדברים לא חיוביים.

הילדה התחילה לבכות, ולא רצתה לספר לאימה על מה שעשתה. בעקבות מה שהיה, היא יצאה מאוחר מהבית, ונכחה לדעת כי היא לא הספיקה את האוטובוס לטיול. בלית ברירה, ומחמת הבושה מאמה, הלכה הילדה לגינת שעשועים קרובה והעבירה שם את זמנה. חלפו כמה שעות, והנה האם שומעת בחדשות כי אוטובוס מלא בילדות שהיה בדרך לטיול, נקלע לתאונה קשה, והרבה מהילדות פצועות ל"ע. החלה האמא לבכות ולצעוק, משהבינה כי היה זה האוטובוס בו אמורה היתה להיות בתה, התקשרה למורות ולמנהלת, אך לא היה כל מענה.

הילדה ששמעה את הצעקות מהבית, רצה במהירות לביתה, פתחה את הדלת ושאלה את אימה מה קרה? האם שהיתה בהלם, קפצה על ביתה וחבקה ונשקה אותה. שאלה אותה האם: איך הגעת לכאן? אמרה לה הבת, כי בעקבות מה שקרה בבוקר, היא איחרה והפסידה את האוטובוס. אמרה להם האמא: כעת אני יודעת שהכל היה לטובה, ספרי לי מדוע לא קנית לעצמך ממתקים? סיפרה לה הילדה את החסד שעשתה בבוקר, או אז הבינו שתיהן, כי החסד הזה הוא שהציל אותה מהסכנה הנוראה.

לב של יהודי - הוא מלא נתינה. ולכן 'חסד' בגימטריא 72, וגם 'לב יהודי' עולה בגימטריא 72. שנוכה תמיד להיות מהנותנים ולא מהמקבלים.

מוטב שאמות ולא אראה במיתת חברי

כתוב בספר "עירין קדישין" (בפרשתינו), משל לשני אוהבים שהיתה נפשם קשורה באהבה מאד, והיו רחוקים זה מזה. פעם אחת, הגיעה עלילה על אחד מהם, ונגמר דינו ליהרג, והוכרז שכל המדינה יבואו לראות. ובא האוהב הזה, ובראותו צעק בקול גדול: הניחוהו! אני הוא שעשיתי העוול הזה, ולא חברי. אך הנידון זעק לעומתו: לא כן הוא, אלא אני הוא האשם ולא הוא.

הגיע הדין למלך, וקרא אותם לשאול על אמינות הדבר, שהרי בוודאי רק אחד מהם עשה את הדבר, וא"כ למה יחפוץ חברו למות בחינם, ואז השיב: אני יודע שחברי לא עשה שום עול, כי אני מכיר מזגו ומהותו שלא יתכן אצלו לעשות כן. וא"כ זו רק עלילה, וכיון שחיי תלויים בחיי חברי, מוטב שאמות ולא אראה במיתת חברי, כי בוודאי אני חייב מיתה על שהגיע לי עונש לראות במיתת חברי. וכדברים הללו, השיב גם החבר למלך.

משראה המלך את האהבה שביניהם, או אז פטר אותם המלך, ובקש מהם: בין אוהבים כמוכם אני חפץ ג"כ שתכניסו אותי באהבתכם, ואני אהיה לכם אהוב כזה.

כן הדבר, כשיגיע למעלת ואהבת לרעך כמוך, אזי "אני ה'" - מבקש לשרות ביניכם שתאהבו גם אותי, ואני אהיה לכם ג"כ לאוהב נאמן.

מהו ה"כלל הקטן"?

בספר יסוד צדיק (עמוד ט"ז) מובא, שפעם פנה הרה"ק רבי שלומק'ה מזועהיל זי"ע אל משמשו הגה"צ רבי אלי' ראטה זצ"ל, ושאל אותו על הביאור בדברי רבי עקיבא (תו"כ פר' קדושים): "ואהבת לרעך כמוך - זה כלל גדול בתורה", אם הוא כלל גדול, סימן הוא שיש גם כלל קטן, ומהו אפוא אותו כלל קטן? ר' אלי' החריש, והמתין למוצא פי הרבי. המשיך הרבי ואמר לו: ביאור הדברים כך הוא. אם תשמע שסוחר אתרוגים נודע הרוויח במסחר האתרוגים סכום עתק, אזי הכלל הקטן הוא, שענין לא תהיה צרה ברווחי, כי מה דעלך סאני לחברך לא תעביד (שבת לא.). ואילו הכלל הגדול הוא, שלא רק שלא תכאב על רווחי, אלא אף גם תשמח בהם כמו שאתה בעצמך הרווחת אותם. וזה הכלל גדול - ואהבת לרעך כמוך!....

"את חקתי תשמרו בהמתך לא תרביע בלאים" (יט, יט).

השומר מצות כלאים נותן חיים לעולם

כתב השפתי כהן (מצפת), כי "חקתי" הוא אותיות: ת"ק ח"י. לאמר, כי מי ששומר כלאים, כאילו כביכול נותן חיים לעולם, שהוא מהלך ת"ק שנה (פסחים צד:).

וכתב בזוהר הקדוש (שמות טו:): כל עשבין דארעא דאתמני עליהון רברבין תקיפין בשמיא כל חד וחד רזא בלחודוי כגוונא דלעילא ובגין כך כתיב (ויקרא יט, יט): שדך לא תזרע כלאים, דכל חד וחד עאל בלחודוי ונפיק בלחודוי הדא הוא דכתיב (איוב לח, לג): הידעת חקות שמים אם תשים משטרו בארץ. **"ובגד בלאים שעטנז"** (יט, יט).

המערב גידולי קרקע - מערב השרים למעלה

בטעם איסור כלאי בהמה וכלאי זרעים יש לומר, כי מראה בזה שלא יספיקו הנבראים שברא הקב"ה בעולמו, ולכן הוא רוצה להתחכם ולהוסיף עוד מינים אחרים מחודשים. וגם, המערב גידולי קרקע למטה - מערב השרים למעלה, והוא הנקרא אפיקורס ומין, כי משמאל יעשה ימין, ומשוה עבד לקונו.

ויש מפרשים, כי שעטנז רומז לשתי מדות של מעלה המקטרגים לישראל, והשם יתברך הפרידם. והלובש שעטנז, מחבר אותם הכוחות ומערבב תפלתן של ישראל. ואמרו, הלובש שעטנז בתפלתו - סנדלפון המלאך הקושר כתרים לקונו, אינו מקבל תפלתו עם שאר תפלות. שנדמה כעבודה זרה, שנותן כח לרוח הטומאה. והיא נקראת שעטנז בת חמור, ואביה - צמר ופשתים יחד. (רבי מנחם הציוני).

לבישת שעטנז גורמת מגיפה ח"ו

בעל ה"אהבת חיים" הביא מעשה מהמקובל רבי יהודה פתייה זצ"ל בענין זה, וזו לשונו: איסור לבישת שעטנז - היא אחת מחוקות התורה שאין להם טעם. אמנם, שמעתי מפה קדוש הרב שמעון אהרן אגסי ז"ל, מחבר הספר בני אהרן על שער הגלגולים, שבזמן הזה נתגלה הטעם של איסור לבישת שעטנז.

והוא, כי היה חולי מגיפה באחת מערי אירופה, וימת שם עם רב, ומבני ישראל לא מת אחד מאותו חולי. ויתמהו הרופאים על זה, מקצתם אמרו מפני שאנו נימולים, ומקצתם אמרו מפני שאינם אוכלים בשר חזיר ושקצים וכו'. ועשו הרופאים ניסיונות ובדיקות לאנשי העיר בכל האופנים, ולא פסק החולי מהם.

עד שאירע פעם אחת, שקראו לרופא לבקר אצל חולה אחד מישראל, ממחלה אחרת, וכאשר בא הרופא ובקרו, צוה עליו לשכב על מצע של צמר ופשתים, על שהוא אינו חם כמו הצמר ואינו קר כמו הפשתים. ואמר החולה לרופא, כי אסרה לנו התורה את השעטנז - בין ללבוש בין להציע תחתיו. והרופא הרגיש כי זה הדבר הוא הגורם למגיפה, כי שם היה מנהג כל הגויים ללבוש ולהציע שעטנז.

ויצו הרופאים לכל אנשי העיר שלא ילבשו ולא יציעו שעטנז, ואז פסקה המגיפה מהם. והיו כל הרופאים מהללים ומשבחים את משה רבנו ע"ה ואת תורתו הקדושה ואומרים, שלא נמצא כחכמת התורה שהנותן אותה יודע את טבע אויר העולם, כי שקל את האויר וידע כי אחרי שלושת אלפים שנים ישתנה המזג והטבע של האויר, ולבישת שעטנז תהיה גורמת מגיפה, ולפיכך אסרו לישראל לבישת השעטנז. ולא אמר להם הטעם, לפי שבזמנו לא היה מוליד מגיפה, וזה הוא שכתוב (דברים יח, יג): תמים תהיה עם ה' אלהיך.

ומעשה מעין זה אירע לאחד מבחורי הישיבות בעת תפלתו בימים הנוראים, שבאמצע התפלה יצא החוצה החליף בגדי יום טוב בבגדי חול וחזר לתפלתו. לאחר התפלה, שאלוהו לפשר מעשיו, והסביר להם, כי בעת התפלה לא יכל לכיין כלל בתפלתו, וישב ללמוד ספרי מוסר וכן פרקי תהלים, אך כל זה לא עזר לו, עד שזכר בדברי חז"ל שהשעטנו מפריע לתפילה בכוונה. מיד הלך לביתו החליף את החליפה החדשה בבגדיו הרגילים, והנה חזרה אליו הכוונה בתפלה כרגיל. וככל הנראה, בחליפה החדשה היה משהו משעטנו ולכן הפריע לו בתפלה. (מוסר חכמים).

האדמה אינה מקבלת מי שהכשיל בשעטנו

בספר ילקוט מעם לועז (עמוד ריד, על הפסוק כאן), מובא מעשה פלא אודות מי שהכשיל אחרים באיסור שעטנו, וזה לשונו: מעשה היה בחייט יהודי שלא היה זהיר באיסור זה, ותפר כלאים בבגדיהם של יהודים אחרים. לאחר שמת אותו חייט, לא עברו ימים מרובים, ומצאוהו מוטל מחוץ לקברו באמצע בית החיים. אמרו האנשים: ודאי מקרה הוא כפי שאירע לפעמים, שלא העמיקו כל כך את הקבר באדמה, ובאה חיה וגררה אותו ממקומו. וחזרו וקברו אותו בכבוד הראוי. אך כשהלכו למחרת לראותו, שוב מצאוהו בחוץ. או אז תמהו האנשים הרבה, ואמרו כי אין הדבר הזה לחינם.

הלכו וסיפרו הדברים לרב העיר, שהיה אדם גדול מאוד. עמד הרב והלך לבית החיים, וערך תפלה כדי שהחייט הזה ידבר ויספר על איזה עוון אין הארץ רוצה לקבל אותו. ואז פתח הנפטר פיו ואמר: עונש זה מגיע לי, על שהכשילתי את ישראל בבגדי כלאים, ומאחר שהארץ היא מלבוש האדם אחרי מותו, אין היא רוצה לקבלני והשאירה אותי ערום. באותו מעמד, התפלל הרב עליו שהאדמה תקבל אותו, ויתן דין לעולם הבא, וכן היה. עכ"ל.

"שֶׁלֶשׁ שָׁנִים יְהִיָּה לָכֶם עֲרֵלִים לֹא יֵאָכֵל" (יט, כג).

שלש קליפות קשות של הערלה

דרש רבי יהודה בן פדיה, מי יגלה עפר מעיניך אדם הראשון, שלא יכולת לעמוד בצווייך אפילו שעה אחת, והרי בניך ממתנים לערלה שלש שנים. שנאמר: שלש שנים יהיה לכם ערלים לא יאכל. אמר רב הונא, כד שמע בר קפרא כן, אמר: יפה דרשת בן אחותי. (בראשית רבה כא, ז).

והטעם שאמר הכתוב בנטיעת האילנות: ונטעתם כל עץ מאכל וערלתם ערלתו את פרוי, שלש שנים יהיה לכם ערלים. שלוש פעמים לשון ערלה - נגד שלש הקליפות הקשות של הערלה. ובשנה הרביעית שצריך חילול בדמים, נגד קליפה רביעית הדקה, הנקראת (יחזקאל א, ד): נוגה לו סביב. (שערי אורה שער ה').

הטעם להמתנת שלש שנים

והטעם שהצריכה התורה להמתין דווקא ג' שנים, יש לומר, לפי שלא נבראו האילנות אלא ביום השלישי. ולזה ציוה השם יתברך להמתין שלש שנים - יום לשנה. (נחל קדומים).

וע"פ הסוד יש לבאר, כי השלש שנים והשנה הרביעית, הם סוד ארבע מחנות שכניה שראה יחזקאל הנביא. והר"ק כתב, כי בתוך שלש שנים פועלים בו בעלי כשפים פעולתם, ומשלש שנים ואילך עלה בנטיעה כח קדושה והילולים. וזהו הטעם להוסיף לכם תבואתה, ר"ל תבואת ה'. (רבי מנחם הציוני).

"לֹא תֹאכְלוּ עַל הַדָּם" (יט, כו).

אחרי שמתפלל מתיישב הדם בקרבו

כיון שאדם ישן, עולה נשמתו לראות באור עליון, ומיד טועם האדם טעמא דמותא. וכיון שניעור אדם משנתו, הוא טמא. וכיון שרוחץ במים, עם כל זה לא חזרה נשמתו להתיישב במקומה, אף אם עוסק בתורה, אלא שהנפש היא כוחה של הדם, דכתיב (ויקרא יז, יד): כי נפש כל בשר דמו הוא, והוא שולט באדם. וכיון שמתפלל האדם קודם שיאכל, הכח של הדם יושב במקומו בדם, והנשמה מתפשטת באדם. אבל מי שאוכל קודם שמתפלל, הוא נותן כוחו לכח הדם שהוא סטרא אחרא, ודומה למעונן ומנחש. (זוהר הקדוש ויקהל דף רטו:).

לא לאכול בלא ברכות ובלא תורה

"לא תאכלו על הדם" - תיבת "הדם", בגימטריא: מ"ט. הם מ"ט ברכות שמברך אדם בשחרית קודם אכילה. נטילת ידים לתפלה, ומ"ו ברכות בתפלת השחר, נטילת ידים לאכילה, וברכת המוציא, הרי מ"ט. ומי שאוכל בלא אחד מהם - דמו בראשו.

ועוד, לא תאכלו על הד"ם, לא תאכלו בלא תלמוד תורה הנדרשת במ"ט פנים, שהם גימטריא: הדם. לפיכך תיקנו בתפלת השחר - תורה ומשנה וגמרא. (מנחת שמואל משם ר' אפרים ז"ל).
"לא תנחשו" (יט, כו).

המנחש - נעשה נחש

"לא תנחשו" - לא תעשו עצמכם נחשים, שכל מי שהולך אחרי נחוש - סוף נעשה נחש מזיק כמו שאירע לבלעם הרשע שעצמותיו נעשו נחשים כדאיתא בזהר (פרשת בלק, דף קצד): באריכות. (ילקוט הראובני).
"לא תקפו פאת ראשכם ולא תשחית את פאת זקנך" (יט, כז).

שיעור אורך הפאות

רבנו חיים ויטאל זיע"א ב"שער המצוות" (פרשת קדושים) כתב, וזה לשונו: בענין שיעור הפאה, היה נזהר מאד מורי ז"ל לשייר כל השערות אשר בצדעיים, שהוא כל השערות שיש בין האוזן לאותו המקום החלק שאין בו שער, מכאן ומכאן בשני צדדי הראש וכו'. ואף אם היו שערות הפאות גדולים מאוד וארוכים, לא היה חותכן במספרים, רק עד יגדלו ויתארכו וידלדלו וירדו ויכנסו למטה בגבול שערות הזקן, ואז היה חותכן ומקצרן במספרים, לפי שמה שמשתלשל משם ולמטה - אינו נקרא פאת הראש. עכ"ל.

וכתב הגאון בעל בן איש חי זצ"ל בספרו שו"ת 'תורה לשמה' (סימן שפט), שפאות ארוכות הוא הידור מצוה. וזה לשונו: מיהו, ודאי אם יהיו יותר ארוכים עדיף טפי, כדי שיהיו ניכרים יותר. וזהו נוי שלנו, שאנחנו מתנאים במצות השם יתברך אלקינו ואלקי אבותינו אשר קדשנו במצותיו, והפאות הם עדות לישראל, וסימן טוב להם. ע"כ.

המשחית מתגלגל בפרות

וידוע מה שאמרו רבותינו ז"ל, שכל העובר על לאו זה - נשמתו תבוא בגלגול פרו"ת, והמשחיתים חורשים בזקנו. ונותנים ברגל המשחית זפת כדי שידבק ויצטער, וכל מה שצועק אין משגיחים בו, כמו שכתב הרב "שני לוחות הברית" (דף לא ע"ב), וז"ל: מעשה באיש אחד שהיה מגלח פאת זקנו בערי שפיאיר, והרב רבי יהודה זלמן היה מוכיח לו, כמו שכתוב (ויקרא יט, יז): הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא, ואינו מקשיב לו, שאומר העשיר: אסטניס אני ואיני יכול לעמוד בפאת הזקן, וכל שכן שאלך כל יום לפני שרים וסגנים ושוחקים עלי. ואומר לו הרב: יותר טוב שתסבול זה הצער של פאה, ולא תסבול עונש וצער יום מיתה, שבאים מלאכים משחיתים כמו פרות וחורשים מקום זקנך. כמו שכתבו, כי התיבות פאת ראשכם ולא תשחית, הם ר"ת: פרו"ת, שהמשחית זקנו יבואו מלאכי חבלה הדומים לפרות ונותנין נפשו בזפת. וזהו תשחית פאת זקנך ר"ת זפ"ת.

ולא היה מקשיב לדברו הקדוש, עד שהגיע זמנו ונפטר מן העולם. נתקבצו כל בני העיר לקברו לפי שהיה עשיר, ותיכף בא רבי יהודה זלמן, וכתב שם המפורש והניח על המת. מיד קם המת, וכל בני העיר שפיאיר ברחו מסביביו, והמת היה תולש בשערו ומכה על ראשו, וצועק ובוכה בקול מר, ואומר: אוי לי שלא האזנתי ולא שמעתי לקול החכם רבי יהודה זלמן, בבקשה מכם תעזבוני.

שאל אותו רבי יהודה זלמן לפני בני העיר: למה אתה צועק? מה יש לך? אמר: אדוני! כשיצאה נשמתו ממני, בא מלאך אחד כמו שד הדומה לפרה גדולה, והביא כלי אחד מלא זפת וגפרית ומלח, וקיבל נשמתו והניחה בתוכו, ולא היתה יכולה לצאת משם. ובא מלאך אחד מבית דין של מעלה, ונטל הכלי שנשמתו היתה בתוכו מיד השד, והעלה אותו לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה. אמר לי: ישראלי אתה? אמרתי: הן.

מיד הביאו חומש ונתנו בידו, והראו לי זה הפסוק: לא תקיפו פאת ראשכם ולא תשחית את פאת זקנך, ולא יכולתי להשיב דבר. אמר: תורידו אותו למדור התחתון. יצאה בת קול ואמרה: המתינו לו, שרבי יהודה זלמן רוצה לשאול ממנו שאלה אחת. ועכשיו ירדתי אצלך, ואני מבקש ממך שתעשה למען התורה הקדושה, ותשתדל להביאני אל המנוחה.

אמר לו רבי יהודה: עכשיו אין לך בית מנוס, כל מה שאמרתי בחיך ולא קבלת ולא חזרת בתשובה, אין לך עוד מנוס. וכששמעו וראו זה המעשה, התחילו בני העיר להקשיב ולהאזין לקול הרב רבי יהודה זלמן, וכמה מהם חזרו בתשובה. ולקח שם המפורש מעליו, ונפטר שוב, וקברו אותו בבזיון.

והשומעים או הקוראים זה המעשה, אוי להם אם אינם שמים על לב, וכל שכן בעוונותינו הרבים שאין לנו בדור היתום הזה לא נביא ולא רוח הקודש, ולא חכם שיעשה שמות הקודש. ורשעי הדור עוברים על הלאו הזה כמה פעמים, ועושים פגם בשם שד"י.

וידוע, ששתי פעמים זק"ן - גימטריא: שד"י. וזהו שכתוב: כשמן הטוב על הראש יורד על הזק"ן זק"ן אהרן, אם פגם בשם שד"י, יהיה שד"י ומזיקין כמו שאמרנו לעיל. ואם לא פגם, יהיו שפתותיו דוכבות בקבר - דובב שפתי ישנים, ר"ת: שד"י. שיורד על פי מידותיו דייקא, כל אחד כמו מעשיו ומדרגתו. כמו שכתב הרב "עיר מקלט" שדרך הכומרים של עבודה זרה שמגלחים זקנם, והתורה אמרה שלא יגלחו ישראל.

וכל העובר על חמשה לאוין הללו, כאילו עבר על חמשה חומשי תורה. ובעוונותינו הרבים נפרץ הפרץ ונשתנו סדרי בראשית, שאדרבא, כומרים אינם מגלחים וישראלים מגלחים, וודאי שהם מניצוצי ערב רב שעוברים על דברי התורה הקדושה.

וזהו שאמר: לא תקפו פאת, תקפ"ו אותיות תוק"ף - שיהיה לו תוקף על יצרו, ולא יעבור על הלאו הזה. וזהו שכתוב: לא תקפו וגו' ולא תשחית את פאת זקנך. עכ"ל. (אהבת חיים).

"וְלֹא תִשְׁחִית אֶת פְּאֵת זְקֶנְךָ" (יט, כז).

סימן ליראת שמים

גימטריא: "והוא סימן על האיש שיש בו יראת שמים" עם הכולל. (נדחי ישראל בסוף).

"וְכִתְבֶתָּ קַעְקַע לֹא תִתְּנוּ בְּכֶם אֲנִי ה'" (יט, כח).

לעשו היה כתובת קעקע

בתרגומי אונקלוס ויונתן בן עוזיאל על הפסוק (בראשית כה, כז): "ויגדלו הנערים ויהי עשו איש ידע ציד איש שדה וגו'", תרגמו: "יודע ציד" - גְּבַר נְחִשְׁרֶכֶן. ובציוני (שם, ד"ה ויצא הראשון) ביאר את דברי התרגום, שהיתה לעשו דמות נחש חקוקה על ירכו. כי עמלק שהוא מזרע עשו (בראשית לו, יב), הוא שורש נחש הקדמוני.

ולכן, כשנאבק יעקב עם המלאך שהוא היה שרו של עשו ורצה להזיק ליעקב, נגע בכף ירכו, כדכתיב (בראשית לב, כז): "ויגע בכף ירכו", וזהו נחש־ירכן.

כתובת קעקע - מעשה יש"ו הנוצרי

רבנו אפרים כתב דבר פלא: 'קעקע' גימטריא 'שם'. והוא אזהרה שלא יכתוב את השם המפורש, ויקרע בשרו וישימנו בתוך בשרו, כדרך שעשה בו יש"ו, וזהו: לא תתנו בכם.

והנה, בספר 'תולדות ישו' מבואר באריכות תולדותיו של יש"ו הנוצרי יש"ו, ואעתיק משם מה שמספר, איך שגנב יש"ו את השם המפורש מבית המקדש, וזה לשונו: יש"ו ימ"ש נכנס לבית המקדש, והיתה שם אבן שתיה שעליה נסך יעקב אבינו ע"ה, והיו חקוקות בה אותיות שם המפורש. והיודע סודה, היה יכול לעשות על ידה כל חפצו. וכדי שלא ילמדו המון העם את השם, ויעשו בו כל חפצם, עשו כלבים של נחושת, שעמדו אצל שער בית המוקד, ומי שלמד את השם, היו הכלבים נובחים בו בקול רעש גדול, והיה שוכחן. אך יש"ו התחכם במרמה, וכתב אותיות השם המפורש על קלף, וקרע ירכו על ידיהן בלי כאב, ותחב אותו בעור בשרו, וכשיצא, קרע והוציאן ולמדן, ועשה בהן כל חפצו, ריפא פסח שלא הלך מעולם, וריפא מצורע, ורבים האמינו בו שהוא ח"ו משיח ה', והשתחוו לו.

אז בחרו החכמים באיש אשר ילמד גם הוא את השם המפורש, ויעשה גם הוא אותות, ובחרו ביוסף אסקריוטו, והוציא גם הוא השם באופן הנ"ל, ומצא יש"ו את עצמו בדוחק, ואמר שרוצה לעלות לשמים ופרח באויר, עלה יוסף אחריו, וטמאו במי רגלים [ולגירסא אחרת: במשכב זכור], ונפל לארץ ואבד כל כחו מפני הטומאה. עכ"ל. (אוצר פלאות התורה).

"מִפְּנֵי שִׁיבָה תִּקְוֶם וְהִדְרַתְּ פָּנֵי זְקֶנְךָ" (יט, לב).

יעשה תשובה קודם שיוקין

פירשו רבותינו ז"ל, שיעשה האדם תשובה קודם שיוקין. והדבר רמוז בפסוק זה, כי האותיות שלפני 'זקן' הם אותיות צו"ם. כלומר, שיקדים את הצום והתשובה קודם שיוקין ויותש כחו. (הרב דמשק אליעזר אות תי"ו ערך תשובה).

פירשו המפרשים והנה נדרש בזהר הקדוש (פרשת קדושים דף פז:) דהפירוש הוא כי צריך לזכור את בוראו בימי בחרותו עד שלא יוקין, וזהו שאמר הכתוב: מפני שיבה תקום, כלומר קודם שתזקין - תקום כגבור חיל לשוב בתשובה. וס"ת מפני שיבה תקום והדרת הוא: מית"ה. כי האדם לא ידע קיצו והמיתה ממתנת לו, ולכן תקום לכבוש יצר הרע לעבוד עבודתו יתברך ויתעלה. (חומת אנך אות י').

ל"ג בעומר

בענין פני האדון דא רשב"י, ופרד"ס התורה

זכינו ביום הקדוש זה לבוא ביומא דהילולא של התנא האלהי רשב"י זיע"א וללמוד ולראות את פני האדון, דא רשב"י זיע"א, וכמו שכתוב בזה"ק (בא ל"ח) "פני האדון דא רשב"י". ושואל ר' אברהם גלנטי זצ"ל לשון זה קשה, כי איך יכול להיות שרשב"י יאמר לשון כזה על עצמו? ומפרש על פי מה שכתוב בזה"ק פרשת תרומה, כי הצדיקים נקראים אנפי שכינה, וזה שאמר "פני האדון" דייקא, ולא את אדון ה'.

החלק החמישי שבתורה

והנה נודע ע"פ מש"כ מהרח"ו כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה, פי' לשמה מי שלומד סודות התורה נקרא לשמה ואם לומד רק פשט נקרא לא לשמה, וע"פ זה כתב בעל הבא"ח זיע"א ופי' לשמה, לשם ה'. כי בתורה הקדושה יש ארבעה חלקים שהם פשט, רמז, דרש, סוד, וסימנם פרד"ס ויש עוד חלק חמישי, שהוא פנימיות הסוד, ואם לא היו ישראל חוטאים בעגל היו זוכים בעולם הזה בחלק חמישי שהוא פנימיות הסוד, ומכיון שחטאו ונשתברו הלוחות ולא זכינו לחלק החמישי דהיינו פנימיות הסוד, לכן עתה לומדים בו הצדיקים בג"ע. אומנם גם בעולם הזה יש צדיקים וחסידים מן הגדולים בישראל, כמו רשב"י וחבריו ששיגו מעט כל אחד כפי ערכו מחלק החמישי, כמו האבות ומשה רבינו, וז"ש הפסוק "וצדיקים ישמחו יעלצו לפני אלהים וישישו בשמחה", "בשמחה" אותיות "בחמשה" כלומר החלק החמישי. וזה מובן על פי הסוד כי ארבעה חלקים אלו שסימנם פרד"ס הם כנגד ד' אותיות שם הוי"ה והם כנגד נרנח"י כי הפשט כנגד נפש והיא אות ה' אחרונה שבשם, ורמז כנגד רוח אות ו' שבשם, ודרש כנגד נשמה אות ה' ראשונה שבשם, וסוד שהוא חכמת הקבלה כנגד נשמה אות י' שבשם, והם כנגד ארבע עולמות אצילות בריאה יצירה עשיה.

ואמנם פנימיות הסוד הוא בחינת יחידה כנגד קוץ היו"ד שבשם הוי"ה ונודע כי חמשה בחינות נרנח"י הם כנגד מעשה דיבור כוונה מחשבה ושמחה כי היחידה בחינת אריך הוא כנגד השמחה ולכן פנימיות הסוד הוא נרמז בתיבת "בשמחה".

וזה הפירוש כל העוסק בתורה לשמה לשם ה' שהוא לומד פנימיות הסוד חלק החמישי. ומפרש הרי"ח הטוב ע"פ מה שאמרנו לעיל את הפסוק "ולאביו שלח כזאת" ששלח יין ישן שדעת זקנים נוחה הימנו. כי הנה החלק הרביעי שבפרד"ס נקרא יין, כמ"ש "ושנתו ביין מסכתי", אך חלק חמישי נקרא יין ישן ע"ש הלוחות הראשונים שהם ישנים. והנה יוסף הצדיק שלח לאביו סימן מהני מילי דחלק החמישי שהוא יין ישן להודיעו שהוא יוסף וזה שאמר הפסוק "וישראל אהב את יוסף וכו'". "אהב" אותיות "בא ה'", שהם חמשה חלקים. כי בן זקונים הוא לו והתרגום מתרגם "בר חכים הוא ליה".

ועוד פירש הפסוק "הלוך ילך ובכה נשא משך הזרע בא יבא ברנה נשא אלומותיו". כי אדם שרוצה להבין בזה"ק ובסודות התורה, ובפרט חלק החמישי, צריך לבכות ולהוריד דמעות כמו שעשה האר"י ז"ל שפעמים היה יושב על מאמר אחד בזה"ק הקדוש כמה ימים ומוריד דמעות כדי להבינו, וזה שאמר "הלוך ילך ובכה" כלומר מוריד דמעות, "נשא משך הזרע" כלומר אותיות הנמשכות ממילת "זרע" זי"ן רי"ש עי"ן, שהם אותיות "יין ישן", ועי"ז יהיה מיתוק הדינים כי תתגלה התורה הקדושה בצירוף הדמעות שגם הם מיתוק הדינים, ואז בא יבא ברנ"ה נר ה' שהם חמישה נרות שהם נרנח"י כנגד חמשה חלקים, והבן. וע"פ זה יובן מה שכתוב בסוף אדרא זוטא, אבא אבא תלת הוו חד אתחזרו, ר"ל כאשר היית בעולם הזה עסקת בתורת הבריאה כי אפילו חלק הסוד של העולם הזה נקרא בריאה, שהיא תיקון ובירור נר"ן סוד האחור, שהם תלת, אך עתה כל התיקונים שלך אינם באותם תלת, אלא בחד שהיא החיה ששם בגן עדן תעסוק בתורת האצילות שהיא חד, תיקון החיה ומעלה.

בעיקר לשמחה ביום הקדוש הזה

וצריכים אנחנו לידע כי מי שזוכה ביום הזה לבא וללמוד בזה"ק בחשק, ובשמחה, ובהתלהבות, ואוכל, ושותה, ושמח, יזכה להשיג סודות התורה. וכפי שראינו מה שכתב בספר "מגיד מישרים", שבא המגיד אל מר"ן הבית יוסף ועודד אותו לבא אצל הרשב"י זיע"א ולקרא שם בספר הזוה"ק בציון הרשב"י, או בכפר הסמוך לו, וז"ל "ובכן תדע כי הם הרשב"י ובנו שמחים מאד בקרותכם ספר הזוה"ק על מערתם או בכפר הסמוך להם, ואם תתמידו לקרות בו יגלו לכם רזין עילאין וכו'", להתבונן ולראות פלא פלאות.

וראה מה שכתב רבינו מהר"ח זיע"א בשער הכוונות (דף פ"ז), וז"ל ענין מנהג שנהגו ישראל ללכת ביום ל"ג בעומר על קבר רשב"י ורבי אלעזר בנו אשר קבורים בעיר מירון ואוכלים ושותים ושמחים שם וכו', ולא כתב "ללמוד" רק "לבא לאכל ולשתות ולשמח". כי ביום הילולא דיליה מספיק רק לבא ולשמח ולרקוד על גילוי הסודות כ"ש אם זוכה ג"כ לעסוק שם בזוה"ק בשמחה ובהתלהבות עצומה ואח"כ אוכל ושמח ורוקד כמה מעלתו גדולה.

שלא לאסור לעלות בל"ג בעומר למירון

ומצינו מעשה שהיה, בזמן מר"ן הבית יוסף רצו לכטל את העליה וכו', ומרן ובית דינו כתבו רק את ביטול העליה, ועדין לא חתמו, ובא הרשב"י בלילה בחלום למרן הבית יוסף ואמר לו שאם יעשו כן תבא גזרה קשה על עם ישראל ח"ו, ומיד בבקר מרן הבית יוסף בטל את הכתב הזה. וכן זה היה בזמן האר"י ג"כ, ואז אמר האר"י לתלמידים כי נגזרה גזרה על עם ישראל ח"ו, בגלל האיסור לנשים לעלות לקבר הרשב"י, ואמרו התלמידים כבוד הרב יאמר להם לבי"ד, השיב האר"י הם הב"ד לא ישמעו לי, אמר מהר"ח אני אלך, והלך והתריע על הענין הנ"ל והב"ד זימנו אליהם את האר"י, והאר"י הלך לב"ד והסביר להם את כל הענין, ואמר להם שביום זה אין דין ערבות, וכל אחד ישא חטאו, ושמעו לו ונתבטלה הגזירה ע"כ.

רשב"י מעורר את האדם לתשובה ומשפיע לו ולכל העולמות שפע דקדושה

והענין הוא שכאשר באים אל רשב"י, מתקרבים מאד לבורא יתברך, ויש חשק גדול ורעדה גדולה לחזור בתשובה, ולכן צריך כל אחד ואחד אפי' שהוא רחוק מעבודת ה"ת, לבא לרשב"י, ואז יתקרב להשי"ת, וכמו שרמזו בפסוק, "וקרבתנו מלכנו לשמך הגדול" בגימטריא "רבי שמעון בר יוחאי". שבזכותו כל יהודי מתקרב להשי"ת. כי הצינור הגדול משפיע לכל עם ישראל, שבזכותו בא השפע, והצינור הגדול זה הוא רשב"י זיע"א כמו שרמזו: "הרשב"י ר"ת יושפע שפע רב בכל העולמות. ובפרט אם זוכה האדם ללמוד את תורת רשב"י על ציונו, או בכפר הסמוך לו, זוכה להמשיך, שפע ושמחה בכל העולמות ועלינו, כי שפתותיו דובכות.

עיקר הלימוד במירון הוא תורת הסוד

וכמו שמוכח בזוה"ק שר' אבא ור' חייא בבואם על ציון רבם, פני האדון ה', התנא האלקי רשב"י, הזכירו מתורתו וממעשיו הטובים בהשתטחותם על ציון הר קדשו. ושרש העניין לבא אצל הצדיק וללמוד מתורתו ולהזכיר מעשיו הטובים, או אם אדם אנוס ולא יכול להגיע למקום הצדיק, מספיק שילמד מתורתו, ויזכיר שמו ומעשיו, מוכח בגמרא ביבמות דף צ"ז ע"א, אמר רב יהודה אמר רב מאי דכתיב אגורה באהלך עולמים, וכי אפשר לאדם לגור בשני עולמים? אלא אמר דוד המלך ע"ה "רבנו של עולם יאמר דבר שמועה מפי בעוה"ז", דאמר ר' יוחנן משום רשב"י, כל ת"ח שאומרים דבר שמועה מפיו בעוה"ז, שפתותיו דובכות בקבר, פי' כאילו הוא חי. וי"א שפתותיו דובכות בעוה"ב. וכן הוא בכורות דף ל"א. ופירוש ענין זה הוא, שזה בחינת השתטחות על קברי צדיקים, כי דיבור ומאמר וחידיוש הצדיק שאמר בעוה"ז שם טמן כח ונפש ואור מיוחד באותו מאמר ושם קבור וטמון החיות שלו, וא"כ הלומד מאמריו ומזכיר את שמו של התנא, כלומר אפילו השם של התנא לבד, הוא כבר החיות שלו. ועוד מאמרים ודברי תורה שהוא חידש, אז אותו לומד נכנס עם המוחין והחיות שלו לתוך המוחין והחיות של הצדיק שטמן בדבריו, וזה נקרא אתדבקותא דרוחא ברוחא, ואז שפתותיו דובכות.

וכן איתא בזוה"ק שאמר ר' יצחק לר' יהושע אתינא לגבך למיבעי מינך, דכד תימא מילי באורייתא ותדכר מאילן מילין דאנא אמינא, דתימא לון משמי בגין לאדכרא שמי. ופי' שם הרמ"ק כדי שיהיו שפתותיו דובכות בקבר, וא"כ צריך ג"כ להזכיר שם הצדיק שהשם גם כן גורם.

וכן איתא בירושלמי א"ר גידל לעולם יראה אדם כאילו בעל שמועה עומד לנגדו, שנאמר אך בצלם יתהלך איש. נמצא מי שאחרי מותו אומרים תורה משמו אפילו שהוא בעולם העליון, בכל זאת הנשמה הקדושה מתלבשת בצלמו ותבניתו כמו שהיה בעוה"ז. ולכן צריכים אנחנו לעסוק בפרד"ס התורה, ובפרט כאשר באים אצל רשב"י זיע"א.

ועיקר הלימוד על קבר הרשב"י הוא בתורת הרשב"י תורת הסוד, כמו שהסבירו בספרים הקדושים את הפסוק, "שלוש שנים יהיה לכם ערלים, ובשנה הרביעית יהיה כל פרי קודש הילולים לה". התורה נדרשת בארבע פנים, שהם פרד"ס והעיקר הגדול מי שזוכה ללמוד תורה ע"פ הסוד. וזה שאמר הכתוב שלוש "שנים" מלשון "שונה הלכות", כלומר מי שלומד תורה רק בשלוש פנים, ערלים יהיו לכם, אמנם אם לומד ג"כ סוד שהוא החלק הרביעי וזה שאמרו חז"ל, הכתוב "ובשנה הרביעית", כלומר כשלומד תורה בפן הרביעי ע"פ הסוד, אז יהיה כל פרי קודש הילולים לה'. וזהו שאומר "עתידין אלני סרק שיטענו פירות", סר"ק בגי' ש"ס פי' אפילו אם למד הש"ס שלא על דרך הסוד שהוא מכונה בשם "סרק", עתיד שיבא בטעינת פירות, שיבין סוד הלימוד, וזהו כוונת המשנה, "בתולה נישאת ליום הרביעי", התורה מכונה בשם בתולה כמו קרקע

בתולה שעדיין לא הוציאה פירות, נשאת ונגבהת מלשון "נשא את ראש" ליום רביעי, היינו כשלומדים בחלק הרביעי ע"פ הסוד.

להיות אצל ציון הרשב"י ג' ימים

הרב הקדוש רבי חיים ויטאל זצ"ל מביא (ב'שער הכוונות' דפ"ז) שראה את רבינו האר"י ז"ל בא לל"ג בעומר הוא וכל אנשי ביתו לשלשה ימים, הרב הרי"א ז"ל מרגליות זצ"ל בספר "כחו דר"א ברשב"י" אות ב' כותב על זה וז"ל, "וכבר הערתי בספרנו הילולא דרשב"י שמצאתי מקור וסמך להיות אצל רשב"י ג' ימים שכן מובא בפסיקתא (בשלח) דתלמידי רשב"י היו אצל רשב"י ג' ימים, ועתה מצאתי גם בזוהר חדש (בראשית דף יד) יתבו תמן תלת יומין, וכן בזוהר (ח"א קנה) יתבו תלתא יומין, וכן בזוהר (ח"ג יח) קאים עלה תלתא יומין, (שם דף ר"ה) חדה תמן תלתא יומין, ועתה ראיתי ב'מדרש פנחס' (אות כ"ז) וז"ל: אמר טעם למה היה יום מתן תורה ג' ימים, כי כשבא לעולם אור חדש אי אפשר להתיישב בזה העולם עד אחר ג' ימים וז"ש בזה חדה תלתא יומין, עכ"ל. ובוזה ה'מדרש פנחס' יבואר הכל, וכן נוהגים עד היום חברים אנשי מעלה וישרים לשהות ולישב בצלא דמהימנותא במירון שלושה ימים שהוא כעין בחינת שלשת ימי קליטה".

מעלת לימוד הזוה"ק

דברי התלהבות והתעוררות שאמרנו לקראת סדר לימוד הזוהר היומי העולמי

זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו ברוך שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה מודים אנחנו על העבר ומבקשים על העתיד, מודים אנחנו לבורא העולמים שזיכנו ללמוד דף היומי כל יום ועתה בנוסף על הדף היומי נזכה בס"ד ללמוד גם את "הזוהר היומי" היוצא כעת ע"י ישיבתנו - מבואר ומפורט ככל האפשר ובתכלית ההידור. וכידוע כמה לימוד זה של הזוה"ק עושה נחת רוח גדולה בעולמות העליונים ומבטל גזירות קשות מעם ישראל, והעיקר שבכח לימוד זה יצאו ישראל מהגלות הקשה ברחמים גדולים, כמ"ש "בדא יפקון מן גלותא ברחמי". ולכן ערכנו לפניכם חוברת חדשית שכל יום נלמד בה ב' דפים עם ביאור נפלא, וגם מי שאינו מבין די לו שיגרוס את הזוהר כי גם בזה הוא מועיל מאד לנשמתו כמבואר בהקדמה להלן.

ולא יחשוש האדם חלילה שלימוד זה יגרום לו נזק כל שהוא הס מלהזכיר כן, אלא אדרבה ובחננוני נא "בזאת" אם נזכה ללמוד "זוהר יומי" בכל יום כמה ישתנו החיים שלנו לטובה, אם בכריאות, אם בפרנסה, אם בהצלחה וכל משאלות לבנו לטובה.

כידוע ספר "הזוהר הקדוש" אוצר גדול ונעלה אור העולם שנתחבר בקדושה עליונה ע"י התנא האלהי עיר וקדיש מן שמיא נחית, (ר"ת שמעון) והוא שמעון בר יוחאי יסוד העולם, שמן משחת קודש, בוצינא קדישא, בוצינא עילאה, בוצינא ברבא, עליו נאמר כי לא תשכח מפי זרעו ס"ת יוחאי, שהוא נהיר לנו בדורות אלו, יסוד הקדושה ועמוד החסידות, נעשה אדם נאמר בעבורך, הוציא האי ספרא דזוהרא, אשר מזהיר ומנהיר, לכל בני ישראל האיר, לדורות האחרונים, צנצנת המן הגנוזה, אשר ממנה יתפרנסון בדרא בתראה, ובגין דא יפקון מן גלותא ברחמי, מן הבאר ההיא ישקו כל העדרים, ומשם יתד ופינה לכל קדושת ישראל, ובו תלוי קץ גאולתינו ופדות נפשינו.

והנה דבר זה ידוע ומפורסם לכל כי ספר הזוה"ק נתחבר ע"י רשב"י והחבריא קדישא דיליה שנתגלו אליהם אליהו הנביא זכור לטוב ונשמות הצדיקים שבג"ע, מיישיבה של מעלה ומיישיבה של מטה וגם למלאכי מעלה ניתנה רשות שירדו למטה ויגלו להם סודות התורה, וכמש"כ בתחילת ספר התיקונים: והמשכילים יזהירו כוזהר הרקיע וכו'. והמשכילים אלין ר' שמעון וחבריא, יזהירו - כד אתכנשו למעבד האי חבורא, רשותא אתיהיב להון, ולאליהו עמהון, ולכל נשמתין דמתיתבתאן לנחתא בנייהו, ולכל מלאכיא באתכסיא ובארח שכל, ועלית על כלא יהיב רשו לכל שמיהן קדישין ולכל הויין ולכל כנויין

לגלאה לון רזין טמירין, כל שם בדרגא דיליה, ורשותא יהיב לעשר ספירן לגלאה לון רזין טמירין, דלא אתייהיב רשו לגלאה לון עד דייתי דרא דמלכא משיחא.

הזוהר מסוגל לפרנסה

ובהמשך דבריו שם הביא הרח"ו מדברי הזוה"ק והתיקונים כי בדרא בתראה שהוא הדור האחרון, שעל פי כל הסימנים נראה שזה דורנו, כי לכ"ע אנחנו ממש בפתח, הגאולה והפרנסה והישועה תהיה ע"י לימוד הזוה"ק. וכמו שכתוב בתיקוני הזוהר תיקון ו': וכמה בני נשא לתתא יתפרנסון מהאי חיבורא דילך כד אתגלא לתתא בדרא בתראה בסוף יומיא. ופרנסה, הכוונה גם לפרנסת הנשמה כי עיקר הכח והלחם של הנשמה הוא ע"י לימוד הזוה"ק.

צנצנת המן

עוד כתב: וכד יהא קריב ליומי משיחא אפי' תינוקות של בית רבן יהיו מזומנים לעסוק ולדעת בסודות התורה וכו'. לכן בראות רשב"י זיע"א ברוח קדשו ענין זה, ציוה לרבי אבא לכתוב ספר הזוה"ק בדרך העלם להיות מוצנע למשמרת עד דרא בתראה קריב ליומי מלכא משיחא שהוא הזמן הזה עתה ממש, שבזכות המתעסקים בו תצמח הגאולה במהרה בימינו בעזרה"ת, ועל זה כתוב קח צנצנת אחת ותן שם מלא העומר מ"ן וכו' למשמרת, להצניע לדור האחרון.

תיבת נח

ומוסיף הזוהר כי זה החיבור - ספר הזוהר הקדוש הוא כמו "תיבת נח" שכל נשמות הצדיקים כלולים בו - "זה השער לה' צדיקים יבואו בו". וכאשר יתגלה זה החיבור בעולם בדור האחרון רבים יתאספו ללמוד ולעסוק בו, וכל אותם שיזכו שיהיה להם חלק בספר הזוהר הקדוש ינצלו מהמבול הנורא שישטוף את הדור האחרון, אם ממלחמות, אסונות, מחלות, פגועים ועוד... ספר הזוהר הקדוש יהיה כתיבת נח בעבורם להצילם, ואשרי הזוכה!

והנה בזכות הלימוד בספר הזוהר הקדוש "יזכו עם ישראל לגאולה ברחמים"

וכמו"ש בזוהר הקדוש בפרשת נשא נגלה משה רבינו זיע"א "הרעיא מהימנא" (הרועה הנאמן) לרשב"י וחבריו וכך הוא אומר לרבי שמעון זיע"א אודות מעלת הזוהר:

"**בהאי** חיבורא דילך דאיהו ספר הזוהר יפקון ביה מן גלותא ברחמי" ביאור הדברים: בזכות החיבור שלך ספר הזוהר הקדוש יצאו בני ישראל מהגלות ברחמים! ללא צרות וייסורים וצער חבלי משיח.

וכ"כ הרמח"ל כי ע"י צער המערה שנצטער רשב"י ורבי אלעזר פטר את הדור האחרון מצרות ע"י שילמדו ויעסקו בזוה"ק כנ"ל.

לאור כל האמור לעיל דע לך אחי אהובי שעלינו להתחזק בלימוד התורה הקדושה בש"ס ופוסקים, ובפרט בלימוד הזוה"ק יום יום ע"פ הסדר, ולא לעזוב אפילו יום אחד שיעבור על האדם בלא לימוד בזוה"ק כמה עלים לפחות, כי הוא המפתח של הגאולה הפרטית והכללית, מי שיכול בהבנה, ומי שאינו יכול עכ"פ בגירסא, ולא יתירשל האדם לומר מי אני ומה חיי שאעסוק בזוה"ק, כי זו היא עצת היצה"ר. כי הזוה"ק מתאים לכל יהודי ויהודי כקטן כגדול, ת"ח, אברך, בחור ישיבה, נער בת"ת, או אדם שעובד לפרנסת ביתו, ואפי' נשים צדקניות טוב שיגרסו בזוה"ק.

לא תכירו פנים במשפט כקטן כגדול תשמעון' - במשפט אותיות בפשט, כלומר לא תלמד רק פשט התורה ותכיר פנים רק לה, אלא כקטן כגדול - קטנים וגדולים, כולם תלמדו "תשמעון" - ר"ת ת'זרת שמעון.

אפילו רשע יגרום בזוה"ק

ועוד אומר לך חביבי, כי אפי' רשע גמור טוב שיגרום בזוה"ק כי המאור שבו מחזירו למוטב. ומעשים ראינו איך שאמרנו לכמה אנשים טובים ומוצלחים שבעוונות לא הלכו בדרך ה' שיעסקו בזוה"ק, וב"ה עתה חזרו למוטב, והם שמחים מאד בתורה הקדושה.

כי אף גרסא בעלמא - קריאה ללא הבנה כלל בספר הזוהר הקדוש - מעלתה גדולה ונשגבה ופועלת רבות ונצורות.

משל למה הדבר דומה: לרופא הנותן תרופה לחולה, אף על פי שחולה זה אינו מבין כלום בחכמת הרפואה, רק לקח תרופה מרופא מומחה שבקי ויודע בחכמת הרפואה, התרופה מועילה לו, והוא בסיעתא דשמיא מתרפא וקם מחליו, וכן הדבר לגבי הקריאה בספר הזוהר, אף שהקורא לא מבין כלל את אשר הוא מוציא מפיו, הקדושה העליונה הטמונה במלים של ספר הזוהר הקדוש, פועלת בקורא אותם את פעולתה, וזוכה לכל המעלות שנאמרו לגבי העוסק בספר הזוהר הקדוש. (גורי האריז"ל, החיד"א, פלא יועץ, דגל מחנה אפרים, רבי חיים פלאג"י שו"ת ישכיל עבדי, שו"ת פרחי כהנה, עצי עדן קומארנה, בן איש חי ספר

בניהו, הסכמת הרב הקדוש מאפטא, תקוני זוהר דפוס מעזבוז, אור נערב להרמ"ק חלק ג' פרק ג', מטה אפרים סימן תקפ"א סעיף קטן י"ז, ועוד).

ובין שידעת כמה גדולה מעלת לימוד חכמת האמת יודע גודל החיוב וגודל השכר למי שלומד הקבלה, כי לימוד הזוהר בגרסא בעלמא בונה עלמין, וכל שכן אם יזכה ללימוד ולהבין פרוש מאמר אחד, יעשה בו תקון למעלה בשעה אחת מה שלא יעשה בלימוד הפשט שנה תמימה (לשון הכסא מלך, תיקוני זוהר מ"ג).

וכן אמר הגאון הצדיק רבי שלמה בלוך זכר צדיק לברכה משם רבו החפץ חיים זכר צדיק לברכה, שעל לימוד ספר הזוהר אין שום הגבלה כי רבו מדרש, והיה החפץ חיים מעורר לכלם שילמדו כל שבת את הזוהר של אותה פרשה ואפילו לבחורים. (ר' יוסף בן שלמה מפוזין, הוספות בנין יוסף).

מעורר את האדם לעבודת ה'

זמנן החזון איש זכר צדיק לברכה, הורה לשואליו ללימוד זוהר כספר מוסר, ואף למד בו בעצמו עם בן אחותו, הגאון רבי שמריהו גריינמן זכר צדיק לברכה. ובספר מעשה איש (עובדות על מרן הגאון הקדוש החזון איש זצ"ל): מובא שאמר: לשון הזוהר הקדוש מעורר יותר מכל מאמרי חז"ל.

ובעינינו ראינו למאור עינינו הגאון הגדול מו"ר חכם בן ציון אבא שאול זצוק"ל שהיה נותן עצה לתלמידיו לגרוס בכל יום ויום כמה דפים בזוה"ק כדי שיבינו טוב לימוד הגפ"ת וכן היה שנפתח לבם בתורה. ואפילו ילדים בת"ת שהתקשו בלימודם, ראו ממש ישועות ע"י שגרסו בזוה"ק ואע"פ שלא הבינו.

מרפא ברוחניות וגשמיות

ספר הזוהר הקדוש, הוא המרפא לנפש הגדול ביותר שקיים! בכח הקריאה בו, לטהר ולקדש את נפש האדם ולרפאת מכל חולי ומכל מדות רעות ותאוות רעות רחמנא ליצולן, עד שהיא מאירה ומוזהירה באור קדוש ועליון. וכל האזהרה אודות לימוד הקבלה וההגבלות על כך, לא נאמרו כלל ועיקר על לימוד פשט הזוהר ומוסריו ועל הקריאה בו, אלא נאמרו על לימוד בכתבי האריז"ל בשער הכוונות, שער הגלגולים, עץ חיים וכו', אשר ללימודם נצרכת הכנה גדולה ואזהרות גדולות. ולכן אין בכך כל חשש, ותוכל לצמוח מכך רק טובה וברכה לאדם עצמו ולכלל ישראל.

ובפרט שזכינו בס"ד ויש לנו כיום את הזוהר המחולק לב' דפים ליום, לימוד קבוע בכל יום, ובמספר דקות בלבד מקבלים את הכח, את העצמה, ואת הזכות לגאולה השלימה ברחמים.

"כדאי הוא רבי שמעון לסמוך עליו בשעת הדחק". שבזכות שלומדים בספרו של התנא האלהי רבי שמעון בר יוחאי זכותו יגן עלינו אמן, נושע בכל הנצרך לנו.

תיבת "ורפאתיו" עולה בגימטריא (703) כמנין שמעון בר יוחאי (703), כי בזכותו נמשכת רפואה לאדם.

ועל ידי זה יושפע שפע רב בכל העולמות, ראשי תבות הרשב"י, שהעוסק בתורתו יזכה בסיעתא דשמיא לשפע רב רוחני וגשמי.

הדף היומי בזוה"ק

הנה לאור הדברים הנ"ל, ומכיון שעתה מתחילים מחזור חדש ב"ה ללימוד הדף היומי, כאשר כבר הארכנו במעלתו הגדולה והמפורסמת, והוא מועיל מאד לנשמה ולהשגה יעו"ש שלמפורסמות אין צריך ראייה. וב"ה מזה שנים רבות שאנחנו זוכים ביישבתינו הקדושה לשלב עם לימוד דף היומי גם לימוד משנה יומית, כל יום ב' משניות, שבמשך ארבע שנים מסיימים ששה סדרי משנה, וכן לומדים הלכה יומית ומוסר יומי מספר הקדוש "ראשית חכמה", וכן הלכה ומוסר מספר הקדוש "חפץ חיים". ואת עליית על כולנה - שיש לנו קביעות בזוהר הקדוש ללימוד כל יום מעט, ומשתדלים לדלות כמה גרגירים מדבריו הקדושים, וכבר כמה פעמים זכינו לעשות סיום הזוה"ק ב"ה, ורצינו לעורר את עצמנו יחד עם כל קהל עם ישראל ה' עליהם יחיו, שכמו שזוכים ללימוד דף היומי נזכה ללימוד "זוהר יומי" שכידוע לימוד הזוהר הוא נשמת התורה הקדושה, ובלא לימוד זה אין הבנה טובה בתורה, ואין לה כח לעלות ולעשות נחת רוח גדולה לבורא עולם, כי בלי לימוד פנימיות התורה הרי אותו הלימוד הוא כגוף בלא נשמה שאינו חשוב לכלום, וכפי שהארכנו לעיל.

והנה בדיוק בשבוע זה שבו מסיימים כלל ישראל את הש"ס, ובו מתחילים מחדש את לימוד הש"ס במחזור חדש, ואנחנו חפצים ליזכות ביחד עם כל ישראל בלימוד הזוה"ק בזה שתצא כל חודש חוברת לימוד הזוה"ק מתחלת הזוה"ק - מהקדמת הזוהר ועד גמירא, והחוברת יהיו בה ששים דפים עם ביאור קצר ונפלא, השווה לכל נפש, שכל יום ילמד האדם ב' דפים, והם דפים קצרים וקטנים בכמות, ובקושי יגיע לרבע עמוד מהדפים הרגילים של הזוהר, שהאדם ילמד אותם במשך

עשרה דקים, ויזכה בזה לקרב את הגאולה וליזכות לגאולה ברחמים, כמ"ש בזה"ק [נשא קכ"ד ע"ב] "בדא יפקון מן גלותא ברחמי".

והנה מקור הדברים הוא בשער רוה"ק לרבנו האריז"ל די"א ע"א וזלה"ק: גם צריך להזהר שלא לבטל בכל יום הקביעות של מקרא משנה תלמוד וקבלה, עם הכוונות שלהם כמבואר במקומו וצריך להזהר בזה מאד. ועוד כתב האריז"ל (שם ע"ב) וזלה"ק: גם אל הר"א הלוי יצ"ו שא"ל מורי ז"ל עצה לענין השגה והיא זו שלא ישיח שיחה בטילה ושיקום בחצי הלילה ויבכה על חסרון הידיעה... עכ"ל מהרח"ו מפי האריז"ל. אמנם האדמו"ר מקמרנא זצ"ל הביא וזלה"ק: וכן נתן מרן האריז"ל תיקון לבעל תשובה שיאמר חמש דפים זוהר או תיקונים בכל יום וכן נהג מורי ורבי דודי הקדוש צבי [מזידיטוש'ב שר בית הזוהר] עכ"ל. [ס' נתיב מצוותיך]: וכ"כ עוד הרבה חכמים וקדושים הרב החיד"א זצוק"ל ועוד, ומורנו הגאון רבי בן ציון אבא שאול זצ"ל היה אומר לנו שנלמד כל יום כשני דפים בזה"ק, אמנם אנחנו מביאים עתה לפני הקורא רק כרבע עמוד ובודאי שגם זה עושה פעולה גדולה בנפש האדם וכל המוסף מוסיפים לו.

הזוה"ק לדור שלנו

והנה בפרשת "עקב" יש רמז גדול ללימוד הזוה"ק בפרט בדורנו דור עקבתא דמשיחא, שהפרשה מתחילה "והיה עקב תשמעון" והנה כבר אמרנו לעיל שבזכות לימוד הזוה"ק יצאו ישראל מהגלות ברחמים, בלא צרות, יסורים, מלחמות, מחלות, אסונות, אלא אך ורק בחסד ורחמים. וכידוע ששם אלהים הוא בחינת דין ושם הוי"ה הוא בחינת רחמים, וזה שאמר והי"ה אותיות הוי"ה ב"ה, המורה על מדת החסד הרחמים, אם אנחנו רוצים "והיה עקב" בזמן עקבתא דמשיחא שהקב"ה ינהיג את העולם במדת החסד והרחמים שהוא שם הוי"ה ב"ה, ונצא מהגלות ברחמים, אז תשמעון. צריך ללמוד תורת שמעון בר יוחאי, שאפשר למתק הדינים וליזכות למדת החסד והרחמים, ע"י תורת שמעון, וגם ליזכות להבנה טובה בתורה, כי תשמעון מלשון שמע הבן.

וממשיך הפסוק: "את המשפטים האלה ושמרתם ועשיתם אותם". שהלימוד יהיה ע"מ לקיים שילמד את תורת הרשב"י ע"מ להתקדש ולהטהר ולקיים דברי הזוה"ק והמקובלים, ואז יתקיים "ושמר ה' אלהיך לך את הברית ואת החסד אשר נשבע לאבותיך" שיזכה לכל הישועות אכ"ר.

וכן והיה "עקב" אותיות "קבע", לקבוע זמן קבוע לתורת שמעון כל יום ויום, ששואלים לאדם קבעת עתים לתורה, ו"קבעת" זהו מלשון גזילה כמ"ש וקבע את קובעיהם נפש, שגזול מזמנו ללימוד התורה ובפרט לימוד הזוה"ק. ואז עי"ז נזכה לצאת מהגלות ברחמים ובשמחה, והעיקר לכל זה הוא תורתו של רשב"י שזיכו אותו מן השמים. וכן תשמעון גי' "תורה וגדולה במקום אחד" שבזכות תורת רבי שמעון יזכה האדם לתורה וגדולה במקום אחד.

אפילו גירסה ללא הבנה

ואספר לך ידידי כמה פועל לימוד הזוה"ק וסודות התורה גם כשהאדם לא מבין אלא קורא בגירסא בלבד, מה ששמעתו מפי מו"ר הגאון הגדול המקובל האלקי ראש ישיבתנו מוה"ר מרדכי שרעבי זצוק"ל שסיפר לנו כאשר למדנו באחד ממוצאי שבתות בלימוד הספר הקדוש "ראשית חכמה", שראה לרבי יצחק כהן זצ"ל בחלום, שכידוע רבי יצחק היה אחד מחכמי הכורדים בשכונתינו, והיה חסיד וצדיק ירא שמים וגריס באורייתא תדירא, ובנו שהכרנו היה ג"כ תלמיד חכם גדול למד בישיבת "פורת יוסף". רבי יצחק בסוף ימיו היה בא ללמוד אצל מורינו ורבינו והיה יושב בשיעורים של עץ חיים ושער הכוונות, אבל מכיון שלא עסק בתורת הח"ן, ורק עתה בעת זקנותו בא, היה רק שומע, והיה אומר עוד קצת ואני אתחיל להבין, וכך ישב שנתים וחצי, ואח"כ נפטר לחיי העולם הבא. ובא בחלום למו"ר, והרב שאל אותו בחלום, רבי יצחק מה המצב למעלה, ואמר לו כבוד הרב, דע לך שכל מה שזכיתי ללמוד כל ימי חיי ולסגל תורה ומצוות ומעשים טובים, לא עזר לי בשמים כמו השנתיים וחצי שישבתי לשמוע תורת הסוד בלי להבין, אין לתאר ולשער מעלת הלימוד הזה כאן בעולם העליון, וזה מה שעזר לי יותר מכל מה שעשיתי כל ימי חיי. ואח"כ שאל אותו הרב מתי תבא הגאולה, ואמר לו קרוב ולא קרוב, כלומר אם ילמדו זוה"ק וסודות התורה הגאולה קרובה מאד ותהיה ברחמים.

הרי לפניך חביבי שלימוד הזוה"ק מרומם מכל לימוד, וזה שעזר לו בעולם העליון. ואם לא די לך בזה אביא לפניך ג"כ מה ששמעתו מהרב הגדול רבי יעקב הדאיה שליט"א ששמע דבר זה מפי אבותיו, שזקנו החכם השלם המקובל האלהי כמוה"ר שלום הדאיה זצוק"ל שהיה ראש מקובלי "בית אל", אמר לו חמיו הרה"ג הדיין המצויין ראב"ד חלב כמוה"ר יצחק לבטון זצ"ל בסוף ימיו, שכל ימיו הוא למד רק נגלה והוא רוצה ללמוד גם תורת הסוד, ואמר לו מה נלמד, אמר לו הטוב ביותר שנלמד "עץ חיים", וכך היה, במשך שנתיים עסקו כל היום כולו בספר הקדוש "עץ חיים" יום יום ולאחר שנתיים עשו סיום עם סעודה חשובה והיו שמחים מאד, ולאחר תקופה קצרה נפטר רבי יצחק לבטון זצ"ל לחיי העולם הבא ובא

בחלום לחכם שלום הדאיה זצ"ל, ואמר לו דע לך כי כל מה שלמדתי כל ימי חיי והייתי דיין ועסקתי יומם ולילה בתורה, לא עזר לי בשמים לזכות לגן עדן כמו השנתיים ימים שלמדנו יחד תורת הקבלה בספר הקדוש "עץ חיים", ואין לך לשער ולתאר מה עושה ופועל לימוד זה בעולמות העליונים, אם לאדם עצמו הלומד, ואם על כללות עם ישראל. לכן בבקשה ממך תזכה את כל החכמים וכל החברים ותשדל אותם לעסוק בתורת הח"ן בסודות התורה בזוה"ק, כי אפילו בגרסא בעלמא בונה עולמות ועושה פירות ופירי פירות.

ולכן אתה הקורא הנכבד שראית גודל המעלה הגדולה של לימוד הקבלה, בבקשה תזכה את נשמתך ואת כל בני ביתך בזכות הגדולה הזאת שבזכות לימוד זה ננצל מכל מיני מחלות אסונות ויסורים וכמו שהבאנו לעיל כי לימוד הזוה"ק הוא "תיבת נח" של ימינו שכל הרוצה להנצל מהמבול של הצרות יכנס לתיבה זו וינצל. והעיקר-שנוכח לצאת במהרה מהגלות ברחמים רבים.

יה"ר מלא"ש שזכותו של רשב"י יגן עלינו ועל כל ישראל אחינו להצילנו מכל צרה וצוקה נגע ומחלה ונוכח לאקמא שכינתא מעפרא ולביאת הגואל בב"א.

מעלת הזוה"ק

מעלת הזוהר הקדוש

ישמחו השמים ותגל הארץ בהגלות נגלות ספר הזוה"ק. אור העולם, עיר וקדיש מן שמיא נחית, ר"ת שמעון בר יוחאי יסוד העולם, שמן משחת קודש, בוצינא קדישא, בוצינא עילאה, ובוצינא רברבא, עליו נאמר כי לא תשכח מפי זרעו ס"ת יוחאי, שהוא ינהיר לנו בדורות אלו, יסוד הקדושה ועמוד החסידות, נעשה אדם נאמר בעבורך, הוציא האי ספרא דזוהרא, אשר מזהיר ומנהיר, לכל בני ישראל האיר, לדורות האחרונים, צנצנת המן הגנוזה, אשר ממנה יתפרנסון בדרא בתראה, ובגין דא יפקון מן גלותא ברחמי, מן הבאר ההיא ישקו כל העדרים, ומשם יתד ופינה לכל קדושת ישראל, ובו תלוי קץ גאולתינו ופדות נפשינו.

והנה נודע כי כל תכלית בריאת העולם, ונשמות בני ישראל, וכל הנבראים בכלל, להטיב לברואיו ולהשיגם התורה והמצוות, להודיע לנו עוז וגודל אלהותו וחסדו וגבורתו וממשלתו ותפארתו, וכמו שאמר דוד המלך ע"ה לשלמה בנו: "דע את אלהי אביך ועבדהו". שאין לקב"ה נחת רוח יותר בעולם אלא מאותו שמכיר באלהותו יתברך, והוא נקרא ב"ן לקב"ה, ויש לו הרשות לחפש בגנוי אביו המלך, כמו הבן שמחפש בגנוי אביו המלך בלא רשות, וכפי רצונו יכול להכנס באוצרות המלך, מה שאין כן העבד. וכידוע, המלך שאנחנו מדברים בו, והנה העוסק בחכמת הח"ן בזוהר הקדוש, אשר הם גנוי המלך, אוצרות המלך, חכמת הקבלה שגילה אותה בעולם רשב"י זיע"א.

והנה הפסוק אומר "והאם רובצת על האפרוחים או על הביצים, שלח תשלח את האם ואת הבנים תקח לך" הרי הוזכרו שלש בחינות והן: העוסק רק במקרא נקרא בבחי' "ביצים", והעוסק במשנה ובגמרא נקרא "אפרוח", ומי שזוכה לעסוק בזוה"ק הוא הנקרא "בן", וכדאיתא בהקדמת תיקוני הזוה"ק.

והעוסק בזוה"ק ובתורת האר"י, הקב"ה משתבח בו בפמליא שלו בכל יום, ודיוקנו נרשם למעלה בין אוהבי ואהובי המלך, ומכריזים לפניו "הו זהירין בדיוקנא דפלוני" ואפילו הקב"ה גוזר גזירות, יש לו רשות לבטלם.

ענין האלף החמישי, ועשרה הרוגי מלכות

ודע לך אחי חביבי, כי האלף החמישי הוא כנגד ספירת ההו"ד כנודע, שעליו נאמר "נתנני שוממה כל היום "דוה". כי יום של הקב"ה הוא אלף שנה, ודו"ה אותיות הו"ד, כנגד האלף החמישי שבו היה העולם שומם בלא ביהמ"ק ועם ישראל בגלות, והוא בירך השמאל ממשלת הסמא"ל והנח"ש בסוד "והודי נהפך עלי למשחית", וזה שאמר על זה היה "דוה" לבנו, בסוד ותקע כף ירך יעקב, שהוא צד השמאל בהוד כנודע.

והיה הס"מ רוצה לקעקע ח"ו ביצתן של ישראל, ולהפוך העולם לתוהו ובוהו ע"י שהגביר הדינים והגזירות הנוראות על עם ישראל, והיתה סכנה גדולה כנודע, וברחמי הגדולים שלח לנו השי"ת את עשרה הרוגי מלכות ראשי אלפי ישראל,

שהם גלגול עשרה שבטים שנשמתם נשמת העשרה שבטים, ומלבוש נשמתם מעשרה טיפין דיוסף הצדיק, שהם היו בסוף האלף הרביעי להקדים רפואה למכה שמסרו את גופם נפשם רוחם ונשמתם על קדושת שמו יתברך.

ועל ידי זה היו מצרפים ומלבנים ומבררים הניצוצות של הקדושה מתוך הקליפה הקשה, והוציאו בלעם מפיהם והכניעו הקליפות, וגרמו להעלות הרבה מאד ניצוצי קדושה לעולמות העליונים וכו', ועל ידי זה פתחו צינורות הקדושה העליונה להוריד שפע לעולמות התחתונים, ובפרט לעולם הזה הגשמי להאיר לנו בגלות האחרונה שהיא מרה ונוראה ולהגן עלינו מכל המחלות והאסונות והמלחמות.

ו**כתב** הגה"ק מהרצ"א מדינוב זצ"ל בהוספותיו לספר סור מרע ועשה טוב בשם הארז"ל וז"ל: והנה נודע מה שכתב רבינו האר"י ז"ל שגם הרשב"י ור"א בנו היו בכלל עשרה הרוגי מלוכה, והראיה לזה שברח מפני הקיסר שרצה להורגו והלך הוא ור"א בנו למערה והיו צריכים רשב"י ור"א לעשות התיקון במסירות נפשם להריגה, כמו ר' עקיבא רבו של רשב"י, ולהעביר הסיגים והקמשונים והחרולים מן השדה אשר ברכו ה'.

בירור ניצוצי הקדושה ע"י רשב"י ותורתו

ואמר הרשב"י זיע"א: "אני יכול למצוא דרך משובחת וטובה לברר ניצוצי הקדושה מתוך הקליפות ולהורדת השפע מהעולמות העליונים לעולמות התחתונים הרבה יותר חזקה מאשר מסירות נפש גופנית להריגה על קדושת השם, וזאת ע"י מסירות נפש בתכלית הגדולה ביותר לתורה הקדושה שאטרח מאד מאד על לימוד התורה עם פרישות מהבלי ותענוגי העוה"ז, ואגלה סודות התורה ככל האפשר, ואפרש לכולם תכלית הבריאה כולה, ואכנס בגנוי המלך העליון כבן שנכנס בגנוי אביו ואגלה אורות העליונים, וע"י האור הגדול הזה אבריא החושך הגדול מן העולם, ואבטל כל הדינים והקליפות מן הקדושה".

וכך עשה עד שהיה יורד עמוק עמוק, עמיקין וטמירין בסודות התורה הקדושה. וזכה לגילויים גדולים מה שלא זכה שום נביא, ומגיד, וחזוה ומלאך, עין לא ראתה, והיה לוקח עמו את משה רעיא מהימנא, ואליהו הנביא, וכל נשמות הצדיקים שבגן עדן, והיה משתעשע עמם בסודות התורה. וזכה לתקן כל אותו הדור ההוא, עד שאפילו עוללין ויונקין היו יודעים ברזין דאורייתא, ואפי' עופי שמיא היו מרחשין רזי תורה.

וע"י מסירות נפשו לסודות התורה, וכן ע"י גילוי סודות התורה, זכה להכניע הקליפות ולבטל גזירות ולהמשיך לעולם חיים שלום וחירות, ועל ידי שהיתה למטה התעוררות גדולה, ע"ז נתעוררו ג"כ הצנורות העליונים, ואז גילה הרשב"י ספרא דצניעותא, אדרא רבא ואדרא זוטא וכל הזוה"ק שבהם היה כולל כל העולמות העליונים, והכל בהעלם גדול וברמיזה מוחלטת, כי עדיין לא היה העולם ראוי להשתמש באור הגנוז הגדול הזה, כי כל הכת הגדול הזה צריך אותו דוקא לדור הזה האחרון דור של ביאת המשיח.

חובת הלימוד אפילו לת"ח

ודע אחי, שכל מי שיש בו אפילו מקצת ריח תורה מחויב הוא ללמוד בסתרי תורה, ומכל שכן תלמיד חכם, כדי שלא יעול בכסופא לעלמא דאתי כנודע מזוהר הקדוש, כי שם הוא רק עולמות רוחניים כמו סתרי תורה, ולא נמצא שם ח"ו שום גשמיות כהיום, וכשבא שם תלמיד חכם בנגלות התורה בלבד, הוא יושב שם כגר וכאלם לא יפתח פיו, אף על פי שיש שם גם כן כמה מתיבתות של נגלות התורה, אף על פי כן אין עיקר חשיבות לפני הקב"ה אלא סתרי תורה, ולא עוד שאמרו רז"ל מדרש משלי (פרשה י) שהוא אחד מהדברים ששואלין לאדם, צפית לעתיד לבוא, צפית למרכבה שלי וידעת כמה שיעור קומה של יוצר בראשית רל"ו אלפים פרסאות, כנודע מסוד גדול אדונינו ור"ב כ"ח לתבונתו אין מספר, כדאיתא כיוצא בו בזוהר (פקודי רמז): כדן שאל לה ברזא דחכמתא דמאריה, דלית לך אגרא בהווא עלמא כאינון דמשתדלי למנדע בחכמתא, ולאסתכלא ביקרא דמאריהון, ולית שיעורא לאגרא לאינון דידעין חכמתא ביקרא דמאריהון, ע"ש בדברי האר"י זלה"ה (בהקדמת המהרח"ו לשער ההקדמות), וכן איתא בזוהר (תרומה קסא): דכל מאן דהוי בהאי עלמא, ולא אשתדל למנדע ליה, טב ליה דלא אתברי ע"ש:

וכידוע מה שאמר משה רבינו על הזוה"ק "בדא יפקון מן גלותא ברחמי" וכידוע כל סודות הזוה"ק הם סוד יין המשומר בענבי מששת ימי בראשית לדור הזה, כי יין גימטריא "סוד" שהוא משומר בענ"ב הם ר"ת "עקודים, נקודים, ברודים" והם גי' שב"ת שהוא עולם הבא, ושבת דא רשב"י כמ"ש בסוף האדרא רבא, וביום שבת יש סייעתא דשמיא גדולה ביותר להתבונן ולהשיג סודות התורה.

צנצנת המן

"וכד' יהא קריב ליומי משיחא אפי' תינוקות של בית רבן יהיו מומונים לעסוק ולדעת בסודות התורה וכו'. הבטיח רבי שמעון בר יוחאי זיע"א שבדור של ביאת המשיח אפי' תינוקות של בית רבן יהיו בקיאים בסודות התורה, לכן בראות רשב"י זיע"א ברוח קדשו ענין זה ציוה לרבי אבא לכתוב ספר הזוה"ק בדרך העלם להיות מוצנע למשמרת עד דרא בתראה קריב ליומי מלכא משיחא שהוא הזמן הזה עתה ממש, שבזכות המתעסקים בו תצמח הגאולה במהרה בימינו בעזה"ת, ועל זה כתוב קח צנצנת אחת ותן שם מלא העומר מ"ן וכו' למשמרת, להצניע לדור האחרון. ובהקדמתו לספר "עץ חיים" כתב רבינו הרב חיים ויטאל זצוק"ל: כי הכל תלוי בעסק החכמה הזאת, ומניעתנו מלהתעסק בה, היא גורמת איחור ועיכוב בנין בית מקדשינו וכו', והאדם מחוייב לעסוק בכל יכולתו בסתרי תורה ומעשה מרכבה. כי אין הנאה להקב"ה מכל מה שברא בעולמו, רק בהיות בניו למטה עוסקים ברזי תורה להכיר גדולתו ויפיו ומעלתו, ולא נברא האדם אלא כדי שילמד חכמת הקבלה.

גאולה ברחמים

בזכות הקריאה והלימוד בספר הזוהר הקדוש מובטח לנו שנוכה ונגאל ברחמים ללא צרות וייסורים רח"ל. דבר זה מבואר בספר הזוהר הקדוש מפי קודשו של משה רבנו ע"ה "הרעיא מהמנא" אשר היה נגלה לרבי שמעון בר יוחאי ולחבריו במעמד מלא הוד ומגלה להם סתרי תורה. וכך אומר משה רבנו ע"ה לרשב"י זיע"א בזה"ק פרשת נשא: "בהאי חיבורא דילך דאיהו ספר הזוהר יפקון ביה מן גלותא ברחמי" ביאור הדברים: בזכות החיבור שלך ספר הזוהר הקדוש יצאו בני ישראל מן הגלות ברחמים! ללא צרות וייסורים וללא צער חבלי משיח.

בספר תיקוני הזוהר מבואר שבשעה שאלהו הנביא זכור לטוב נגלה לרבי שמעון בר יוחאי ולחבריו קדישא שעמו ולמד עמהם סתרי תורה בענין תיקוני נשמות, יצאה בת קול משמים ואמרה להם: כמה רב כוחו וקדושתו של רבי שמעון בר יוחאי בעולם! ואח"כ הוסיפה ואמרה נבואה בזה הלשון: "וכמה בני נשא לתתא יתפרנסון מהאי חיבורא דילך כד יתגלו לתתא בדרא בתראה בסוף יומיא ובגינה - וקראתם דרור בארץ". ביאור הדברים: כמה בני אדם למטה יתפרנסו מזה החיבור שלך כאשר יתגלה למטה בדור האחרון בסוף הימים ובזכותו יתקיים הפסוק "וקראתם דרור בארץ" המרמז על הגאולה השלימה.

ופקח עיניך וראה מה שכתב הגאון ר' יצחק דלטאש ז"ל בהקדמתו לספר הזוה"ק, שספר זה נתחבר ונכתב בדורו של רשב"י שהסכימו בו מן השמים וכו', כדי שבסוף הימים בדורו של משיח בקרבת הישועה בזכות זה יגאלו ישראל.

וכמו שבמצרים היה צריך לזכות את ישראל בדם הפסח ודם המילה וכו', כן להוציא את ישראל מהגלות הזה צריך שיזכו בידיעת הנסתר בלימוד הזוה"ק, כי לימוד זה הוא הגורם והפועל הגדול, לגאולה השלמה מהגלות בה אנחנו נמצאים. כי כל הנביאים לא נבאו לימות המשיח אלא על זה וכו' עיי"ש.

א"כ למרות המצב הרוחני הקשה בו נתון עם ישראל וימי עקבתא דמשיחא, בכל זאת הרי שעיקר חיבור ספר הזוה"ק והתיקונים וכו' נתחברו דוקא לבני הדורות האחרונים, ובוזה תהא תשועתם.

והמתבונן יראה שלא רק ספר הזוהר עצמו היה גנוז לדור אחרון, אלא גם הסודות הטמונים בו, הם גנוזים ושמורים בתוכו לדורינו. כי רשב"י ציוה את ר' אבא לכתוב את כל הזוה"ק בהעלם גדול להעלים ולהלביש הסודות בדרך משל וחידה ורמז. והרי הוא כאילו לא נכתב כלל והוא צנוע ומוסתר עם כל סודותיו עד קרוב לימי מלך המשיח כדי שבזכות המתעסקים בו תצמח הגאולה במהרה בימינו אמון. וכבר רמזו בספה"ק "ועלו מושיעים בהר ציון ס"ת מרון".

בא וראה מש"כ בספר הקדוש חסד לאברהם להרב הקדוש רבי אברהם אזולאי זצ"ל ע"י ספר הזוהר הקדוש יהיה ביטול הקליפות, וקלות העוונות, והשבתת הקטיגורים, אשר לוהטים בכל עת ובכל שעה נגד השכינה ונגד עם ישראל, והעוסק בסודות התורה אוחז בידו קלע, וחרב, ורומח, נגד הקליפות והגזירות להלחם בהם כדי להצילם מרעתם ע"י חיבור זה. וספר זה עתיד להתגלות בימי מלכא משיחא ליתן סעד לשכינה כנו', והנה כל אותן שיזכו אליו יזכו לגאולה, כי עבודה זו המועטת בזמן ההוא היא יותר חשובה מכל אילי נביות כשהיה בית המקדש קיים.

תיבת נח

מובא בספר הזוהר הקדוש (תיקוני ז"ח) מאמר נפלא המדבר על חשיבות ספר הזוהר כמפתח הגאולה ועל היותו בבחינת "תיבת נח" אשר כל העוסק בו ינצל מהמבול שעתידי לשטוף את דורנו - הדור האחרון.

זוה תוכן המאמר בקצרה (בלשונו):

בעת שהתכנסו התנא האלקי רבי שמעון בר יוחאי זיע"א והחבריא קדישא שעמו לחבר את ספר הזוהר הקדוש ניתנה להם רשות מהשמים לגלות בו סודות גדולים ועצומים, והיה גלוי וידוע לפני בורא עולם שיבוא זמן בדור שבו בן ישי בא, שמצבו של עם ישראל יהיה קשה ביותר, ויהיו נודדים ממקום למקום וכו'. ולכן בשל כל זאת הסכים הקב"ה לעשות את החיבור הזה ספר הזוהר הקדוש ע"י רבי שמעון בר יוחאי, וכינס בו ה' יתברך נשמות עליונות מיישיבה של מעלה ונשמות הצדיקים שכולם יהיו כלולים בספר הזוהר, וכל זאת כדי למצוא מנוחה לשכינה בגלות וחרות לה ולבניה - עם ישראל. וזה מה שכתוב "גם ציפור מצאה בית ודרור קן לה" - ונאמר "וקראתם דרור בארץ" המרמז על הגאולה השלימה.

ומוסיף הזוהר כי זה החיבור - ספר הזוהר הקדוש הוא כמו "תיבת נח" שכל נשמות הצדיקים כלולים בו - "זה השער לה' צדיקים יבואו בו" וכאשר יתגלה זה החבור בעולם בדור האחרון רבים יתאספו ללמוד ולעסוק בו, וכל אותם שיזכו שיהיה להם חלק בספר הזוהר הקדוש ינצלו מהמבול הנורא שישטוף את הדור האחרון, ספר הזוהר הקדוש יהיה כתיבת נח בעבורם להצילם ואשרי הזוכה!

וכאור לעינים ביאורו של השל"ה הקדוש שכתב על כך: "הנה מבואר מכאן שחיבור הזוהר היה עתיד להיות גנוז וכו' עד שיבוא הדור האחרון בסוף הימים שאז יתגלה לתחתונים ובזכות העוסקים יבוא משיח כי אז תמלא הארץ דעה בסיבתו אשר זה תהיה סיבה קרובה לביאתו וזה שאמר ובגינה "ושבתם איש אל אחוזתו וכו' כדי שבזכות זה יגאלו ישראל, כשם שלא נגאלו ישראל ממצרים עד שהוצרך הקב"ה לקדשם בדם הפסח ודם המילה כן הגאולה העתידה לא יהיה הגאולה עד שיזכו לתוספת הקדושה הזו והוא רצון הא-ל יתברך ואשרי הזוכה בה" (עשרה מאמרות מאמר ראשון, שני לוחות הברית)

ועוד ביאר על כך המקובל האלקי רבנו שלום בוגלו זיע"א בביאורו "כסא מלך" על תיקוני הזוהר: "בסוף יומיא" לאמר שהוא דווקא קרוב לימות המשיח, ובזכותו יבוא! הנה מבואר שכל העוסק בספר זה מקרב את הגאולה ועושה נחת רוח גדול ליוצרו, וכמה מעלות טובות למשתדל בפרוש מאמרי רשב"י אין קץ לגודל שכרו. ואשרינו מה טוב חלקינו אם נוכה ונעזור לקרב ביאת משיחנו, כי כך גזר הבורא שלא יתגלה ויהיה גנוז עד סוף יומיא שבזכותו יבוא דרור! כי סגולה זו בו ולא בזולתו" (ע"כ לשונו).

למזהיר ולנוהר: האמת היא שדי בדברים שהבאנו עד עתה לעורר את הלבבות לקריאה ולימוד בספר הזוהר הקדוש, וכי ימצא חלילה יהודי אשר לא רוצה לפעול על מנת לקרב גאולת ישראל ברחמים ולבטל כל גזירות קשות מעם ישראל רח"ל. אלא, שלצערינו הרב, כלל גדול ונורא הוא, שכפי קדושתו ומעלתו של הדבר כך יש יצר הרע שמנסה להתנגד לכך בכל כוחו. דבר זה בולט וזועק לשמים בפרט בנושא הקריאה והלימוד בספר הזוהר הקדוש, היצר הרע שידוע בוודאות שע"י הקריאה והלימוד בספר הזוהר הקדוש, הוא נדחה מן העולם ומתבטלת ממשלתו לעד וכל מציאות העולם משתנה ומתקרבת בצעדי ענק לקראת הגאולה השלימה ברחמים, משקיע מאמצים מיוחדים להחדיר דעות שטות והבל הפך האמת ממש, ואף לא בוחל כדרכו בשקרים ובהפחדות, והעיקר שמטרתו תושג ותאבד טובה מיישראל חלילה וחס. כדרכו של היצר הוא פונה לכל אדם בשפתו שלו וכביכול מתוך דאגה עמוקה ואהבה.

לאחד - שאיננו מבין את לשון הזוהר - טוען כנגדו מה התועלת בקריאתך הרי אינך מבין כלום.

לשני - שעוסק כל יומו בלימוד ש"ס ופוסקים - טוען הרי אינך מקובל כשתסיים ללמוד את כל הש"ס והפוסקים אז תמצא זמן גם ללמוד בספר הזוהר, כעת זה ביטול תורה.

לשלישי - שעדין רחוק מקיום המצוות - טוען מה לך ולספר הזוהר הקדוש הזה? זה, לא בשבילך כלל!

לרביעי - המחפש כל טענה להתחמק מקיום חובותיו - טוען אסור לקרוא בספר הזוהר! ומי שיעיז, ישתגע. השמר נפשך והתרחק מזה הספר.

בראשונה נבאר כי אף גירסא בעלמא - קריאה ללא הבנה כלל בספר הזוהר הקדוש מעלתה גדולה ונשגבה ופועלת רבות ונצורות.

משל למה הדבר דומה - לרופא הנותן תרופה לאדם הנזקק לה אף על פי שאדם זה אינו מבין כלום בחכמת הרפואה, מכיון שלקח תרופה מרופא מומחה שבקי ויודע בחכמת הרפואה התרופה מועילה לו והוא בס"ד מתרפא וקם מחוליו, נכון גם הדבר לגבי הקריאה בספר הזוהר, אפילו שהקורא לא מבין כלל את אשר הוא מוציא מפיו, הקדושה העליונה הטמונה במילים של ספר הזוהר הקדוש פועלת בקורא אותם את פעולתה וזוכה לכל המעלות שנאמרו לגבי העוסק בספר הזוהר הקדוש. (גורי הארי ז"ל, החיד"א, פלא יועץ, דגל מחנה אפרים, רבי חיים פלאגי, שו"ת ישכיל עבדי, שו"ת פרחי כהונה, ועוד.)

הזוה"ק גם לתלמידי חכמים

כמו כן גם תלמידי חכמים ובני ישיבות העוסקים כל זמנם בלימוד התורה, צריכים להקדיש בכל יום זמן לקריאת מס' דפים בספר הזוהר, שזכות הקריאה הזאת, מלבד כל מעלותיה לכלל ישראל תועיל להם ביותר שיזכו להבין את לימודם ולזכרו, וכן להתעלות רוחנית גדולה.

מזן רבינו יוסף חיים זיע"א מחבר ספר "הבן איש חי" מבאר את מאמר הגמרא "כל העוסק בתורה מבפנים תורה מכרזת עליו מבחוץ" שכל העוסק בחלק הפנימי של התורה זוכה ומאירות עיניו בחלק הנגלה של התורה.

מו"ר הגאון הגדול רבי בן ציון אבא שאול זצוק"ל זיע"א היה מורה לתלמידיו בעודם בחורים צעירים לקרא בכל יום מס' דפים בספר הזוהר שזה יעזור לפתוח את הלב לתורה ולזכך הנפש, והוסיף עוד ואמר כי ספר הזוהר הקדוש מלא וגדוש במוסר ומלהיב ביותר לעבודת ה"ת וזהו ספר המוסר הטוב ביותר. אנחנו רואים בעינינו מעשה רב מגדולי ישראל ממש אשר היה מיקר את זמנו מכל יקר ודואג ומיצר על כל רגע של ביטול תורה חלילה שהורה לתלמידיו בעודם צעירים לימים לקבוע זמן בכל יום לקריאה בזוהר הקדוש. ניתן להאריך על כך בעוד עובדות רבות אך די בכך למבין. ואפילו ילדים בת"ת שהתקשו בלימודם, ראו ממש ישועות ע"י שגרסו בזוה"ק ואע"פ שלא הבינו.

ולאזתו אח יקר שעדין לא זכה לקיים את כל מצוות ה' בכל דקדוקיהם ואפילו רשע גמור גם הוא צריך להשתדל ולקרוא בכל יום בספר הזוהר הקדוש, שע"י הקריאה תזדכך נפשו ותטהר מכל זוהמה ויימשך בעבותות אהבה לעבודת ה' יתברך כנודע בספרים הקדושים ומגורי האר"י ז"ל. כי המאור שבזוהר הקדוש מחזירו למוטב. ומעשים ראינו איך שאמרנו לכמה אנשים טובים ומוצלחים שבעוונות לא הלכו בדרך ה' שיעסקו בזוה"ק, וב"ה עתה חזרו למוטב, והם שמחים מאד בתורה הקדושה.

ובאשר לטענה הרביעית - המשמשת מפלט לאותם שלא בודקים כלל במה מדובר, אם אוזנם כרויה לשמוע, ניתן להסביר ולבאר להם כי דעה זו היא ההיפך הגמור לאמת ובאה להרחיקם חלילה מהטובה הגדולה שיכולים ליזכות בה! ספר הזוהר הקדוש - הוא המרפא לנפש הגדול ביותר שקיים! בכח הקריאה בו לטהר ולקדש את נפש האדם ולרפאה מכל חולי ומכל מידות רעות ותאוות רעות רח"ל עד שהיא מאירה ומזהירה באור קדוש ועליון.

וכל האזהרה אודות לימוד הקבלה וההגבלות על כך לא נאמרו כלל ועיקר על לימוד פשט הזוהר ומוסריו ועל הקריאה בו. אלא נאמרו על לימוד בכתבי האר"י ז"ל שער הכוונות, שער הגלגולים, עץ חיים וכו' אשר ללימודם נצרכת הכנה גדולה ואזהרות גדולות. ולכן אין בכך כל חשש, ותוכל לצמוח מכך רק טובה וברכה לאדם עצמו ולכלל ישראל.

לסיום פרק זה נוסף ונבאר כי גם נשים שבכלל פטורות מעסק התורה ומחויבות ללמוד רק את ההלכות שנשים מצוות בהם, גם הן אם תרצינה לקרוא בזמנן הפנוי בספר הזוהר הקדוש בכדי ליזכות למעלות הנפלאות הטמונות בו, ולהשרות שכינה בבתיהן רשאויות לעשות כן. ואדרבא גדולי הדור העידו שאמם היתה קוראת בכל יום בספר הזוהר הקדוש בנוסף לתפילות ולקריאת התהילים היומית ואף ישנן שהיו מסיימות את כל ספר הזוהר הקדוש מדי שנה ועורכות סעודה לתלמידי חכמים באותו היום.

ספר הזוהר מבטל כל גזירות קשות

כמו כן בנוסף למעלה הנפלאה של קירוב הגאולה ברחמים מסוגל הלימוד והקריאה בספר הזוהר הקדוש לבטל כל גזירות קשות ולהיות כחומה בצורה מפני כל צרה רח"ל.

גאון ישראל הרמח"ל רבנו משה חיים לוצטו זצוק"ל זיע"א מחבר ספר "מסילת ישרים" ועוד, תיקן ביישיבתו סדר לימוד מיוחד של גירסא בספר הזוהר הקדוש במשמרות ללא הפסק כלל, מעלות השחר עד שקיעת החמה וקבע דבר זה כתקנה הראשונה ביישיבתו, וכותב על מעלת הדבר באגרת לחכמי ישראל בזאת הלשון: "זאת העצה היעוצה לכל קהילות קודש להנצל מרשת זו טמנו שונאיהם ובודאי היה להם לפקח על זאת ולא יחדלו כי רב הדבר ועצום מאד.... ועתה אל ישליכו חכמי ישראל את הדבר הזה אחרי גוים כי אני אלמלא נתיישר חיילי הייתי קובע דבר זה בכל מקום ומקום אבל כבוד תורתכם יקח את העצה הזאת ויהיה לו ליזכות כי אין כמוה לטובה לכל ישראל וכל אחד במקומו יכול לעשותו כי לא דבר קשה הוא כלל"

מי לנו גדול כרמח"ל זיע"א אשר היה בקי עצום בכל מכמני התורה ולא מצא עצה לבטל גזירות מעם ישראל אלא את העצה הזו, לימוד בספר הזוהר ברצף ללא הפסק, שבכוח הקדושה העליונה של ספר הזוהר הקדוש לבטל כל גזירות ולקרב הגאולה ברחמים.

לאור כל האמור לעיל דע לך אחי אהובי שעלינו להתחזק בלימוד התורה הקדושה בש"ס ופוסקים, ובפרט בלימוד הזוה"ק יום יום ע"פ הסדר, לא לעזוב יום אחד שיעבור על האדם בלא לימוד בזה"ק כמה עלים לפחות, כי הוא המפתח של הגאולה - הפרטית והכללית! ולא יתירשל האדם לומר מי אני ומה חיי שאעסוק בזה"ק, כי זו היא עצת היצה"ר. כי הזוה"ק מתאים לכל יהודי ויהודי כקטן כגדול, ת"ח, אברך, בחור ישיבה, נער בת"ת, או אדם שעובד לפרנסת ביתו, וגם נשים צדקניות טוב שגורסו בזה"ק.

מובא בזה"ק שפעם אחת הלך רבי שמעון בטבריה ופגש באליהו הנביא זכור לטוב. אמר לו אליהו הנביא: "שלום עליך מורי!" שאל אותו רבי שמעון: "במה עוסק הקב"ה בשמים?" ענה לו אליהו הנביא: "במעשה הקורבנות, ואומר דברים חדשים בשמך! אשרי חלקיך! והוסיף ואמר באתי לאמר לך שלום, ודבר אחד ברצוני לשאול ממך (וכאן שאלו שאלה שנשאלה בישיבה של מעלה)" שאל אותו רשב"י: "ומה הקב"ה ענה על כך?" ענה לו אליהו "הקב"ה אומר "הרי בר יוחאי יאמר, ולכן באתי אליך לשאול אותך", והוסיף ואמר אליהו הנביא "אשריך בעולם הזה, שהקב"ה משתבח בך למעלה ועליך כתוב "צדיק מושל ביראת אלקים".

ועוד אמר רשב"י זיע"א: "יכול אני לפטור את העולם כולו ממידת הדין" ואמר רבן שמעון בן גמליאל: רבי שמעון אינו צריך לגזור תענית בעולם כדי לבטל גזירה או כדי להתפלל על הגשם הוא גוזר - והקדוש ברוך הוא מקיים! הקדוש ברוך הוא גוזר - ורבי שמעון מבטל הגזירה! ונאמר "כדאי הוא רבי שמעון לסמוך עליו בשעת הדחק".

לכן מטרתנו ומטרת כל אחד ואחד מעם ישראל צריכה להיות לקרב הגאולה ולפדות השכינה מן הגלות, והעצה הטובה ביותר היא לעסוק בזה"ק בכל יום ויום וכל אחד יפרסם הדבר לכל אוהביו ושכניו כדי שידעו כולם ויטעמו כולם מסם החיים ואכלו וחיו לעולם אמן.

רשב"י בעצמו מגן על הגורסים בזה"ק

סגי נהור היה הגאון הקדוש רבי שלום עגיב מטריפולי זצ"ל. בכל יום באשמורת הבוקר היה שמשו, פָּרָה שמו, מנחה לבית הכנסת וקורא לפניו בזה"ק הקדוש, ורבי שלום מתעמק בדברים בהשגותיו הנעלות.

פעם בא שוטר אל ברה, וביקש ממנו הלוואה בסכום גדול. היסס ברה, והשוטר אמר: אם תלווה לי את הכסף, אגלה לך סוד ששוויו רב. הוא גילה שהממשל עומד להחליף את המטבעות, והכסף הנוכחי יאבד את ערכו. שמע ברה, וניצל את המידע וקנה בכל הכסף שברשותו שמן וסוכר. הואיל וכך, אזלו המצרכים מהשוק. הורה המושל לאסור את ברה בעוון ספסרות, שענשה מוות. אך לא רצה ברה לספר מדוע אגר את המצרכים כדי שלא להמיט אסון על ראש השוטר הנכרי, והשלים עם מותו.

פעלו ראשי הקהילה לריכוך לב המושל, גייסו אף את אמו הישישה, ולשוא. נחושה היתה דעתו להלחם בספסרות עד חרמה. הלכו אמו ואשתו לפני הצדיק ר' שלום להעתיר לישועה. שובו לביתכן והכינו צרכי שבת, הורה להן, עוד הלילה, ליל שבת, ישוב לביתו ויקדש על שולחנו כדרכו.

המושל עלה על יצועו, ולפתע חש שמכים אותו מכות נמרצות. מי אתה ומה רצונך, שאל מבועת. וקול ענה: אני שמעון בר יוחאי, שרבי שלום הוגה בספרי, ועתה רצונך להמית את השמש הקורא לפניו בספר ולהשבית את שמחתו. **ברעדה** קם המושל, קרא לאנשי המשמר ויצא עמם לבית האסורים. בעצמו שיחרר את ברה מכלאו והלך עמו לבית הצדיק. קיבלו הצדיק בכבוד גדול ושלח את ברה מיד לביתו, כי אמו ואשתו ממתנות לשמוע את הקידוש מפיו, כהבטחתו.

עוד מעשה נורא סיפר ר' רפאל בוגנים שליט"א מעשה שהיה במרוקו (לפני כמאה שנה) באדם שהיה גורס כל יום בזה"ק. ומכיון שהיה משותק לא היה יכול להזיז את ידיו, בכל פעם שהיה מסיים את הדף, היה אחד מבני הבית הופך לו את הדף.

פעם אחת רצו כל בני הבית לילך להילולה של הצדיק ר' עמרם בן דיואן זצוק"ל, ולא ידעו מה לעשות עם האבא - מי יהפוך לו את דפי הזוה"ק. אמר להם האבא, תלכו כולכם ואני אסתדר בעז"ה. כן נשאר לו האבא לבדו בביתו והיה קורא ושונה את אותו הדף בזה"ק עד שזלגו עיניו דמעות על שאינו יכול ללמוד הלאה עוד ועוד. והנה מופיעה לידו דמות - באתי לעזור לך ללמוד כרצונך, אני ר' שמעון, ומכיון שאתה עמל כל היום בתורתך, באתי לרפא אותך וכך תוכל להפוך הדפים כרצונך ולא תצטרך לזולתך. וכששבו בני הבית מההילולה, סיפר להם אביהם את כל המעשה הנורא עם ר' שמעון, והיה לפלא.

המדפיס את הזוהר הקדוש זוכה ויושב במחיצת הרשב"י בעולם הבא!!!

דוד המלך ע"ה אומר בתהילים (ס"א) "אגורה באהלך עולמים" שואלת על כך הגמרא (מסכת יבמות צ"ו ע"ב - צ"ז ע"א) וכי אפשר לו לאדם לגור בשני עולמים? אלא, התפלל דוד המלך ע"ה לפני הקב"ה וביקש יהי רצון שיאמרו דבר שמועה מפי בעולם הזה פירושו: יהי רצון שיאמרו דברי תורה בשמי בעולם הזה לאחר פטירתו.

שהרי אמר רבי יוחנן משמו של רבי שמעון בר יוחאי זיע"א כל תלמיד חכם שאומרים דבר שמועה מפיו בעולם הזה שפתותיו דובבות בקבר!

למדנו מהגמרא הנ"ל את המעלה האדירה שיש לצדיק כאשר אומרים דברי תורה בשמו, עד כי ממש מחיים אותו בקבר ושפתיו נעות - דובבות כאילו היה חי.

כתב על כך הגאון מהרח"א אוסטרולה בספרו "בן אברהם" בביאורו את "שפתותיו דובבות": "לפי זה הגורם שיהיה החכם חי אחרי מותו, גם הוא זוכה ויושב במחיצתו שהרי הוא גרם להחיותו ואין ספק כשהוא בא לעולם הבא, החכם בעצמו עם אהביו יוצאין לקראתו לקבל פניו!!!

וכל המדפיס ספרים מממונו להוציא לאור תורה, זוכה ויושב בעולם הבא במחיצת אותו החכם מחבר הספר! שהרי על ידו יצא הספר ותרבה הדעת בכל עת, ואם חלילה היה גנוז הספר לא היו לומדים בו".

צדיק גזור והקב"ה מקיים!!!

בנוסף לכך הצדיק שזכה לקבל "טובה" מהאדם בעולם הזה, מעתיר עליו בתפילה ומלמד עליו זכות לפני ה' יתברך. ראה לדוגמא את דברי קודשו של הגאון בעל ה"פלא יועץ" רבי אליעזר פאפו זצוק"ל זיע"א שהבטיח בזו הלשון: "ואם אזכה לחיות בנועם ה' ולבקר בהיכלו ממי שאקבל טובה אשתדל לשלם לו במיטבא ולבקש רחמים עליו".

וכן הגאון הרב המקובל האלקי כמוהר"ר אלכסנדר זיסקינד זצוק"ל בעל ספר "יסוד ושורש העבודה" כתב בצוואתו בזו הלשון: "מכל לומדי התורה הקדושה, בקשתי היא מאד מאד שיקבעו בו שיעור לימוד בכל יום ומבטיח אני אותם, שאהיה מליץ טוב בתמידות בעדם בעולם העליון ולשומע יונעם".

כל שכן על אחת כמה וכמה זכות אדירה ועצומה שאין לשער ולתאר, היא להיות שותף להוציא לאור עולם ספריו של התנא האלקי רבי שמעון בר יוחאי זיע"א.

שהוא כידוע ניצוץ נשמתו של משה רבינו ע"ה, זוכה ולימד את ישראל תורה בנגלה ובנסתר זוכה למדרגות רמות ונשגבות בקירבתו להשי"ת.

נחת ושמחה לנפטרים ז"ל

כתב רבנו בעל ה"פלא יועץ" בערך כיבוד אב ואם: "עיקר הכבוד הוא שיהא מכבדו במותו, וכל אשר בכוחו לעשות לו נחת ומנוחה לנפשו יעשה מידי יום יום... הנה כי כן, ראוי לבן שכל ימי חייו יהא דיוקנו של אביו חקוקה בפניו וידמה כאילו צועק מרה מתוך אש להבה ואומר "בני ידי חונני חונני, הצילה מחרב נפשי, מיד כלב יחידתי" ואף אם חושב שאביו צדיק גמור הוא, ותתענג בדשן נפשו ידמה כאילו נותן לו מטעמים כאשר אהב, בעבור תברכהו נפשו".

אדם שזוכה להיות שותף בהדפסת ובהפצת הזוהר לעילוי נשמת הוריו או קרוביו שנפטרו רח"ל, ידע לו נאמנה כי הוא גורם בכך לנפטר נחת ושמחה גדולה ועילוי נשמה אדיר ותיקון גדול לנשמתו. ואם ידמיין ברוחו כפי דברי רבנו בעל ה"פלא יועץ" את פני הוריו או קרוביו בשעה שמבשרים להם שקיבלו מתנה נפלאה מהעולם הזה, "מטעמים" מיוחדים כאשר אהבו, שהינם שותפים של התנא האלקי רבי שמעון בר יוחאי זכו להיות שותפים בהדפסת ובהפצת ספר הזוהר הקדוש, אלפי אלפי מצוות של תלמוד תורה בספר הזוהר, איזה שמחה ואור יהיו על פניהם, אשרי הזוכה לכך, אשריו ואשרי חלקו.

ישנם רבים החפצים בכל ליבם לעשות עילוי נשמה והנצחה לקרובי משפחתם שנפטרו ז"ל אך אינם יודעים מה לעשות, ופעמים רבות מבזבזים הון, מצווה גדולה להאיר את עיניהם וליידעם על האפשרות הנפלאה הזו להיות שותף בהדפסת ספר הזוהר, ובכך לזכותם ולזכות את כל כולל ישראל.

בענין הנ"ל מובא מעשה נפלא ברשב"י זיע"א מקורו במדרש רבא ויקרא, וזה תוכנו בקצרה: רבי שמעון בר יוחאי ישן בליל ראש השנה, וראה בחלומו שהמלכות תובעת את בני אחותו לשלם סכום של שש מאות דינרים. רבי שמעון פנה אליהם וביקש שיהיו גבאי צדקה ויוציאו מספם למטרות צדקה, וכל כסף שיוציאו שירשמו בפנקס. ואכן כך הם

עשו. לקראת סוף השנה נאמר לשון הרע למלכות על בני אחרותו של רבי שמעון ואסרו אותם בבית האסורים, אמרו להם, או שתעשו בגד חשוב למלך שעולה הון יקר, או שתחויבו לשלם קנס בסך שש מאות דינרים.

כאשר שמע על כך רבי שמעון הלך לבית הסוהר ושאל אותם כמה הוצאתם לצדקה? אמרו לו: הנה הפנקס, הכל רשום בו - כמו שאמרת. הסתכל רבי שמעון וראה שבני אחרותו הוציאו במהלך השנה סך של חמש מאות תשעים וארבע דינרים, אמר רבי שמעון לבני אחרותו תנו לי שישה דינרים, ואני אשחרר אתכם. אמרו לו: אתה רואה שהם מבקשים מאיתנו שש מאות דינרים, ואתה אומר לנו תנו שישה?? אמר להם רבי שמעון, תנו לי שישה דינרים ולא אכפת לכם. נתנו לו את הכסף, לקח אותו ונתן אותו שוחד לממונה על מאסרם, כדי שישחררו ולא ימסור מאומה עליהם למלכות, וכך היה.

כאשר השתחררו מן המאסר, אמרו לרבי שמעון: נראה לנו הדבר שאתה ידעת מלכתחילה שאנחנו מזומנים לכך. אמר להם - אמת! מליל ראש השנה ידעתי שאתם תפסידו מממונכם שש מאות דינרים, אמרו לו בני אחרותו, אם כך חבל, אם היית מספר לנו היינו נותנים לך בשמחה גם את ששת הדינרים האלו בשביל מצווה. אמר להם רבי שמעון, לא, אם הייתי מספר לכם זאת מלכתחילה נתינת הצדקה שלכם לא היתה נעשית לשם שמים.

מעשה נפלא זה שהיה עם התנא האלקי רבי שמעון בר יוחאי זיע"א ממחיש את דברי רבותינו זיע"א שהאדם עצמו בעצת ובזכות הצדיק יכול להקדים רפואה למכה ולהינצל מכל מיני נזקים וצרות אף על פי שנגזר עליו דברים שאינם טובים ה' יצילנו, כגון: הוצאות בריאות, קנסות, תיקונים שונים ועוד הוצאות שונות ומשונות, אם יקדים ויקיים בכספו את רצון ה' יתברך וישקיע אותו בהשקעה הטובה והבטוחה בעולם, השקעה הנושאת פירות ברוחניות ובגשמיות ויפקיד את הכסף בספרו של התנא האלקי רבי שמעון בר יוחאי זיע"א ספר הזוהר הקדוש, בטוח הדבר ללא כל ספק שהוצאה זו תבטל מעליו הוצאות אחרות ותשפיע עליו שפע, ברכה והצלחה בזכותיה דבר יוחאי אמן ואמן.

ביאור ההפטרות

הקשר בין ההפטרות לפרשה

בהפטרות: מסופר על מצוות שישראל צריכים ללכת בהם שילכו בחוקותיו, ישמרו את השבת, ולא ילכו בחוקות הגויים, אלא יעשו את משפטיו ומצוותיו אשר יעשה אותם האדם וחי בהם, וזה מעין הפרשה שבה מסופר על שמירת שבת על משפטי ה' ושלא ילכו בחוקות הגוי.

תוכן ההפטרות

בשנה השביעית לגלות יהויכין באו זקני ישראל לנביא להתפלל לה' שירושלים לא תחרב, הנביא עונה להם שה' נשבע שלא יקבל את תפילתם.

עוד אומר ה' לנביא שיוכיח את ישראל על תועבותיהם, יזכיר להם את חסדי ה' שעשה אתם במצרים, שלמרות שטימאו את עצמם והלכו אחרי הגילולים, ולא רצו לשמוע בקול הנביא אהרן, שהוכיחם להשליך מעליהם את השיקוצים והגילולים, עם כל זאת גאלם ממצרים, הביא אותם למדבר, נתן להם חוקים ומשפטים טובים,

וגם בהיותם במדבר מרדו בו בחטא העגל, חיללו את השבת ביציאתם ללקט את המן, ולכן נשבע ה' שלא יביאם לארץ הטובה שהוא חיפש להם, אלא יביא את בניהם במקומם וגם את בניהם הזהיר שלא ילכו בדרכי אבותיהם, אלא ישמרו מצוותיו ומשפטיו, וישמרו את השבת שהיא אות בין ה' ובין עמו ישראל, שידעו שה' הוא אלוהיהם.

וְאֵת-מִשְׁפְּטֵי הַדְּבָרֹתַי אֲתֶם אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֹתְכֶם הָאָדָם וְחֵי בָהֶם בַּחַיִּים הַגִּשְׁמִיִּים בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְהַרוּחָנִיִּים בְּעוֹלָם הַבָּא (ע"פ מ"ד ומלבי"ם): **יב וְגַם אֶת-שַׁבְּתוֹתַי נָתַתִּי לָהֶם [ג] שֶׁהִנְחַלְתִּי לָהֶם יוֹם מְנוּחָתִי לִמְנוּחָה (רש"י) לְהִיזוֹת לְאוֹת בֵּינִי וּבֵינֵיהֶם** על השגחה והשראת השכינה עליהם מצדי **לְדַעַת כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשָׁם** שהם מציגים צדיקים להתקדש מעניני העוה"ז אל הרוחניות והקדושה שאדבק בהם ענין האלוקי (מלבי"ם): **יג וַיֹּמְרוּ-בִּי** סרבו לדברי (ת"י) **בַּיִת-יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר בְּחֻקוֹתַי לֹא-הָלְכוּ** ניסו אותי בעגל וברפידים מלקבל את התורה והותירו מן הַמֶּן (רש"י) **וְאֵת-מִשְׁפְּטֵי מֵאֲסוּ** וקצו בהם ולא ידעו כי משפטי **אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֹתְכֶם הָאָדָם וְחֵי בָהֶם** **וְאֵת-שַׁבְּתוֹתַי חָלְלוּ מְאֹד** שיצאו ללקוט מן שבט ראשונה, ובשבת השניה חילל המקושש עצים (מ"ד) **וְאָמַר לְשִׁפְךָ חֻמָּתִי כַעֲסִי עֲלֵיהֶם בַּמִּדְבָּר לְכֹלֹתָם יָד וְאֶעֱשֶׂה לְמַעַן שְׁמִי** עשיתי למען שמי **לְבַלְתִּי הַחֵלֵל לְבַל יחולל לְעֵינַי הַגּוֹזִים** והם מצרים (מ"ד) **אֲשֶׁר הוֹצֵאתִים לְעֵינֵיהֶם: טו וְגַם-אֲנִי נִשְׂאתִי יָדַי לָהֶם** בשבועה **בַּמִּדְבָּר** בעבור המרגלים (מ"ד) **לְבַלְתִּי הָבִיא אֹתְכֶם אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-נָתַתִּי זְבַת חֶלֶב וְדָבַשׁ [ד] צְבִי הִיא** מפוארת ותמדה **לְכָל-הָאָרְצוֹת: טז יַעַן בַּמִּשְׁפָּטִי מֵאֲסוּ וְאֵת-חֻקוֹתַי לֹא-הָלְכוּ בָהֶם וְאֵת-שַׁבְּתוֹתַי חָלְלוּ כִּי אַחֲרַי גְּלוּלֵיהֶם** שעבדו ע"ז במצרים **לְבָם הִלְךְ וְאִינִם** מאמינים בי: **יז וַתִּתְּחַם עֵינַי חֻמָּתִי וְחֻסְתִּי עֲלֵיהֶם מִשַּׁחַתָּם** מלאשחית אותם **וְלֹא-עָשִׂיתִי אֹתְכֶם כְּלָה בַּמִּדְבָּר** כי השארתי בניהם אחריהם להביאם לארץ (רד"ק): **יח וְאָמַר אֶל-בְּנֵיהֶם בַּמִּדְבָּר** לבנים של אותו דור שיצאו ממצרים **בְּחֻקֵּי אֲבוֹתֵיכֶם שִׁבְדוּ מִלֶּבֶם אֲשֶׁר לֹא צוּה ה' (מ"ד) אֶל-תֵּלְכוּ וְאֵת-מִשְׁפָּטֵיהֶם אֶל-תִּשְׁמְרוּ**

עיונים והארות

ג. **וגם את שבתותי נתתי להם - אמרו רבותינו בתלמוד (שבת י"א):** "לדעת כי אני ה' מקדישכם" (שמות לא, ג) - אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה: מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבט שמה, ואני מבקש ליתנה לישראל, לך והודיעם.

השבת היא המתנה היותר חשובה שניתנה לעם ישראל כמו החתן והכלה שמשדרים מתנות זה לזה, אחרי אשר התקשרו בברית התנאים. והנה אם אמנם יקרה שהחתן והכלה נמנעים מלהפגש יחד, והנשים מרננות אחריהם שנפסק הקשר ביניהם, מכל מקום עדיין אין הדבר ברור, כי יתכן שמפני איזו סיבה אחרת חדלו מלהפגש זה עם זה, אבל מכיון שיצא קול הברה בעיר, שהכלה החזירה לחתן את המתנות ששדר לה ביום האירוסין, והכל רואים שהכלה אינה עונדת על אצבעה את הטבעת עם אבן השוהם שנתן לה במתנה, אזי ברור לכל שנתפרדה החבילה וחזרו זה בזה.

בן הוא הדין עם השבת - המתנה הנכבדה שניתנה לעם ישראל, והמעידה על הקשר שבין בני ישראל והקדוש ברוך הוא וברית עולם היא לדורותם. אולם אם רואים אנו שהכלה - כנסת ישראל

ד. **זבת חלב ודבש - ס"ת שבת שם רמז משז"ל** דכשהיו נכנסין לארץ ישראל אמרה תורה עתה ישראל מתעסקים זה רץ לשדהו זה לכרמו וכיוצא ותורה מה תהא עליה ואמר לה הקב"ה כבר נתתי לישראל יום שבת שהם פנויים לעסוק בתורה וזה הרמז הגם כי היא זבת חלב ודבש וישראל מטפלים בה יש שבת שהם יכולים לעסוק בתורה שנתנה לנו מבריאה ואימא מקננא בכרסיא שבה שם אהיה גימט' ר"ת זבת חלב ודבש. ור"ת צבי היא לכל הארצות צהלה על דרך משמח ציון בבניה וס"ת גימטריא אמת כי ארץ ישראל רומז לשכינה ורמוז אמת קב"ה רמז ליחוד עליון. (נחל שורק)

וּבְגִלוּלֵיהֶם אֶל-תַּטְמְאוּ: יט אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם לִכֵּן תִּשְׁמְעוּ לִי בְּחֻקֹּתַי לָבוֹ וְאֶת-מִשְׁפָּטַי שְׁמְרוּ וַעֲשׂוּ אוֹתָם: כ וְאֶת-שַׁבְּתוֹתַי קִדְּשׁוּ צִוִּיה אֹתָם לִקְדֹשׁ אֵת הַשַּׁבָּת וְעִיִּז וְהָיוּ לְאוֹת בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם לְדַעַת כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: